

F. F. Melgers:

1840

<36616402760011

<36616402760011

Bayer. Staatsbibliothek

Dubl *P. 116*
P. 4.
(13.)

P A T R U M
APOSTOLICORUM OPERA.

T E X T U M

EX

**EDITIONIBUS PRAESTANTISSIMIS REPETITUM
RECOGNOVIT,**

**BREVI ADNOTATIONE INSTRUXIT ET IN USUM
PRAELECTIONUM ACADEMICARUM**

E D I D I T

CAROLUS IOSEPHUS HEFELE,

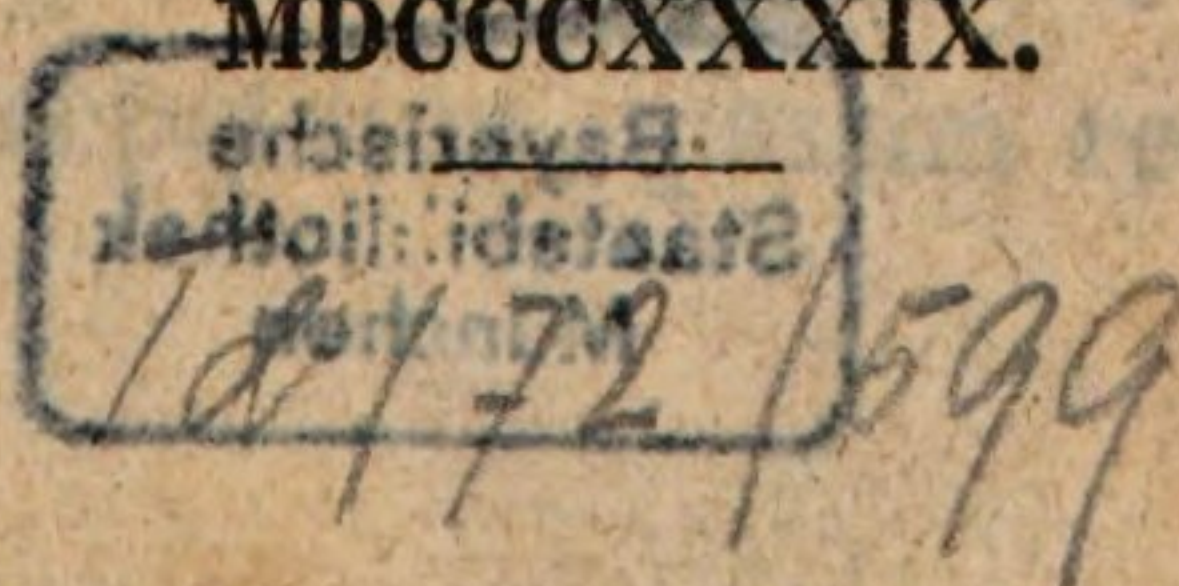
THEOLOGIAE DOCTOR EJUSDEMQUE IN ACAD. TUBING. P. P. EXTR.

TUBINGAE,

IN BIBLIOPOLIO HENRICI LAUPP.

MDCCCXXXIX.

Post scripturas sanctas doctorum hominum tractatus lege.

Hieron. Ep. X.

TUBINGAE, TYPIS HOPFERI DE L'ORME.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

PRAEFATIO AD LECTOREM.

Ex quo provincia historiae ecclesiasticae in studiorum universitate Tubingensi tractandae ac docendae mihi tradita est, selecta patrum ecclesiae opera interpretari, et egregia quaedam christianae antiquitatis monumenta publicis praelectionibus illustrare consuevi. Id agens valde dolebam, quod nulla patrum apostolicorum collectio mihi praesto esset, quam unicuique auditorum in manus tradere possem. Quem enim latebit, egregias, quas habemus, patrum apostolicorum collectiones et editiones tum ob caritatem, tum ob raritatem usui publico et majori auditorum conventui parum esse aptas? Qua re motus ad novam horum patrum editionem adornandam et animum et manus admovi, quae praelectionibus praesertim academicis, cum aliorum tum meis, inservire posset.

Eam vobis trado, Collegae summe venerandi, quibus si quid grati fecerim, valde laetabor. Nolite vero oblivisci, codicum mss. usu destitutum me id tantum egisse, ut textum, e praestantissimis editionibus repetitum, passim recognoscerem,

conjecturas nonnullas viris doctis proponerem, brevesque notas subjicerem, quantum sine magno chartarum dispendio fieri poterat. Singulis capitibus, excepto Hermae Pastore, argumenta prope-modum nova praemittenda curavi; loca S. Scripturae, quae patres apostolici in usus suos converterunt, aut convertisse videntur, priores editores imitatus notavi, et Prolegomena addidi, in quibus de singulis patrum apostolicorum operibus, eorum fati et editionibus principibus et praestantissimis, de authentia, integritate aliisque rebus notatu dignis verba feci. Denique locorum Sacrae Scripturae et rerum personarumque memorabilium indices adjeci, Bibliothecae Gallandianae indicibus adjutus. Quod si quam utilitatem hi nostri labores adtulerint, eorum me non poenitere putes. Vale.

Scribebam **Tubingae Idibus Febr. A. MDCCCXXXIX.**

PROLEGOMENA.

I. DE EPISTOLA BARNABAE.

1. Inter S. Pauli socios et coadjutores Barnabas eminet, in Cypro natus, genere Judaeus et Levita. Huic apostolico viro epistola tribuitur, graeco sermone conscripta, de cujus authenticia adhuc sub iudice lis est.

2. Antiquissimus authenticiae ejus testis est Clemens Alexandrinus, plurimis locis hanc epistolam constanter Barnabae illi attribuens ¹⁾).

Praeceptorem suum secutus est Origenes, qui non solum a Barnaba scriptam putavit hanc epistolam, verum etiam *catholicam* vocitavit, et *scripturae* nomine insignivit ²⁾).

His viris Alexandrinis obstare videntur Eusebius et Hieronymus. Doctor enim Stridonensis in catalogo scriptorum ecclesiasticorum c. 6. haec habet: *Barnabas Cyprius ... unam ad aedificationem ecclesiae pertinentem epistolam composuit, quae inter apocryphas scripturas legitur. Quem in locum scite Pearsonius ³⁾: „Barnabae epistolam fuisse tradit (Hieronymus), non ipsi suppositam, aut spuriam: ad aedificationem ecclesiae pertinuisse asserit, non itaque haereticam putavit: lectam tamen inter apocryphas scripturas docet, nec ab ecclesia repudiatam innuit.“* Apocryphi autem libri tum ii vocantur, qui authentici quidem, sed *ab auctoritate canonica remoti, et in sacrarum scripturarum canone non repositi sunt*, tum ii, qui non sunt eorum, quorum titulis praenotantur (*ψευδενίγραφα*). Hieronymum priori sensu usum Barnabae epistolam apocrypham appellasse patet, quum eam Barnabae

1) Strom. I. II. c. 6. p. 445. edit. Pott. ibid. c. 7. p. 447. c. 15. p. 464. c. 18. p. 472. c. 20. p. 489. lib. V. c. 8. p. 677. c. 10. p. 683. vide Galland. Biblioth. T. I. p. 113. 2) in Epist. ad Rom. I. 24. cfr. Galland. l. c. 3) Vindic. Ignat. P. I. c. 4. p. 289. cfr. Galland. l. c. p. XXX.

quidem adscribat, et nihilominus inter apocryphas scripturas eam lectam esse contendat. Eusebius ¹⁾ Barnabae epistolam *νόθοις* accenset. Eusebium autem hanc vocem improprie usurpasse, non de libris adulterinis et ab haereticis confectis, sed de libris *ἀντιλεγόμενοις* ²⁾, sive dubiis et a nonnullis repudiatis, jam Vallesius docuit. Eusebius igitur de auctoritate hujus epistolae, non de ejus authentia locutus est.

Tantum ergo abest, ut antiqui scriptores Barnabam hujus epistolae auctorem esse negent, ut viri doctissimi et antiquissimi scholae Alexandrinae Barnabam Apostolum has litteras dedisse plane affirmant. Externa haec si spectes testimonia, vix est, quod authentiam epistolae nostrae in dubium vocare velis. Sed non levibus, ex indole hujus epistolae desumptis, rationibus moti nonnulli viri docti eam apostolico viro abjudicandam censuerunt, quippe quae apostolicam simplicitatem minime prae se ferat, et mysticis explanationibus sit repleta. In hanc sententiam ierunt Tentzelius ³⁾, Natalis Alexander ⁴⁾, Ittigius ⁵⁾, Moshemius ⁶⁾, Remi Ceillier ⁷⁾, Lumperus ⁸⁾, Hug ⁹⁾, Ullmann ¹⁰⁾, Neander ¹¹⁾, Mynster ¹²⁾ et Winer ¹³⁾; plerique epistolam nostram Alexandriae in Aegypto, extremis Hadriani temporibus, ab aliquo scholae catecheticae Alexandrinae doctore sub Barnabae nomine fuisse confictam putarunt ¹⁴⁾.

Authentiam epistolae nostrae defenderunt Ludovicus El. Dupin ¹⁵⁾, Nicolaus Nourrius ¹⁶⁾, Gallandius ¹⁷⁾, Henke ¹⁸⁾ et Rördam ¹⁹⁾.

1) Hist. Eccl. III, 25. 2) Cfr. Euseb. H. E. VI, 13 et 14., ubi Eusebius epistolam Barnabae inter *ἀντιλεγόμενα* recenset. 3) Apud Fabr. bibl. eccles. p. 42. §. X. 4) Hist. eccles. Sec. I. 5) In selectis capitibus hist. eccl. Sec. I. T. I. p. 20. 6) Commentar. de rebus Christianor. ante Constantinum M. p. 161. 7) Histoire generale des auteurs eccl. l. 3. c. 2. a. 5. p. 498. 8) Histor. theol. crit. T. I. p. 150 sqq. 9) Zeitschr. f. d. Erzbisth. Freiburg. H. 2. S. 132. H. 3. S. 208. 10) Studien u. Krit. I. 381. 11) Kirch. G. I. 3. S. 733. 12) Studien und Kritik. II, 323. 13) Bibl. Realwörterbuch. s. h. v. 14) Moynius auctorem nostrae epistolae Polycarpum Smyrnensem fecit, eo tantum nomine, quod in ms. cod. illa cum Polycarpiana jungatur. 15) Biblioth. histor. et critique des auteurs T. I. 16) In apparatu ad Bibl. Max. P. P. l. I. diss. 3. 17) Biblioth. T. I. Prolegom. p. XXIX sqq. 18) De Epistola, quae Barnabae tribuitur, authentia. Jen. 1827. 19) Comment. de authentia Ep. Barnabae. Hafniae 1828.

3. Quae quum ita sint, novissimis temporibus vir doctus, Daniel Schenkel ¹⁾, probare conatus est, epistolam Barnabae genuinam quidem esse, sed non integram, omnesque ejus partes, viris doctis displicentes, a Therapeuta quodam, Christianorum sacra secuto, originem traxisse, qui mystica sua sapientia viri apostolici litteras augere sit ausus. Nos a Schenkelio in ipsius sententiam non esse adductos profiteamur, et alio loco ²⁾ illustri viro respondimus.

Alii posteriorem Epistolae partem paraeneticam, quatuor postremis capitibus XVIII—XXI. constantem, plane subditi-
ciam esse contendunt, quippe quae in veteri versione latina non legatur. His eodem loco, quo Schenkelio, nostra objecimus.

4. Post eversionem templi Hierosolymitani hanc epistolam exaratam esse, ex capite XVI satis liquet. Sic enim ibi: *Διὰ γὰρ τὸ πολεμεῖν αὐτοὺς καθηρέθη (ὁ ναὸς) ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν.* Qui aliter, quam nos, distinguunt, et τὸ νῦν nomini ἐχθρῶν jungunt, statim post annum LXX p. Ch. n. has litteras datas esse contendunt ³⁾. Nos autem certiora de tempore proferre nescimus.

5. Primus Iacobus Usserius, Hiberniae Primas, a. 1643 Oxonii Barnabae epistolam prelo subjecerat. Sed ingens incendium, quod non exiguum partem urbis Oxoniensis vastavit, omnia quoque exemplaria absumsit ⁴⁾.

Quo autem ferme tempore Usserius Armachanus suam parabat editionem, de ipsa epistola Parisiis evulganda cogitabat Hugo Menardus, Monachus Benedictinus, e Congreg. S. Mauri. Ipso mortuo 1644, Lucas Dacherius, ejusdem Congregationis, Menardi editionem 1645 in lucem emisit. Menardus in veterem versionem latinam (ante Sec. IX. conscriptam) e Corbejensi monasterio inciderat, doctissimus autem Sirmondus S. J. eidem apographum graecum hujus epistolae accommodaverat, quod Romae inter MSS. et schedas Turriani repererat. Unde exscripserit apographum Turrianus, res est nobis prorsus ignota.

Emendatiorem Barnabae Epistolam 1646 Amstelodami edidit Isaacus Vossius, pluribus codicibus usus, Florentino, Vaticano et Romano Theatinorum.

1) Stud. u. Krit. X, 652. 2) Theol. Quart. Schr. Tüb. 1839. I. p. 60 sqq. 3) Galland. l. c. p. XXXIII. 4) Galland. l. c. p. XXXVII. Isaac. Vossius, notae ad Barn. Ep. p. 309.

Plures deinde secutae sunt editiones, praesertim Cotelerii, Russeli et Gallandii, quam posteriorem nos praecipue ducem habuimus.

II. DE DUABUS EPISTOLIS CLEMENTIS.

1. Clementem Romanum, S. Pauli discipulum, ex persona Romanae ecclesiae ad ecclesiam Corinthiorum litteras dedisse, unanimes antiqui scriptores tradiderunt. Sed ante sec. XVII. omnes theologi hanc patris apostolici epistolam deperditam lugebant.

2. Anno autem 1632 Cyrillus Lucaris, Patriarcha Constantinopolitanus, Anglorum regi Carolo I. antiquissimum V. et N. T. codicem dono misit; et ecce, ad calcem praestantissimi hujus codicis Alexandrini epistola illa Clementis, jam dudum desiderata, inveniebatur cum fragmento alterius libri, *ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β.* inscripti. Utramque hanc Clementis epistolam ex vetustissimo illo codice primus omnium Oxonii 1633 edidit Patricius Junius, regis Anglorum Bibliothecarius. Voces deperditas et litteras vetustate exesas spatiis et interstitiis accurate, ut putabat, dimensis, supplevit et minio rubro notavit. Sed ipsius editio, et omnes, ad Junianam exactae, vitiis laborant non paucis. Quo factum est, ut Henricus Wottonus ¹⁾ codicem ms. de novo accurate inspiceret, et textum Junianum octogies emendaret et suppleret. Sic prodiit 1718 Cantabrigiae editio Wottoniana emendatissima, in qua, quae aberant a ms. exemplari, minutioribus typis impressa invenis. Hanc editionem Gallandius sibi sequendam summo jure censuit, qui insuper notis et conjecturis aliorum virorum eruditorum, Millii, Birrii, Freyii etc. in elaboranda sua editione est usus, ita ut merito affirmare sit ausus, Clementis epistolas ad Corinthios suo studio prodiisse castigatiores, quam hactenus fuissent. Nos ad fidem editionis Wottonianae textum utriusque Clementinae epistolae excudendum curavimus, cum Gallandio mutantes, quae apud Wottonum, ms. codici plane adhaerentem, vitioso vel obsoleto more scripta inveniebantur.

1) Coll. St. Joh. Evang. A. M.

Voces et litteras, quibus Wottonus lacunas codicis ms. expleverat, uncis inclusimus.

3. Quod primam Clementis epistolam adtinet, minime nos latet, Gisbertum Voëtium, Theol. Prof. in Academia Ultrajectina, varias contra authenticam ejus movisse objectiones. Sed tantum aberat, ut halucinationes istius applausum doctorum virorum consequerentur, ut nunc, summo eruditorum fere omnium consensu, haec epistola genuinum Clementis opus habeatur ¹⁾. Eduardus Bernardus, sub cujus nomine Clericus latere videtur, et Clericus ipse in utraque Amstelodamensi Cotelieriana editione Patrum apostolicorum hanc epistolam ab homine improbo misere foedatam suadent, qui Clementi Romano innumeras Clementis Alexandrini lacinias adsuerit. Sed his jam Joan. Potterus V. C. in editione Clementis Alexandrini ²⁾ et Henricus Wottonus responderunt.

Clericum secutus est Joannes Laurentius Mosheim V. C. ³⁾, qui Clementis epistolam quarta sui parte mulctandam censet, a capite IX ad LV; sed ne priora quidem decem capita eo iudice ab interpolatione sunt prorsus immunia. At inania esse viri docti argumenta, in oculis posuit Joannes Ludovicus Frey ⁴⁾, quem secuti sunt Gallandius ⁵⁾ et Lumperus ⁶⁾. Lud. Frey cum ex antiquitate codicis Alexandrini, tum ex veterum Patrum testimoniis evincit, nos eandem omnino epistolam habere, quam habuit vetusta ecclesia. Gallandius addit, jam Polycarpum, sanctissimum Smyrnensem episcopum et martyrem, eandem Clementinam epistolam manu versasse, et nonnulla ex ea paene verbotenus in suam ad Philippenses epistolam transtulisse ⁷⁾.

Recentiorum temporum viri docti et authenticam et integritatem primae Clementis epistolae paene ad unum omnes agnoscunt, et nulla jam gravior dubitatio hac de re movetur. Quem enim lateat primaeva simplicitas, qua ornatur, evangelica sapientia, qua excellit, apostolica praedicatio, quam sonat haec Clementis epi-

1) Adeas Gallandii Biblioth. Veterum Patrum, T. I. Prolegom. Godof. Lumperi Hist. theologico-crit. T. I. p. 18 seqq.

2) Adnot. ad Strom. l. IV. c. 18. p. 610. n. 4. 3) Instit. hist.

Christ. maj. Saec. I. p. 212—215. et Comment. de rebus Christ. ante Constant. p. 157. 4) Praef. ad Epist. S. S. P. P. Apost.

5) Bibl. T. I. p. XIII. 6) T. I. p. 21. 7) V. apud Gall.

parallelismum locorum Clementis et Polycarpi.

stola? Nonne viro apostolico ea se praebet dignissimam? Omnia sane ei authenticæ indicia adsunt. Audi Wottonum. „In illa, inquit ¹⁾, non violatur temporis ratio; nihil contra (antiquam) ecclesiae disciplinam instituitur; nihil contra doctrinam christianam praecipitur; stylus ac dicendi methodus proxime accedunt ad Novum Testamentum, neque aliquid, quod non est maxime viro apostolico dignum, in ea reperitur.“ Et alio loco ²⁾: „Illa vis et ἐνέργεια divina ubique in eo (Clemente) refulget, quae suo fulgore percellit animum legentis; adeo, ut pene dicam, Spiritum Dei, non hominem in eo loquentem sentias.“

Lege hanc epistolam, et noli dubitare, esse eandem, quam S. Irenaeus ³⁾ ἱκανωτάτην γραφήν appellaverit, quamque primæva ecclesia tanti habuerit, ut diebus dominicis publice eam fidelibus praelegeret ⁴⁾. Confer veterum patrum testimonia, et invenies, cuncta effata Clementis, ab illis laudata, in nostra reperiri epistola ⁵⁾.

Quae quum ita sint, genuina viri apostolici epistola nos gaudere persuasum tibi habeas.

4. Non eadem de secunda, quae fertur, Clementis epistola asserere ausi sumus. Primum enim a nemine antiquorum hujus epistolae fieri mentionem animadvertimus. Nam duas Clementis epistolas jam secundo post Christum seculo fidelibus notas fuisse, nullo modo e verbis Dionysii, Corinth. episcopi ⁶⁾, conjici potest. Quum enim egregiam illam, de qua supra diximus, Clementis epistolam προτέραν appellaverit, id non respectu secundae cujusdam Clementinae epistolae, sed epistolae Soteris, Romani pontificis, pariter apud Corinthios publice praelectae, dixisse manifestum est.

Seculo autem tertio secundam Clementis epistolam in usu et auctoritate fuisse, ex Apostolorum canone 85 demonstrare conatus est Gallandius. Sed erravit vir doctissimus. Nam postremus iste canon non ante finem seculi quinti confectus est, ut egregie docuit Dr. Sebast. de Drey V. C. ⁷⁾.

1) Praef. p. CCVI.

2) In Dedicat.

3) Adv. Haer. III, 3.

ex Euseb. H. E. V, 6.

4) Dionys. Corinth. apud Euseb. H. E.

IV, 23.

5) Vide editt. Wotton. et Galland.

6) Apud Euseb. H. E. IV, 23.

7) Neue Untersuchungen über die Constitutionen und Canones der Apostel. Tübingen 1832. p. 370. 377. 445.

Primus, qui secundae Clementis epistolae mentionem facit, Eusebius est, monens, et alteram Clementis epistolam proferri; sed eam non perinde ac priorem notam esse, quoniam nec veteres ea usi fuerint ¹⁾).

Deinde inest haec epistola celeberrimo illi Alexandrino codici, in Museo britannico Londinensi asservato. Seculo igitur IV et V Clemens hujus epistolae auctor a multis putabatur. Quo jure, nescimus. Pariter nos latet, quibus nixi argumentis Hieronymus ²⁾ et Photius ³⁾ hanc epistolam a veteribus reprobata contendere; nam Eusebius talia non profert, antiquiores autem prorsus de ea silent. Non errare te putem, si Hieronymum et Photium Eusebii verba minus recte interpretatos esse contenderis. Ex his clare perspicimus, testimonia veterum authenticam hujus epistolae non aperte negare, multo minus vero eam probare.

Quae quum ita sint, epistolam ipsam adeamus oportet, investigantes, num interna ei insint indicia, quibus Clemens noster ejus auctor probari possit. Audiamus hac de re Wottonium ⁴⁾. „*Quoad stylum, inquit, et dicendi methodum (Epistola II.) est adeo dissimilis a priore ac indubitata, ut merito dubitari possit, an sit vere Clementis.*“ Nemo est, qui viro doctissimo et judici aequissimo contradicere audeat, et quicumque secundam istam epistolam attente legerint, negare non poterunt, magnam inter ipsam et priorem styli diversitatem intercedere. Eadem jam Joannes Morinus monuerat dicens: „*illius stylus ut prioris non est simplex, sed argutulus; non sponte fluens, sed pro auctoris captu studiose elaboratus; non ἀπειρίοδικος et nonnumquam ἀναρταπόδοτος, sed verborum ambitum, antitheses earumque redditionem ambitiose affectat.*“ Morino assentitur criticorum princeps Richardus Simon ⁵⁾, quem plerique secuti sunt. Eandem partem novissimis temporibus Woherus tenuit in versione sua prioris epistolae Clementis ⁶⁾.

In contrarias partes ierunt Cotelierius ⁷⁾, Coutantius ⁸⁾, Gallandius ⁹⁾ et Lumperus ¹⁰⁾, epistolam secundam revera Clementis

1) H. E. III, 38. 2) Catal. c. 15. 3) Biblioth. Cod. 113.
4) Praef. p. CCVI. 5) Bibl. Chois. T. I. c. 38. p. 282. 6) Die Briefe der apostolischen Väter Clemens und Polycarpus, neu übersetzt und mit Einleitungen und Commentarien versehen von M. J. Woher. Tübing. 1830. p. 203. 208. 7) In editt. PP. Apost. T. I. p. 182. 8) Epist. Rom. Pontif. p. 34. 9) Biblioth. V. P. P. T. I. p. XIV. 10) Hist. theol. crit. T. I. p. 22.

esse putantes. Sed vix tibi persuadebunt, cum ipsorum argumenta sint levia, ipsique magis objectionibus aliorum bellum indixerint, quam suam opinionem probaverint. Illud absque omni dubio facilius erat; namque neminem fugiet, viros doctos, e. g. Hermannum Venemam ¹⁾, nonnumquam leviores contra authenticam hujus epistolae objectiones esse ausos. Sed nemini defensorum hujus epistolae firma argumenta pro Clemente auctore proferre contigit.

Placet nobis Vendelini et Dodwelli ²⁾ opinio, quae Grabio ³⁾ quoque aliisque probatur, homiliae scilicet partem esse, quae inscribitur secunda epistola; illiusque fragmentum satis longum, quod etiamnum superest, ad veterem *διδασχὴν* Clementinam esse amandandum. Nec Wocheri conjectura, quamvis nullo certo fundamento sit nixa, spernenda nobis videtur. Vir doctus Dionysio, Corinthi episcopo, hanc epistolam tribuendam esse putat, Dionysium autem genuinam Clementis epistolam prae oculis habuisse, et nonnulla ejusdem in suas litteras transtulisse, quo factum, ut a posteris Clemens falso auctor putaretur.

Ex his omnibus facile colliges, secundam hanc epistolam majori jure Clementi nostro abjudicari.

5. Restat, ut de tempore, quo genuina Clementis epistola scripta fuerit, disputemus.

Scriptam eam esse brevi post persecutionem aliquam, constat ex ipsa epistola, c. I. Esse vel Neronis vel Domitiani persecutionem nemo dubitat. Grabius, Pagius, Orsi, Gallandius, Wottonus aliique *Neronis* persecutione desinente, proxime post Apostolorum Petri et Pauli martyrium (circa ann. 68), scriptam eam esse contendunt. Cotelarius autem, Tillemontius et Lumperus *Domitiani* persecutione desinente circa annum Christi 96 vel 97 exaratam arbitrantur. Vide sis doctorum virorum argumenta ⁴⁾ utrique parti pariter fere faventia. Quid autem imprimis me moveat, ut iis assentiar, qui ad desinentem Neronis persecutionem hanc epistolam referunt, audi. Jam veteres videbant, non exiguam nostrae epistolae cum epistola ad Hebraeos

1) Cfr. Galland. Bibl. l. c. p. XVII. et Lumper. l. c. p. 27.

2) Dissert. I. in Iren. §. 29. p. 53.

3) Spicil. T. I. p. 268.

Neander Kirchenges. T. I. p. 736.

4) Apud Galland. T. I.

p. XIX. et Lumper. T. I. p. 30.

esse conjunctionem ¹⁾; quo factum est, ut ad nostra usque tempora viri docti autumarent, aut Clementem ipsum epistolam ad Hebraeos scripsisse, aut certe eam in sua scribenda prae oculis habuisse. Longe aliter conjicit Dr. Mack ²⁾, collega amicissimus, id agens, ut nobis ostendat, epistolam Clementis epistola ad Hebraeos fuisse priorem, et hanc ad Clementis epistolam bene apud Corinthios introducendam confectam, et una cum Clementis epistola datam esse ad Corinthios ³⁾. Quodsi res ita se habet, non nisi ultimis Neronis temporibus, aut paulo post ejus obitum, Clementis epistola scripta esse potest.

III. DE SEPTEM EPISTOLIS IGNATII ANTIOCHENI.

1. De vita patris apostolici Ignatii Antiocheni, Joannis evangelistae discipuli, tacebimus, quum ea omnibus non ignota, et ab aliis foecundo sermone sit enarrata.

2. Quindecim sub nomine Ignatii circumferuntur epistolae, e quibus tres latine tantum prodierunt, ad Virginem una, ad S. Joannem duae. Caeterae autem graece supersunt; eae vero datae ad Mariam Cassabolitem, ad Tarsenses, ad Antiochenos, ad Heronem, ad Philippenses, ad Ephesios, ad Magnesios, ad Tral-
lianos, ad Romanos, ad Philadelphenos, ad Smyrnaeos et ad Polycarpum ⁴⁾.

Octo priores unanimi doctorum consensu spurias putari, neminem latet. Reliquarum vero septem duplex exstat graecum exemplar, alterum brevius, alterum longius. Recensionem brevioris longiori esse praehabendam ad unum omnes viri critici affirmarunt. Novissimis vero temporibus Dr. Carolus Meier, theologiae nunc professor Giessensis, contrariam propugnavit sententiam, longiori recensionem palmam tribuens ⁵⁾. Sed tantum

1) Hieron. catal. c. 15. Euseb. H. E. III. 38. 2) Theol. Quartal-Schrift 1838. III. p. 385 sqq. 3) Quum textum epistolae Clementis excudendum curavimus, et nos priori hac de re opinioni additi fuimus, quo factum est, ut nonnumquam Clementem ad locum aliquem epistolae ad Hebraeos alludere dixerimus. 4) Lumper. Hist. theol. crit. T. I. p. 256. 5) Studien und Kritiken. 1836. S. 340.

aberat, ut virorum doctorum applausu id faceret, ut neminem, quem sciam, in suam traheret sententiam, plures vero, re iterum in litem vocata, brevioris recensionis rem agerent. Laudemus hic V. D. Richardum Rothe ¹⁾, nunc Heidelbergensem, Arndtium ²⁾ Ratzeburgensem, et D. Baurium Tubingensem ³⁾.

Meierus tribus potissimum argumentis sententiam suam firmare conatus est.

a. In breviori, inquit, recensione Nicaena de Deitate Christi doctrina tenetur, ergo Postnicaenis temporibus exarata putetur; longior vero recensio minus decisum de hac re dicendi genus, apostolicis temporibus congruum, prae se fert et servat. — Verum acrior utriusque recensionis inspectio docet, longiorem quoque octiesdecies Christum *Deum* nominare, eam magis definite de *persona* Spiritus sancti loqui, pleniorique formula Trinitatis esse usam ⁴⁾; quo fit, ut merito posterioribus sit temporibus tribuenda.

b. Secundum argumentum Meierus ex styli caractere depromit, docens, brevioris recensionem epitomes deformis et obscurae ferre naturam, cui longior textu meliore lumen praebere debeat. Sed econtra plures longioris recensionis loci a breviori demum illustrantur. Illam justo esse loquaciorem, dictionisque gravitate carere facile videas. Nec minus additamenta inertia et citationes superfluae te fugiant, quibus interpolator genuinum textum augere est ausus. Brevioris vero recensionem nemo epitomen putet, qui succinctum et concisum sermonem, gravibus sententiis refertum, grammaticis quidem regulis minus obnoxium, sed ardore scriptoris ferventem a frigida duraque epitome possit discernere. Quod denique obscuritatis opprobrium adtinet, id de corruptis tantum locis dictum putes, quibus saepissime medela potest afferri ⁵⁾.

c. Testem quoque antiquum suae opinionis adducit Meierus, Chronicon dico Paschale (ad a. D. 32. p. 416. Vol. I. ed. Bonn.), in quo longioris recensionis locus (ad Trall. c. 10.) laudatur. Sed antiquiores nobis testes praesto sunt, Eusebius ⁶⁾ et Athana-

1) Die Anfänge der christlichen Kirche. Wittenberg 1837. p. 739. 2) Studien und Kritiken 1839. p. 136. 3) Tübing. Zeitschrift f. Theol. 1838. Fasc. 3. p. 148. 4) Studien u. Krit. I. c. p. 161—164. Rothe I. c. p. 744—751. 5) Stud. u. Krit. I. c. p. 149—161. Rothe I. c. p. 756 sqq. 6) H. E. III, 36.

sim¹⁾), quibus breviorē recensionem ad manus fuisse inde facile colliges, quod verba ab ipsis citata in breviori tantum, non aequē in longiori inveniantur recensione²⁾).

Breviorē ergo recensionem merito longiori, interpolatae, praefendam putamus.

3. Breviores has septem epistolas primus in lucem extulit Amstelodami 1646 Isaacus Vossius ex uno superstite bibliothecae Mediceae codice ms., veteremque latinam versionem addidit, quam graeco exemplari propemodum in omnibus respondentem Oxonii 1644 vulgarat Jacobus Usseus. Verum quum in eo codice Florentino deesset epistola ad Romanos, illam ex interpolatarum editione desumtam, duce vetere interprete, suae integritati restituere adortus est. Anno autem 1689 Epistolam ad Romanos, veteri latinae versionī ad amussim aequiparatam, Parisiis publici juris fecit Theodericus Ruinartius in *Actis Martyrum sinceris*; quam deinceps Grabeus et Clericus prodire iusserunt. Anno 1709 Oxonii prodiit praestantissima Thomae Smithii editio, quam secuti sunt Ludovicus Frey, Richardus Russel, et Andreas Gallandius³⁾; quos et nos duces habuimus.

4. Inter eos, qui pro epistolis hisce vindicias evulgarunt, Pearsonium⁴⁾ eminere nemo nescit. Opus ejus oppugnare sunt aggressi Matthaeus Larroquanus, Samuel Basnagius, Casimirus Oudin, Joannes Dallaeus et alii, quibus frequens Episcoporum mentio in his epistolis praeter alia minime placebat. Sed iis responderunt, authenticam epistolarum nostrarum defendentes, Nicolaus Nourrius⁵⁾, Remi Ceillier⁶⁾, et Thomas Maria Mamachi⁷⁾. Nostris temporibus praesertim D. Baurius, Tubingensis, authenticam epistolarum Ignatii in dubium vocavit, mediisque seculi II. temporibus eas assignavit⁸⁾, contradicente potissimum Doctore Rothe⁹⁾, in cuius sententiam me in multis ire lubenter profi-

1) De Synod. Arim. et Seleuc. p. 922. A. T. I. ed. Paris. 1627.

2) Rothe l. c. p. 742. 743.

3) Galland. Bibl. T. I. p. LIV sqq.

4) In secundo tomo editionis P. P. apost. Coteleriana. 5) Ap-

parat. ad Bibl. max. P. P. T. I. p. 78 sqq. 6) Hist. general.

T. I. p. 626. 7) Origines et antiq. Christ. T. IV. p. 377 sqq.

Adeas hac de re Lumperum l. c. p. 266—286. 8) Die sogenann-

ten Pastoralbriefe des A. Paulus, aufs neue kritisch untersucht,

von D. Baur. p. 87. Abgenöthigte Erklärung. Tübing. Zeitschrift

für Theol. 1836. Fasc. 3. p. 199 et 1838. Fasc. 3. p. 149 sqq. 9) An-

fänge der christl. Kirche p. 715 sqq.

teor. Minime enim D. Baurius nobis persuasit, romanum Ignatii iter, quod scribendi has epistolas occasionem praebuisse perhibetur, esse commentitium, et non nisi in favorem explanandae episcopatus ideae confictum. Nec magis adstipulamur ei dicenti, Ignatium omnimodo in his litteris, tum justo fervidiori desiderio martyrii, tum absona humilitatis et modestiae cum jactatione et superbia conjunctione se talem praebere, ut apostolici viri vestigia nullibi detegas, fictam vero personam facile reperiās.

A parte authenticæ epistolarum Ignatii jam antiquissimi stabant patres et scriptores ecclesiastici, Polycarpus, Irenaeus et Origenes, qui iidem et Ignatii martyrium compertum habebant. Videas infra p. 122 et 124 testimonia Polycarpi c. IX et XIII epistolae ejusdem ad Philippenses ¹⁾. Apud Irenaeum, Polycarpi discipulum, legimus: ὡς εἶπέ τις τῶν ἡμετέρων διὰ τὴν πρὸς θεὸν μαρτυρίαν κατακριθεὶς πρὸς θηρία· ὅτι σῖτός εἰμι θεοῦ, καὶ δι' ὁδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος εὔρεθῶ ²⁾. Irenaeum igitur nec martyrium, nec epistola Ignatii ad Rom. c. IV. latuit. Origenes bis Ignatium ejusque epistolas laudavit, dicens: *memini aliquem sanctorum dixisse, Ignatium nomine, de Christo: meus autem amor crucifixus est* ³⁾; et alio loco: καλῶς ἐν μιᾷ τῶν μάρτυρός τινος ἐπιστολῶν γέγραπται· [τὸν Ἰγνάτιον λέγω τὸν μετὰ τὸν μακάριον Πέτρον τῆς Ἀντιοχείας δεύτερον ἐπίσκοπον, τὸν ἐν τῷ διωγμῷ ἐν Ῥώμῃ θηρίοις μαχησάμενον]· καὶ ἔλαθε τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου ἢ παρθενία Μαρίας ⁴⁾.

Addamus his Eusebium, qui non solum de romano Ignatii itinere, sed et de septem ejus epistolis nominatim agit, singulas paucis describens, ex epistolis vero ad Rom. c. IV. et ad Smyrn. c. III. plura depromens ⁵⁾. Quid mirum, si patres posteriores et de martyrio et de epistolis Ignatii loquuntur?

Quae deinde recentiores potissimum pro authenticæ epistolarum Ignatii produxerunt, audias:

a. Epistolarum nostrarum auctorem scholae Ioannis Evangelistae addictum fuisse, quod et de Ignatio constat, neminem latere

1) Cfr. Lumperum Hist. theol. crit. T. I. p. 271. 2) Adv. Haer. V, 28. Euseb. H. E. III, 36. 3) Prolog. in Cant. Cant. T. III. p. 30. D. ed. B. B. cfr. Ign. ad Rom. c. VII. 4) Homil. VI. in Luc. ibid. p. 938. A. Cfr. Ignat. ad Ephes. c. XIX. 5) Euseb. H. E. III, 36.

tere potest; nihilominus nullibi eum reperies de necessitate sua cum Apostolo verba facientem, aut effatis ejus sua exornantem, quod falsarius in Pseudoignatio suo excolendo et commendando vix neglexisset ¹⁾).

b. Qui in favorem explanandae episcopatus ideae has epistolas confectas et confictas esse putant, epistolam Ignatii ad Romanos non in consilium vocant, in qua nulla episcopatus fit mentio ²⁾).

c) Epistolarum auctor cum in Iudaismum tum in Gnosticis- mum tela acuit; ideo primis seculi secundi temporibus adscri- bendus videtur ³⁾).

d) Singularis animi calor et commotio, inaffectedata et nativa se praebeendi ratio, omnimoda sinceritas et simplicitas scripto- rem ex intimo corde sua proferentem, non falsarium produnt ⁴⁾).

Quum autem contra authenticam epistolarum Ignatii nullum, ut mihi videtur, gravius firmumque afferri possit argumentum; non est, quod testibus antiquis fidem denegemus, caeterisque au- thentiae indiciis aurem non praebeamus.

5. Male nonnulli de integritate epistolarum Ignatii dubia moverunt, omnia de episcopatu effata interpolatori tribuentes. Sed absque ullo argumento eos haec egisse polemicis solum cau- sis ductos constat, contradicente arctiori materiae nexu ⁵⁾).

Hujus suspicionis fautores porro nobis ostendant, cur epi- stola ad Romanos sola ab interpolatore non foedata fuerit, quum sex reliquis impias ejus manus non pepercisse credant. Talem judicii mediocritatem non auream esse, plane persuasum me ha- beo, de Ignatii epistolis dicens: sint, ut sunt, aut non sint.

6. De tempore, quo hae epistolae exaratae fuerint, duae fe- runtur celebriores sententiae, quarum altera anno 107, altera A. 116 favet. Adeas de hac re Pearsonium ⁶⁾), Gallandium ⁷⁾ et Lumperum ⁸⁾).

1) Cfr. Rothe l. c. p. 718. Not. 5. 2) Cfr. Möhler. Athanas. T. I. p. 18. 3) Cfr. Möhler. l. c. p. 19. 4) Cfr. Rothe l. c. p. 718 sqq. 5) Cfr. Möhler. Athanas. T. I. p. 18. 6) In dissert. posthuma, a Thoma Smithio in suam Oxoniensem editionem Ignat- ianā conjecta. 7) Biblioth. T. I. p. LX. 8) Hist. theol. crit. T. I. p. 250.

IV. DE EPISTOLA POLYCARPI.

1. De vita S. Polycarpi, Smyrnaeorum episcopi, ejus discipulus Irenaeus ¹⁾ aliique veteres ²⁾ plura nobis tradiderunt, quae apud Gallandium ³⁾ et Lumperum ⁴⁾ videas collecta.

2. Non solum verbo et exemplo gregem suum instituit Polycarpus, verum etiam scriptis erudit, sacra eruditione refertis, de quibus Irenaeus ⁵⁾ loquitur. Ex variis tamen Polycarpianis epistolis ad nos una pervenit, quae est ad Philippenses, apud primaevos Christianos tanto in honore habita, ut in sacris eorum coetibus legi consueverit ⁶⁾. Eam paulo post Ignatii martyrium exaratam esse, ex epistola ipsa erudimur ⁷⁾.

3. Hujus epistolae authenticam, a centuriatoribus Magdeburgensibus ⁸⁾, Dallaeo ⁹⁾ et aliis in dubium vocatam egregiis lucubrationibus tuebantur Pearsonius ¹⁰⁾, Caveus ¹¹⁾ et Nourrius ¹²⁾, ita ut recentiores, paene ad unum omnes, hanc epistolam genuinam agnoscerent.

4. Perantiqua versio epistolae nostrae latina primum edita est Parisiis 1498 a Jacobo Fabro Stapulensi. Graece et latine primus epistolam in lucem extulit Duaci 1633 Petrus Halloixius, ex apographo Francisci Turriani a viro doctissimo Jacobo Sirmondo S. J. ad illum transmissio. Post annos 14 Jacobus Usse-rius aliud nactus exemplar, quod ex Andreae Schotti apographo Claudius Salmasius manu sua descriptum cum Isaaco Vossio communicaverat, illud contulit cum edito Halloixiano, atque hanc Polycarpianam epistolam cum vetere interprete Londini evulga- vit 1647; quam deinde nova interpretatione adornatam exhibuit Cotelarius. A. 1709 prodiit Thomae Smithii editio praestans, eam- que secutus est Gallandius, quem nos ducem seligendum puta- vimus ¹³⁾.

1) Adv. haeres. III, 3. apud Euseb. H. E. IV, 14. Iren. epist. ad Florin. apud Euseb. H. E. V. 20. 2) Tertull. de Praescript. c. 32. Euseb. H. E. III, 36. Hieron. catal. c. 17. 3) Bibl. T. I. p. LXIII sqq. 4) Hist. theol. crit. T. I. p. 333 sqq. 5) Apud Euseb. H. E. V, 20. cfr. Galland. l. c. 6) Hieron. catal. c. 17. 7) c. XIII. 8) Centur. Magd. c. 10. 9) Dall. de script. Ignat. p. 427. 10) Vindic. Ignat. P. I. c. 5. apud Cotel. T. II. p. 300 sq. 11) Hist. litt. T. I. p. 45 sq. 12) Appar. T. I. p. 84. 104. 161. 13) Cfr. de hac re Gall. l. c. p. LXIV.

5. Posteriolem epistolae partem, excepto c. XIII, quod apud Eusebium legitur, nonnisi in veteri versione servatam esse, omnes norunt.

6. Antiquissimi epistolae Polycarpianae testes sunt

a. Irenaeus adv. haer. III, 3.: ἔστι δὲ καὶ ἐπιστολὴ Πολυκάρπου πρὸς Φιλιππησίους γεγραμμένη, ἱκανωτάτη κ. τ. λ. apud Euseb. H. E. IV, 14.

b. Idem in epist. ad Florin. apud Euseb. H. E. V, 20.

c. Eusebius in H. E. III, 36.: καὶ Πολ. δὲ τούτων αὐτῶν μέμνηται ἐν τῇ φερομένῃ αὐτοῦ πρὸς Φιλιππ. ἐπιστολῇ, φάσκων αὐτοῖς κ. τ. λ. ex c. IX. et XIII.

d. Idem IV, 14.: ὁ μέντοι Πολ. ἐν τῇ δηλωθείσῃ πρὸς Φιλιππ. αὐτοῦ γραφῇ, φερομένῃ εἰς δεῦρο, κέχρηται τισι μαρτυρίαις ἀπὸ τῆς Πέτρου προτέρας ἐπιστολῆς.

V. DE EPISTOLA AD DIOGNETUM.

1. Praestantissimam epistolam ad Diognetum gentilem primus graece in lucem extulit, latine vertit notisque illustravit Henricus Stephanus A. 1592 ¹⁾. Ea eruditorum multorum consensu Justino martyri auctori est tributa, unde factum, ut in editiones operum Justini sit recepta ²⁾. Non defuere tamen alii, neque pauci, qui ejus auctorem Justino multo antiquiorem esse existimarent. Hos inter primas tenet Tillemontius ³⁾, quem deinde secuti sunt Nourrius ⁴⁾, Gallandius ⁵⁾ et Lumperus ⁶⁾. Nostris temporibus praesertim vir doctissimus Georgius Böhl de hac re disputavit ⁷⁾, quem audiamus. „Jam vero, inquit, quo minus Justino hanc epistolam tribuamus, obstat primum illud, quod haec epistola sermonis indole haud parum discrepat ab iis libris, quos Justini esse extra controversiam positum est. Quis est enim, quem fugiat, simplicem et perspicuam hujus epistolae dictionem, expeditam simul et integram verborum constructio-

1) Gall. Bibl. l. c. p. LXVIII. 2) Böhl, opuscula patrum selecta. P. I. p. 109. 3) Memoir. p. servir etc. T. II. p. 366. 493. 4) Appar. T. I. p. 445. 5) Bibl. l. c. 6) Hist. theol. crit. T. I. p. 183. 7) l. c.

nem, ac singulorum enuntiatorum connexionem multum differre tum a verborum usu quem in Justini scriptis conspiciamus artificiosiore, tum ab ipsius inculto dicendi genere, cum et impedita intricataque utatur verborum constructione, phrasibus mediis haud raro nimium quantum cumulatis, et prioribus singulorum enuntiatorum verbis consequentia addere saepe negligat. Quae quidem sermonis discrepantia neque ex variis variorum librorum generibus et argumentis, neque ex temporum, quibus singuli libri ab eodem auctore conscripti sint, majoribus intervallis commode explicari potest, sed diversum a Justino hujus epistolae auctorem fuisse manifesto indicio est. Huc accedit, quod cum Justinum animadvertamus non solum accurata legis Mosaeicae et prophetarum cognitione instructum esse, sed etiam sacrorum V. T. librorum divinitatem quam maxime venerari, ex iisque ad defendendam religionem christianam argumenta saepissime petere; contra hujus epistolae auctorem videmus libros V. T. parum curare, cum neque ullum ex iis locum alleget, nec verbo quidem divinam iis auctoritatem vindicet, quanquam Judaeorum superstitiones increpanti non solum opportuna occasio oblata sit, sed paene imposita necessitas, de divina religionis Judaicae origine, deque consilio quo Deus legem dedit populo Israëlitico disserendi, ne ea, quae divino instituto nituntur, una cum erroribus et superstitionibus, quae postea irrepserunt, rejicere videretur.“

Auctorem hujus epistolae virum apostolicum esse, docti inde colligunt, quod ille c. XI. *Apostolorum discipulum* se praedicaverit, et Christianos *novum genus* nominaverit c. II. IX. XI. Templo Hierosolymitano adhuc stante, Judaeorumque rebus adhuc florentibus epistolam scriptam esse, ex c. III. IV. et V. conjicitur. Sed nihil certi inde conjici posse, Böhlius affirmat, quamquam et ipse apostolicis temporibus auctorem nostrum accessisse opinetur. „Etenim egregia, inquit, hic conspicitur doctrinae puritas et in exponendis praecipuis evangelii articulis simplicitas, disciplinae Apostolorum, imprimis S. Pauli, valde consentanea. Nec tamen insignis ille cum Apostolorum disciplina et sermone consensus videtur ex artificiosa sermonis scripturae sacrae imitatione natus esse, sed ex ipso animo auctoris doctrinae apostolicae innutrito eaque penitus perfuso fluxisse.“

Baraterius epistolam nostram Clementi romano adscribit, Gallandius Apollos ejus scriptorem esse agnoscendum affirmat, uterque firmis argumentis destitutus. Rectius Trajani temporibus epistola exarata putatur ¹⁾).

Quis fuerit Diognetus ille, plane incompertum habemus; nam Diogneti nomen haud inusitatum erat apud Graecos. Diogneto magistro M. Aurelius Antoninus utebatur, sed nostrum hoc esse antiquiorem temporibusque Apostolorum prope accedentem putemus.

De authenticia epistolae nemo, quem sciam, dubia movit, integritatem vero Böhlius impugnavit, extremam partem inde a c. XI, paucis exceptis, spuriam putans. Sed temere vir doctus id egisse videtur.

VI. DE PASTORE HERMAE.

1. Non Hermam apostolicum, a S. Paulo ad Rom. 16, 14. laudatum, sed Hermam seu Hermetem, Pii I. romani pontificis fratrem, auctorem Pastoris esse, alibi satis demonstrasse putamus ²⁾).

2. Inde consequitur, mediis seculi secundi temporibus libros Pastoris esse exaratos.

3. Hermae Pastor in tres libros hodie divisus est, quorum primus IV visiones continet, secundus XII mandata, tertius autem X similitudines complectitur. Haec tamen divisio posterioribus editoribus adscribenda est; siquidem illam neque MSS. exemplaria, neque vetusti scriptores agnoscunt; quin et a codicibus, qui superant, abesse capitum lemmata, Cotelarius aliique observarunt ³⁾).

4. Totum Hermae opus Pastoris nomine inscribitur, quod angelus poenitentiae habitu pastoralis indutus Hermam alloquens et informans libro II. et III. inducitur. Aliam sententiam Jachmannus ⁴⁾ tueri videtur, docens, denominationem illam

¹⁾ Theolog. Quart. Schrift, herausgegeb. von D. v. Drey etc. Tübingen 1825. p. 444. ²⁾ Tübing. Theol. Quart. Schrift 1839. I. p. 169. ³⁾ Cfr. Gallard. Biblioth. T. I. p. XXVII. ⁴⁾ Der Hirte des Hermas von Dr. Jachmann, Lic. der Theol. in Königsberg 1835.

fortasse ab indole operis ethica derivandam esse, simili modo, quo et tres Pauli epistolae pastorales nuncupatae fuerint.

5. Hermae Pastorem graece primo fuisse scriptum, nemo nescit: dolendum tamen, quod textus jam dudum temporum injuria sic exciderit, ut nonnulla tantum loca supersint, vetustiorum patrum graecorum operibus intexta. Quibus quidem laci- niis, in primis vero fragmentis iis, quae satis multa occurrunt in *Doctrina ad Antiochum ducem*, inter Athanasii suppositia a Montfauconio evulgata, jactura hujusmodi utcumque sarciri potest ¹⁾.

6. Integra Pastoris exstat interpretatio latina, cujus auctor penitus incompertus. Haec versio antiquissima facile putanda, utpote quae Tertulliani aetate fuisse videtur ecclesiae Africanae notissima ²⁾.

7. De auctoritate Pastoris in ecclesia, et de theologia Hermae adeas Jachmannum ³⁾, Lumperum ⁴⁾ et alios ⁵⁾, collatis iis, quae loco superius notato monenda putavimus.

8. Primus Hermae tractatum Parisiis A. 1513 edi curavit Jacobus Faber Stapulensis. Optimam editionem Gallandius in lucem publicam emisit, quem et nos ducem selegimus, Pastorem collectioni nostrae adjungere non dubitantes, quamvis et ipsi neminem apostolicorum virorum auctorem ejus putemus.

9. Restat, ut notemus, a doctissimo Grabio ex Mss. et editionum collatione corruptum Similitudinis, V. c. 6 locum ita esse correctum: *Quare autem Dominus in consilio adhibuerit Filium de hereditate, honestosque nuntios, audi. Spiritum sanctum, qui creatus est omnium primus, in corpore, in quo habitaret Deus, collocavit; in delecto corpore, quod ei videbatur.*

Semlerus autem conjicit: *Quare ... filium de hereditate, bonos angelos, nunc audi. Illum Spiritum sanctum (qui creatus est omnium primus) in corpore, in quo habitaret, Deus collocavit; in delecto corpore etc.*

Haec ad p. 192 nostrae edit. addas.

1) Galland. l. c. 2) Galland. l. c. 3) l. c. 4) Hist. theol. erit. T. I. p. 104 sqq. 117 sqq. 5) Semlerus in: Baumgartenii Untersuchung theol. Streitigkeiten. II. B. p. 11. Münscherus in: Handbuch der chr. Dogmengesch. I. B. p. 390. Keilius in: Flattii Magazin f. Dogm. u. Moral. IV. St. p. 36.

P A T R U M
APOSTOLICORUM OPERA.

P A T R U M

ALPHABETICORUM OPERA

S. BARNABAE
EPISTOLA CATHOLICA.

SALUTATIO BARNABAE AD FRATRES.

I.

* Avete filii et filiae, in nomine Domini nostri Iesu Christi, qui nos dilexit, in pace. Magnarum et honestarum Dei ¹ aequitate abundantiam sciens esse in vobis, supra modum exhilaror beatis et praeclaris spiritibus vestris, quod ² sic naturalem gratiam accepistis. Propter quod plurimum gratulor mihi, ³ sperans liberari, quia vere video in vobis infusum spiritum ab ⁴ honesto fonte Dei ⁵, cum persuasum mihi sit hoc, et ⁶ plenus sciam, quia, dum ⁷ ad vos adloquor, multa mihi bona successerunt in via aequitatis Domini. Ideo ⁸ fors et ego cogito diligere vos super animam meam: quia magnitudo fidei et dilectio habitat in ⁹ illo, et spes vitae illius. Cogitans ergo hoc (¹⁰ quasi curae mihi

* Initium hujus epistolae antiquae versionis latinae codicis Corbeiensis (ante sec. IX.) debemus, cum desint in textu graeco quatuor prima capita cum quinti dimidio.

1 Al. aequitatum. f. δικαιοσύνη. cfr. c. XIV. 2 οὕτως ἔμφυτον, altius radicatam. Menardus. cfr. c. IX. 3 cfr. Rom. 7, 24. 4 i. e. egregio. Men. 5 male alii punctum ponunt. Sensus est: gratulor mihi et lubens moriar, quia video vobis infusum spiritum Dei, persuasus, evangelicam meam apud vos praedicationem Dei gratia plurimos fructus tulisse. 6 al. plenius. Men. Oxon. cfr. πληροφορηθεὶς Rom. 4, 21. 7 ἐξ' οὗ. 8 FRs. i. e. fratres. Voss. 9 i. e. in hac re. Men. 10 ὥς σπουδασάμενος, cum mihi curae esse soleat.

fuerit, ut vobiscum partiar ex ¹¹ eo quod accepi) futurum mihi talibus ¹² spiritus servientes, hoc in mercede, ¹³ adpropiaui pauca vobis mittere, ut fidem vestram consummatam habeatis et scientiam. Tres sunt ergo ¹⁴ constitutiones Domini, vitae spes, initium et consummatio. Propalavit enim Dominus per Prophetas, ¹⁵ qui praeterierunt, et futurorum dedit nobis initia scire. Sicut ergo locutus est, honestius et altius accedere ¹⁶ ad aram illius. Ego autem non tamquam doctor, sed unus ex vobis, demonstrabo pauca, per quae in plurimis laetiores sitis. ¹⁷

PARS I. EPISTOLAE.

II.

Lex judaica lege Christi abolita est.

Cum sint ergo dies nequissimi, et ¹ contrarius habeat hujus saeculi potestatem; debemus adtendentes inquirere ² aequitates Domini. Fidei ³ ergo nostrae adjutor est timor, et sustinentia: quae autem nobiscum pugnant, patientia est, et continentia; ⁴ haec cum apud Dominum permanent casta, ⁵ conlaetantur illis sapientia et intellectus. Adaperuit enim

11 Clem. Alex. Strom. II. c. 6. p. 445. ed. Pott. h. l. laudans legit: ἀφ' οὗ ἔλαβον μέρους. 12 l. spiritu servienti. Oxon. 13 l. adproperavi. Cler. 14 δόγματα cfr. c. X. κτίσεις c. XV. f. διαταγαί, ordinationes. 15 ita Ms.; al. quae. 16 in praeceptis passim ante Infinitivum δεῖ subauditur. Cler. 17 cfr. I. Joan. 1, 4.

1 cfr. I. Petr. 5, 8. 2 justitiae seu justificationes. Men. δικαιώματα, praecepta aequitatis, vel ut infra: consilia benignitatis. cfr. X et XVI. 3 οὖν. 4 Clem. Alex. legit l. c.: τούτων οὖν τὰ πρὸς τὸν κύριον μενόντων ἁγνῶς: his ergo in iis, quae ad Dominum pertinent, caste manentibus etc. casta i. e. integra. Men. 5 Sensus est: ceteris fidei nostrae contra satanam adjutoribus sapientia — ἡ ἐπιστήμη τῶν δικαιωμάτων τοῦ κυρίου — sese conjungat oportet. — Quenam sint δικαιώματα illa, sequent. exponitur.

nobis per omnes Prophetas, quia non utitur nostris hostiis, neque victimis, neque oblationibus, haec dicens: ⁶ Quo mihi multitudinem sacrificiorum vestrorum? dicit Dominus. *Plenus sum holocaustomatibus arietum, et pinguaminibus agnorum: et sanguinem hircorum et taurorum nolo; nec si veniatis videri* ⁷ mihi. Quis enim exquisivit haec de manibus vestris? calcare aulam meam non adjicietis. Si attuleritis mihi similaginem, vanum; supplicamentum execratio mihi est. Neomenias vestras, et diem magnum non sustineo; jejunium, et ferias, et dies festos vestros odit anima mea. Haec ergo vacua fecit, ut nova lex Domini nostri Iesu Christi, quae sine ⁸ iugo necessitatis est, humanam habeat ⁹ oblationem. Dicit Dominus iterum ad illos: ¹⁰ Numquid ego praecepi parentibus vestris, cum exierunt de terra Aegypti, ut offerrent mihi hostias et victimas? sed hoc praecepi illis dicens: ¹¹ unusquisque vestrum adversus proximum non habeat malitiam, et juramentum mendum non ¹² habet. Intelligere ergo debemus, cum non simus sine intellectu, consilium benignitatis patris nostri: quia nobis dicit, volens nos similiter errantes quaerere, quemadmodum ad illum accedamus. Nobis enim dicit: ¹³ *Sacrificium Deo cor contritum, et humiliatum Deus non despicit.* Certius ergo inquirere debemus, fratres, de nostra salute, ut ne quando ¹⁴ habeat introitum in nobis et evertat nos a vita nostra.

III.

Continuatio.

Dicit ergo iterum de his ad illos: ¹ *ut quid mihi jejunatis, ut hodie audiat vox vestra in clamore?* Non tale

6 Isai. 1, 11—14. 7 male Ms. videre, juxta LXX. l. videri mihi, i. e. videri a me. *Men.* 8 cfr. Galat. 5, 1.
 9 i. e. cor habeat praeparatum ad parendum Dei mandatis. *Men.*
 10 Ierem. 7, 22. 11 Zachar. 8, 17. 12 l. habeat, vel amet. *Men. Cotelarius.* 13 Psal. 51, 19. 14 contrarius vel satan. *Men.* 1 Isai 58, 4. 5.

jejunium elegi, dicit Dominus, ut quis humiliet animam suam sine causa. Neque si curvaveris quasi circulum colum tuum, et saccum te circumdederis, et cinerem straveris: nec sic celebrabis jejunium acceptum. Ad nos autem sic dicit: ² Cum jejunaveritis, solve omnem nodum injustitiae, ³ et omnem consignationem iniquam dele, resolve suffocationes ⁴ impotentium commerciorum, dimitte quasatos in remissionem, et omnem ⁵ cautionem malignam dissipa. Frange esurienti panem tuum, et egenos sine tecto induc in domum tuam; cum videris nudum, vesti, et domesticos seminis tui non despicias. Tunc erumpet ⁶ temporaneum lumen tuum, et ⁷ vestimenta tua cito ⁸ oriuntur: et praeibit ante te justitia, et claritas Dei circumdabit te. Tunc exclamas, et Deus exaudiet te; cum adhuc loqueris, dicet: ecce adsum, si abstuleris a te nodum, et ⁹ suadelam malorum, et verbum murmurationis, et dederis esurienti panem ex animo. In hoc ergo, fratres, providens est et misericors Deus, quia in simplicitate crediturus esset populus, quem comparavit dilecto suo, atque ante ostendit omnibus nobis, ut non incurramus, tanquam proselyti, ad illorum legem.

IV.

Antichristus ante portas, ergo fugiamus errores Judaeizantium et opera malae viae.

Oportet ergo de ¹ instantibus multum scrutantes scribere, quae non ² possint sanare. Fugiamus ergo ab omni

² Isai. 58, 6—10. ³) et omn. — dele. relegari debent ista ad marginem, sunt quippe alia versio verborum πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διάσπα, quae infra redduntur: et omnem cautionem etc. Cot. ⁴) i. e. violentorum. Men. ⁵ συγγραφὴν. LXX. ⁶ πρῶτον. LXX. i. e. matutinum. Men. ⁷ ἱμάτια. LXX. i. e. sanitates, pro quo quidam legerunt ἱμάτια. Men. ⁸ al. orientur. ⁹ χειροτονίαν. LXX.

¹ instantibus. Men. his talibus. Voss. ² l. nos. Men. et alii.

opere iniquitatis, et odio habeamus ³ errorem huius temporis, ut futuro diligamur. Non demus animae nostrae spatium, ut possit habere potestatem discurrendi cum nequissimis et peccatoribus; ne quando similemus illis. ⁴ Consummata enim tentatio, sicut scriptum est, sicut Daniel dicit, adpropinquavit. Propter hoc enim Dominus ⁵ interdicat tempora et dies, ut acceleret dilectus illius ad hereditatem suam. Dicit sic propheta: ⁶ *Regna in terris decem regnabunt, et resurget retro pusillus, qui deponet tres in unum.* De regnis similiter ⁷. De hoc ipso dicit iterum Daniel: ⁸ *Et vidi quartam bestiam, nequam et fortem, et saeviorum caeteris bestiis marinis: et apparuerunt illi decem cornua: et ascendit aliud cornu breve in medio illorum: et dejecit cornua tria de majoribus cornibus.* Intelligere ergo debemus. Adhuc et hoc rogo vos tanquam unus ex vobis, omnes amans super animam meam, ut attendatis vobis, et non similetis eis, qui peccata sua congerunt, et dicunt: quia testamentum illorum et nostrum est ⁹. Nostrum autem, quia illi in perpetuum perdiderunt illud, quod Moyses accepit. Dicit enim scriptura: ¹⁰ *et fuit Moyses in monte jejunans xl diebus, et xl noctibus: et accepit testamentum a Domino, tabulas lapideas scriptas manu Dei.* Sed conversi in idola perdiderunt illud; dicit enim Dominus Moysi: ¹¹ *Moyses descende celerius, quia praeteriit legem populus tuus, quem eduxisti de terra Aegypti.* Et projecit Moyses tabulas lapideas de manibus suis, et confactum est testamentum eorum, ut dilectio Iesu consignetur in praecordiis vestris in spem fidei illius. Propter quod attendamus novissimis diebus. Nihil enim proderit nobis omne tempus vitae nostrae, et fidei, si non modo ¹² iniquum

³ error huius temporis est: non agnoscere Christum et novam legem. ⁴ Antichristus ante portas. ⁵ l. intercidit

= abbreviavit. cfr. Dan. 9, 24. Men. ⁶ Dan. 7, 18. 24.

⁷ evertentur cum depositis regibus. cfr. Men. a. h. l. ⁸ Dan.

7, 7. 8. ⁹ intell. Nazaraeos etc. Men. ¹⁰ Exod. 24, 18.

et 31, 18. ¹¹ Exod. 32, 7. ¹² l. odio. Cot. et alii. cfr. seqq.

et futuras tentationes habeamus, sicut dicit filius Dei: ¹³ *resistamus omni iniquitati, et odio habeamus eam*. Ergo considerate opera malae viae ¹⁴. Non separatim debetis ¹⁵ seducere vos tanquam justificati; sed in unum convenientes inquirete, quod communiter dilectis conveniat et prosit. Dicit enim scriptura: ¹⁶ *Vae illis, qui sibi solis intelligunt, et apud se docti videntur!* Simus spiritales, simus ¹⁷ templum consummatum Deo; in quantum est in nobis ¹⁸ meditemur timorem Dei, et custodiamus mandata illius ¹⁹. Dominus non accepta ²⁰ persona judicat mundum. ²¹ Unusquisque secundum quae facit, accipiet. Si fuerit bonus, bonitas eum antecedit; si nequam, merces nequitiae eum sequitur. Adtendite, ne quando ²² quiescentes jam vocati addormiamus in peccatis nostris, et nequam accipiens potestatem ²³ nostram ²⁴ suscitet et excludat a regno Domini. Adhuc et illud intelligite, cum ²⁵ videritis tanta signa et monstra in populo Iudaeorum, et sic illos derelinquit Dominus. Adtendamus ergo, ne forte, sicut scriptum est, ²⁶ *multi vocati, pauci electi*, inveniamur.

V.

Novum foedus passione Christi fundatum est nobis ad salutem, Iudaeis ad interitum.

Propter hoc Dominus sustinuit tradere corpus suum in exterminium, ut remissione peccatorum sanctificemur,

¹³ Hanc Christi sententiam in toto Evang. non repereris. cfr. Act. 20, 35. *Men.* ¹⁴ cfr. c. V et XX. ¹⁵ se seducere = se separare. *Men.* cfr. Hebr. 10, 25. ¹⁶ Isai. 5, 21. ¹⁷ I. Cor. 3, 16. 17. ¹⁸ cfr. Isai. 33, 18. ¹⁹ h. l. cit. Clem. Alex. Strom. II. c. 7. p. 447, qui ex Barnaba addit: *ἵνα ἐν τοῖς δικαιομασιν αὐτοῦ εὐφρανθῶμεν*: ut in illius (Dei) justificationibus laetemur. ²⁰ cfr. Galat. 2, 6. ²¹ cfr. I. Cor. 3, 8. ²² cfr. Matth. 25, 5 seqq. ²³ i. e. nostri. *Men.* ²⁴ l. suscite-tur. *Men.* suscitet nos. *Oxon.* ²⁵ est verb. perfect. *Men.* cfr. c. XVI. ²⁶ Matth. 22, 14.

quod est sparsione sanguinis illius. Scriptum est enim de illo, quaedam ad populum Judaeorum, quaedam ad nos. Dicit autem sic: ¹ *Vulneratus est propter iniquitates nostras, et vexatus est propter peccata nostra; sanguine illius sanati sumus. Tanquam ovis ad victimam adductus est: et sicut agnus coram tondente se, sic non aperuit os suum.* Supergratulari ergo debemus Domino, quia et praeterita nobis ostendit, et sapientes fecit, et de futuris non sumus sine intellectu ². Dicit autem: ³ *non injuste tenduntur retia avibus.* Hoc dicit, quia juste periet homo habens viam veritatis, scientiam, et se a via tenebrosa non continet adhuc. Et ad hoc Dominus sustinuit pati pro anima nostra, cum sit orbis terrarum Dominus, cui dixit ⁴ die ante constitutionem saeculi: ⁵ *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.* Quomodo ergo sustinuit, cum ab hominibus hoc pateretur, discite. Prophetae ab ipso habentes donum, in illum prophetaverunt: ille autem, ut vacuam faceret mortem, et de mortuis resurrectionem ostenderet, quia in carne oportebat eum adparere, ⁶ sustinuit, ⁷ ut promissum parentibus redderet: et ipse sibi ⁸ τὸν λαὸν τὸν ⁹ καινὸν ἐτοιμάζων ἐπιδείξῃ ἐπὶ τῆς γῆς ὧν, ὅτι τὴν ἀνάστασιν αὐτὸς ποιήσας ¹⁰ κρίνει. ¹¹ πέρας γὰρ τοι διδάσκων τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τηλικαῦτα τέρατα καὶ σημεῖα ποιῶν, ἐκήρυξε, καὶ ¹² ὑπερηγάπησεν αὐτόν. ὅτε δὲ τοὺς ἰδίους Ἀποστόλους μέλλοντας κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἐξελέξατο, ὄντας ὑπὲρ πᾶσαν ἁμαρτίαν ἀνομωτέρους, ἵνα δείξῃ, ¹³ „ὅτι οὐκ ἦλθε καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.“ τότε

1 Isaï. 53, 5. 7. 2 Haec ad nos locutus est Dominus, nobis revelans mortem expiatoriam Christi, ergo gratias agamus ei. Sequentia vero Judaeis sunt dicta. 3 Proverb. 1, 17.
4 scil. pater. Men. 5 Genes. 1, 26. 6 i. e. passus est. Men.
7 ut sequelam significat. Men. 8 heic incipit textus graecus superstes. 9 i. καινόν. Cot. 10 f. κρίνει. Cot.
11 al. πέρας δ' ἔτι. Cot. 12 vetus interpres legebat: καὶ οὐπερ ἠγάπησαν αὐτόν, nec dilexerunt illum. 13 Matth. 9, 13.

ἐφάνερωσεν ἑαυτὸν υἱὸν Θεοῦ εἶναι. ¹⁴ Εἰ γὰρ μὴ ἦλθεν ἐν σαρκί, πᾶς ἂν ἐσώθημεν ἄνθρωποι, βλέποντες αὐτὸν; ὅτι τὸν μέλλοντα μὴ εἶναι ¹⁵ ἥλιον, ἔργον χειρῶν αὐτοῦ ὑπάρχοντα, βλέποντες οὐκ ἰσχύουσιν εἰς ἀκτῖνας αὐτοῦ ἀντοφθαλμῆται. ¹⁶ Οὐκοῦν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐς τοῦτο ἦλθεν ἐν σαρκί, ἵνα τὸ τέλειον τῶν ἁμαρτιῶν κεφαλαιώσῃ τοῖς διάξασιν ἐν θανάτῳ τοὺς προφῆτας αὐτοῦ. Οὐκοῦν εἰς τοῦτο ὑπέμεινε· λέγει γὰρ ὁ Θεός, ¹⁷ τὴν πηγὴν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, ὅτι ἐξ αὐτῶν. [καὶ ¹⁸]. „ὅταν πατάξω τὸν ποιμένα, τότε σκορπισθήσεται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης.“ αὐτὸς ἠθέλησεν οὕτω παθεῖν. ἔδει γὰρ, ἵνα ἐπὶ ξύλου πάθῃ. λέγει γὰρ ὁ προφητεύων ἐπ' αὐτῷ. ¹⁹ „Φεῖσαι μου τῆς ψυχῆς ἀπὸ ῥομφαίας.“ ²⁰ καθήλωσον μου τὰς σάρκας, ²¹ ὅτι πονηρευομένων συναγωγὰὶ ἐπανέστησάν μοι.“ καὶ πάλιν λέγει. ²² „ἰδοὺ τέθεικά με τὸν νῶτον εἰς μάστιγας, καὶ τὰς σιαγόνας εἰς ²³ ῥαπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου ἔθηκεν ὡς στερεὰν πέτραν.“

VI.

Vaticinia in Christum.

“Ὅτε οὖν ἐποίησεν ἐντολὴν, τί λέγει, ¹ „τίς ὁ κρινόμενός μοι; ἀντιστήτω μοι. ἢ τίς ὁ δικαζόμενός μοι; ἐγγισάτω τῷ παιδί κυρίου. οὐαὶ ὑμῖν· ὅτι πάντες ὑμεῖς παλαιωθήσεσθε ὡς ἱμάτιον, καὶ σῆς καταφάγεται ὑμᾶς.“ Καὶ πάλιν λέγει ὁ προφήτης. ² „ἐπεὶ ὡς λίθος ἰσχυρὸς ἐτέθη εἰς συντριβήν. ³ ἰδοὺ

¹⁴ conjunge haec cum verbis anteced.: quia in carne oportebat etc. ¹⁵ qui aliquando desinere debet. *Men.* ¹⁶ profert aliam causam adventus Christi, ut consummarentur peccata Judaeorum addita Christi morte. *Men.* Matth. 23, 31 sqq. ¹⁷ Isai. 53, 8. Zachar. 13, 6. l. πληγὴν. *Cot. Vet. interpr.:* plaga corporis illius omnes sanati sumus. Isai. 53, 5. ¹⁸ ita restituo ex versione interpr. lat. Sensus est: Annuntiavit Deus per prophetas, Judaeos Christum esse interfecturos, et hanc necem ipsis interitum fore. Zachar. 14, 27. Matth. 23, 31. ¹⁹ Psalm. 22, 21. ²⁰ Ps. 119, 120. ²¹ Ps. 22, 17. ²² Isai. 50, 6. 7. ²³ al. ῥαπισμόν.

¹ Isai. 50, 8. 9. ² Isai. 8, 14. ³ Isai. 28, 16. cfr. Rom. 9, 33.

ἐμβαλῶ εἰς τὰ θεμέλια Σιών λίθον πολυτελῆ, ἐκλεκτὸν, ἀκρογωνιαίον, ἐντιμον.“ εἶτα τί λέγει; „καὶ ὃς ἐλπίζει ἐπ’ αὐτὸν, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.“ Ἐπὶ λίθον οὖν ἡμῶν ἡ ἐλπίς; μὴ γένοιτο. ἀλλ’ ἐπεὶ ἐν ἰσχύει ἔθηκε τὴν ⁴ σάρκα αὐτοῦ ὁ κύριος. λέγει γὰρ, ⁵ „καὶ ἔθηκε με ὡς στερεὰν πέτραν.“ Λέγει δὲ πάλιν ὁ προφήτης· ⁶ „λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομῶντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας.“ καὶ πάλιν λέγει· „αὕτη ἐστὶν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη, καὶ θαυμαστή, ἣν ἐποίησεν ὁ κύριος.“ ⁷ Ἀπλούστερον ὑμῖν γράφω, ἵνα συνιῇτε. ἐγὼ ⁸ περίψημα τῆς ἀγάπης ὑμῶν. Τί οὖν λέγει πάλιν ὁ προφήτης; ⁹ „περιέσχε με συναγωγὴ πονηρευομένων· ¹⁰ ἐκύκλωσάν με ὥσπερ μέλισσαι κηρίον.“ καὶ· ¹¹ „ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον.“ Ἐν σαρκὶ οὖν αὐτοῦ μέλλοντος φανεροῦσθαι, καὶ πάσχειν, προεφανεροῦτο τὸ πάθος. λέγει γὰρ ὁ προφήτης ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ· ¹² „οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, ὅτι βεβούλευνται βουλὴν πονηρὰν κατ’ ἐαυτῶν, εἰπόντες· δήσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστὶ.“ Λέγει δὲ καὶ Μωσῆς αὐτοῖς· ¹³ „ἰδοὺ τάδε λέγει κύριος ὁ θεός· εἰσέλθετε εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, ἣν ὤμοσε κύριος τῷ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ, ¹⁴ καὶ κατακληρονομήσατε αὐτήν, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.“ Τί λέγει ἡ γνώσις, μάθετε· ἐλπίσατε ἐπὶ τὸν ἐν σαρκὶ μέλλοντα φανεροῦσθαι ὑμῖν Ἰησοῦν. Ἄνθρωπος γῆ ἐστὶ πάσχουσα· ἀπὸ προσώπου γὰρ τῆς γῆς ἡ πλάσις τοῦ Ἀδάμ ἐγένετο. Τί οὖν λέγει· τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν τὴν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι; Εὐλογητὸς ὁ κύριος ἡμῶν, ὁ σοφίαν καὶ νοῦν θέμενος ἐν ἡμῖν τῶν κρυφίων αὐτοῦ. λέγει γὰρ ὁ προφήτης· ¹⁵ „παραβολὴν κυρίου τίς νοήσει, εἰ μὴ σοφὸς καὶ ἐπιστήμων καὶ ἀγαπῶν τὸν κύριον αὐτοῦ;“ Ἐπεὶ ἔν ἀνακαινίσας ἡμᾶς ἐν τῇ ἀφέσει τῶν ἀμαρτιῶν, ἐποίησεν ἡμᾶς ἄλλον τύπον, ὡς ¹⁶ παιδίον, ἔχειν τὴν

4 σὰρξ Christi propter ἰσχὺν a Propheta λίθος vocatur.

5 Isai. 50, 7. 1. ἔθηκε. Oxon.

6 Ps. 118, 22. 24.

7 Clem.

Alex. Strom. V. c. 10. p. 683.

8 cfr. I. Cor. 4, 13.

9 Ps.

22, 17.

10 Ps. 118, 12.

11 Ps. 22, 19.

12 Isai. 3, 9.

13 Exod. 33, 1. H. l. Barnabae laudat Clem. Alex. Strom. V. c. 10.

p. 613 sqq.

14 Levit. 20, 24.

15 Isai. 40, 13. Prov. 1, 6.

16 Davis. παιδίου. 1. παιδίων.

ψυχὴν, ὡς ἂν καὶ ¹⁷ ἀναπλασσομένους αὐτὸς ἡμᾶς. Λέγει
 γὰρ ἡ γραφὴ περὶ ἡμῶν, ὡς λέγει τῷ υἱῷ. ¹⁸ „ποιήσωμεν
 κατ' εἰκόνα καὶ κατ' ὁμοίωσιν ἡμῶν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀρχέ-
 τωσαν τῶν θηρίων τῆς γῆς, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
 τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης.“ καὶ εἶπε κύριος ἰδὼν τὸ καλὸν
 πλάσμα ἄνθρωπον. ¹⁹ „αὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, καὶ πλη-
 ρώσατε τὴν γῆν.“ ταῦτα πρὸς τὸν υἱόν ²⁰. Πάλιν σοι ἐνδείξω,
 πῶς πρὸς ἡμᾶς δευτέραν πλάσιν ἐπ' ἐσχάτων ἐποίησε. λέγει
 κύριος. ²¹ „ἰδοὺ ποιήσω τὰ ἐσχάτα ὡς τὰ πρῶτα.“ Εἰς τοῦτο
 οὖν ἐκήρυξεν ὁ προφήτης. „εἰσέλθετε εἰς γῆν ῥέεσαν γάλα καὶ
 μέλι, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς.“ ²² ἰδοὺ οὖν ἡμεῖς ἀναπεπλά-
 σμεθα, καθὼς πάλιν ἐν ἐτέρῳ προφῆτῃ λέγει. ²³ „ἰδοὺ λέγει
 κύριος, ἐξελῶ τούτων, τουτέστιν ὧν προέβλεπε τὸ πνεῦμα κυ-
 ρίου, τὰς λιθίνας καρδίας, καὶ βαλῶ σαρκίνας αὐτοῖς.“ ὅτι
 ἔμελλεν ἐν σαρκὶ φανερῆσθαι, καὶ ἐν ἡμῖν κατοικεῖν. ναὸς γὰρ
 ἅγιος, ἀδελφοί μου, τῷ κυρίῳ τὸ κατοικητήριον ἡμῶν τῆς καρ-
 δίας. Λέγει γὰρ πάλιν κύριος. ²⁴ „καὶ ἐν τίνι ὀφθήσομαι τῷ
 κυρίῳ θεῷ μου, καὶ δοξασθήσομαι;“ λέγει. ²⁵ „ἐξομολογήσομαι
 σοι ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐν μέσῳ ἀδελφῶν μου, καὶ ψαλῷ ἀναμέσον ἐκ-
 κλησίας ἁγίων.“ οὐκοῦν ἡμεῖς ἔσμεν, οὓς εἰσήγαγεν εἰς τὴν γῆν
 τὴν ἀγαθὴν. Τί ἔν τὸ γάλα καὶ μέλι; ὅτι πρῶτον τὸ παι-
 δίον μέλιτι, εἶτα γάλακτι ζωοποιεῖται. οὕτω καὶ ἡμεῖς τῇ πί-
 στει τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τῷ λόγῳ ζωοποιούμενοι ζήσομεν κατα-
 κυριεύοντες τῆς γῆς. Προεῖρηκε δὲ ἐπάνω, ὅτι αὐξανέσθωσαν,
 καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων. τί ²⁶ ἔν ὁ δυνάμενος νῦν ἄρχειν
 θηρίων, ἢ ἰχθύων, ἢ πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ; αἰσθάνεσθαι γὰρ
 ὀφείλομεν, ὅτι τὸ ἄρχειν ἐξουσία ἐστίν, ἵνα τις ἐπιτάξας κυ-
 ριεύσῃ. Εἰ οὖν οὐ γίνεται τοῦτο νῦν, ἄρα ὑμῖν ²⁷ εἴρηκε. πότε;
 ὅταν καὶ αὐτοὶ τελειωθῶμεν κληρονόμοι τῆς διαθήκης κυρίου
 γενέσθαι.

17 l. ἀναπλασόμενος. Cot. 18 Gen. 1, 26. 19 ibid. v. 28.
 20 sc. dixit. Sed puto, haec verba aut superflua esse, aut sub-
 jungenda his superioribus verbis: τῆς θαλάσσης. Men. 21 non
 est in S. Script. Men. 22 Exod. 33, 1. 23 Ezech. 11, 19.
 24 Ps. 42, 3. 24. 25 Ps. 22, 23. 26 l. τίς. Men. 27 l. ἡμῖν.
 Davis.

VII.

Jejunium et caper — typus Christi.

Οὐκοῦν νοεῖτε, τέκνα εὐφροσύνης, ὅτι πάντα ὁ καλὸς κύριος προεφάνερωσεν ἡμῖν, ἵνα γινῶμεν, ὃ κατὰ πάντα εὐχαριστοῦντες ὀφείλομεν αἰνεῖν. εἰ οὖν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὢν κύριος, καὶ μέλλων κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς, ἔπαθεν, ἵνα ἡ πληγὴ αὐτοῦ ζωοποιήσῃ ἡμᾶς· πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ οὐκ ἠδυνάτο παθεῖν, εἰ μὴ διὰ ἡμᾶς. Ἄλλα καὶ σταυραθεὶς ἐποτίζετο ὄξει καὶ χολῇ. ἀκούσατε, πῶς περὶ τούτου ¹ πεφάνερωκαν οἱ ἱερεῖς τοῦ ² λαοῦ. γεγραμμένης ἐντολῆς αὐτοῦ, ³ ὃς ἂν μὴ νηστεύσῃ τὴν νηστείαν, θανάτῳ ἐξολοθρευθήσεται, ἐνετείλατο κύριος, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν ἤμελλε ⁴ σκεῦος τοῦ πνεύματος προσφέρειν θυσίαν· ἵνα καὶ ὁ τύπος ὁ γενόμενος ἐπὶ Ἰσαὰκ τοῦ προσενεχθέντος ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τελεσθῇ. Τί οὖν λέγει ἐν τῷ προφήτῃ; ⁵ „καὶ Φαγέτωσαν ἐκ τοῦ τράγου τοῦ προσφερομένου τῇ νηστείᾳ ὑπὲρ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν.“ προσέχετε ἀκριβῶς, καὶ Φαγέτωσαν οἱ ἱερεῖς μόνοι πάντες τὸ ἔντερον ἀπλυτον μετὰ ὄξους. πρὸς τί; ἐπειδὴ ἐμὲ, ⁶ εἶδον, ὑπὲρ ἁμαρτιῶν μέλλοντα τῷ λαῷ τῷ καινῷ προσφέρειν τὴν σάρκα μου, μέλλετε ποτίζειν χολὴν μετὰ ὄξους· Φάγετε ὑμεῖς μόνοι, τῷ λαῷ νηστεύοντος καὶ κοπτομένου ἐπὶ σάκκῳ καὶ σποδῷ. Ἵνα δείξῃ, ὅτι δεῖ αὐτὸν παθεῖν ὑπὲρ αὐτῶν· πῶς οὖν ἐνετείλατο; προσέχετε. ⁷ „λάβετε δύο τράγους καλοὺς καὶ ὁμοίους, καὶ προσενέγκατε· καὶ λαβέτω ὁ ἱερεὺς τὸν ἕνα εἰς ὀλοκαύτωμα,“ τὸν δὲ ἕνα τί ποιήσουσιν; „ἐπικατάρατος, Φησὶν, ὁ εἷς.“ προσέχετε, πῶς ὁ τύπος τοῦ Ἰησοῦ φανεροῦται. ⁸ καὶ ⁹ ἐμπτύσατε πάντες, καὶ κατακεντήσατε, καὶ πε-

1 — αν pro — ασι, ut saepius in N. T. 2 ναοῦ. Men.
 3 Levit. 23, 29. 4 i. e. corpus suum. Men. 5 Cum nihil simile his vetus Test. referat, necessario recurrendum est aut ad libros Apocryphos aut, quod malim, ad traditiones judaicas, seu scriptas, seu non scriptas. Cot. 6 ex margine importuna haec vox εἶδον in textum irrepsisse videtur. Cot. 1. εἶπεν. Davis.
 7 Levit. 16, 7 sqq. 8 Hae circumstantiae per traditionem innotuerunt Barnabae. Men. 9 sic Voss. Alii ἐκπτύσατε.

ριθεῖτε τὸ ἔριον τὸ κόκκινον περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· „καὶ οὕτως εἰς ἔρημον βληθήτω.“ καὶ ὅταν γένηται οὕτως, ἄγει ὁ βαστάζων τὸν τράγον εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἀφαιρεῖ τὸ ἔριον, καὶ ἐπιτίθουσιν ἐπὶ Φρύγανον τὸ λεγόμενον ¹⁰ ῥαχίηλ, ἃ καὶ τὰς ¹¹ βλαστὰς εἰώθαμεν τρώγειν ἐν τῇ χώρᾳ εὐρίσκοντες· ¹² οὕτως μόνης τῆς ῥαχῆς οἱ καρποὶ γλυκεῖς εἰσὶ. τί ἔν καὶ τῷτο; προσέχετε· τὸν μὲν ἕνα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, τὸν δὲ ἕνα ἐπικατάρατον. καὶ ὅτι τὸν ἐπικατάρατον ἐστεφανωμένον; ¹³ ἐπεὶ δὲ ὀψονται αὐτὸν, τότε ¹⁴ τῇ ἡμέρᾳ τὸν ποδῆρη ἔχοντα τὸν κόκκινον περὶ τὴν σάρκα· καὶ ἔρῃσιν· ἃχ ἔτος ἐστίν, ὃν ποτε ἡμεῖς ἐσταυρώσαμεν ἐξεθενήσαντες, καὶ κατακεντήσαντες, καὶ ἐμπαίζαντες; ἀληθῶς ἔτος ἦν, ὃ τότε λέγων ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ εἶπαι. ¹⁵ πῶς γὰρ ὁμοίως καὶ τῷτον, ὁμοίους τὰς τράγους καλὰς, καὶ ἴσας· ἔν ὅταν ἴδωσιν αὐτὸν τότε ἐρχόμενον ἐκπλαγῆσονται ἐπὶ τῇ ὁμοιότητι τῷ τράγῳ. οὐκ ἔν ἴδε τὸν τύπον τῷ μέλλοντος πάσχειν Ἰησοῦ· Τί δὲ, ὅτι τὸ ἔριον εἰς μέσον τῶν ἀκαινθῶν τιθέασιν; τύπος ἐστὶ τῷ Ἰησοῦ τῇ ἐκκλησίᾳ κείμενος. ἵνα ὃς ἐὰν θέλῃ τὸ ἔριον ἄραι τὸ κόκκινον, δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, διὰ τὸ εἶναι φοβεράν τὴν ἀκαινθάν, καὶ θλιβέντα ¹⁶ κυριῶσαι. ἔτω, φησὶν ¹⁷, οἱ θέλοντές με ἰδεῖν, καὶ ἄψασθαι με τῆς βασιλείας, ὀφείλῃσι θλιβέντες καὶ παθόντες λαβεῖν με.

VIII.

Vacca rubra — typus Christi.

Τίνα δὲ δοκεῖτε τύπον εἶναι, ὅτι ἐντέλλεται τῷ Ἰσραὴλ ¹ προσφέρειν δάμαλιν τὰς ἀνδρας, ἐν οἷς ἁμαρτίαι τέλειαι, καὶ σφάζαντας κατακαίειν· καὶ αἵρειν τότε τὴν σποδὸν παιδίᾳ, καὶ

10 l. ῥαχίη. Voss. 11 germina. ita l. Voss. alii βάτους. Davisius cum interprete lat. καρπούς. 12 ταύτης μόνης τῆς ῥάχου. Voss. 13 Davis. legit: ἐπειδὴ ὀψονται αὐτὸν, ταύτη κ. τ. λ. 14 Christum in die iudicii. Men. 15 πῶς γὰρ ὁμοίος, εἰς τοῦτο· ὁμοίους κ. τ. λ. Davis. ὥς οὖν ὁμοίος, κατὰ τοῦτο ὁμοίους κ. τ. λ. Cot. 16 i. e. habere illam in potestate. Men. l. κυριεῦσαι. Davis. 17 sc. Christus. Non profertur hic certus aliquis evangelii locus. Men. 1 Num. 19, 2 sqq.

βάλλειν εἰς ἄγγην, καὶ περιτιθέναι ² τὸ ἔριον τὸ κόκκινον, καὶ τὸν ὕσσωπον, καὶ ἔτω ῥαντίζειν τὰ παῖδιά κατ' ἓνα τὸν λαόν· ἵνα ἀγνίζωνται ³ ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν; Νοεῖτε, πῶς ⁴ ἀπλό- τητι λέγει ὑμῖν. ὁ μόσχος ἑτός ἐστίν ὁ Ἰησοῦς· οἱ προσφέ- ροντες ἄνδρες ἁμαρτωλοὶ οἱ προσενέγκαντες αὐτὸν ἐπὶ σφαγὴν. εἶτα ἔκέτι ἄνδρες, ⁵ ἔκέτι ἁμαρτωλῶν ἡ δόξα ⁶. οἱ δὲ ῥαντί- ζοντες παῖδες, εὐαγγελιζόμενοι ἡμῖν τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τὸν ἀγνισμόν τῆς καρδίας· οἷς ἔδωκε τῷ εὐαγγελίᾳ τὴν ἐξουσίαν (ἔσι δεκαδύο εἰς μαρτύριον τῶν Φυλῶν, ὅτι δεκαδύο αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ) εἰς τὸ κηρύσσειν. Διὰ τί δὲ τρεῖς παῖδες οἱ ῥαντίζοντες; εἰς μαρτύριον Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, ὅτι ἔτοι μεγάλοι τῷ Θεῷ. Ὅτι δὲ τὸ ἔριον ἐπὶ τὸ ξύλον; ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τῷ ξύλῳ· διότι οἱ ἐλπίζοντες εἰς αὐτὸν ζήσονται εἰς τὸν αἰῶνα. διὰ τί δὲ ἅμα τὸ ἔριον καὶ τὸν ὕσσωπον; ὅτι ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἡμέραι ἔσονται πονηραὶ καὶ ῥυπαραὶ, ἐν αἷς ἡμεῖς σωθησόμεθα. ⁷ ὅτι καὶ ἀλγῶν τὴν σάρκα διὰ τῷ ῥύπῃ τῷ ὕσσωπῳ ἰᾶται. Καὶ διὰ τῷτο ἔτω γεγόμενα ἡμῖν μέν ἐστι φανερά, ἐκείνοις δὲ σκοτεινά· ὅτι ἐκ ἡμερῶν φωνῆς τῷ κυρίῳ.

IX.

De circumcisione auris et cordis, et de circumcisione typica Abrahami.

Λέγει γὰρ πάλιν περὶ τῶν ὠτίων, πῶς περιέτεμεν ἡμῶν, καὶ τὴν καρδίαν. Λέγει ὁ κύριος ἐν τῷ προφῆτῃ· ¹ „εἰς ἀκοὴν ὠτίς ² ὑπήκουσάν μου.“ καὶ πάλιν λέγει· ³ „ἀκοὴ ἀκέ- σονται οἱ πόρρωθεν, ἃ ἐποίησα, γνώσκονται.“ καὶ ⁴ „περιτμηθήσε- σθε, λέγει κύριος, τὰς καρδίας ὑμῶν.“ καὶ πάλιν λέγει· ⁵ „ἤκουε Ἰσραὴλ, ὅτι τάδε λέγει ὁ κύριος ὁ Θεός σου.“ καὶ πάλιν τὸ

² add. τῷ ξύλῳ. Men. cfr. interpr.: baculo. ³ l. ἀπό. Davis.

⁴ l. ὁμοιότητι. Men. cfr. interpr.: in similitudine.

⁵ add. ἁμαρτωλοὶ, i. e. Christi passione peccatum deletum est. Men.

⁶ εἶτα — δόξα, a metaphraste non agnita delenda sunt. Davis.

⁷ l. ἀλγῶν τ. σ., τοῦ ῥύπου διὰ κ. τ. λ. aut: ἀλγ. τ. σ. διὰ τ. ῥυπ., τῷ ὕσσωπῳ ἰᾶται. Cot.

¹ Ps. 18, 45. ² al. ἐπήκουσε cum LXX. ³ Isai. 33, 13.

⁴ Jerem. 4, 4. ⁵ Jerem. 7, 2.

πνεῦμα κυρίῃ προφητεύει· 6 „τίς ἐστὶ ὁ θέλων ζῆσαι εἰς τὸν αἰῶνα; ἀκοῇ ἀκυσάτω τῆς Φωνῆς τῆ παιδός μου.“ καὶ πάλιν λέγει· 7 „ἀκουε ἔρανε, καὶ ἐνωτίξῃς ἡ γῆ, ὅτι 8 κύριος ἐλάλησε.“ ταῦτα εἰς μαρτύριον. καὶ πάλιν λέγει· 9 „ἀκούσατε λόγον κυρίῃ ἄρχοντες τῆ λαῶ τῆς γῆς.“ καὶ πάλιν λέγει· 10 „ἀκούετε, τέκνα, τῆς Φωνῆς βοῶσης ἐν τῇ ἐρήμῳ. Οὐκ ἔν περιέτεμεν ἡμῶν τὰς ἀκοὰς, ἵνα ἀκούσαντες λόγον 11 πιστεύωμεν· ἡ γὰρ περιτομὴ, ἐφ’ ἣ πεποιθήσιν, κατήργηται. περιτομὴν γὰρ εἴρηκεν, ἡ σαρκὸς γεννηθῆναι· ἀλλὰ 12 παρέβησαν· ὅτι ἄγγελος πονηρὸς ἐσόφισεν 13 αὐτούς. Λέγει πρὸς αὐτούς· 14 „τάδε λέγει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν. ὣδε εὕρισκω 15 ἐντολήν, 16 μὴ σπείρητε ἐπ’ ἀκάνθαις, περιτμήθητε δὲ τῷ κυρίῳ ὑμῶν· καὶ τί λέγει; „καὶ περιτμήθητε τὸ σκληρὸν τῆς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὸν τράχηλον ὑμῶν ἡ μὴ 17 σκληρύνετε.“ καὶ πάλιν· ἰδὲ λέγει ὁ κύριος· 18 „πάντα τὰ ἐθνη ἀπερίτμητα, ἀκρόβυστα, ὁ δὲ λαὸς ἔστος ἀπερίτμητος καρδίᾳ.“ Ἀλλὰ ἐρεῖς; καὶ μὴν περιτέμνεται ὁ λαὸς εἰς σφραγίδα. Ἀλλὰ καὶ πᾶς Σύρος, καὶ Ἀραψ, καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς τῶν εἰδώλων. ἄρα ἔν κακῆνοι ἐκ τῶν διαθηκῶν αὐτῶ εἰσίν; ἀλλὰ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐν περιτομῇ εἰσι. Μάθετε ἔν, τέκνα, περὶ πάντων πλυσίως, ὅτι Ἀβραάμ, ὁ πρῶτος περιτομὴν δὲς ἐν πνεύματι, προβλέψας εἰς τὸν 19 υἱόν, περιέτεμε λαβὼν τριῶν γραμμάτων δόγματα· λέγει γάρ· 20 καὶ περιέτεμεν Ἀβραάμ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῶ ἄνδρας δέκα καὶ ὀκτώ καὶ τριακοσίους. Τίς ἔν ἡ δοθεῖσα 21 τῇ γυναικί; μάθετε τοὺς δεκαοκτὼ πρώτους, εἴτα τὰς τριακοσίους· τὸ δὲ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἰῶτα δέκα, ἦτα ὀκτὼ· ἔχεις Ἰησοῦν. ὅτι δὲ σταυρὸς ἐν τῷ Τ ἐμελλεν ἔχειν τὴν χάριν, λέγει τὰς τριακοσίους· δηλοῖ ἔν τὸν μὲν Ἰησοῦν ἐν τοῖς δυσὶ γράμμασι, καὶ ἐν ἐνὶ τὸν σταυρόν. οἶδεν ὁ τὴν ἐμφυτεῖν δωρεάν τῆς διδαχῆς αὐτῶ θέμενος ἐν ἡμῖν· ἔδειξεν γνησιώτερον ἔμαθεν ἀπ’ ἐμῶ λόγον· ἀλλὰ οἶδα, ὅτι ἄξιοί ἐστε ὑμεῖς.

6 Ps. 34, 12. 13. 7 Isai. 1, 2. 8 al. ὁ θεός. 9 Isai. 4, 10. 10 Isai. 40, 3. 11 al. πιστεύσωμεν. 12 i. e. praevaricati sunt. Men. 13 Judaeos post adventum Christi novum Testamentum non agnoscentes. 14 Ierem. 4, 3. 4. 7, 26. 15 add. νέαν. Men. Interpr.: novam. 16 l. καὶ μὴ σπείρετε. Men. 17 al. σκληρύνετε. 18 Ierem. 9, 25. 26. 19 l. Ἰησοῦν. Davis. 20 Gen. 17, 27. 14, 14. 21 al. αὐτῶ.

X.

Mandata de cibis mystice explicantur.

“Οτι δὲ Μωσῆς εἶρηκεν, ¹ „ὃ Φάγεσθε χοῖρον, ἔδὲ ἀετὸν, ἔδὲ ὀξύπτερον, ἔδὲ κόρακα, ἔδὲ πάντα ἰχθῦν, ὃς ἔκ ἐχει λεπίδα ἐν αὐτῷ,“ τρία ἔλαβεν ἐν τῇ συνέσει δόγματα. Πέρας γέ τοι λέγει αὐτοῖς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· ² „καὶ διαθήσομαι πρὸς τὸν λαὸν τῆτον τὰ δικαιώματά μου.“ ³ Ἄρα ἔκ ἐστὶν ἐντολὴ θεῶ τὸ μὴ τρώγειν. Μωσῆς δὲ ἐν πνεύματι ἐλάλησε. Τὸ ἔν χοῖρον πρὸς τῆτο εἶρηκεν· ὃ μὴ κολληθήσῃ, φησὶν, ἀνθρώποις τοιςτοις, οἵτινες ὅμοιοί εἰσι χοίροις· ὅταν γὰρ σπαταλῶσιν, ἐπιλανθάνονται τῆ κυρίας ἑαυτῶν, ὅταν δὲ ὑστερηθῶσιν, ἐπιγινώσκουσιν τὸν κύριον. καὶ ὁ χοῖρος, ὅταν τρώγῃ, οὐκ οἶδε τὸν κύριον· ὅταν δὲ πεινάσῃ, κραυγάζει, καὶ λαβὼν, πάλιν σιωπᾷ. Οὐδὲ μὴ Φάγῃς, φησὶ, τὸν ἀετὸν, ἔδὲ τὸν ὀξύπτερον, ἔδὲ τὸν ἰκτῖνα, οὐδὲ τὸν κόρακα. ὃ μὴ, φησὶ, κολληθήσῃ ⁴ ἀνθρώποις τοιςτοις, οἵτινες οὐκ οἶδασιν διὰ κόπῃ καὶ ἰδρωτὸς πορίζειν ἑαυτοῖς τὴν τροφήν, ἀλλὰ ἀρπάζουσιν τὰ ἀλλότρια ἐν ἀνομίᾳ αὐτῶν, καὶ ἐπιτηρῶσιν, ὡς ἐν ἀνερασισύνη περιπατῶντες, ⁵ καὶ καθήμενα ἀργὰ, ταῦτα ἐκζητεῖ, πῶς ἀλλοτρίας σάρκα καταφάγῃ, ὄντα λοιμὰ τῇ ποιηρίᾳ αὐτῶν. Καὶ ὃ μὴ Φάγῃς, φησὶ, σμύραιναν, ἔδὲ πολύποδα, ἔδὲ σηπίαν. ὃ μὴ, φησὶν, ὁμοιωθήσῃ κολλώμενος ἀνθρώποις τοιςτοις, οἵτινες εἰς τέλος εἰσὶν ἀσεβεῖς, καὶ κεκριμένοι τῷ θανάτῳ, ὡς καὶ ταῦτα τὰ ἰχθύδια μόνᾳ ἐπικατάρματα ἐν τῷ βύθῳ νήχεται, μὴ κολυμβῶντα, ὡς τὰ λοιπὰ, ἀλλὰ ἐν τῇ γῇ κατὰ τῆ βυθῆ κατοικεῖ. Ἀλλὰ καὶ τὸν δασύποδα ὃ Φάγῃ, φησὶν· πρὸς τί; ὃ μὴ γένῃ παιδοφθόρος, ἔδὲ ὁμοιωθήσῃ τοῖς τοιςτοις. ὅτι ὁ λαγῶς κατ’ ἐνιαυτὸν πλεονεκτεῖ τὴν ἀφόδευσιν. ὅσα γὰρ ἔτη ζῇ, τοσαύτας ἔχει τρύπας ⁶. ἀλλὰ οὐδὲ τὴν ὑαι-

1 Levit. 11. Deut. 14. cf. Clem. Alex. Strom. II. c. 15. p. 464.

2 Deut. 4. 3 Dei in ferendo mandato praecipuum non fuit consilium, ut Judaei solam legis considerarent literam, sed potius ut ad praecepti causas animum adjicerent, nempe ad pietatem, etc. Cot. 4 add. ex Clem. Alex. et vet. interprete: ἔδὲ ὁμοιωθήσῃ.

5 vet. interpr. add.: Sic aves istae solae sibi non acquirentes escam. 6 cfr. Clem. Alex. Paedag. II. c. 10. p. 220.

221. et 223.

ναν Φάγη· ἔ μὴ, Φησὶ, γένῃ μοῖχος, ἔδὲ Φθορεὺς, ἔδὲ ὁμοιωθήσῃ τοῖς τοιςτοῖς. πρὸς τί; τῆτο γὰρ τὸ ζῶον παρ' ἐνιαυτὸν ἀλλάσσει τὴν Φύσιν, καὶ ποτε μὲν ἄρρεν ποτὲ δὲ θῆλυ γίγνεται ⁷. ἀλλὰ καὶ τὴν γαλῆν ἐμίσησε καλῶς· ἔ μὴ γὰρ, Φησὶν, ὁμοιωθήσῃ τοῖς τοιςτοῖς, ⁸ οἷος ἀνέομεν ἀνομίαν ποιῶντας τῷ στόματι, διὰ ἀκαθαρσίαν· ἔδὲ κολληθήσῃ ταῖς ἀκαθάρτοις ταῖς τὴν ἀνομίαν ποιήσας τῷ σώματι. τὸ γὰρ ζῶον τῆτο τῷ σώματι κύει. Περὶ τῶν βρώμάτων μὲν ἔν Μωσῆς τρία δόγματα ἐν πνεύματι ἐλάλησεν. Οἱ δὲ κατ' ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς ὡς περὶ βρώμάτων προσεδέξαντο. Λαμβάνει δὲ τριῶν δογμάτων γνώσιν Δαβὶδ, ⁹ καὶ λέγει ὁμοίως· ¹⁰ „μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βελῇ ἀσεβῶν.“ καθὼς οἱ ἰχθύες πορεύονται ἐν σκότει εἰς τὰ βάθη. „καὶ ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν ἔκ ἔστη.“ καθὼς οἱ δοκῶντες φοβεῖσθαι τὸν κύριον, ἀμαρτάνουσιν ὡς ὁ χοῖρος. „καὶ ἐπὶ καθέδρα λοιμῶν ἔκ ἐκάθισε.“ καθὼς τὰ πετεινὰ τὰ καθήμενα εἰς ἀρπαγὴν. ¹¹ Ἔχετε τελείως καὶ περὶ τῆς γνώσεως. ¹² Ἀλλὰ εἶπε Μωσῆς· „Φάγεσθε πᾶν διχηλῆν, καὶ μαρυνώμενον.“ Τί λέγει; τὴν τροφήν λαμβάνων οἶδε τὸν τρέφοντα αὐτὸν καὶ ἐπ' αὐτῷ ἀναπαυόμενος εὐφραίνεσθαι δοκεῖ. Καλῶς εἶπε βλέπων τὴν ἐντολήν. Τί ἔν λέγει; κολλᾶσθαι μετὰ τῶν φοβημένων τὸν κύριον, μετὰ τῶν μελετώντων, ὃ ἔλαβον, διάσταλμα ῥήματος ἐν τῇ καρδίᾳ, μετὰ τῶν λαλούντων τὰ δικαιώματα κυρίᾳ καὶ τηρούντων, μετὰ τῶν εἰδότων, ὅτι ἡ μελέτη ἔργον ἐστὶ εὐφροσύνης, καὶ μαρυνωμένων τὸν λόγον κυρίᾳ. Τί δὲ τὸ διχηλῆν; ὅτι ὁ δικαῖος ἐν τῆτῳ τῷ κόσμῳ περιπατεῖ, καὶ τὸν ἅγιον αἰῶνα ἐκδέχεται. Βλέπετε, πῶς ἐνομοθέτησε Μωσῆς καλῶς. ἀλλὰ πόθεν ἐκείνοις ¹³ ταῦτα νοῆσαι, ἢ συνιέναι; Ἡμεῖς ἔν δικαίως νοήσαντες τὰς ἐντολάς, λαλῶμεν ὡς ἠθέλησε κύριος· διὰ τῆτο περιέτεμε τὰς ἀκοὰς ἡμῶν, καὶ τὰς καρδίας, ἵνα συνίσωμεν ταῦτα.

XI.

7 cfr. Clem. Alex. l. c. 8 fellatores et fellatrices. Cot.
 9 cfr. Clem. Alex. Strom. II, c. 15. p. 464. 10 Ps. 1, 1.
 11 l. ἔχετε τελείαν περὶ τῆς βρώσεως γνώσιν. Men. 12 cfr. Clem. Alex. Strom. V, c. 8. p. 677. et Paedag. III, c. 11. p. 298.
 13 i. e. Judaeis.

XI.

Baptismum et crucem Deus jam in V. T. praemonstravit.

Ζητήσωμεν δὲ, εἰ ἡμέλησε τῷ κυρίῳ προφανερῶσαι περὶ τῆς ὕδατος καὶ τῆς σταυροῦ. Περὶ μὲν τῆς ὕδατος γέγραπται ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ, πῶς τὸ βάπτισμα, τὸ ¹ φέρον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ἢ μὴ προσδέξωνται· ἀλλ' ἐαυτοῖς ² οἰκοδομήσασιν. Λέγει ὁ προφήτης· ³ „ἐκσηθί ἔρανέ, καὶ ἐπὶ τῷ φριξάτῳ ἡ γῆ, ὅτι δύο μεγάλα καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαὸς ὁςτος· ἐμὲ ἐγκατέλιπον, πηγὴν ζῶσαν, καὶ ἐαυτοῖς ὠρυξαν λάκκους συντετριμμένους. Μὴ πέτρα ἔρημός ἐστι τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου ⁴ Σιών; ἔσεσθε γὰρ ὡς πετεινοὶ, ⁵ ἀνιπτάμενοι νεοσσιᾶς ἀφρημένης.“ Καὶ πάλιν λέγει ὁ προφήτης· ⁶ „ἐγὼ πορεύσομαι ἔμπροσθέν σου, καὶ ὄρη ὁμαλῶν, καὶ θύρας χαλκῆς συντρίψω, καὶ μοχλὰς σιδηροῦς ⁷ συνθλάσω, καὶ δάσω σοι θησαυροὺς σκοτεινοὺς, ἀποκρύφους, ἀοράτους, ἵνα ⁸ γνῶσιν, ὅτι κύριος ὁ θεός.“ καὶ· ⁹ „κατοικήσει ἐν ὑψηλῷ σπηλαίῳ πέτρας ἰσχυρᾶς.“ Εἶτα τί λέγει ἐν τῷ υἱῷ; ¹⁰ „τὸ ὕδωρ αὐτῆς πῖόν. βασιλέα μετὰ δόξης ὄψεσθε, καὶ ἡ ψυχὴ ὑμῶν μελετήσῃ φόβον κυρίου.“ Καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ προφῆτῃ λέγει· ¹¹ „ἔσαι ὁ ταῦτα ποιῶν, ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτῆς δώσει ἐν καιρῷ αὐτῆς· καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρύησεται, καὶ πάντα, ὅσα αὐτὴ ποιῇ, κατευοδωθήσεται. ἔχ' ἔτις οἱ ἀσεβεῖς, ἔχ' ἔτις, ἀλλ' ὡσεὶ ¹² χνῆς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. διὰ τῆς οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει, ἔδὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν βελῇ δικαίων· ὅτι γινώσκει κύριος ὁδὸν δικαίων, καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται.“ Αἰσθάνεσθε, πῶς τὸ ὕδωρ καὶ τὸν σταυρὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὥρισε. τῆς γὰρ λέγει· μακάριοι, οἱ, ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἐλπίσαντες, κατέβησαν εἰς τὸ ὕδωρ· ὅτι τὸν μὲν μισθόν, ¹³ λέγει, ἐν καιρῷ

1 l. εἰσφέρον. Men. 2 l. οἰκονομήσασιν. Voss. Cot. Intelligit Barn. crebra et superstitiosa Judaeorum baptismata. Men.
3 Jerem. 2, 12. 4 l. Σιών. Cot. Isai. 16, 1. 2. 5 al. ἀνιστάμενοι. 6 Isai. 45, 2. 3. 7 συγκλάσω. LXX. 8 γνώση. LXX. 9 Isai. 33, 16. 10 Isai. 33, 17. 18. 11 Ps. 1, 3—6. 12 i. e. minuta palarum. Cot. l. χοῦς. Voss. 13 l. ἔξει. Davis.

αὐτῷ· τότε, Φησὶν, ἀποδώσω. Νῦν δὲ λέγει· τὰ Φύλλα ἐκ
 14 ἀπορρύηθήσεται. Τῷτο λέγει· ὅτι πᾶν ῥῆμα, ὃ ἐὰν ἐξέλθῃ
 ἐξ ὑμῶν διὰ τῆς σόματος, ἐν πίσει καὶ ἀγάπῃ, ἔσαι εἰς ἐπισρο-
 Φὴν καὶ ἐλπίδα πολλοῖς. Πάλιν ἕτερος προφήτης λέγει· 15
 „καὶ ἦν ἡ γῆ τῇ Ἰακώβ ἐπαινεμένη παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν.“
 16 Τῷτο λέγει τὸ σκεῦος τῆς πνεύματος αὐτῷ, ὃ 17 δοξάζει.
 Εἶτα τί λέγει; 18 „καὶ ἦν ποταμὸς ἑλκων ἐκ δεξιῶν, καὶ ἀνέ-
 βαινεν ἐξ αὐτῶ δένδρα ὠραῖα· καὶ ὃς ἐὰν Φάγῃ ἐξ αὐτῶν,
 ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.“ τῷτο λέγει, ὅτι ἡμεῖς μὲν καταβαί-
 νομεν εἰς τὸ ὕδωρ γέμοντες ἁμαρτιῶν καὶ ῥύπης, καὶ ἀναβαί-
 νομεν καρποφοροῦντες ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν φόβον, καὶ τὴν ἐλπίδα
 εἰς τὸν Ἰησοῦν ἔχοντες ἐν τῷ πνεύματι. Καὶ ὃς ἐὰν Φάγῃ
 ἀπὸ τῶτων, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Τῷτο λέγει, ὃς ἂν, Φησὶν,
 ἀκέρη τῶτων 19 καλεσμένων, καὶ πισεύσῃ, ζήσεται εἰς τὸν
 αἰῶνα.

XII.

Continuatio. Alia de Christo vaticinia.

Ὅμοίως πάλιν περὶ τῆς σταυρῆς ὀρίζει ἐν ἄλλῳ προφῆτῃ
 λέγοντι· 1 „καὶ πότε ταῦτα συντελεσθήσεται; καὶ λέγει κύ-
 ριος· ὅταν ξύλον κλιθῇ καὶ ἀναστῇ, 2 καὶ ὅταν ἐκ ξύλου αἷμα
 σάξῃ.“ Ἐχεις πάλιν ἐπὶ σταυρῆς, καὶ τῆς σταυρῆσθαι μέλλον-
 τος. Λέγει δὲ πάλιν ἐν τῷ Μωσῇ, πολεμωμένους τῇ Ἰσραὴλ
 ὑπὸ τῶν ἄλλοφύλων 3, καὶ ἵνα ὑπομνήσῃ αὐτὰς πολεμωμένους,
 ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθησαν εἰς θάνατον, λέγει
 εἰς τὴν καρδίαν Μωσῇ τὸ πνεῦμα, ἵνα ποιήσῃ τύπον σταυρῆς,
 καὶ τῆς μέλλοντος πάσχειν· ὅτι ἐὰν μὴ ἐλπίσωσιν ἐπ' αὐτῷ,
 εἰς τὸν αἰῶνα πολεμηθήσονται. τίθησιν ἔν Μωσῆς ἐν ἐφ' ἐν
 ὄπλον 4 ἐν μέσῳ τῆς 5 πηγμῆς, καὶ σταθεὶς ὑψηλότερος πάν-
 των, ἐξέτεινε τὰς χεῖρας 6, καὶ ἔτως πάλιν ἐνίκη οὗ Ἰσραὴλ.

14 al. ἀπορρύησεται. 15 Sophon. 3, 19. 16 l. τόπον aut
 τὴν γῆν. Oxon. 17 δοξάσει. Oxon. 18 Ezech. 47, 12. 19 al. λα-
 λεσμένων. 1 ex Libro apocrypho. 2 IV. Esdr. 5, 4. 3 cfr. Exod.
 17, 8 sqq. Multa habuit Barn. ex traditione. 4 clypeum su-
 per clypeum. Men. 5 πηγματος. Men. l. πηγης. πηγῇ = πᾶγῃ,
 uti apud Hesychium, locum excelsum significat. Voss. 6 stabat

εἶτα, ὁπότεαν πάλιν καθεῖλε, πάλιν ἐθανατῶντο. Πρὸς τί; ἵνα
 γινῶσιν, ὅτι ἔδύνανται σωθῆναι, εἰ μὴ ⁷ ἐπ' αὐτῷ ἐλπίσωσι.
 Καὶ ἐν ἑτέρῳ προφήτῃ λέγει· ⁸ „ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα
 τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθῶντα, καὶ ἀντιλέγοντα ὁδῷ δι-
 καίᾳ μου.“ Καὶ πάλιν Μωσῆς ποιεῖ τύπον τοῦ Ἰησοῦ ⁹· ὅτι δεῖ
 αὐτὸν παθεῖν, καὶ αὐτὸν ¹⁰ ζωοποιῆσαι, ὃν δόξωσιν ἀπολωλε-
 κέναι ἐν ¹¹ σημείῳ, πίπτοντος τοῦ Ἰσραήλ. Ἐποίησε γὰρ πάντα
 ὅφιν δάκνειν αὐτὰς, καὶ ἀπέθνηκτον· ἐπειδὴ ἡ παράβασις διὰ
 τοῦ ὀφείους ἐν Εὐχῇ γέγονεν, ἵνα ἐλέγξῃ αὐτὰς, ὅτι διὰ τὴν
 παράβασιν αὐτῶν ἐν θλίψει θανάτου παραδοθήσονται. Πέρας
 γέ τοι αὐτὸς Μωσῆς ἐντειλάμενος· ¹² „ἐκ ἔσαι ὑμῖν ἔτε
 γλυπτόν, ἔτε χωνευτόν εἰς θεὸν ὑμῖν,“ ποιεῖ, ἵνα τύπον τοῦ
 Ἰησοῦ δείξῃ· ποιεῖ ἔν Μωσῆς χαλκὸν ὅφιν, καὶ τίθησιν ¹³ ἐνδό-
 ξως, καὶ κηρύγματι καλεῖ τὸν λαόν. ἐλθόντες ἔν ἐπὶ τὸ
 αὐτὸ, ἐδέοντο Μωσέως, ἵνα ὑπὲρ αὐτῶν ἀνελέγκνη δεόμενος περὶ
 τῆς ἰάσεως αὐτῶν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὰς Μωσῆς· „ὅταν“, φησὶ,
 „δηχθῇ τις ὑμῶν, ἐλθέτω ἐπὶ τὸν ὅφιν τὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἐπι-
 κείμενον, καὶ ἐλπισάτω πισεύσας, ὅτι νεκρὸς ὢν δύναται ζωο-
 ποιῆσαι· καὶ παραχρῆμα σωθήσεται.“ Καὶ ἔτως ἐποίησαν. Ἐχεις
 καὶ ἐν τούτῳ τὴν δόξαν τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι ἐν αὐτῷ πάντα, καὶ εἰς
 αὐτόν. Τί λέγει πάλιν Μωσῆς τῷ ¹⁴ Ἰησοῦ, τῷ τοῦ Ναυῆ υἱῷ,
 ἐπιθεὶς αὐτῷ τὸ ὄνομα ὄντι προφήτῃ, ἵνα μόνον ἀκρόσῃ πᾶς
 λαὸς, ὅτι πάντα ὁ πατήρ φανεροῖ περὶ τοῦ υἱοῦ Ἰησοῦ υἱῷ Ναυῆ· καὶ
 ἐπιθεὶς τὸ ὄνομα, ὁπότε ἐπεμψε κατὰσκοπον τῆς γῆς· ¹⁵ „λά-
 βε βιβλίον εἰς τὰς χεῖράς σου, καὶ γράψον, ὃ λέγει κύριος·
 ὅτι ἐκ ῥίζων ἐκκόψει πάντα τὸν οἶκον τοῦ Ἀμαλήκ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐπ'
 ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν.“ ¹⁶ Οἱ δὲ, πάλιν Ἰησοῦς ἔχ ὁ υἱὸς ἀνδρώ-
 πος, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ· τύπῳ καὶ ἐν σαρκὶ φανερωθεὶς. Ἐπεὶ
 ἔν μέλλεσι λέγειν, ὅτι ὁ Χριστὸς υἱὸς ἐστὶ Δαβὶδ, φοβούμενος καὶ
 συνιὼν τὴν πλάνην τῶν ἁμαρτωλῶν, λέγει· ¹⁷ „εἶπεν ὁ κύριος

igitur in forma crucis. 7 l. ἐπὶ σταυρῷ Davis. Interpr.: in
 cruce. 8 Isai. 65, 2. 9 Num. 21. Ioan. 3, 14. 10 ita
 Davis. In Ms. male ζωοποιήσας. 11 i. e. cruce. 12 Deut. 27, 15.
 13 l. ἐν ξύλῳ. Davis. Interpr.: in cruce. 14 l. Αὐσῆ. Men. In-
 terpr.: Ause. cfr. Num. 13, 17. 15 Exod. 17, 14. 16 l. ἴδε.
 Cot. Oxon. 17 Ps. 110, 1. Matth. 22, 43 — 45.

τῷ κυρίῳ μὲ, κάθῃ ἐν δεξιῶν μὲ, ἕως αὖ θῶ τὰς ἐχθρὰς σὲ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σὲ.“ καὶ πάλιν λέγει ἔτις Ἡσαΐας. ¹⁸ „εἶπε κύριος τῷ Χριστῷ μὲ. ¹⁹ κυρίῳ, ὃ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς αὐτῷ, ἐπακῶσαι ἔμπροσθεν αὐτῷ ἔθνη, καὶ ἰσχύον βασιλέων διαρρήξω.“ Ἴδε, πῶς λέγει Δαβὶδ αὐτὸν κύριον καὶ υἱὸν θεοῦ.

XIII.

Christiani — populus haereditatis.

Ἄλλ' ἴδωμεν, εἰ ἔτις ὁ λαὸς κληρονόμος, ἢ πρῶτος, καὶ εἰ ἡ διαθήκη εἰς ἡμᾶς, ἢ εἰς ἐκείνους. Ἀκούσατε νῦν περὶ τῷ λαῷ, τί λέγει ἡ γραφή. ¹ Ἐδεῖτο δὲ Ἰσαὰκ περὶ Ῥεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτῷ, ὅτι στείρα ἦν· καὶ συνέλαβεν. εἶτα καὶ ἐξηλθε Ῥεβέκκα πυθέσθαι παρὰ κυρίῳ· καὶ εἶπε κύριος πρὸς αὐτήν· „δύο ἔθνη ἐν τῇ γαστρὶ σὲ, καὶ δύο λαοὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ σὲ, καὶ λαὸς λαῷ ὑπερέξει, καὶ ὁ μείζων δαλεύσει τῷ ἐλάσσονι.“ Αἰσθάνεσθαι ὀφείλετε, τίς ὁ Ἰσαὰκ, τίς ἡ Ῥεβέκκα, καὶ ἐπὶ τίνων δέδειχεν, ὅτι μείζων ὁ λαὸς ἔτις, ἢ ἐκεῖνος. Καὶ ἐν ἄλλῃ προφητείᾳ λέγει φανερώτερον ὁ Ἰακώβ πρὸς τὸν Ἰωσήφ τὸν υἱὸν αὐτῷ, λέγων· ² „ἰδὲ ἐκ ἐσέρησέ με κύριος τῷ προσώπῳ σὲ· προσάγαγέ μοι τὰς υἷας σὲ, ἵνα εὐλογήσω αὐτάς.“ καὶ προσήγαγεν ³ Ἐφραΐμ, τὸν Μανασσῆ θέλων ἵνα εὐλογηθῇ, ὅτι πρεσβύτερος ἦν. ὁ γὰρ Ἰωσήφ προσήγαγεν εἰς τὴν δεξιάν χειρὰ τῷ πατρὶ Ἰακώβ. Εἶδε δὲ Ἰακώβ τύπον, τῷ πνεύματι, τῷ λαῷ τῷ μεταξύ. Καὶ τί λέγει; καὶ ἐποίησεν Ἰακώβ ἐναλλάξ τὰς χειράς αὐτῷ, καὶ ⁴ ἔθηκεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἐφραΐμ τῷ δευτέρῳ καὶ νεωτέρῳ, καὶ ἠυλόγησεν αὐτόν. καὶ εἶπε Ἰωσήφ πρὸς Ἰακώβ· „μετάθες σὲ τὴν δεξιάν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Μανασσῆ, ὅτι πρωτότοκός μὲ ἐστὶν υἱός.“ καὶ εἶπεν Ἰακώβ πρὸς Ἰωσήφ· „οἶδα, τέκνον, οἶδα· ἀλλ' ὁ μείζων δαλεύσει τῷ ἐλάσσονι, καὶ ἔτις δὲ εὐλογηθήσεται.“ Βλέπετε, ἐπὶ τίνων τέθεικε, τὸν λαὸν εἶναι τῷ πρῶτον, καὶ τῆς διαθήκης κληρονόμον. Εἰ ἔτι, καὶ διὰ τῷ Ἀβραάμ ἐμνήσθη, ἀπείχομεν τὸ τέλειον τῆς γνώ-

¹⁸ Isai. 45, 1. ¹⁹ Κύρω, Cyro. LXX. ¹ Gen. 25, 21.
² Gen. 48, 11. ³ 1. προσήγαγεν Μανασσῆ καὶ Ἐφραΐμ, τὸν Μανασσῆ θέλων εὐλογηθῆναι. Davis. ⁴ forte deest: τὴν δεξιάν. Cot.

σεως ἡμῶν. Τί ἔν λέγει τῷ Ἀβραάμ; 5 „ὅτι ἐπίστευσας, ἐτέ-
θη εἰς δικαιοσύνην· ἰδὲ τέθεικά σε πατέρα ἐθνῶν τῶν πισευόν-
των διὰ ἀκροβυστίας τῷ κυρίῳ.“

XIV.

*Testamentum, quod Moses accepit et contrivit, Dominus
nobis dedit.*

Ναί, ἀλλὰ τὴν διαθήκην, ἣν ὤμοσε τοῖς πατράσι, δοῦναι
τῷ λαῷ, εἰ δέδωκε, 1 ζητῶμεν. Δέδωκεν· αὐτοὶ δὲ ἔκ ἐγένον-
το ἄξιοι λαβεῖν διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν. Λέγει γὰρ ὁ προ-
φήτης· 2 „καὶ ἦν Μωσῆς νησεύων ἐν ὄρει Σινᾶ, τῷ λαβεῖν
τὴν διαθήκην κυρίῳ πρὸς τὸν λαόν, ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ
νύκτας τεσσαράκοντα.“ καὶ ἔλαβε παρὰ κυρίῳ τὰς δύο πλάκας
γεγραμμένας τῷ δακτύλῳ τῆς χειρὸς κυρίῳ ἐν πνεύματι· καὶ
λαβὼν Μωσῆς κατέφερε πρὸς τὸν λαόν δοῦναι· καὶ εἶπε κύριος
πρὸς Μωσῆν· 3 „Μωσῆ, Μωσῆ, κατὰβηθι τὸ τάχος, ὅτι ἠνό-
μησεν ὁ λαός σε, ὃς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου.“ Καὶ συνῆκε
Μωσῆς, ὅτι ἐποίησαν πάλιν χωνεύματα, καὶ ἔρριψεν ἐκ τῶν
χειρῶν τὰς πλάκας, καὶ συνετρίβησαν αἱ πλάκες τῆς διαθήκης
κυρίῳ. Μωσῆς μὲν γὰρ ἔλαβεν, αὐτοὶ δὲ ἔκ ἐγένοντο ἄξιοι.
Πῶς ἡμεῖς ἐλάβομεν, μάθετε. Μωσῆς θεράπων ὢν ἔλαβεν,
4 αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῖν ἔδωκεν, εἰς λαὸν κληρονομίας, διὰ
ἡμᾶς ὑπομείνας. Ἐφανεράθη δὲ, ἵνα κακεῖνοι τελειωθῶσι τοῖς
ἀμαρτήμασι, καὶ ἡμεῖς 5 διὰ τοῦ κληρονομῆντος διαθήκην [κυ-
ρίῳ Ἰησοῦ] λάβωμεν. Καὶ πάλιν ὁ προφήτης λέγει· 6 „ἰδὲ τέ-
θεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τῷ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου
τῆς γῆς, λέγει κύριος ὁ λυτρωσάμενός σε θεός,“ ὃς εἰς τὸ
ἡτοιμάσθη, ἵνα αὐτὸς φανεῖς, τὰς ἤδη δεδαπανημένας ἡμῶν
7 καρδίας τῷ θανάτῳ, καὶ παραδεδομένας τῇ τῆς πλάνης ἀνο-
μίας λυτρωσάμενος ἐκ τῷ σκότειος, διάθεται ἐν ἡμῖν διαθήκην
λόγῳ. Γέγραπται γὰρ, πῶς αὐτῷ ὁ πατήρ ἐντέλλεται, λυτρω-

5 Gen. 15, 6. 17, 5. Rom. 4, 3.

1 1. ζητῶμεν. Davis.

2 cfr. c. IV. et Exod. 24, 18. 31, 18.

3 Exod. 32, 7.

4 1.

αὐτὸς δὲ ὁ κ. ἡμᾶς ἔδωκεν εἶναι εἰς λ. κλ. Davis.

5 δι' αὐτῶν

κληρονομίαν διαθήκης. Men. al. δι' αὐτῶν κληρονομῆντες.

6 Isai. 49, 6.

7 ita. Oxon. et al. Versio antiqua: praecordia. Ms. κακίας.

σάμενος ἡμᾶς ἐκ τῆ σκοτίας, ἐτοιμάσαι ἑαυτῷ λαὸν ἅγιον. Λέγει ἔν ὁ προφήτης· ⁸ „ἐγὼ κύριος, ὁ Θεός σου, ἐκάλεσά σε ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ κρατήσω τῆς χειρός σου, καὶ ἐνισχύσω σε, καὶ ἔδωκά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς Φῶς ἐθνῶν, ἀνοῖξαι ὀφθαλμούς τυφλῶν, καὶ ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν πεπεδημένους, ἐξ οἷου φυλακῆς καθήμενους ἐν σκοτίᾳ.“ Γινώσκετε ἔν, πόθεν ἐλυτρώθημεν. Καὶ πάλιν ὁ προφήτης λέγει· ⁹ „πνεῦμα κυρίῃ ἐπ' ἐμέ, ὃ ἐνεκέν ἐχρίσέ με, εὐαγγελίσασθαι ταπεινοῖς χάριν ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τὰς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καὶ καλέσαι ἐνιαυτὸν ¹⁰ κυρίῃ δεκτὸν, καὶ ἡμέραν ἀναποδόσεως, παρακαλέσαι πάντας τὰς πενθῶντας.“

XV.

Sabbatum Judaeorum non est verum, Deo acceptum, sabbatum.

Ἔτι καὶ περὶ τῆ σαββάτου γέγραπται ἐν τοῖς δέκα λόγοις, ἐν οἷς ἐλάλησεν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ πρὸς Μωσῆν κατὰ πρόσωπον· ¹ „καὶ ἁγιάσατε τὸ σάββατον κυρίῃ χερσὶ καθαραῖς καὶ καρδίᾳ καθαρά.“ Καὶ ἐν ἐτέρῳ λέγει· ² „ἐὰν φυλάξωσιν οἱ υἱοί μου τὰ σάββατα, τότε ἐπιθήσω τὸ ἔλεός μου ἐπ' αὐτούς.“ Τὸ σάββατον λέγει ἐν ἀρχῇ τῆς κτίσεως· ³ „καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός ἐν ἑξ ἡμέραις τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῆς, καὶ συνετέλεσεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ, καὶ κατέπαυσεν ἐν αὐτῇ, καὶ ἡγίασεν αὐτήν.“ Προσέχετε, τέκνα, τί λέγει τό· συνετέλεσεν ἐν ἑξ ἡμέραις; Τῆτο λέγει, ὅτι συνετελεῖ [ὁ Θεός ⁴] κύριος ἐν ἑξακισχιλίοις ἔτεσι τὰ πάντα. ἡ γὰρ ἡμέρα παρ' αὐτῷ χίλια ἔτη. αὐτὸς δὲ μαρτυρεῖ, λέγων· ⁵ „ἰδὲ σήμερον ἡμέρα ἔσται ὡς χίλια ἔτη.“ ἔκον, τέκνα, ἐν ἑξ ἡμέραις, ἐν τοῖς ἑξακισχιλίοις ἔτεσι, συνετελεσθήσεται τὰ πάντα. Καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ· τῆτο λέγει· ὅταν ἐλθὼν ὁ υἱὸς αὐτῆς καταργήσῃ τὸν καιρὸν ⁶ αὐτῆς, καὶ κρινεῖ τὰς ἀσεβεῖς, καὶ ἀλλάξει τὸν ἥλιον, καὶ τὴν σελή-

8) Isai. 42, 6. 7. 9 Isai. 61, 1. 10 al. κυρίῳ. 1 cfr. Exod. 20, 8. 2 cfr. Jerem. 17, 24. 3 Gen. 2, 2. 4 non est in Ms. Voss. 5 Ps. 90, 4. II. Petr. 3, 8. 6 l. ἀνόμους. Oron.

νην, καὶ τοὺς ἀσέρας, τότε καλῶς καταπαύσεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ. Πέρας γέ τοι λέγει· ἀγιάσεις αὐτὴν ἐν χερσὶ καθαραῖς, καὶ καρδίᾳ καθαρᾷ. Εἰ ἔν, ἣν θεὸς ἡμέραν ἡγίασε, νῦν τις δύναται ἀγιάσαι, εἰ μὴ καθαρὸς ὢν τῇ καρδίᾳ ἐν πᾶσι, πεπλανήμεθα. Εἰ δ' [ἐδ' ⁷] ἄρα τότε καλῶς καταπαυόμενος ἀγιάζει ⁸ αὐτὴν, ὅτε δυνησόμεθα αὐτοὶ δίκαια, ἀπολαμβάνοντες τὴν ἐπαγγελίαν, ἐκέτι ἔσης ἀνομίας, γεγονότων δὲ καινῶν πάντων ὑπὸ κυρίᾳ· τότε δυνησόμεθα αὐτὴν ἀγιάσαι, αὐτοὶ ἀγιασθέντες πρῶτον. Πέρας γέ τοι λέγει αὐτοῖς· ⁹ „τὰς νεομηνίας ὑμῶν, καὶ τὰ σάββατα ὑμῶν ἐκ ἀνέχομαι.“ Ὁρᾶτε, πῶς λέγει· ἔ τὰ νῦν σάββατα ἐμοὶ δεκτά· ἀλλ' αὖ πεποίηκα, ἐν ᾧ καταπαύσας τὰ πάντα ἀρχὴν ἡμέρας ὀγδόης ποιήσω, ὃ ἐστὶ ἄλλος κόσμος ἀρχὴν ¹⁰. Διὸ καὶ ἄγομεν τὴν ἡμέραν τὴν ὀγδόην εἰς εὐφροσύνην, ἐν ἣ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ φανερωθεὶς ἀνέβη εἰς τὰς ἐρανεύς.

XVI.

Templum Judaeorum destructum est, sed templum spirituale Deo aedificabitur.

Ἔτι καὶ περὶ τῆς ναῆ ἐρῶ ὑμῖν· πῶς πλανώμενοι οἱ τालαίπωροι ἐπὶ τὴν ¹ ὁδὸν ἤλπισαν, καὶ ἐκ ἐπὶ τὸν θεὸν αὐτὸν, τὸν ποήσαντα αὐτὰς, ἀλλ' ὡς ὄντα οἶκον θεοῦ. Σχεδὸν γάρ, ὡς τὰ ἔθνη, ἀφιέρωσαν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. Ἀλλὰ πῶς λέγει κύριος, καταργῶν αὐτὸν, μάθετε· ² „τίς ἐμέτρησε τὸν ἐρανὸν σπιθαμῇ καὶ τίς τὴν γῆν δρακί; ἐκ ἐγώ; ³ Λέγει κύριος· ὁ ἐρανὸς μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· ποῖον οἶκον ⁴ οἰκοδομήσατέ μοι, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;“ Γινώτε, ὅτι ματαία ἡ ἐλπίς αὐτῶν. Πέρας γὰρ πάλιν λέγει· ⁵ „ἰδὲ οἱ καθελόντες τὸν ναὸν τῆτον, αὐτοὶ αὐτὸν οἰκοδομήσουσι.“ ⁶ Γίνεται. Διὰ γὰρ τὸ πολεμεῖν αὐτὰς καθηρέθη ὑπὸ τῶν

7 dele h. v. 8 θεός. 9 Isai. 1, 13. 10 Conjungit Sabbatum cum Octava (Die domin.), ad significationem alterius seculi, solemni Patrum more. *Cot.*

1 Interpr. aedem f. τὸν δόμον. *Cot.* 2 Isai. 40, 12. 3 Isai. 66, 1. 4 οἰκοδομήσετε. LXX. 5 Isai. 49, 17. 6 spiritualiter, ut mox videbitur. *Men.*

ἐχθρῶν 7. νῦν καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν ἐχθρῶν ὑπηρεταὶ ἀνοικοδομή-
 σασι αὐτόν 8. Πάλιν ὡς ἡμελλεν ἡ πόλις καὶ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ
 παραδίδοσθαι, ἐφανερὰθη. Λέγει γὰρ ἡ γραφή· 9 „καὶ ἔσαι
 ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν, παραδώσει κύριος τὰ πρόβατα τῆς νομῆς,
 καὶ τὴν μάνδραν καὶ τὸν πύργον αὐτῶν εἰς καταφθοράν.“
 Καὶ ἐγένετο κατ' ὃ ἐλάλησε κύριος. Ζητήσωμεν ἔν, εἰ ἐστὶ
 ναὸς θεῷ 10. Ἔστιν· ὅπερ αὐτὸς λέγει ποιεῖν καὶ καταρτίζειν.
 Γέγραπται γάρ· 11 „καὶ ἔσαι, τῆς ἐβδομάδος συντελεσμένης
 οἰκοδομηθήσεται ναὸς θεῷ ἐνδοξος ἐπὶ τῷ ὀνόματι κυρίου.“ Εὐ-
 ρίσκω ἔν, ὅτι ἐστὶ ναὸς. Πῶς ἔν οἰκοδομηθήσεται ἐν ὀνόματι
 κυρίου; μάθετε. 12 Πρὸ τῆς ἡμᾶς πισεῦσαι τῷ θεῷ, ἣν ἡμῶν
 τὸ κατοικητήριον τῆς καρδίας φθαρτὸν καὶ ἀσθενές, ὡς ἀληθῶς
 οἰκοδομητὸς ναὸς διὰ χειρός· ὅτι ἦν πλήρης μὲν εἰδωλολατρείας
 [οἶκος· εἰδωλολατρεία 13] ἦν οἶκος δαιμονίων, διὰ τὸ ποιεῖν ὅσα
 ἦν ἐναντία τῷ θεῷ. Οἰκοδομηθήσεται δὲ ἐπὶ τῷ ὀνόματι κυρίου.
 προσέχετε, ἵνα ὁ ναὸς κυρίου 14 ἐνδοξος οἰκοδομηθῇ. πῶς; μά-
 θετε· λαβόντες τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ἐλπίσαντες ἐπὶ
 τῷ ὀνόματι τῆς κυρίου ἐγενόμεθα καινοὶ, πάλιν ἐξ ἀρχῆς κτιζό-
 μαιοι. διὸ ἐν τῷ κατοικητηρίῳ ἡμῶν ἀληθῶς ὁ θεὸς κατοικεῖ ἐν
 ἡμῖν. πῶς; ὁ λόγος αὐτῆς τῆς πίσεως, ἡ κλησις αὐτῆς τῆς ἐπαγ-
 γελίας, ἡ σοφία τῶν δικαιωμάτων, αἱ ἐντολαὶ τῆς διδαχῆς, αὐ-
 τὸς ἐν ἡμῖν προφητεύων, αὐτὸς ἐν ἡμῖν κατοικῶν, τοῖς τῷ θα-
 νάτῳ δεδωλωμένοις ἀνοίγων ἡμῖν θύρας τῆς νᾶς, ὁ ἐστὶ σῶμα, με-
 τάνοιαν διδὼς ἡμῖν, εἰσέγαγε εἰς τὸν ἄφθαρτον ναόν. Ὁ καὶ
 ποθῶν σωθῆναι, βλέπει καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον 15, ἀλλ' εἰς τὸν
 ἐν αὐτῷ ἐνοικῶντα, καὶ λαλῶντα 16 ἐπ' αὐτῷ, ἐκπλησσόμενος
 ἐπὶ τῷ μηδέποτε, μήτε τῆς λέγοντος τὰ ῥήματα ἀκηκοέναι ἐκ
 τῆς σῶματος, μήτε 17 αὐτὸς ποτὲ ἐπιτεθυμηέναι ἀκῆειν. τῆς ἐστὶ,
 πνευματικὸς ναὸς οἰκοδομώμενος τῷ κυρίῳ.

7 sub Tito. 8 cfr. Philipp. 4, 22. 9 haec, prout hic habentur, non sunt in tota Scriptura. Men. cfr. Jer. 25. Isai. 5.
 10 Jam destructo templo Hierosol. quaerit, an alterum templum successurum sit. Men. 11 Dan. 9, 24. 25. 27. Aggae. 2, 10.
 12 Clem. Alex. Strom. II. c. 20. p. 490. 13 Clem. Alex. l. πλήρ. μ. εἰδ., καὶ ἦν οἶκ. δ. 14 ἐνδόξως. Clem. Alex. 15 qui est praeco evang. cfr. Matth. 10, 20. 16 ἐν. Davis. 17 l. αὐτόν. Davis.

XVII.

Epilogus partis primae.

Ἐφ' ὅσον ἦν ἐν δυνατῷ καὶ ἀπλότῃ δηλῶσαι ¹ ἡμῖν, ἐλπίζει με ἡ ψυχὴ, τῇ ἐπιθυμίᾳ με μὴ παραλελοιπέναι μέ τι τῶν ἀνηκόντων ὑμῖν εἰς σωτηρίαν, ἐνεσώτων. Ἐὰν γὰρ περὶ τῶν μελλόντων γράφω ὑμῖν, ἔ μὴ νοήσητε, διὰ τὸ ἐν παραβολαῖς κεῖσθαι. Ταῦτα μὲν ἔτως ².

P A R S II. E P I S T O L A E.

XVIII.

De duabus viis.

Μεταβῶμεν δὲ καὶ ἐπὶ ἑτέραν γινῶσιν καὶ διδαχὴν. Ὅδοι δύο εἰς διδαχῆς καὶ ἐξουσίας, ἥ τε τῆ Φωτὸς, ἥ τε τῆ σκοτίας. Διαφορὰ δὲ πολλὴ τῶν δύο ὁδῶν. Ἐφ' ἧς μὲν γάρ εἰσι τεταγμένοι Φωταγωγοὶ ἄγγελοι τῆ Θεῆ, ἐφ' ἧς δὲ ἄγγελοι τῆ σατανᾶ καὶ ὁ μὲν ἐστὶ κύριος ἀπ' αἰώνων εἰς τὰς αἰῶνας, ὁ δὲ ἄρχων καιρῶ τῆς ἀνομίας.

XIX.

De via lucis.

Ἡ ἔν ὁδὸς τῆ Φωτὸς ἐστὶν αὕτη. Ἐάν τις θέλων ὁδεύειν ἐπὶ τὸν ὠρισμένον τόπον, σπεύσει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Ἔστιν ἔν ἡ δοθεῖσα ἡμῖν γινῶσις τῆ περιπατεῖν ἐν αὐτῇ, τοιαύτη· ἀγαπήσεις τὸν σε ποιήσαντα. δοξάσεις τὸν σε λυτρωσάμενον ἐκ θανάτου. ἔσῃ ἀπλῶς τῇ καρδίᾳ, καὶ πλᾶσιος τῷ πνεύματι. ἔ κολληθήσῃ μετὰ τῶν πορευομένων ἐν ὁδῷ θανάτου. μισήσεις ποιεῖν, ὃ ἔκ ἀρετὸν τῷ Θεῷ. μισήσεις πᾶσαν ὑπόκρισιν. ἔ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἐντολὰς κυρίου. ἔχ ὑψώσεις σεαυτὸν, ἔσῃ δὲ ταπεινόφρων· ἔκ ἀρεῖς ἐπὶ σεαυτὸν δόξαν. ἔ λήψῃ βελὴν ποιηρὰν κατὰ τὸν πλησίον σε. ἔ δώσεις τῇ ψυχῇ θράσους. ἔ

¹ ὑμῖν. *Davis.*
² Hucusque versio latina codicis Corbeiensis.

πορνεύσεις, ἔ μοιχεύσεις, ἔ παιδοφθορεύσεις. ἔ μή σοι ὁ λό-
 γος τῷ θεῷ ἐξέλθῃ ἐν ἀκαθαρσίᾳ τινῶν. ἔ λήψῃ πρόσωπον
 ἐλέγξας τινὰ ἐπὶ παραπτώματα ¹. ἔσῃ πραῦς. ἔσῃ ἡσύχιος. ἔσῃ
 τρέμων τοὺς λόγους, ἔς ἡκαστας. ἔ μή μνησικακήσῃς τῷ ἀδελφῷ
 σε. ἔ μή διψυχήσῃς, πότερον ἔσαι, ἢ ἔ. ἔ μή λάβῃς ἐπὶ μα-
 ταίῳ ² εἰς ὄνομα κυρίου. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σε ὑπὲρ τὴν
 ψυχὴν σε. ἔ φονεύσεις τέκνον ἐν φθορᾷ, ἔδὲ πάλιν γεννηθὲν
 ἀνελεῖς. ἔ μή ἄρῃς τὴν χειρὰ σε ἀπὸ τῷ υἱῷ σε, ἢ ἀπὸ τῆς
 θυγατρὸς σε, ἀλλ' ἀπὸ νεότητος διδάξεις φόβον κυρίου. ἔ μή
 γένῃ ἐπιθυμῶν τὰ τῷ πλησίον σε, ἔδὲ μή γένῃ πλεονέκτης.
 ἔδὲ κολληθήσῃ ἐκ ψυχῆς σε μετὰ ὑψηλῶν, ἀλλὰ μετὰ δι-
 καίων καὶ ταπεινῶν ἀναγραφῇ. τὰ συμβαίνοντά σοι ³ ἐνεργή-
 ματα, ὡς ἀγαθὰ, πρόσδεξαι. ἔκ ἔσῃ δίγλωσσος, ἔδὲ δίγλωσ-
 σος· παγίς γὰρ θανάτῳ ἐστὶν ἡ δίγλωσσία. ὑποταγήσῃ κυρίῳ,
⁴ κυρίοις ὡς τύπῳ θεῷ, ἐν αἰσχύνῃ καὶ φόβῳ. ἔ μή ἐπιτάξῃς
 παιδίῳ, ἢ δέλω σε ἐν πικρίᾳ, τοῖς ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἐλπίζουσι·
 μή ποτε ἔ φοβηθήσῃ τὸν ἐπ' ἀμφοτέροις θεόν, ὅτι ἦλθεν ἐκ
⁵ ἐπὶ πρόσωπον καλέσαι, ἀλλ' ἐφ' ἑς τὸ πνεῦμα ἡτοίμασε. ⁶ κοι-
 νωνήσεις ἐν πᾶσι τῷ πλησίον σε, ἔκ ἐρεῖς ἴδια· εἰ γὰρ ἐν
 τοῖς ἀφθάρτοις κοινωνοὶ ἔσε, πόσω μᾶλλον ἐν τοῖς φθαρτοῖς;
 ἔκ ἔσῃ πρόγλωσσος, παγίς γὰρ στόμα θανάτῳ. ὅσον δύνασαι,
⁷ ὑπὲρ τὴν ψυχὴν σε ἀγνεύσεις. ⁸ μή γίνῃς πρὸς μὲν τὰ λα-
 βεῖν ἐκτείνων τὰς χεῖρας, πρὸς δὲ τὸ δοῦναι συσπῶν. ἀγαπή-
 σεις, ὡς κόρην ὀφθαλμῷ σε, πάντα τὸν λαλῶντά σοι λόγον τῷ
 κυρίῳ. μνησθήσῃ αὐτὸν ἡμέρας κρίσεως νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἐκ-
 ζητήσεις κατ' ἐκάστην ἡμέραν τὰ πρόσωπα τῶν ἀγίων, καὶ διὰ
 λόγους σκοπῶν, καὶ πορευόμενος εἰς τὸ παρακαλέσαι, καὶ μελε-
 τῶν εἰς τὸ σῶσαι ψυχὴν τῷ λόγῳ. καὶ διὰ τῶν χειρῶν σε
 ἐργάσῃ εἰς λύτρωσιν τῶν ἁμαρτιῶν σε ⁹. οὐ διαάσεις δῆναι, ἔδὲ
 διδῆς γογγύσεις. ¹⁰ „παντὶ αἰτῶντί σε δίδε.“ Γνώση δὲ, τίς

¹ al. ἐλέγξαι — παραπτώματι. ² εἰς redundat. Men. ³ ve-
 xationes daemonum. Men. quod multo labore fit, molestiae.
⁴ cfr. Ephes. 6, 5. ⁵ l. c. v. 9. ⁶ cfr. Act. 4, 32. ⁷ l.
 περὶ. Davis. ⁸ Eccli. 4, 36. ⁹ aut labor manuum commen-
 datur, aut distributio facultatum in eleemosyna. Cot. ¹⁰ Luc.
 6, 30.

ὁ τῷ μισθῷ καλὸς ἀνταποδότης. Φυλάξεις, αὐτὰ παρέλαβες, μήτε προστιθεῖς, μήτε ἀφαιρῶν. εἰς τέλος μισήσεις τὸν πονηρόν. κρινεῖς δικαίως. οὐ ποιήσεις ¹σχίσμα. εἰρηνεύσεις δὲ μαχομένους συνάγων. ἐξομολογήσῃ ἐπὶ ἁμαρτιαῖς σε. ἔχῃς ἥξεις ἐν προσευχῇ σε ἐν συνειδήσει πονηρῷ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς τῷ Φωτός.

XX.

De via tenebrarum.

Ἡ δὲ τοῦ μέλανος ὁδὸς ἐστὶ σκολία, καὶ κατάρως μεσή. ἐστὶ γὰρ ὁδὸς τῷ θανάτῳ αἰωνίῳ μετὰ τιμωρίας. ἐν ᾗ ἐστὶ τὰ ἀπολλύντα τὴν ψυχὴν αὐτῶν, εἰδωλολατρεία, θρασυτής, ὕψος, δυνάμεως, ὑπόκρισις, διπλοκαρδία, μοιχεία, φόρος, ἀρπαγή, ὑπερηφάνια, παρόβασις, δόλος, κακία, αὐθαδεία, φαρμακεία, μαγεία, πλεονεξία, ἀφοβία θεῶν. ²διῶνται τῶν ἀγαθῶν, μισθύντες ἀλήθειαν, ἀγαπῶντες ³, οὐ γινώσκοντες μισθὸν δικαιοσύνης, οὐ κολλώμενοι ἀγαθῷ, οὐ κρίσει δικαίᾳ, χήρα καὶ ὀρφανῷ προσέχοντες, ἀγρυπνῶντες οὐκ εἰς φόβον θεῶν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πονηρόν. ὧν μακρὰν καὶ πόρρω πρᾶύτης καὶ ὑπομονῆς ἀγαπῶντες μάταια, διώκοντες ἀνταπόδομα, οὐκ ἐλεῶντες πτωχόν, οὐ πονῶντες ἐπὶ τῷ καταπονδμένῳ, εὐχερεῖς ἐν καταλαλίᾳ, οὐ γινώσκοντες τὸν ποιήσαντα αὐτοὺς, φονεῖς τέκνων, φθορεῖς πλάσματος θεῶν, ἀποσρεφόμενοι τὸν ἐνδεόμενον, καταπονῶντες τὸν θλιβόμενον, πλυσίων παράκλητοι, πενήτων ἄνομοι κριταί, πανταμάρτητοι.

XXI.

Conclusio admonitoria.

Καλὸν οὖν ἐστὶ μαθόντα τὰ δικαιώματα κυρίως, ὅσα προέγραπται, ἐν τέτοις περιπατεῖν. ὁ γὰρ ταῦτα ποιῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῷ θεῷ δοξασθήσεται. ὁ ἐκεῖνα ἐκλεγόμενος, μετὰ τῶν ἔργων αὐτῷ συναπολεῖται. Διὰ τῷτο ἀνάστασις, διὰ τῷτο ἀνταπόδοσις. Ἐρωτῶ τὸς ὑπερέχοντας, εἴ τινα με γνώμης ἀγα-

¹ σχῆμα — μαχομένοις. Ms. ² subaudi ἐν ᾗ εἰσι. ³ adde ex Constit. Apost. Lib. VII. c. 18. ψεῦδος. Oxon.

Θῆς λαμβάνετε συμβαλίαν, ἔχετε, εἰς οὓς εὐεργάσασθε, μεθ' αὐτῶν· μὴ ἐγκαταλίπητε. Ἐγγὺς γὰρ ἡμέρα, ἐν ᾗ συναπολείται πάντα τῷ πονηρῷ. Ἐγγὺς ὁ κύριος καὶ ὁ μισθὸς αὐτῶ. Ἐτι καὶ ἔτι ἐρωτῶ ὑμᾶς· αὐτῶν γίνεσθε νομοθέται ἀγαθοί, αὐτῶν μένετε σύμβουλοι πιστοί, ἄρατε ἐξ ὑμῶν πᾶσαν ὑπόκρισιν. ¹ Ὁ δὲ Θεὸς ὁ παντὸς τῶ κόσμου κυριεύων δώη ὑμῖν σοφίαν, ἐπισήμην, σύνεσιν, γνῶσιν τῶν δικαιωμάτων αὐτῶ, ἐν ὑπομονῇ. γίνεσθε δὲ Θεοδίδακτοι, ἐκζητῶντες, τί ζητεῖ κύριος ἀφ' ὑμῶν, καὶ ποιεῖτε, ἵνα σωθῆτε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. εἰ δέ τις ἐστὶν ἀγαθὸς μνηστῆρ, μνημονεύετε με, μελετῶντες ταῦτα, ἵνα καὶ ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ ἀγρυπνία εἰς τι ἀγαθὸν χωρήσῃ. Ἐρωτῶ ὑμᾶς, χάριν αἰτῶμενος. ὥς ἔτι τὸ καλὸν σκευδός ² ἐστὶ μεθ' ὑμῶν, μὴ ἐκλείπητε μηδενὶ αὐτῶν, ἀλλὰ συνεχῶς ἐκζητεῖτε ταῦτα, καὶ ἀναπληρᾶτε πᾶσαν ἐντολήν. ἐστὶ γὰρ ταῦτα ἄξια. Διὸ μᾶλλον ἐσπέδασα γράψαι, ἀφ' ὧν ἡδυνήθην, εἰς τὸ εὐφράναι ὑμᾶς. Σώζεσθε, ἀγάπης τέκνα καὶ εἰρήνης. Ὁ κύριος τῆς δόξης, καὶ πάσης χάριτος, μετὰ τῷ πνεύματι ὑμῶν. Ἀμήν.

1 cfr. Clem. Alex. Strom. II. c. 18. p. 472. 2 i. e. corpus, ut saepius.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α.

I.

Salutatio. Laus Corinthiorum ante ortum schisma.

[Ἡ Ἐκκλη]σία τοῦ Θεοῦ ἡ παροικοῦσα [Ῥώμην] τῇ Ἐκ-
κλησίᾳ τῷ Θεῷ τῇ πα[ροικί]ᾳ Κόρινθον, κλητοῖς, ἡγι[ασμέ]οις
ἐν θελήματι Θεῷ, διὰ τοῦ [κυρίᾳ ἡμ]ῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. [Χά-
ρις ὑ]μῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ παντο[κράτο]ρος Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ πληθυνθεῖη. ¹ [Διὰ τὰς] αἰφνιδίους καὶ ἐπαλλήλους [τὰς
γενομ]ένας ἡμῖν συμφορὰς καὶ [περι]πτώσεις, ἀδελφοί, βρά-
δειον ² [νο]ύμεν ἐπιστροφὴν πεποιη[κέν]αι περὶ τῶν ἐπιζητ-
μένων [πα]ρ' ὑμῖν πραγμάτων, ἀγαπητοί, τῆς τε ἀλλοτρίας
καὶ ³ ξένοις τοῖς ἐκλεκτοῖς τοῦ Θεοῦ, μιᾶς καὶ ἀνοσίᾳ σά-
σεως, ἣν ὀλίγα πρόσωπα προπετῇ καὶ αὐθάδῃ ὑπάρχοντα εἰς
τοσούτου ἀπονοίας ἐξέκαυσαν, ὥστε τὸ σεμνὸν καὶ περιβόητον
καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀξιαγάπητον ὄνομα ὑμῶν μεγάλως βλασ-
φημηθῆναι. ⁴ Τίς γὰρ παρεπιδημήσας πρὸς ὑμᾶς τὴν πανά-
ρετον καὶ βεβαίαν ὑμῶν πίσιν οὐκ ἐδοκίμασεν; τὴν τε σώφρο-
να καὶ ἐπιεικῇ ἐν Χριστῷ εὐσέβειαν οὐκ ἐθαύμασεν; καὶ τὸ
μεγαλοπρεπὲς τὴν φιλοξενίας ὑμῶν ἥθος οὐκ ἐκήρυξεν; καὶ
τὴν τελείαν καὶ ἀσφαλῆ γνῶσιν οὐκ ἐμακάρισεν; ἀπροσωπο-
λήπτως γὰρ πάντα ἐποιεῖτε, καὶ τοῖς ⁵ νόμοις τῷ Θεῷ ἐπο-

¹ Ex acriori Ms. inspectione sic legit ediditque Wotton.

² δυσοίζομεν. Junius. ³ l. ξένης. Wott. Cotel. et alii. Lectio

Ms. placet Millio: advenis in terra electisque a Deo.

⁴ h. l. l. Clem. Alex. Strom. IV. c. 17. p. 610. ⁵ l. cum

Clem. Alex. νομίμοις. Wott. cfr. c. III. et XL.

ρεύεσθε, ὑποτασσόμενοι τοῖς ἡγχομένοις ὑμῶν, καὶ τιμὴν τὴν κατ' ἡκούσαν ἀπονέμοντες τοῖς παρ' ὑμῖν πρεσβυτέροις· νέοις τε μέτρια καὶ σεμνὰ νοεῖν ἐπετρέπετε· γυναιξὶν τε ἐν ἀμώμῳ καὶ σεμνῇ καὶ ἀγνῇ συνειδήσει πάντα ἐπιτελεῖν παρηγγέλλετε, σεργῶσας κατ' ἡκούσας τὰς ἀνδρας ἑαυτῶν· ἐν τε τῷ κανόνι τῆς ὑποταγῆς ὑπαρχούσας, τὰ κατὰ τὸν οἶκον σεμνῶς οἰκουργεῖν ἐδιδάσκετε, πάνυ σωφρονέσας.

II.

Continuatio laudis prioris Corinthiorum.

Πάντες τε ἐταπεινοφρονεῖτε, μηδὲν ἀλαζονευόμενοι, ¹ ὑποτασσόμενοι μᾶλλον ἢ ὑποτάσσοντες, ² „ἡδίων διδόντες ἢ λαμβάνοντες.“ τοῖς ἐφοδίοις τῶ θεῷ ἀρκέμενοι, καὶ προσέχοντες τὰς λόγους αὐτῶ ἐπιμελῶς, ἐσερνισμένοι ἢ τε τοῖς σπλάγχνοις, καὶ τὰ παθήματα αὐτῶ ἦν πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν. Οὕτως εἰρήνη βαθεῖα καὶ λιπαρὰ ἐδέδοτο πᾶσιν, καὶ ἀκόρετος πόθος εἰς ἀγαθοποιίαν, καὶ πλήρης πνεύματος ἀγίας ἔκχυσις ἐπὶ πάντας ἐγένετο· μεσοί τε ὁσίας βελῆς ἐν ἀγαθῇ προθυμίᾳ μετ' εὐσεβῶς πεποιθήσεως ἐξετείνετε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρὸς τὸν παντοκράτορα θεόν, ἱκετεύοντες αὐτὸν ἵλεως γενέσθαι, εἴτι ἄκουτες ἡμάρτετε. Ἀγὼν ἦν ὑμῖν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὑπὲρ πάσης τῆς ἀδελφότητος, εἰς τὸ σώζεσθαι μετ' ἐλέους καὶ ³ συνειδήσεως τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῶ· εἰλικρινεῖς καὶ ἀκέραιοι ἦτε, καὶ ⁴ ἀναμνησικάκοι εἰς ἀλλήλους. Πᾶσα εἰσὶς, καὶ πᾶν σχίσμα βδελυκτὸν ὑμῖν· ἐπὶ τοῖς παραπτώμασι τοῖς πλησίον ἐπενθεῖτε· τὰ ὑπερήματα αὐτῶν ἴδια ἐκρίνετε· ἀμεταμέλητοι ἦτε ἐπὶ πάσῃ ἀγαθοποιίᾳ, ⁵ „ἕτοιμοι εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.“ Τῇ παναρέτῳ καὶ σεβασμίῳ πολιτείᾳ κεκοσμημένοι πάντα ἐν τῷ φόβῳ αὐτῶ ἐπετελεῖτε· τὰ προστάγματα καὶ τὰ δικαιώματα τῶ κυρίως ⁶ „ἐπὶ τὰ πλάτη τῆς καρδίας ὑμῶν ἐγγέγραπτο.“

1 cfr. I. Petri 5, 5. 2 ita ex Ms. restituit Wotton. Jun. I. μᾶλλον. cfr. Act. 20, 35. 3 verte: unanimi consensu. — respicit ad schisma. Galland. 4 Ms. lectionem mendosam Wotton sic emendat: ἀμνησικάκοι. Mallem cum Birr. παναμνησικάκοι: omnis inter vos offensae immemores. Gall. 5 Tit. 3, 1. 6 Prov. 7, 3.

III.

Tristis Corinthiacae ecclesiae status post seditionem ex invidia et aemulatione obortam.

Πᾶσα δόξα καὶ ¹ πλατυσμός ἐδόθη ὑμῖν, καὶ ἐπετελέσθη τὸ γεγραμμένον. ² „Ἐφαγεν καὶ ἔπιεν, καὶ ἐπλατύνθη καὶ ἐπαχύνθη, καὶ ³ ἀπεγαλάκτισεν ὁ ἠγαπημένος.“ Ἐκ τούτου ζῆλος, καὶ Φθόνος, καὶ ἔρις, καὶ τᾶσις, διωγμός καὶ ἀκατα-
σασία, πόλεμος καὶ αἰχμαλωσία. ἔτως ἐπηγέρθησαν οἱ ἄτιμοι ἐπὶ τῆς ἐντίμης, οἱ ἄδοξοι ἐπὶ τῆς ἐνδόξης, οἱ ἄφρονες ἐπὶ τῆς Φρονίμης, οἱ νέοι ἐπὶ τῆς πρεσβυτέρης. Διὰ τοῦτο πόρρω ἄπεςιν ἡ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη, ἐν τῷ ἀπολείπειν ἕκαστον τὸν φό-
βον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τῇ πίστει αὐτῶν ἀμβλυωπῆσαι, μηδὲ ἐν τοῖς νομίμοις τῶν προσταγμάτων αὐτῶν πορεύεσθαι, μηδὲ πολιτεύεσθαι κατὰ τὸ καθῆκον τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ ἕκαστον βαδίζειν κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν τὰς πονηράς, ζῆλον ἄδικον καὶ ἀσεβῆ ἀνειλη-
φότας, ⁴ „δι’ ὧν καὶ θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον.“

IV.

Multa mala ex hoc fonte jam antiquis temporibus profluxerunt.

Γέγραπται γὰρ ἔτως. ⁵ „Καὶ ἐγένετο μεθ’ ἡμέρας, ἤνεγκεν Κάιν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς θυσίαν τῷ Θεῷ, καὶ Ἀβελ ἤνεγκεν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων, καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν. καὶ ⁶ ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἀβελ καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτῶν, ἐπὶ δὲ Κάιν καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτῶν ὃ προσέσχεν. καὶ ἐλυπήθη Κάιν λίαν, καὶ συνέπεσεν τῷ προσώπῳ αὐτῶν. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Κάιν, ἵνα τί πε-
ρίλυπος ἐγένεσ; καὶ ἵνα τί συνέπεσεν τὸ πρόσωπόν σου; ⁷ ἔκ

¹ πλατυσμός apud Patres frequentius denotat laetos animi affectus. Wott. ² Deut. 32, 15. ³ l. ἀπελάκτισεν. Wott. et alii.

⁴ Sap. 2, 24. ⁵ Gen. 4, 3—8. ⁶ ἐπιδεν. Ms. Wott.

⁷ sensus est: secundum quod videtur, recte et legitime obtulisti munera tua; secundum autem animam tuam non recte — pectore diviso, absque simplicitate cordis.

ἐὰν ὁρθῶς προσενέγκῃς, ὁρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἤμαρτες; ἡσύ-
 χασον· πρὸς σε ἡ ἀποσροφή αὐτῶ, καὶ σὺ ἄρξεις αὐτῶ. Καὶ
 εἶπεν Κάϊν πρὸς Ἀβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτῶ· διέλθωμεν εἰς τὸ
 πεδῖον. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτῶς ἐν τῷ πεδίῳ, ἀνέστη
 Κάϊν ἐπὶ Ἀβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτῶ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν.“
 Ὁρᾶτε, ἀδελφοί, ζῆλος καὶ φθόνος ἀδελφοκτονίαν κατεργά-
 σαντο. ¹ Διὰ ζῆλος ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἰακώβ ἀπέδρα ἀπὸ προσώπου
 Ἡσαΰ τῶ ἀδελφῶ αὐτῶ. ² Ζῆλος ἐποίησεν Ἰωσήφ μέχρι θά-
 νάτης διωχθῆναι, καὶ μέχρι δαλείας εἰσελθεῖν. ³ Ζῆλος φυ-
 γεῖν ἠνάγκασεν Μωϋσῆν ἀπὸ προσώπου Φαραὼ βασιλέως Αἰ-
 γύπτου, ἐν τῷ ἀκῆσαι αὐτὸν ἀπὸ τῶ ὁμοφύλου· „τίς σε κατέση-
 σεν κριτὴν ἢ δικαστὴν ἐφ’ ἡμῶν; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις,
 ὃν τρόπον ἀνεῖλες ἐχθρὸς τὸν Αἰγύπτιον;“ ⁴ Διὰ ζῆλος Ἀαρὼν
 καὶ Μαριάμ ἐξω τῆς παρεμβολῆς ἠυλίσθησαν. ⁵ Ζῆλος Δαθὰν
 καὶ Ἀβειρῶν ζῶντας κατήγαγεν εἰς ἄδης, διὰ τὸ σασιᾶσαι αὐ-
 τῶς πρὸς τὸν θεράποντα τῶ θεῶ Μωϋσῆν. Διὰ ζῆλος Δαβὶδ
 φθόνον ἔσχευ ἐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ
 Σαὺλ βασιλέως Ἰσραὴλ ἐδιώχθη.

V.

Non minora novissimis temporibus inde orta sunt mala.

Ἄλλ’ ἵνα τῶν ἀρχαίων ὑποδειγμάτων παυσώμεθα, ἔλθω-
 μεν ἐπὶ τῶς ἐγγιστα γενομένης ἀθλητάς· λάβωμεν τῆς γενεᾶς
 ἡμῶν τὰ γενναῖα ὑποδείγματα. Διὰ ζῆλον καὶ φθόνον, [ἐκ-
 κλησίας ⁶ πι]στοὶ καὶ δικαιοτάτοι στύλ[οι ἐδιώ]χθησαν καὶ ἕως
 θανάτου ⁷ δεινῶ. Λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν [ἡμῶν] τῶς ἀγα-
 θῶς Ἀποστόλου[ς. Πέτρ]ος διὰ ζῆλον ἀδίκον ἐχ[ῆνα, ἐ]δὲ δύο,
 ἀλλὰ πλείονας ὑπῆ[νεγκεν] πόνης, καὶ ἔτω μαρτυ[ρήσας] ἐπο-
 ρεύθη εἰς τὸν ὀφειλ[όμενον] τόπον τῆς δόξης. Διὰ ζῆλον [ὁ]
 Παῦλος ὑπομονῆς βραβεῖον ὑ[πέσχ]εν, ἐπτάκις δεσμὰ φορέσας,
 φυ-

¹ Gen. 27, 41 sqq. Cod. Mstus in casibus obliquis plerumque
 exhibet ζῆλος neutraliter. Wott. ² Gen. c. 37. ³ Exod. 2,
 14. ⁴ Num. c. 12. ⁵ Num. c. 16. ⁶ legendum esse ἄριστοι
 vel κράτιςτοι ex latiori lacunae spatio conjicit Birr. ⁷ ἡλ-
 θον Wott.

Φυ[γα]δευθεῖς, λιθασθεῖς, κῆρυξ γ[ενό]μενος ἐν τε τῇ ἀνατολῇ καὶ ἐν [τῇ] δύσει, τὸ γενναῖον τῆς πίσεως αὐτῷ κλέος ἔλαβεν, δικαιοσύνην διδάξας ὅλον τὸν κόσμον, κα[ὶ ἐπὶ] τὸ τέρμα τῆς δύσεως ἐλθὼν, καὶ μαρτυρήσας ἐπὶ τῶν ἡγεμένων, ἕτως ἀπηλλάγη τῷ κόσμῳ, καὶ εἰς τὸν ἅγιον τόπον ἐπορεύθη, ὑπομονῆς γενόμενος μέγιστος ὑπογραμμός.

VI.

Continuatio.

Τούτοις τοῖς ἀνδράσιν ὁσίως πολιτευσαμένοις συνηθροίσθη πολὺ πλῆθος ἐκλεκτῶν, οἵτινες ¹ πολλὰς αἰκίας καὶ βασάνους διὰ ζῆλος παθόντες ὑπόδειγμα κάλλισον ἐγένοντο ἐν ἡμῖν. Διὰ ζῆλος διωχθεῖσαι γυναῖκες, ² Δαναίδες καὶ Δίρκαι, αἰκίσματα δεινὰ καὶ ἀνόσια παθεῖσαι, ἐπὶ τὸν πίσεως βέβαιον δρόμον κατήντησ[αν], καὶ ἔλαβον γέρας γενναῖον αἱ ἀσθενεῖς τῷ σώματι. Ζῆλος ἀπηλλογρίωσεν γαμετὰς ἀνδρῶν, καὶ ἡλλοίωσεν τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀδάμ· ³ „τῷ[ο] νῦν ὅσον ἐκ τῶν ὁσέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μου.“ Ζῆλος καὶ ἕρις πόλεις μεγάλας κατέσρεψεν, καὶ ἔθνη μέγала ⁴ ἐξερρίζωσεν.

VII.

Adhortatio ad poenitentiam.

Ταῦτα, ἀγαπητοί, ἔ μόνον ὑμᾶς νηθετῶντες ἐπισέλλομεν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὰς ⁵ ὑπομνήσκον[τες]. ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ ἔσμεν σκιάματ[ι], καὶ ὁ αὐτὸς ἡμῖν ἀγὼν ἐπίνει[ται]. Διὸ ἀπολείπωμεν τὰς κενὰς κ[αὶ] ματαίας Φροντίδας, καὶ ἐλθω[μεν] ἐπὶ τὸν εὐκλεῆ καὶ σεμνὸν ⁶ τ[ῆς ἀγίας κλή]σεως ἡμῶν ⁷ κανόνα.

¹ ita Wott. πολλὰς αἰκίας καὶ βασάνους Ms. ² Cot. et Colomesius leg.: Δανάη τε καὶ Δίρκη, quas illustres foeminas fuisse putant sub Nerone martyrio coronatas. Sed nullibi in martyrologiis habentur haec nomina. Alii, praesertim Wotton., ex margine in textum haec irrepsisse conjiciunt. ³ Gen. 2, 23. ⁴ Cod. Ms. duplicem ρ in hujusmodi vocibus nuspiam exhibet. Wott. ⁵ 1. ὑπομιμνήσκοντες. Wott. ⁶ Millius 1. τελειώσεως, nam hiatus non nisi sex aut septem litteras admittere. τελείωσις = baptismus. Gall. ⁷ vox agonistica. cfr. II. Cor. 10, 13, 15, 16.

[Βλέπω]μεν, τί καλόν, καὶ τί τερπνόν, [καὶ προ]σδεκτὸν ἐνώ-
πιον τῷ ποι[ήσαντ]ος ἡμᾶς. ¹ [Ἀτενίσ]ωμεν εἰς τὸ αἷμα τῷ
Χριστῷ, [καὶ ἰδ]ωμεν, ὡς ἔστιν τίμιον τῷ Θεῷ [αἷμα] αὐτοῦ, ὃ τι
διὰ τὴν ἡμετέραν [σωτ]ηρίαν ἐκχυθὲν παντὶ τῷ κόσμῳ μετα-
νοίας χάριν ὑπήνεγκεν. ² [Ἀνέλθ]ωμεν εἰς τὰς γενεὰς πάσας,
[καὶ κ]αταμάθωμεν, ὅτι ἐν γενεᾷ [καὶ] γενεᾷ μετανοίας τύπον
ἔδω[κ]εν ὁ δεσπότης τοῖς βελομένοις ἐπιστραφῆναι ἐπ' αὐτόν.
³ Νῶε ἐκήρυξεν μετάνοιαν, καὶ οἱ ὑπακούσαντες ἐσώθησαν.
⁴ Ἰωνᾶς Νινευίταις καταστροφὴν ἐκήρυξεν, οἱ δὲ μετανοήσαν-
τες ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν ἐξιλάσαντο τὸν Θεὸν ἱκετεύ-
σαντες, καὶ ἔλαβον σωτηρίαν, καίπερ ἄλλότριοι τῷ Θεῷ ὄντες.

VIII.

Continuatio.

Οἱ λειτουργοὶ τῆς χάριτος τῷ Θεῷ διὰ πνεύματος ἁγίου
περὶ μετανοίας ἐλάλησαν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ δεσπότης τῶν ἀπάν-
των περὶ μετανοίας ἐλάλησεν μεθ' ὅρκου. ⁵ „Ζῶ γὰρ ἐγὼ, λέ-
γει κύριος, ἔ βέλομαι τὸν θάνατον τῷ ἁμαρτωλῷ, ὡς τὴν με-
τάνοιαν.“ προστιθεὶς καὶ γνώμην ἀγαθὴν. ⁶ „Μετανοήσατε,
οἶκος Ἰσραὴλ, ἀπὸ τῆς ἀνομίας ὑμῶν. εἶπον τοῖς υἱοῖς τῷ λαῷ
μῶ; ⁷ ἐὰν ὥσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τῆς οὐρανῶν,
καὶ ἐὰν ὥσιν πυρρότεραι κόκκος, καὶ ⁸ μελάντεραι σάκκος, καὶ
⁹ ἐπιστραφῆτε πρὸς με ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ εἴπητε· Πά-
τερ, ἐπακέσομαι ὑμῶν ὡς ¹⁰ λαῷ ἁγίῳ.“ Καὶ ἐν ἑτέρῳ τό-
πῳ λέγει ἕτως. ¹¹ „Λέσασθε καὶ καθαροὶ γενέσθε, ἀφε-
λέσθε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέ·αντι τῶν ὀφθαλ-
μῶν μῶ. παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν
ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ρίσασθε ἀδικοῦμενον, κρῖνατε ὀρθανῶν,
καὶ δικαιώσατε χήρα, καὶ δεῦτε καὶ ¹² διελεγχθῶμεν, λέγει·
καὶ ἐὰν ὥσιν [αἱ] ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικῶν, [ὡς] χιόνα
λευκανῶν· ἐὰν καὶ ὥσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανῶν. καὶ

1 f. ἀφορῶμεν. Gall. 2 ἀναβῶμεν. Dav. 3 Gen. c. 7.
II. Petr. 2, 5. 4 Jon. c. 3. 5 Ezech. 33, 11. 6 ib. 18, 30.
7 Ps. 103, 11. Isai. 1, 18. 8 Ms. μελανώτεροι. 9 Jer. 3,
19. 22. 10 l. cum Clem. Alex. Paed. l. I. c. 10. p. 152. λαῷ
ἁγίῳ. 11 Isai. 1, 16 seqq. 12 ita LXX. διελεγχθῶμεν Ms.

ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακέσχητέ με, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς Φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακέσχητέ με, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδε-
ται· τὸ γὰρ σῶμα κυρίου ἐλάλησεν ταῦτα.“ Πάντας οὖν τὰς
ἀγαπητὰς αὐτῷ βελλόμενος μετανοίας μετασχεῖν, ἐσήριξε τῷ
παντοκρατορικῷ βελλήματι αὐτῷ.

IX.

*Exempla Sanctorum, qui fide et obedientia etc. gratiam
Dei sunt consecuti. Enoch et Noe.*

Διὸ ὑπακῶσωμεν τῇ μεγαλοπρεπεῖ καὶ ἐνδόξῳ βελλήσει αὐ-
τῷ, καὶ ἰκέται γενόμενοι τῷ ἐλέει καὶ τῆς χρηστότητος αὐτῷ,
προσπέσωμεν καὶ ἐπιστρέψωμεν ἐπὶ τὰς οἰκτιρμὰς αὐτῷ, ἀπολι-
πόντες τὴν ματαιοπονίαν, τὴν τε ἔριν, καὶ τὸ εἰς θάνατον
ἄγον ζῆλος. ¹ Ἀτενίσωμεν εἰς τὰς τελείως λειτεργήσαντας τῇ
μεγαλοπρεπεῖ δόξῃ αὐτῷ. ² λάβωμεν Ἐνὼχ, ὃς ἐν ὑπακοῇ
δίκαιος εὐρεθεὶς μετετέθη, καὶ ἔχ εὐρέθη αὐτῷ θάνατος.
³ Νῶε πιστὸς εὐρεθεὶς, διὰ τῆς λειτεργίας αὐτῷ παλιγγενεσίαν
κόσμῳ ἐκήρυξεν, καὶ διέσωσεν δι' αὐτῷ ὁ δεσπότης τὰ εἰσελ-
θόντα ἐν ὁμοιοῖα ζωᾷ εἰς τὴν κιβωτόν.

X.

Continuatio. Abraham.

Ἀβραάμ, ὁ ⁴ φίλος προσαγορευθεὶς, πιστὸς εὐρέθη, ἐν τῷ
αὐτὸν ὑπήκοον γενέσθαι τοῖς ῥήμασιν τῷ θεῷ. οὗτος δι' ὑπακοῆς
ἐξῆλθεν ἐκ τῆς γῆς αὐτῷ, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας αὐτῷ, καὶ ἐκ
τῷ οἴκῳ τῷ πατρὸς αὐτῷ, ὅπως γῆν ὀλίγην, καὶ συγγένειαν
ἄσθενῃ, καὶ οἶκον μικρὸν καταλιπὼν, κληρονομήσῃ τὰς ἐπαγγελ-
σίας τῷ θεῷ. Λέγει γὰρ αὐτῷ· ⁵ „Ἀπελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ
ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τῷ οἴκῳ τῷ πατρὸς σου εἰς τὴν
γῆν, ἣν ἂν σοι δείξω, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα, καὶ εὐ-
λογήσω σε, καὶ μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά σου, καὶ ἔσῃ εὐλογημέ-

¹ hacc et seqq. abbreviata a Clem. Alex. Strom. l. IV. c. 16.
p. 610. ² Gen. 5, 24. Hebr. 11, 5. ³ Gen. 6, 8. 7, 1.
II. Petr. 2, 5. ⁴ addit Jun. τῷ θεῷ. — 1. θεοῦ φίλος Davis.
Hebr. 11, 8. Jac. 2, 23. ⁵ Gen. 12, 1—3.

νος· καὶ εὐλογήσω τὰς εὐλογούντάς σε, καὶ καταράσομαι τὰς καταρωμένας σε, καὶ εὐλογηθήσονται ἐν σοι πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς.“ Καὶ πάλιν ἐν τῷ διαχωρισθῆναι αὐτὸν ἀπὸ Λὼτ, εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός· ¹ „Αναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς σε, ἶδε ἀπὸ τῆς τόπης οὗ νῦν σὺ εἶ, πρὸς βορρᾶν, καὶ λίβα, καὶ ἀνατολὰς, καὶ θάλασσαν· ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν, ἣν σὺ ὁρᾷς, σοὶ δώσω αὐτήν καὶ τῷ σπέρματί σε, ἕως αἰῶνος· καὶ ποιήσω τὸ σπέρμα σε ὡς τὴν ἄμμον τῆς γῆς· εἰ δύναται τις ἐξαριθμῆσαι τὴν ἄμμον τῆς γῆς, καὶ τὸ σπέρμα σε ἐξαριθμηθήσεται.“ Καὶ πάλιν λέγει· ² „Ἐξήγαγεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραάμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀνάβλεψον εἰς τὸν ἔρανον, καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυνήσῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτάς, ὥτως ἔσαι τὸ σπέρμα σε· ³ ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.“ ⁴ Διὰ πίσιν καὶ φιλοξενίαν ἐδόθη αὐτῷ υἱὸς ἐν γήρᾳ, ⁵ καὶ δι' ὑπακοῆς προσήνεγεν αὐτὸν θυσίαν τῷ Θεῷ πρὸς ἐν τῶν ὁρέων, ὧν ἔδειξεν αὐτῷ.

XI.

Continuatio. Lot.

⁶ Διὰ φιλοξενίαν καὶ εὐσέβειαν Λὼτ ἐσώθη ἐκ Σοδόμων, τῆς περιχώρης πάσης κριθείσης διὰ πυρὸς καὶ θείας· πρόδηλον ποιήσας ὁ δεσπότης, ὅτι τὰς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτὸν ἐκ ἐγκαταλείπει, τὰς δὲ ἑτεροκλινεῖς ὑπάρχοντας εἰς κόλασιν καὶ αἰνισμόν τίθῃσιν· συνεξελέχθη γὰρ αὐτῷ τῆς γυναικὸς ἑτερογνώμονος ὑπαρχέσης καὶ ἐκ ἐν ὁμοιοῖα, εἰς τὸ σημεῖον ἐτέθη, ὥστε γενέσθαι αὐτὴν σήλην ἄλδος ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· εἰς τὸ γνωστὸν εἶναι πᾶσιν, ὅτι οἱ δίψυχοι καὶ οἱ δισάζοντες περὶ τῆς τῆς θεῆς δυνάμεως, εἰς κρίμα καὶ εἰς σημείωσιν πάσαις ταῖς γενεαῖς γίνονται.

XII.

Continuatio. Rahab.

⁷ Διὰ πίσιν καὶ φιλοξενίαν ἐσώθη Ῥαὰβ ἡ πόρνη· ἐκπεμφθέντων γὰρ ὑπὸ Ἰησοῦ τῆς τῆς Ναυῆ κατασκοπῶν εἰς τὴν

¹ Gen. 13, 14 — 16. ² Gen. 15, 5. 6. ³ Rom. 4, 3.
⁴ Gen. c. 21. 22. ⁵ cfr. Hebr. 11, 17. ⁶ Gen. c. 19.
 II. Petr. 2, 6. 7. ⁷ Jos. c. 2. Hebr. 11, 31.

Ἰεριχω, ἔγνω ὁ βασιλεὺς τῆς γῆς, ὅτι ἤκασι κατασκοπεῦσαι τὴν χώραν αὐτῶν, καὶ ἐξέπεμψεν ἄνδρας τὰς συλληφόμενους αὐτούς, ὅπως συλληφθέντες θανατωθῶσιν. Ἡ δὲ Φιλόξενος Ῥαὰβ εἰσδεξαμένη αὐτούς, ἔκρυψεν εἰς τὸ ὑπερῶον ὑπὸ τὴν λινοκαλᾶμην. Ἐπισαθέντων δὲ τῶν παρὰ τῷ βασιλέως, καὶ λεγόντων· [ἄνδρες πρὸς σε ἦλ]θον οἱ κατασκοποὶ [τῆς γῆς ἡμῶν,] ἐξάγαγε αὐτούς, ὁ γὰρ βα[σιλεὺς οὗ]τως κελεύει· ἡ δὲ ἀπεκρίθη· εἰσῆλθον [οἱ δύο ἄν]δρες, ἃς ζητεῖτε, πρὸς με, [ἀλλὰ ταχέ]ως ἀπῆλθον, καὶ πορεύον[ται, ἔχ] ὑποδεικνύσας αὐτοῖς [ἐκεῖνας]. Καὶ εἶπεν πρὸς τοὺς ἄνδρας· [γινώ]σκισα γινώσκω ἐγὼ, ὅτι [κύριος ὁ Θεός] ὑμῶν παραδίδωσιν ὑμῖν [τὴν πό]λιν ταύτην, ὁ γὰρ φόβος καὶ [τρό]μος ὑμῶν ἐπέπεσεν τοῖς κα[τοι]κῶσιν αὐτήν. ὥς ἐὰν ἔν γέ[νηται] λαβεῖν αὐτὴν ὑμεῖς, διασώσα[τέ] με, καὶ τὸν οἶκον τῷ πατρός [μου]. Καὶ εἶπαν αὐτῇ· ἔσαι ἔτι, ὥς ἐλάλησας ἡμῖν. ὥς ἐὰν ἔν γινῶς παραγινομένους ἡμεῖς, συνάξεις πάντας τὰς σὰς ὑπὸ τὸ στέγος σε, καὶ διασωθῇσονται· ὅσοι γὰρ ἐὰν εὗρεθῶσιν ἔξω τῆς οἰκίας, ἀπολοῦνται. Καὶ προσέθεντο αὐτῇ δοῦναι σημεῖον, ὅπως κρεμάσῃ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς κόνινον, πρόδηλον ποιοῦντες, ὅτι διὰ τῷ αἵματος τῷ κυρίῳ λύτρωσις ἔσαι πᾶσιν τοῖς πισεύουσιν καὶ ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν. Ὁρᾶτε, ἀγαπητοί, ἢ μόνον πῖσις, ἀλλὰ προφητεία ἐν τῇ γυναικὶ γέγονεν.

XIII.

Adhortatio ad humilitatem.

Ταπεινοφρονήσωμεν ἔν, ἀδελφοί, ἀποθέμενοι πᾶσαν ἀλαζονείαν, καὶ τύφον, καὶ ἀφροσύνην, καὶ ὀργάς· καὶ ποιήσωμεν τὸ γεγραμμένον. Λέγει γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ¹ „Μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτῷ, μηδὲ ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτῷ, μηδὲ ὁ πλέσιος ἐν τῷ πλέτῳ αὐτῷ· ἀλλ' ἢ ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω, τῷ ἐκζητεῖν αὐτὸν, καὶ ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύνην.“ μάλιστα μεμνημένοι τῶν λόγων τῷ κυρίῳ Ἰησῷ, ἃς ἐλάλησεν διδάσκ[ων] ἐπιείκειαν καὶ μακροθυμίαν. [Οὗ]τως γὰρ εἶπεν· ² „Ἐλεεῖτε, ἵνα ἐλεη[θῇ]τε· ἀφίετε,

¹ Jer. 9, 23. 24. I. Cor. 1, 31. II. Cor. 10, 17. ² Luc. 6, 36 — 38.

ἵνα ἀφεθῇ ὑμῖν· ὡς ποιεῖτε, οὕτω ποιηθήσεται ὑμῖν· ὡς δίδοτε, ἕτω δοθήσεται ὑμῖν· ὡς κρίνετε, ἕτω κριθήσεται [ὑμῖν· ὡς χρη]σεύεσθε, ἕτως χρη[σευθή]σεται ὑμῖν· ὃ μέτρω με[τρεῖτε], μετρηθήσεται ὑμῖν.“ [Ταύτῃ] τῇ ἐντολῇ καὶ τοῖς παραγγέλ-
[μασι] τέτοις ζηρώμεν ἑαυ[τὰς], τὸ πορεύεσθαι ὑπηκόως [ἡμῶς]
τοῖς ἁγιοπρεπέσι λόγοις αὐ[τῶν], ταπεινοφρονῶντες. [Φησὶν] γὰρ
ὁ ἅγιος λόγος· ¹ „Ἐπὶ τίνι [ἐπι]βλέψω, ἀλλ’ ἢ ἐπὶ τὸν
πραῦν καὶ [ἡσ]ύχιον καὶ τρέμοντά με τὰ λόγια;“

XIV.

Magis Deo obediendum est, quam auctoribus seditionis.

[Δί]καιον ἔν καὶ ὅσιον, ἄνδρες ἀδελφοί, ὑπηκόως ἡμᾶς
μᾶλλον γενέσθαι τῷ Θεῷ, ἢ τοῖς ἐν ἀλαζονείᾳ καὶ ἀνατασασίᾳ
μυσαρῶ ζήλως ἀρχηγοῖς ἐξακολοθεῖν. βλάβην γὰρ ἔ τὴν τυχεύ-
σαν, μᾶλλον δὲ κίνδυνον ὑποίσομεν μέγαν, εἰ ῥιψοκινδύνως
ἐπιδῶμεν ἑαυτὰς τοῖς θελήμασιν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐξακον-
τίζουσιν εἰς ἔριν καὶ σάσεις, εἰς τὸ ἀπαλλοτριῶσαι ἡμᾶς τῷ καλῶς
ἔχοντος. Χρησευσώμεθα αὐτοῖς κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ
γλυκύτητα τῶ ποιήσαντος ἡμᾶς. Γέγραπται γὰρ· ² „Χρησοὶ
ἔσονται οἰκήτορες γῆς, ἄνακοι δὲ ὑπολειφθήσονται ἐπ’ αὐτῆς·
οἱ δὲ παρανομῶντες ἐξολεθρευθήσονται ἀπ’ αὐτῆς.“ Καὶ πάλιν
λέγει· ³ „Εἶδον ἀσεβῆ ὑπερυψώμενον, καὶ ⁴ ἐπαιρόμενον ὡς
τὰς κέδρας τῶ Λιβάνου, καὶ παρήλθον, καὶ ἰδὼς ἐν ἡμῖν, καὶ
ἐξεζήτησα τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ ἔχ εὖρον. Φύλασσε ἁνακίαν,
καὶ ἴδε εὐθύτητα, ὅτι ἐστὶν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώπῳ εἰρηνικῷ.“

XV.

*Adhaerendum est iis, qui pacem colunt, non iis, qui
eam colere simulant.*

Τοίνυν κολληθῶμεν τοῖς μετ’ εὐσεβείας εἰρηνεύουσιν, καὶ
μὴ τοῖς μετ’ ὑποκρίσεως βελομένοις εἰρήνην. Λέγει γὰρ π8·

¹ Isai. 66, 2.

² Prov. 2, 21.

³ Ps. 37, 35 — 37.

haec et seqq. usque ad initium c. XVI. recitat Clem. Alex.
Strom. I. IV. c. 5. p. 577.

⁴ ita Wott. αἰπερόμενον Ms.

1 „Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσιν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἄπεναι ἀπ' ἐμῶν.“ Καὶ πάλιν· 2 „Τῷ σώματι αὐτῶν 3 εὐλόγησαν, τῇ δὲ καρδίᾳ αὐτῶν κατηρῶντο.“ Καὶ πάλιν λέγει· 4 „Ἠγάπησαν αὐτὸν τῷ [σό]ματι αὐτῶν, καὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ἐψεύσαντο αὐτόν· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν ἐκ εὐθεΐας μετ' αὐτῶν, ἔδδ' ἐπισώθησαν ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτῶν.“ 5 Ἀλαλα γενήθητι τὰ χεῖλη τὰ δόλια, [6 καὶ ἐξολεθρεύσαι κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια, καὶ] γλώσσαν μεγαλορρήμονα, τὰς εἰπόντας· τὴν γλώσσαν ἡμῶν μεγαλύνωμεν, τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἔσιν, τίς ἡμῶν κύριός ἐστιν; ἀπὸ τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν, καὶ ἀπὸ τῶν σαναγμῶν τῶν πενήτων νῦν ἀναστήσομαι, λέγει κύριος, θήσομαι ἐν σωτηρίᾳ, παρρησιάσομαι ἐν αὐτῷ.“

XVI.

Christus — exemplum humilitatis.

Ταπεινοφρονούντων γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστός, ἐκ ἐπαιρομένων ἐπὶ τὸ ποίμνιον αὐτῶν. 7 Τὸ σκηπτρον τῆς μεγαλωσύνης τῶν θεῶν, ὁ κύριος ἡμῶν Χριστὸς Ἰησοῦς, ἐκ ἦλθεν ἐν κόμπῳ ἀλαζονείας, ἔδδ' ὑπερηφανίας, καίπερ δυνάμενος· ἀλλὰ ταπεινοφρονῶν, καθὼς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον περὶ αὐτῶν ἐλάλησεν. Φησὶ γὰρ· 8 „Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίον κυρίῃ τίνι ἀπεκαλύφθη; ἀνηγγείλαμεν ἐναντίον αὐτῶν ὡς παιδίον, ὡς ῥίζα ἐν γῇ διψώσῃ· ὅτι ἐκ ἔστιν εἶδος αὐτῶν, ἔδδ' δόξα· καὶ εἶδομεν αὐτόν, καὶ ἐκ εἶχεν εἶδος, ἔδδ' κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτῶν ἄτιμον, ἐκλεῖπον παρὰ τὸ εἶδος τῶν ἀνθρώπων· ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὢν καὶ πόνῳ, καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν, ὅτι ἀπέσραπται τὸ πρόσωπον αὐτῶν, ἡτιμάσθη καὶ ἐκ ἐλογίσθη. Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτόν εἶναι ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ καὶ ἐν κακίᾳ. αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρ-

1 Isai. 29, 13. Matth. 15, 8. 2 Ps. 62, 4. 3 Imperf. cfr. Buttm. Gr. §. 93. V. 1. 4 Ps. 78, 36. 5 Ps. 31, 18. 12, 3 sqq. 6 ita restituit Wott. Librarius, a priore δόλια oculos suos ad γλώσσαν post alterum δόλια convertens, mancum reddidit hunc locum. Wott. 7 Haec recitat Hieron. in Isai. c. 52, 13. 8 Isai. 53, 1 seqq.

τίας ἡμῶν, καὶ μεμαλάκισαι διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν. Παιδεῖα εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτόν· τῷ μώλωπι αὐτῷ ἡμεῖς ἰάθημεν. Πάντες ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν· ἄνθρωπος τῇ ὁδῷ αὐτῷ ἐπλανήθη, καὶ κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. καὶ αὐτὸς διὰ τὸ κενανῶσθαι ἔκ ἀνοίγει τὸ σῶμα. ¹ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἄμνος ἐναντίον τῷ κείραντος ἄφωτος, οὕτως ἔκ ἀνοίγει τὸ σῶμα αὐτῷ. Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡ κρίσις αὐτῷ ἤρθη· τὴν γενεὰν αὐτῷ τίς διηγῆσεται; ὅτι αἵρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτῷ· ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τῷ λαῷ μὴ ἥκει εἰς θάνατον. καὶ δάσω τὰς πονηρὰς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτῷ, καὶ τὰς πλυσίς ἀντὶ τῷ θανάτῳ αὐτῷ· ὅτι ἀνομίαν ἔκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ σώματι αὐτῷ· καὶ κύριος βέλεται καθαρίσαι αὐτὸν τῆς πληγῆς· εἰ δῶται περὶ ἁμαρτίας, ἡ ψυχὴ ὑμῶν ὄψεται σπέρμα μακρόβιον. Καὶ κύριος βέλεται ἀφελεῖν ἀπὸ τῷ πόνῳ τῆς ψυχῆς αὐτῷ, δεῖξαι αὐτῷ Φῶς, καὶ πλάσαι τῇ συνέσει, δικαιοῦσαι δίκαιον εὖ δελεούντα πολλοῖς· καὶ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν αὐτὸς ἀνοίσει. διὰ τῷτο αὐτὸς κληρονομήσει πολλὰς, καὶ τῶν ἰσχυρῶν μεριεῖ σκῦλα· ἀνθ' ὧν παρεδόθη εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτῷ, καὶ τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη· καὶ αὐτὸς ἁμαρτίας πολλῶν ἀνῆνεγκεν, καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθη.“ Καὶ πάλιν αὐτός φησιν· ² „Ἐγὼ δέ εἰμι σκώληξ, καὶ ἔκ ἄνθρωπος· ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα λαῷ. πάντες οἱ θεωροῦντές με ἐξεμυκτήρισάν με, ἐλάλησαν ἐν χεῖλεσιν, ἐκίνησαν κεφαλὴν. Ἠλπισεν ἐπὶ κύριον, ῥυσάσθω αὐτόν, σωσάτω αὐτόν, ὅτι θέλει αὐτόν.“ Ὁρᾶτε, ἄνδρες ἀγαπητοί, τίς ὁ ὑπογραμμὸς ὁ δεδομένος ἡμῖν· εἰ γὰρ ὁ κύριος οὕτως ἐταπεινοφρόνησεν, τί ποιήσωμεν ἡμεῖς οἱ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς χάριτος αὐτῷ δι' αὐτῷ ἐλθόντες;

XVII.

Sancti, praecipue Abraham, Job et Moses — exempla humilitatis.

Μιμηταὶ γενώμεθα κακείων, ³ οἵτινες ἐν δέρμασιν αἰγείοις καὶ μηλωταῖς περιεπάτησαν, κηρύσσοντες τὴν ἐλευσίαν τῷ

¹ cfr. Act. 8, 32 sqq. ² Ps. 22, 6 sqq. Hebr. 11, 37.

³ Hebr. 11, 37. Clem. Alex. Strom. IV. c. 17. p. 610. 611.

Χριστῷ· λέγομεν δὲ Ἡλίαν καὶ Ἐλισσαῖον, ἔτι δὲ καὶ Ἰεζεκιήλ, τὰς προφῆτας· πρὸς τούτοις καὶ τὰς μεμαρτυρημένους. ἐμαρτυρήθη μεγάλως Ἀβραάμ, ¹ καὶ Φίλος προσηγορεύθη τῷ Θεῷ, καὶ λέγει, ἀτενίζων εἰς τὴν δόξαν τῷ Θεῷ, ταπεινόφρων. ² „Ἐγὼ δὲ εἰμι γῆ καὶ σποδός.“ Ἔτι δὲ καὶ περὶ Ἰωβ οὕτω γέγραπται. ³ „Ἰωβ ἦν δίκαιος καὶ ἀμεμπτος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντός κακῷ.“ ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτῷ κατηγ[ορῶν] εἶπεν. ⁴ „Οὐδεὶς καθάρως ἀπὸ ῥύ[πας, ἐὰν καὶ] μιᾶς ἡμέρας ἢ ζωὴ αὐτοῦ.“ ⁵ Μωϋσῆς πιστός ἐν ὅλῳ [τῷ οἴκῳ] αὐτῷ ἐκλήθη, καὶ διὰ ⁶ τῆς [ὑπηρε]σίας αὐτῷ ἔκρινεν ὁ Θεὸς [Αἴγυπτον] διὰ τῶν μασίγων, καὶ τῶν [αἰνι]σμάτων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ κει[νός] δοξασθεὶς μεγάλως ἐκ ἐμ[εγα]λορρήμονησεν, ἀλλ' εἶπεν, ἐ[κ τῆς] βάτης χρηματισμῷ αὐτῷ δεδο[μέν]ος. ⁷ „Τίς εἰμι ἐγώ, ὅτι με πέμπ[εις;] ἐγὼ δὲ εἰμι ἰσχυρόφρων καὶ βρ[α]δύγλωσσος.“ καὶ πάλιν λέγει. „Ἐγὼ δὲ εἰμι ἀτμὶς ἀπὸ χύτρας.“

XVIII.

David — exemplum humilitatis.

Τί δὲ εἰπώμεν ἐπὶ τῷ μεμαρτυρημένῳ Δαβίδ; πρὸς ὃν εἶπεν ὁ Θεός. ⁸ „Εὗρον ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, Δαβὶδ τὸν τῷ Ἰεσσαί, ἐν ἐλέει αἰώνιῳ ἔχρισα αὐτόν.“ Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς λέγει πρὸς τὸν Θεόν. ² „Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου, ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου. ἐπὶ πλεῖον πλῦνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου καθάρισόν με· ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω, καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶν διαπαντός. σοὶ μόνῳ ἤμαρτον, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα· ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. ἰδὲ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην, καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέν με ἡ μήτηρ μου· ἰδὲ γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας· τὰ ἀδελὰ καὶ τὰ

¹ II. Paralip. 20, 7. Jac. 2, 23. ² Gen. 18, 27. ³ Job.

1, 1. ⁴ ib. 14, 4. ⁵ Num. 12, 7. Hebr. 3, 2. ⁶ ita

Wott. Alii: διὰ τῆς προστασίας αὐτῷ ἔκρ. ὁ Θεὸς λῦσαι τὸν

Ἰσραὴλ διὰ κ. τ. λ. ⁷ Exod. 3, 11. 4, 10. ⁸ Ps. 89, 21.

Act. 13, 22. Clem. Al. l. c. p. 611. ⁹ Ps. 51, 3—19.

κρύφια τῆς σοφίας σε ἐδήλωσάς μοι. ῥαντιεῖς με ὑσώ-
 πῳ, καὶ καθαρισ[θῆ]σομαι, πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ [χι]όνα λευ-
 κανθῆσομαι· ἀνιστιεῖς με ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην· ἀγαλλιά-
 σονται ὅσα τεταπεινωμένα. ἀπόσρεψον τὸ πρόσωπόν σε ἀπὸ τῶν
 ἁμαρτιῶν μου, καὶ πάσας τὰς ἀνομίας μου ἐξάλειψον. καρδίαν
 καθαράν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός, καὶ πνεῦμα ¹ εὐθὺ ἐγκαίνισον
 ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου. μὴ ἀπο[ρρί]ψης με ἀπὸ τῆς προσώπῃς σε,
 [καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιόν σε μὴ ἀντανέ[λῃς ἀπ' ἐ]μῆ. ἀπόδος
 μοι τὴν ἀγαλ[λίασιν τ]ῆ σωτηρίᾳ σε, καὶ πνεύματι [ἡγεμο]νικῷ
² σῆρισόν με. διδά[ξω ἀνό]μους τὰς ὁδούς σε, καὶ ἀ[σεβεῖ]ς ἐπι-
 σρέψουσιν ἐπὶ σε. [ῥῦσαι] με ἐξ αἱμάτων ὁ Θεός, ὁ Θεός τῆς
 [σωτ]ηρίας μου. [ἀγαλλ]ιάσεται ἡ γλῶσσά μου τὴν [δικ]αιοσύνην
 σου. κύριε, τὸ σῶμα μου [ἀν]οίξεις, καὶ τὰ χεῖλη μου ἀναγ[γ]ε-
 λεῖ τὴν αἴνεσίν σου· ὅτι εἰ ἡ[θ]έλῃσας θυσίαν, ἔδωκα ἂν, ὅλο-
 καυτώματα ἐκ εὐδοκήσεως. θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμέ-
 νον, καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεός ἐκ
 ἐξουθενώσει.“

XIX.

Haec exempla imitantes pacem quaeramus.

Τῶν τοσούτων ἔν καὶ τοιούτων ἔτι μεμαρτυρημένων τὸ
 ταπεινόφρον, καὶ τὸ ὑποδεές διὰ τῆς ὑπακοῆς, ἔ μόνον ἡμᾶς,
 ἀλλὰ καὶ τὰς πρὸ ἡμῶν γενεάς, βελτίους ἐποίησεν, τὰς τε κα-
 ταδεξαμένους τὰ λόγια ³ αὐτῆ ἐν φόβῳ καὶ ἀληθείᾳ. ⁴ Πολ-
 λῶν ἔν καὶ μεγάλων καὶ ἐνδόξων μετεिल्ηφότες πράξεων, ἐπ-
 αναδράμωμεν ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς παραδεδομένον ἡμῖν τῆς εἰρή-
 νης σκοπὸν, καὶ ἀτενίσωμεν εἰς τὸν πατέρα καὶ κτιστὴν τῆ σύμ-
 παντος κόσμου, καὶ ταῖς μεγαλοπρεπέσι καὶ ὑπερβαλλέσαις αὐ-
 τῆ δωρεαῖς τῆς εἰρήνης, εὐεργεσίαις τε κολληθῶμεν· ἴδωμεν
 αὐτὸν κατὰ διάνοιαν, καὶ ἐμβλέψωμεν τοῖς ὅμμασιν τῆς ψυ-
 χῆς εἰς τὸ μακρόθυμον αὐτῆ βέλημα· νοήσωμεν, πῶς ⁵ ἀόργη-
 τος ὑπάρχει πρὸς πᾶσαν τὴν κτίσιν αὐτῆ.

¹ εὐθὺς, Ms.

² στίριζον Editt.

³ sc. Θεοῦ.

⁴ vide-

tur S. Pater hoc loco imitatus fuisse Epistolam ad Hebr. 12, 1.

⁵ i. e. lenis, mitis.

XX.

Pacem et concordiam a Deo amari harmonia mundi et ordo naturae demonstrat.

Οἱ ἔρανοι τῇ διοικήσει αὐτῶ σαλευόμενοι ἐν εἰρήνῃ ὑποτάσσονται αὐτῷ, ἡμέρα τε καὶ νύξ τὸν τεταγμένον ὑπ' αὐτῶ δρόμον διανύ[ο]υσιν, μηδὲν ἀλλήλοις ἐμποδίζοντα. Ἡλῖός τε καὶ σελήνη, ἀσέρων τε χοροὶ κατὰ τὴν διαταγὴν [α]ὐτῶ ἐν ὁμονοίᾳ δίχα πάσης [π]αρεμβάσεως ἐξελίσσουσιν [το]ὺς ἐπιτεταγμένους αὐτοῖς ὁρισμούς. Γῇ κυοφορῶσα κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶ τοῖς ἰδίοις καιροῖς τὴν ἱ πανπλήθῃ ἀνθρώποις τε καὶ θηρσίν, καὶ πᾶσιν τοῖς ἔσιν ἐπ' αὐτὴν ζώοις ἀνατέλλει τροφήν, μὴ διχοστατῶσα, μηδὲ ἀλλοιῶσά τι τῶν δεδογματισμένων ὑπ' αὐτῶ. Ἀβύσσων τε ἀνεξιχνίασα, καὶ νερτέρων ἀνεκδιήγητα ² κρίματα τοῖς αὐτοῖς συνέχεται προστάγμασιν. ³ Τὸ κύτος τῆς ἀπείρου θαλάσσης κατὰ τὴν δημιουργίαν αὐτῶ συσαθὲν εἰς τὰς συαγωγὰς ἔ παρεμβαίνει τὰ περιτεθειμένα αὐτῇ κλεῖθρα, ἀλλὰ καθὼς διέταξεν αὐτῇ, ἔτως ποιεῖ. εἶπεν γάρ· ⁴ „Ἔως ὧδε ἤξεις, καὶ τὰ κύματά σε ἐν σοὶ συντριβήσεται.“ ⁵ ὦκεανὸς ἀνθρώποις ἀπέραντος, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν κόσμοι ταῖς αὐταῖς ⁶ ταγαῖς τῶ δεσπότης διευθύνονται. Καιροὶ ἐαρινοὶ, καὶ θερινοὶ, καὶ μετοπωρινοὶ, καὶ χειμερινοὶ ἐν εἰρήνῃ μεταπαραδιδόασιν ἀλλήλοις. Ἀνέμων σαθμοὶ κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν τὴν λειτουργίαν αὐτῶν ἀπροσκόπως ἐπιτελῶσιν· ἀέναοί τε πηγαὶ πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ ὑγίειαν δημιουργηθεῖσαι, δίχα ἐλλείψεως παρέχονται τὰς πρὸς ζωῆς ἀνθρώποις μαζάς. τὰ τε ἐλάχισα τῶν ζώων τὰς συνελεύσεις αὐτῶν ἐν ὁμονοίᾳ καὶ εἰρήνῃ ποιοῦνται. Ταῦτα πάντα ὁ μέγας δημιουργὸς καὶ δεσπότης τῶν ἀπάντων ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ προσέταξεν εἶναι, εὐεργετῶν τὰ πάντα, ὑπερεκπερισσῶς δὲ ἡμᾶς τὰς προσπεφευγότας τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτῶ, διὰ τῶ κυρίῃς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλωσύνη εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¹ πανπλήθῃ Ms. ut saepius. ² i. e. rationes sive dispositiones. Wott. Alii malunt κύματα. f. κλίματα. Wott.
³ Gen. 1, 9. ⁴ Job. 38, 11. ⁵ Clem. Alex. Strom. V. c. 12. p. 693. ⁶ Alii: ἐπιταγαῖς, διαταγαῖς.

XXI.

Obtemperemus praeceptis Dei, ne innumera ejus beneficia nobis in condemnationem cedant.

Ὁρᾶτε, ἀγαπητοί, μὴ αἱ εὐεργεσίαι αὐτῶν αἱ πολλαὶ γίνωνται εἰς κρίμα πᾶσιν ἡμῖν, ἐὰν μὴ ἀξίως αὐτῶν πολιτευόμενοι τὰ καλὰ καὶ εὐάρεστα ἐνώπιον αὐτῶν ποιῶμεν μεθ' ὁμονοίας. Λέγει γάρ πρ. ¹ „Πνεῦμα κυρίου λύχνος ἐρευνῶν τὰ ταμειῖα τῆς γαστροῦ.“ Ἰδωμεν, πῶς ἐγγύς ἐσιν, καὶ ὅτι οὐδὲν λέληθεν αὐτὸν τῶν ἐννοιῶν ἡμῶν, οὐδὲ τῶν διαλογισμῶν ὧν ποιεῖμεθα. Δίκαιον ἔν ἐσιν μὴ λειποτακτεῖν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν θελήματος αὐτῶν· μᾶλλον ἀνθρώποις ἀφροσι καὶ ἀνόητοις καὶ ἐπαιρομένοις καὶ ἐγκαυχωμένοις ἀλαζονείᾳ τῶν λόγων αὐτῶν προσκίψωμεν, ἢ τῷ θεῷ. Τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃ τὸ αἷμα ὑπὲρ ἡμῶν ἐδόθη, ἐντραπῶμεν, τὰς προηγεμένους ἡμῶν αἰδεσθῶμεν, τὰς πρεσβυτέρους ἡμῶν τιμήσωμεν, τὰς νέας παιδεύσωμεν τὴν παιδείαν τῶν φόβου τῶν θεῶν, τὰς γυναῖκας ἡμῶν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν διορθώσωμεθα· τὸ ἀξιαγάπητον τῆς ἀγνείας ἡθὺς ἐνδειξάσθωσαν, τὸ ἀκέραιον τῆς πραύτητος αὐτῶν βέλημα ἀποδειξάτωσαν, τὸ ἐπιεικὲς τῆς γλώσσης αὐτῶν διὰ τῆς φωνῆς φανερόν ποιησάτωσαν, τὴν ἀγάπην αὐτῶν μὴ κατὰ προσκλήσεις, ἀλλὰ πᾶσιν τοῖς φοβούμενοις τὸν θεὸν ὁσίως, ἴσην παρεχέτωσαν. τὰ τέκνα ὑμῶν τῆς ἐν Χριστῷ παιδείας μεταλαμβάνέτωσαν, μαθήτωσαν, τί ταπεινοφροσύνη παρὰ θεῷ ἰσχύει, τί ἀγάπη ἀγνή παρὰ τῷ θεῷ δύναται· πῶς ὁ φόβος αὐτῶν καλὸς καὶ μέγας καὶ σώζων πάντας τὰς ἐν αὐτῷ ὁσίως ἀνασρεφόμενες ἐν καθαρᾷ διανοίᾳ. ² ἐρευνητῆς γάρ ἐσιν ἐννοιῶν καὶ ἐνθυμήσεων· ὃ ἡ πνοὴ αὐτῶν ἐν ἡμῖν ἐσιν, καὶ ὅταν θέλη ³ ἀνελεῖ αὐτήν.

XXII.

Continuatio.

⁴ Ταῦτα δὲ πάντα βεβαιοῖ ἡ ἐν Χριστῷ πίσις· καὶ γὰρ αὐτὸς διὰ τῶν πνεύματος τῶν ἁγίων ἕτως προσκαλεῖται ἡμᾶς· ⁵ „Δεῦτε τέκνα, ἀκούσατέ με, φόβον κυρίου διδάξω ὑμᾶς. τίς

¹ Prov. 20, 27. Clem. Alex. Strom. IV. c. 17. p. 611 et 612.

² cfr. Hebr. 4, 12.

³ ita Davis. ἀνέλει Wott.

⁴ cfr. Clem.

Alex. l. c. p. 612.

⁵ Ps. 34, 11—18.

ἐσιν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζῶην, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς; παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακῶ, καὶ χεῖλη τῶ μὴ λαλῆσαι δόλον· ἐκκλινον ἀπὸ κακῶ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν. ὀφθαλμοὶ κυρίῃ ἐπὶ δικαίῃς, καὶ ὦτα αὐτῶ πρὸς δέησιν αὐτῶν· πρ[όσωπον δὲ] κυρίῃ ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ τῶ ἐξολ]εθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημ[όσυνον] αὐτῶν. ἐκέκραξεν ὁ δ[ίκαιος], καὶ ὁ κύριος εἰσήκουσεν αὐ[τοῦ, καὶ ἐκ] πασῶν τῶν θλίψεων α[ὐτῶ ἐρρύ]σατο αὐτόν. ¹ Πολλὰ μάς[ιγες] τῶ ἁμαρτωλοῦ, τὰς δὲ ἐ[λπίζον]τας ἐπὶ κύριον ἔλεος κυκλώσ[ει].“

XXIII.

Continuatio.

Ὁ οἰκτίρων κατὰ πάντα καὶ εὐεργετικὸς πατήρ ἔχει σπλάγχνα ἐ[πὶ] φοβημένους αὐτόν, ἡπίως [τε] καὶ προσηνῶς τὰς χάριτας αὐτ[οῦ] ἀποδίδοι τοῖς προσερχομένο[ις] αὐτῶ ἀπλῆ διανοία. Διὸ μὴ διψυχῶμεν, μηδὲ ² ἰνδαλλέσθω ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐπὶ ταῖς ὑπερβαλλέσαις καὶ ἐνδόξοις δωρεαῖς αὐτῶ. Πόρρω γενέσθω ἅφ' ἡμῶν ἡ γραφὴ αὐτῇ, ὅπως λέγει· ³ „Ταλαίπωροί εἰσιν οἱ δίψυχοι, οἱ διαζόντες τὴν ψυχὴν, οἱ λέγοντες· ταῦτα ἡμέτερά ἐστιν καὶ ἐπὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ ἰδὲ γεγηράκαμεν, καὶ οὐδὲν ἡμῖν τούτων συμβέβηκεν. Ὡς ἀνόητοι, συμβάλετε ἑαυτοὺς ξύλῳ· λάβετε ἄμπελον· πρῶτον μὲν φυλλοροεῖ, εἴτα βλαστὸς γίνεται, εἴτα φύλλον, εἴτα ἄνθος, καὶ μετὰ ταῦτα ὄμφαξ, εἴτα σταφυλὴ παρεστηκυῖα. Ὁρᾶτε, ὅτι ἐν καιρῷ ὀλίγῳ εἰς πέπειρον καταντᾷ ὁ καρπὸς τῶ ξύλου.“ Ἐπ' ἀληθείας ταχὺ καὶ ἐξαίφνης τελειωθήσεται τὸ βέλημα αὐτῶ, συνεπιμαρτυρήσεως καὶ τῆς γραφῆς· ⁴ „Ὅτι ταχὺ ἥξει καὶ ὁ χρονιεῖ, καὶ ἐξαίφνης ἥξει ὁ κύριος εἰς τὸν ναὸν αὐτῶ, καὶ ὁ ⁵ ἅγιος, ὃν ὑμεῖς προσδοκᾶτε.“

¹ Ps. 32, 10. ² = φανιάζεσθαι, neque vanas sibi fingat species. Gall. ³ cfr. Jac. 1, 8. II. Petr. 3, 3. 4. et ex libro apocrypho. Colom. ⁴ Hab. 2, 3. Malach. 3, 1. ⁵ ἄγγελος. LXX.

XXIV.

Obtemperemus Domino, nam resurgemus aliquando, quod Deus continue nobis in natura ostendit.

Κατανοήσωμεν, ἀγαπητοί, πῶς ὁ δεσπότης ἐπιδείκνυται διηνεκῶς τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν ἔσεσθαι, ἥς τὴν ¹ ἀπαρχὴν ἐποιήσατο τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἐκ νεκρ[ῶν] ἀναστήσας. Ἰδωμεν, ἀγαπητοί, τὴν κατὰ κ[αίρὸν] γινομένην ἀνάστασιν. Ἡμέρ[α καὶ] νύξ ἀνάστασιν ἡμῖν δηλῶσ[ιν·] κοιμᾶται ἡ νύξ, ἀνίσταται ἡ[μέρα·] ἡ ἡμέρα ἄπεισιν, νύξ ἐπέρ[χεται]. Βλέπωμ[εν] τὰς καρπές· ² ὁ σπόρος [κόκκου] πῶς τρόπον γίνεται; Ἐξήλ[θεν ὁ σπ]εῖρων καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν, [καὶ βληθέ]ντων σπερμάτων, ἅτινα πέπτακεν [εἰς] τὴν γῆν ξηρὰ καὶ γυμνὰ, δι[αλύε]ται]. εἴτ' ἐκ τῆς διαλύσεως ἡ μεγα[λειότη]ς τῆς προνοίας τῆς δεσπότ[ης] [ἀνίσ]τησιν αὐτὰ, καὶ ἐκ τῆς ἐνὸς πλεί[ονα α]ύξει, καὶ ἐκφέρει καρπόν.

XXV.

Phoenix resurrectionis nostrae imago.

[Ἰδω]μεν τὸ παράδοξον σημεῖον, τὸ [γιν]όμενον ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς [τό]ποις, τετέστιν τοῖς περὶ τὴν Ἀραβίαν. Ὁρνεον γάρ ἐστιν, ὃ προσονομάζεται ³ Φοῖνιξ· τὸτο μονογενὲς ὑπάρχον ζῷ ἔτη πεντακόσια· γενόμενόν τε ἤδη πρὸς ἀπόλυσιν τῆς ἀποθανεῖν αὐτὸ, σηκὸν ἑαυτῷ ποιεῖ ἐκ λιβάνου καὶ σμύρνης, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρωμάτων, εἰς ὃν πληρωθέντος τῆς χρόνης εἰσέρχεται, καὶ τελευτᾷ. σηπομένης δὲ τῆς σαρκὸς σκώληξ τις γεννᾶται, ὃς ἐκ τῆς ἱμμάδος τῆς τετελευτηκότος ζῶς ἀνατρεφόμενος πτεροφυεῖ· εἴτα γενναῖος γενόμενος αἶρει τὸν σηκὸν ἐκεῖνον, ὅπως τὰ ὅσα τῆς προγεγονότος ἐστίν, καὶ ταῦτα βαστάζων ⁴ διακινεῖ ἀπὸ τῆς Ἀραβικῆς χώρας ἕως τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν λεγομένην Ἠλίεπολιν· καὶ ἡμέρας, βλέπόντων πάντων ἐπιπτώας, ἐπὶ τὸν τῆς ἡλίου βωμὸν τίθῃσιν αὐτὰ, καὶ οὕτως εἰς τὸπίσω ἀφορμᾷ. Οἱ οὖν

1 cfr. I. Cor. 15, 20. 2 ib. v. 36. 3 h. c. Cyrill. Hieros. Catech. XVIII. c. 8. 4 = στρέφει vel κυκλεῖ (a terra Arabica ad Aegyptum vergit). Wott. διανύει i. e. uno progressu fertur, recta volat. Cler.

ἱερεῖς ἐπισκέπτονται τὰς ἀναγραφὰς τῶν χρόνων, καὶ εὕρισκσιν αὐτὸν πεντακοσιοστῷ ἔττι πεπληρωμένῳ ἐληλυθέναι.

XXVI.

Resurrectionis nostrae testis S. Scriptura est.

Μέγα καὶ θαυμαστὸν οὖν νομίζομεν εἶναι, εἰ ὁ δημιουργὸς τῶν ἀπάντων ἀνάστασιν ποιήσεται τῶν ὁσίων αὐτῷ δαλευσάντων ἐν πεποιθήσει πίστεως ἀγαθῆς, ὅπως καὶ δι' ὀρνείων δείκνυσιν ἡμῖν τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐπαγγελίας αὐτῷ; Λέγει γάρ πρ. ¹ „Καὶ ἐξαναστήσεις με, [κ]αὶ ἐξομολογήσομαι σοι. [κ]αὶ ἐκοιμήθην καὶ ὑπνώσα, ἐξη[γ]έρθην, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ.“ [Καὶ] πάλιν Ἰωβ λέγει. ² „Καὶ ἀναστήσεις [τὴν] σάρκα μου ταύτην, τὴν ἀναντλήσασαν ταῦτα πάντα.“

XXVII.

Spe resurrectionis adhaereamus Deo, omnipotenti et omniscienti.

Ταύτῃ ἐν τῇ ἐλπίδι προσδεδέσθωσαν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν τῷ πιστῷ ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις καὶ τῷ δικαίῳ ἐν τοῖς κρίμασιν. Ὁ παραγγείλας μὴ ψεύδεσθαι, πολλῷ μᾶλλον ³ αὐτὸς ἔψεύσεται. ἔδὲν γὰρ ἀδύνατον παρὰ τῷ Θεῷ, εἰ μὴ τὸ ψεύσασθαι. Ἀναζωπυρησάτω ἐν ἡ πίστις αὐτῷ ἐν ἡμῖν, καὶ νοήσωμεν, ὅτι πάντα ἐγγὺς αὐτῷ ἐστίν. Ἐν λόγῳ τῆς μεγαλωσύνης αὐτῷ συνεστήσατο τὰ πάντα, καὶ ἐν λόγῳ δύναται αὐτὰ καταστρέψαι. ⁴ „Τίς ἐρεῖ αὐτῷ· τί ἐποίησας; ἢ τίς ἀντιστήσεται τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτῷ;“ ὅτε θέλει καὶ ὡς θέλει ποιήσει πάντα, ⁵ καὶ οὐδὲν μὴ παρέλθῃ τῶν δεδογματισμένων ὑπ' αὐτῷ. Πάντα ἐνώπιον αὐτῷ εἰσιν, καὶ ἔδὲν λέληθεν τὴν βελὴν αὐτῷ. ⁶ „Εἰ οἱ ἔρανοί διηγῶνται δόξαν Θεῷ, ποιῶσιν δὲ χειρῶν αὐτῷ αἰαγγέλλει τὸ σερέωμα· ἢ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρέγεται ῥῆμα, καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνώσιν· καὶ ἔκ ἐκείνων εἰσὶν λόγοι, ἔδὲ λαλῖαι, ὧν ἔχῃ ἀκρόνται αἱ Φωναὶ αὐτῶν.“

¹ Ps. 28, 7. ³, 5.

² Job. 19, 25.

³ Tit. 1, 2.

⁴ Sap. 12, 12. 11, 21.

⁵ cfr. Matth. 24, 35.

⁶ Ps. 19, 1—4.

XXVIII.

Omnipotentia et omniscientia Dei ad fugienda peccata nos adhortatur.

Πάντων ἔν βλεπομένων καὶ ἀκρομένων ¹, Φοβηθῶμεν αὐτὸν καὶ ἀπολείπωμεν Φαύλων ἔργων μιαιφύλας, ἵνα τῷ ἐλέει αὐτῷ σκεπασθῶμεν ἀπὸ τῶν μελλόντων κριμάτων. Πῶς γάρ τις ἡμῶν δύναται Φυγεῖν ἀπὸ τῆς κραταιᾶς χειρὸς αὐτῷ; ποῖος δὲ κόσμος δέξεταιί τινα τῶν αὐτομολάντων ἀπ' αὐτῷ; Λέγει γάρ πρ τὸ γραφεῖον· ² „Πῶς ἀφῆξω, καὶ πῶς κρυβήσομαι ἀπὸ τῷ προσώπῳ σου; εἰς τὸν ἔρανόν, σὺ εἶ ἐκεῖ· εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς, ἐκεῖ ἡ δεξιὰ σου· εἰς τὰς ἀβύσσους, ἐκεῖ τὸ πνεῦμά σου.“ Ποῖ ἔν τις ἀπέλθῃ, ἢ πῶς ἀποδράσῃ ἀπὸ τῷ τὰ πάντα ἐμπεριέχοντος;

XXIX.

In sanctitate cordis accedamus ad Deum, qui nos elegit in populum suum.

Προσέλθωμεν ἔν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι ψυχῆς, ³ ἀγνάς καὶ ἀμιάντες χεῖρας αἵροντες πρὸς αὐτὸν, ἀγαπῶντες τὸν ἐπιεικῆ καὶ εὐσπλαγχνον πατέρα ἡμῶν, ὃς ἐκλογῆς μέρος ⁴ ἐποίησεν ἑαυτῷ. Οὕτω γὰρ γέγραπται· ⁵ „Ὅτε διεμέριζεν ὁ ὑψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν σπέρμα Ἀδὰμ, ἔθηκεν ὅρια ἔθνων κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων θεῶν. ἐγενήθη μερὶς κυρίας λαὸς αὐτῷ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτῷ Ἰσραήλ.“ Καὶ ἐν ἐτέρῳ τόπῳ λέγει· ⁶ „Ἰδοὺ κύριος λαμβάνει ἑαυτῷ ἔθνος ἐκ μέσσης ἔθνων, ὥσπερ λαμβάνει ἄνθρωπος τὴν ἀπαρχὴν αὐτῷ τῆς ἄλλω, καὶ ἐξελεύσεται ἐκ τῷ ἔθνους ἐκεῖνος ἁγία ἁγίων.“

XXX.

Fugiamus igitur, quae Deo displicent.

Ἄγίς ἔν μερὶς ὑπάρχοντες ποιήσωμεν τὰ τῷ ἁγιασμῷ πάν-

¹ sc. ὑπ' αὐτοῦ. Bois. ² Ps. 139, 7—10. ³ cfr. I. Tim. 2, 8. ⁴ sc. τὰ ἔθνη. Wott. ⁵ Deut. 32, 8. 9. ⁶ Deut. 4, 34. Num. 18, 27. II. Paralip. 31, 14.

πάντα, Φεύγοντες καταλαλιάς, μιανὰς τε καὶ ¹ ἀνάγνης συμπλο-
κὰς, μέθας τε καὶ νεωτερισμὸς καὶ βδελυκτὰς ἐπιθυμίας, μυ-
σαρὰν μοιχείαν, βδελυκτὴν ὑπερηφάνειαν. ² „Θεὸς γάρ, Φησιν,
ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν.“ Κολ-
ληθῶμεν ἔν ἐκείνοις, οἷς ἡ χάρις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δέδοται. Ἐνδυ-
σώμεθα τὴν ὁμόνοιαν, ταπεινοφρονεῖντες, ἐγκρατευόμενοι, ἀπὸ
παντὸς ψιθυρισμοῦ καὶ καταλαλιάς πόρρω ἑαυτὰς ποιῶντες, ἔρ-
γοις δικαίειοι, καὶ μὴ λόγοις. Λέγει γάρ· ³ „Ὁ τὰ πολλὰ
λέγων καὶ ἀντακέσεται· ἢ ὁ εὐλαλος οἴεται εἶναι δίκαιος;
εὐλογημένος γεννητὸς γυναικὸς ὀλιγόβιος· μὴ πολὺς ἐν ῥήμασιν
γίνῃ.“ ⁴ Ὁ ἔπαινος ἡμῶν ἔσω ἐν Θεῷ, καὶ μὴ ἐξ αὐτῶν·
αὐτεπαινετὸς γὰρ μισεῖ ὁ Θεός. Ἡ μαρτυρία τῆς ἀγαθῆς πρά-
ξεως ἡμῶν διδόσθω ὑπ’ ἄλλων, καθὼς ἐδόθη τοῖς πατράσιν
ἡμῶν τοῖς δικαίοις. Θράσος καὶ αὐθάδεια καὶ τόλμα τοῖς κα-
τηραμένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐπιείκεια καὶ ταπεινοφροσύνη καὶ
πραΰτης παρὰ τοῖς εὐλογημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

XXXI.

*Videamus, qua ratione benedictionem divinam con-
sequamur.*

Κολληθῶμεν ἔν τῇ εὐλογίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἴδωμεν, τίνες αἱ
ὁδοὶ τῆς εὐλογίας. Ἀνατυλίξωμεν τὰ ἀπ’ ἀρχῆς γενόμενα.
⁵ Τίνος χάριν ἡυλογήθη ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ; ἔχι δικαιο-
σύνην καὶ ἀλήθειαν διὰ πίστεως ποιήσας; ⁶ Ἰσαὰκ μετὰ πε-
ποιθήσ[εως ⁷ γινώ]σκων τὸ μέλλον, ἡδέ[ως ἐγένε]το θυσία.
⁸ Ἰακώβ μετὰ ταπεινοφρ[οσύνης] ἐξεχώρησεν τῆς γῆς αὐ[τοῦ]
Φεύγων ἀδελ[φόν], καὶ ἐπορεύθη πρὸς [Λαβὰν], καὶ ἐδούλευ-
σεν· καὶ ἐδόθ[η αὐτῷ] τὸ δωδεκάσηπτρον τοῦ [Ἰσραήλ].

XXXII.

Non per nos ipsos, sed per fidem justificamur.

[Εἴ]τις καθ’ ἑκάστον εἰλικρι[νῶς] κατανοήσῃ, ἐπιγνώ-
σεται [τὰ με]γαλεῖα τῶν ὑπ’ αὐτοῦ δεδομ[ένων] δωρεῶν. Ἐξ

¹ ἀγνὸς Ms. male. Alii: λαγνὸς. ² Prov. 3, 34. Jac. 4, 6.
I. Pet. 5, 5. ³ Job. 11, 23. ⁴ Rom. 2, 29. II. Cor. 10,
17. 18. ⁵ cfr. Jac. 2, 21. ⁶ Gen. c. 22. ⁷ add. ὥς.
Woher. ⁸ Gen. c. 28.

¹ αὐτῶν γὰρ ἱερεῖς καὶ λευῖται πάντες οἱ λειτουργ[οῦν]τες τῷ θυσιαστηρίῳ τῷ θεῷ. ² ἐξ αὐτῶν ὁ κύριος Ἰησοῦς τὸ κατὰ σάρκα· ἐξ αὐτῶν βασιλεῖς, καὶ ἄρχοντες, καὶ ἡγούμενοι, κατὰ τὸν Ἰσδαν· τὰ δὲ λοιπὰ σκῆπτρα αὐτῶν ἔκ ἐν μικρῇ δόξῃ ὑπάρχουσιν, ὡς ἐπαγγειλαμένους τῷ θεῷ. ³ „Ὅτι ἔσαι τὸ σπέρμα σε ὡς οἱ ἄσέρες τῶν ἔρανθ.“ Πάντες ἔν ἐδοξάσθησαν καὶ ἐμεγαλύνθησαν ἔκ δι' αὐτῶν ἢ τῶν ἔργων αὐτῶν, ἢ τῆς δικαιοπραγίας, ἥς κατεργάσαντο, ἀλλὰ διὰ τῶν θελήματος αὐτῶν. Καὶ ἡμεῖς ἔν διὰ θελήματος αὐτῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κληθέντες, ἔκ δι' ἐαυτῶν δικαιομεθα, ἔκ δι' ἐκείνης τῆς ἡμετέρας σοφίας, ἢ συνέσεως, ἢ εὐσεβείας, ἢ ἔργων, ὧν κατεργασάμεθα ἐν ὁσιότητι καρδίας· ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως, δι' ἥς πάντας τὰς ἀπ' αἰῶνος ὁ παντοκράτωρ θεὸς ἐδικαίωσεν· ὃν ἔσω ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

XXXIII.

Ne derelinquamus vero bona opera et caritatem. Operum bonorum Deus ipse nobis exemplum.

Τί ἔν ποιήσωμεν, ἀδελφοί; ἀργήσωμεν ἀπὸ τῆς ἀγαθοποιί[ας], καὶ ἐγκαταλείπωμεν τὴν ἀγάπη[ν]; μηδαμῶς τῷτο εἶσαι ὁ δεσπότης ἐφ' ἡμῖν γεγεννηθῆναι, ἀλλὰ σπεύσωμεν μετὰ ἐκτενείας καὶ προθυμίας πᾶν ἔργον ἀγαθ[ὸν] ἐπιτελεῖν. Αὐτὸς γὰρ ὁ δημιουργὸς καὶ δεσπότης τῶν ἀπάντων ἐπὶ τοῖς ἔρ[γοις] αὐτῶν ἀγαλλιάται. Τῷ γὰρ παμμεγεθεσάτῳ αὐτ[οῦ] κράτει ἔρανθες ἐσήρισεν, καὶ τῇ ἀκαταλήπτῳ αὐτῶν συνέσει διέκ[ο]σμησεν αὐτῶν· γῆν τε [διεχώ]ρισεν ἀπὸ τῶν περιέχον[τος αὐ]τὴν ὕδατος, καὶ ἠδράσεν [ἐπὶ τὸ]ν ἀσφαλῆ τῶν ἰδίων βε[λήμα]τος θεμέλιον· τὰ τε ἐν αὐτῇ ζῶα φοιτῶντα τῇ ἐαυτῶν [προστά]ξει ἐκέλευσεν εἶναι· θάλασσαν τε καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ζῶα προδημι[ουργή]σας ἐνέκλεισεν τῇ ἐαυτῶν [δυ]νάμει. Ἐπὶ πᾶσιν τὸ ἐξοχώτατον [κα]ὶ παμμέγεθες κατὰ διάνοιαν [ἀν]θρώπου ταῖς ἱεραῖς καὶ ἀμώμοις χερσὶν ἐπλασεν τῆς ἐαυτῶν εἰκόνος χαρακτῆρα. Οὕτως γὰρ φησὶν ὁ θεός· ⁴ „Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ

¹ Ms. αὐτῶν. Codd. imp. αὐτοῦ, sc. Jacob, quod melius. Wott.

² Rom. 9, 5.

³ Gen. 27, 17.

⁴ Gen. 1, 26. 27.

καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν. καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτὰς. Ταῦτα ἔν πάντα τελειώσας ἐπῆνεσεν αὐτὰ καὶ ἠυλόγησεν καὶ εἶπεν· ¹ „Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε.“ ² Ἰδωμεν, ὅτι τὸ ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς πάντες ἐκοσμήθησαν οἱ δίκαιοι· καὶ αὐτὸς ἔν ὁ κύριος, ἔργοις ἑαυτὸν κοσμήσας, ἐχάρη. Ἐχοντες ἔν τῷτον τὸν ὑπογραμμὸν, ἀόκνως προσέλθωμεν τῷ θελήματι αὐτῷ, ³ ἐξ ὅλης ἰσχύος ἡμῶν ἐργασώμεθα ἔργον δικαιοσύνης.

XXXIV.

Bonis operibus magna apud Deum merces.

Ὁ ἀγαθὸς ἐργάτης μετὰ παρρησίας λαμβάνει τὸν ἄρτον τῷ ἔργῳ αὐτῷ, ὁ νωθρὸς καὶ παρειμένος ἐκ ἀντοφθαλμεῖ τῷ ἐργοπαρέκτῃ αὐτῷ. Δέον ἔν ἐστὶν προθύμως ἡμᾶς εἶναι εἰς ἀγαθοποιίαν. ⁴ Ἐξ αὐτῷ γὰρ ἐστὶν τὰ πάντα· Προλέγει γὰρ ἡμῖν· ⁵ „Ἰδὲ ὁ κύριος, καὶ ὁ μισθὸς αὐτῷ πρὸ προσώπου αὐτῷ, ἀποδοῦναι ἐκᾶςω κατὰ τὸ ἔργον αὐτῷ.“ Προτρέπεται ἔν ἡμᾶς ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἐπ' αὐτῷ, μὴ ἀργῆς, μήτε παρειμένος εἶναι ἐπὶ πᾶν ἔργον ἀγαθόν· τὸ καύχημα ἡμῶν καὶ ἡ παρρησία ἔσω ἐν αὐτῷ· ὑποτασσώμεθα τῷ θελήματι αὐτῷ· κατανοήσωμεν τὸ πᾶν πληθὸς τῶν ἀγγέλων αὐτῷ, πῶς τῷ θελήματι αὐτῷ λειτουργοῦσιν παρεσῶτες. Λέγει γὰρ ἡ γραφή· ⁶ „Μύριαι μυριάδες παρεισῆκεισαν αὐτῷ, καὶ χιλίαι χιλιάδες ἐλειτουργοῦν αὐτῷ, καὶ ἐκέκραγον· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ κτίσις τῆς δόξης αὐτῷ.“ Καὶ ἡμεῖς ἔν ἐν ὁμοιοίᾳ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναχθέντες, τῇ συνειδήσει, ὡς ἐξ ἐνὸς σώματος βοήσωμεν πρὸς αὐτὸν ἐκτενῶς, εἰς τὸ μετόχως ἡμᾶς γενέσθαι τῶν μεγάλων καὶ ἐνδόξων ἐπαγγελιῶν αὐτῷ. Λέγει γὰρ· ⁷ „Οφθαλμὸς ἐκ εἶδεν, καὶ ἔς ἐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἐκ ἀνέβη, ὅσα ἡτοίμασεν τοῖς ὑπομένοις αὐτόν.“

1 Gen. 1, 28. 2 l. εἶδωμεν, ὅτι τε ἐν ἔργοις κ. τ. λ. Birr.
3 add. καί. Bois. Wott. 4 i. e. τῷ ἐργοπαρέκτῃ. Bois. 5 Isai.
40, 10. 62, 11. 6 Dan. 7, 10. 7 Isai. 64, 4. I. Cor. 2, 9.

XXXV.

Continuatio. Via ad consequendam beatitudinem aeternam.

Ὡς μακάρια καὶ θαυμασὰ τὰ δῶρα τῆς Θεᾶς, ἀγαπητοί; Ζωὴ ἐν ἀθανασίᾳ, λαμπρότης ἐν δικαιοσύνῃ, ἀλήθεια ἐν παρρησίᾳ, πίσις ἐν πεποιθήσει, ἐγκράτεια ἐν ἀγιασμῷ, καὶ ταῦτα ὑπέπιπτεν πάντα ὑπὸ τὴν διάνοιαν ἡμῶν. Τίνα ἔν ἄρα ἐστὶν τὰ ἐτοιμαζόμενα τοῖς ὑπομένουσιν; ὁ δημιουργὸς καὶ πατὴρ τῶν αἰώνων ὁ πανάγιος αὐτὸς γινώσκει τὴν ποσότητα καὶ τὴν καλλονὴν αὐτῶν. Ἡμεῖς ἔν ἀγωνισώμεθα εὐρεθῆναι ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ὑπομενόντων αὐτόν, ὅπως μεταλάβωμεν τῶν ἐπηγγελμένων δωρεῶν. Πῶς δὲ ἔσαι τῆτο, ἀγαπητοί; ἐὰν ἐσηριγμένη ᾖ ἡ διάνοια ἡμῶν ¹ πίσεως πρὸς τὸν Θεόν, Ἐὰν ἐκζητῶμεν τὰ εὐάρεστα καὶ εὐπρόσδεκτα αὐτῷ, ἐὰν ἐπιτελήσωμεν τὰ ἀνήκοντα τῇ ἀμώμῃ βελήσει αὐτῇ, καὶ ἀκολοθήσωμεν τῇ ὁδῷ τῆς ἀληθείας, ἀπορρίψαντες ἀφ' ἑαυτῶν πᾶσαν ² ἀδικίαν καὶ ἀνομίαν, πλεονεξίαν, ἔρεις, κακοηθείας τε καὶ δόλους, ψιθυρισμὸς τε καὶ καταλαλιάς, θεοσυγίαν, ὑπερηφανίαν τε καὶ ἀλαζονείαν, κενοδοξίαν τε καὶ ³ ἀφιλοξενίαν. Ταῦτα γὰρ οἱ πράσσοντες συνητοὶ τῷ Θεῷ ὑπάρχουσιν. ⁴ ὁ μόνον δὲ οἱ πράσσοντες αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ οἱ συνευδοκῶντες αὐτοῖς. Λέγει γὰρ ἡ γραφή. ⁵ „Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἰνα τί σὺ διηγῇ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου ἐπὶ σώματός σου; σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν, καὶ ἐξέβαλλες τὰς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω. εἰ ἐθεώρεις κλέπτην, συνέτρεχες ⁶, καὶ μετὰ μοίχων τὴν μερίδα σου ἐτίθεις· τὸ σῶμα σου ἐπλεόνασεν κακίαν, καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκεν δολιότητα· καθήμενος κατὰ τῆς ἀδελφῆς σου κατελάλεις, καὶ κατὰ τῆς υἱῆς τῆς μητρὸς σου ἐτίθεις σκάνδαλον· ταῦτα ἐποίησας καὶ ἐσίγησα· ὑπέλαβες, ἄνομε, ὅτι ἕσομαί σοι ὅμοιος· ἐλέγξω σε καὶ παραστήσω σε κατὰ πρόσωπόν σου. σύνετε δὴ ταῦτα οἱ ἐπιλανθανόμενοι τῇ Θεᾷ, μήποτε ἀρπάσῃ ὡς λέων,

¹ aut leg. πίστει cum Wott. aut cum aliis suppl. διά. Gall.

² cfr. Rom. 1, 29.

³ φιλοξενίαν Ms., ἀφιλοξενίαν Wott., φιλοδοξίαν Birr., φιλοτιμίαν Jun. et Fell., φιλοκενίαν Col. et Cot.

⁴ cfr. Rom. 1, 32.

⁵ Ps. 50, 16 sqq.

⁶ add. αὐτῷ Mill. ex Ms. Gall.

καὶ μὴ ἡ ὁ ῥυόμενος. Θυσία αἰνέσεως δοξάσει με, καὶ ἐκεῖ ὁδός, ἣν δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριον τῷ Θεῷ.“

XXXVI.

Omnis beatitudo nobis per Christum tribuitur.

Αὕτη ἡ ὁδός, ἀγαπητοί, ἐν ἣ εὔρομεν τὸ σωτήριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ¹ ἀρχιερέα τῶν προσφορῶν ἡμῶν, τὸν προσάτην καὶ βοηθὸν τῆς ἀσθενείας ἡμῶν. Διὰ τῆς ² ἀτενίζομεν εἰς τὰ ὕψη τῶν ἑρανῶν, διὰ τῆς ἐνοπτριζόμεθα τὴν ἁμαρτον καὶ ὑπερτάτην ὄψιν αὐτῆς· διὰ τῆς ἠνεώχθησαν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας· ³ διὰ τῆς ἡ ἀσύνητος καὶ ἐσκοτωμένη διάνοια ἡμῶν ἀναθάλλει εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτῆς Φῶς· διὰ τῆς ἠθέλησεν ὁ δεσπότης τῆς ἀθανάτης γνώσεως ἡμᾶς γεύσασθαι· ⁴ „ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς μεγαλωσύνης αὐτῆς, τοσέτω μείζων ἐστὶν ἀγγέλων, ὅσω διαφορώτερον ὄνομα κεκληρονόμηκεν.“ Γέγραπται γὰρ οὕτως· ⁵ „Ὁ ποιῶν τὰς ἀγγέλους αὐτῆς πνεύματα, καὶ τὰς λειτουργὰς αὐτῆς πυρὸς φλόγα.“ Ἐπὶ δὲ τῷ υἱῷ αὐτῆς ἔτως εἶπεν ὁ δεσπότης· ⁶ „Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε· αἴτησαι παρ' ἐμῆς, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατὰ]σχυσίν σου τὰ πέρατα τ[ῆς γῆς].“ Καὶ πάλιν λέγει πρὸς αὐ[τόν· ⁷ „Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν [θῶ τὰς] ἐχθράς σου ὑποπόδιο[ν τῶν π]οδῶν σου.“ Τίνες ἔν οἱ [ἐχθροὶ κυρίως]; οἱ φαῦλοι καὶ ἀντιτασσ[όμενοι] ⁸ τῷ θελήματι τῷ θελήματι — [τοῦ] Θεοῦ.

XXXVII.

Christus dux noster, nos milites ejus, quilibet suum ordinem et stationem suam observet.

⁹ Στρατευσώμεθα ἔν, ἀνδ[ρες ἀδελ]φοί, μετὰ πάσης ἐκτενεί[ας ἐν τοῖς] ἀμώμοις προσάγμασιν [αὐτῆς·] κατανοήσωμεν

¹ cfr. Hebr. 4, 15.

² ἀτενίσωμεν Ms.

³ Clem. Alex.

l. c. p. 613. Videtur S. Pater alludere ad Ep. ad Rom. 1, 21. et I. Petr. 2, 9.

⁴ Hebr. 1, 3.

⁵ Ps. 104, 4. Hebr. 1, 7.

⁶ Ps. 2, 7. ⁸ Hebr. 1, 5.

⁷ Ps. 110, 1. Hebr. 1, 13.

⁸ alterum

τῷ θελήματι removet Wott. — Birr. l. ἀντιτασσόμενοι τῷ θελήματι αὐτῶν τῷ θελήματι τῷ Θεῷ. ⁹ cfr. II. Tim. 2, 3. 4.

τοὺς στρατ[ευο]μένους τοῖς ἡγεμένοις ἡ[μῶν], πῶς εὐτάκτως, πῶς
 εὐεκτι[κῶς], πῶς ὑποταγμένως ἐπιτελ[οῦ]σιν τὰ διατασσόμε-
 να. Οὐ πάντες εἰσὶν ἑπαρχοί, ἔδὲ χιλίαρχοι, ἔδὲ ἐκατόνταρχοι,
 ἔδὲ πεντηκόνταρχοι, ἔδὲ τὸ καθεξῆς· ἀλλ' ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ
 τάγματι τὰ ἐπιτασσόμενα ὑπὸ τῆ βασιλέως καὶ τῶν ἡγεμένων
 ἐπιτελεῖ. Οἱ μεγάλοι δίχα τῶν μικρῶν ἔδύνανται εἶναι,
¹ οὔτε οἱ μικροὶ δίχα τῶν μεγάλων· σύγκρασις τις ἐστὶν ἐν
 πᾶσιν, καὶ ἐν τέτοις χρῆσις. Λάβωμεν τὸ σῶμα ἡμῶν· ἡ
 κεφαλὴ δίχα τῶν ποδῶν ἔδέν ἐστιν, ἕτως ἔδὲ οἱ πόδες δίχα
 τῆς κεφαλῆς· τὰ δὲ ἐλάχισα μέλη τῆ σώματος ἡμῶν ἀναγκαῖα
 καὶ εὐχρησά εἰσιν ὅλῳ τῷ σώματι· ² ἀλλὰ πάντα συμπνεῖ,
 καὶ ὑποτ[α]γῇ μιᾷ χρῆται εἰς τὸ σώζεσθαι ὅλο[ν] τὸ σῶμα.

XXXVIII.

Continuatio. Omnia bona divinitus accepimus.

Σωζέσθω ἔν ἡμῶν ὅλον τὸ σῶμα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ
 ὑποτασσέσθ[ω] ἕκαστος τῷ πλησίον αὐτῷ, καθ[ὼς] καὶ ἐτέθη
 ἐν τῷ χαρίσματι αὐτῷ. Ὁ ἰσχυρὸς μὴ ³ ἀτημελείτω τὸν ἀσθε-
 νῆ, ὁ δὲ ἀσθενὴς ἐντρεπέτω τὸν ἰσχυρόν, ὁ πλῆσιος ἐπιχορη-
 γεῖτω τῷ πτωχῷ, ὁ δὲ πτωχὸς εὐχαρισεῖτω τῷ Θεῷ, ὅτι ἔδω-
 κεν αὐτῷ, δι' οὗ ἀναπληρωθῇ αὐτῷ τὸ ὑσέρημα. ⁴ Ὁ σοφὸς
 ἐνδεικνύσθ[ω] τὴν σοφίαν αὐτῷ μὴ ἐν λόγοις, ⁵ ἀλλ' ἐν ἔργοις
 ἀγαθοῖς· ὁ ταπεινοφρονῶν μὴ ἑαυτῷ μαρτυρεῖτ[ω], ἀλλ' ἐάτω
 ὑφ' ἐτέρου ἑαυτὸν μ[αρ]τυρεῖσθαι. Ὁ ἀγνὸς ἐν τῇ σαρκὶ ⁶ καὶ
 μὴ ἀλαζονευέσθω, γινώσκων, ὅτι ἔτ[ε]ρός ἐστιν ὁ ἐπιχορηγῶν
 [αὐτῷ] τὴν ἐγκράτειαν. Ἀναλογι[σάμε]θα οὖν, ἀδελφοί, ἐκ
 ποίας [ύλης] ἐγενήθημεν, ποῖοι καὶ τί[νες εἰ]σὴλθομεν εἰς τὸν
 κόσμον, [ὥς ἐκ τ]οῦ τάφου καὶ σκότους· [ὁ ποιή]σας ἡμᾶς καὶ
 δημιουργήσας [εἰσὴ]γαγεν εἰς τὸν κόσμον αὐτῷ, [προε]τοιμάσας τὰς
 εὐεργεσίας [αὐτῷ], πρὶν ἡμᾶς γεννηθῆναι. [Ταῦ]τα ἔν πάντα

¹ sic Ms.; at Editt. ἔδέ. Wott. ² Davis. pro ἀλλὰ legit
 ἄμα. At nihil mutandum videtur, si ἀλλὰ vertamus: immo,
 quin immo. Gall. ³ ita Wott., τημελείτω Ms., μήτε ἀμελείτω
 Mill. Gall. ⁴ Clem. Alex. l. c. p. 613. ⁵ add. Clem. Al. μό-
 νον. ⁶ dele καὶ cum Clem. Al. Wott.

ἐξ αὐτῶν ἔχοντες [ὁ]φείλομεν κατὰ πάντα εὐχαρισεῖν [αὐ]τῶ·
ὣ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

XXXIX.

Non est, quo extollamur.

Ἀφρονες καὶ ἀσύνετοι καὶ μωροὶ καὶ ἀπαίδευτοι χλευάζουσιν ἡμᾶς καὶ μυκτηρίζουσιν, ἑαυτὰς βελλόμενοι ἐπαίρεσθαι ταῖς διανοαῖς αὐτῶν. Τί γὰρ δύναται θνητός; ἢ τίς ἰσχύς γηγενῆς; Γέγραπται γάρ· ¹ „Οὐκ ἦν μορφή πρὸ ὀφθαλμῶν μου· ἀλλ' ἡ αὐραν καὶ φωνὴν ἤκουον. τί γάρ; μὴ καθαρὸς ἔσαι βροτὸς ἐναντι κυρίου; ἢ ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῶν ἀμεμπτος ἀνὴρ; εἰ κατὰ παίδων αὐτῶν εἰς πίστεύει, κατὰ δὲ ἀγγέλων αὐτῶν σκολιὸν τι ἐπενόησεν· ἔρανός δὲ εἰ καθαρὸς ἐνώπιον αὐτῶν· ἔα δὲ, οἱ κατοικοῦντες οἰκίας πηλίνας, ἐξ ὧν καὶ αὐτοὶ ἐκ τῶν αὐτῶν πληροὺ ἐσμεν· ἐπαίσειν αὐτὰς σιγῆς τρόπον, καὶ ἀπὸ πρωΐθεν ἕως ἑσπέρας εἰς ἐτι εἰσὶν· παρὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτὰς ἑαυτοῖς βοηθῆσαι ἀπώλονται· ἐνεφύσησεν αὐτοῖς καὶ ἐτελεύτησαν, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτὰς σοφίαν. ² ἐπικάλεσαι δὲ, εἴ τίς σοι ὑπακίσσεται, ἢ εἴ τινα ἀγίων ἀγγέλων ³ ὄψῃ· καὶ γὰρ ἄφρονα ἀναιρεῖ ὀργή· πεπλανημένον δὲ θανατοῖ ζῆλος. ἐγὼ δὲ ἐώρακα ἄφρονας ῥίζας βαλόντας, ἀλλ' εὐθέως ἐβρώθη αὐτῶν ἡ δίκαια. πόρρω γένοιντο οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἀπὸ σωτηρίας· κολαβρίσθεισαν ἐπὶ θύραις ἡσσόνων, καὶ εἰς ἔσαι ὁ ἐξαιρούμενος· αἱ γὰρ ἐκείνοις ἡτοίμασαι, δίκαιοι ἔδονται· αὐτοὶ δὲ ἐκ κακῶν εἰς ἐξαίρετοι ἔσονται.“

XL.

Servemus ordinem a Deo institutum.

⁴ Προδήλων ἐν ἡμῖν ὄντων τέτων, καὶ ἐγκεκυφότες εἰς τὰ βάθη τῆς θείας γνώσεως, πάντα τάξει ποιεῖν ὁφείλομεν, ὅσα ὁ δεσπότης ἐπιτελεῖν [ἐκ]έλευσ[ε]ν κατὰ καιρὸς τεταγμένους· τὰς τε προσφορὰς καὶ λειτουργίας ἐπιτελεῖσθαι, καὶ εἰς εἰκὴ ἢ ἀτάκτως ἐκέλευσεν γίνεσθαι, ἀλλ' ὠρισμένοις καιροῖς

¹ Job. 4, 16 sqq. 15, 15. ² Job. 5, 1 sqq. ³ ὄψει
Codd. imp. ⁴ Clem. Al. 1. c. p. 613.

καὶ ὥραις· πᾶ τε καὶ διὰ τίνων ἐπιτελεῖσθαι θέλει, αὐτὸς ὥρισεν τῇ ὑπερτάτῃ αὐτῷ βεβλήσει· ἵν' ὁσίως πάντα τὰ γινόμενα ἐν εὐδοκίῃ εὐπρόσδεκτα εἴῃ τῷ θελήματι αὐτοῦ. Οἱ ἔν τοις προστεταγμένοις καιροῖς ποιῶντες τὰς προσφορὰς αὐτῶν εὐπρόσδεκτοί τε καὶ μακάριοι· τοῖς γὰρ νομίμοις τῷ δεσπότῃ ἀκολαθοῦντες ἔ διαμαρτάνουσιν. Τῷ γὰρ ἀρχιερεῖ ἰδία λειτουργία δεδομένη ἐστίν, καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἴδιος ὁ τόπος προστέτακται, καὶ λευίταις ἰδία διακονία ἐπίκεινται· ὁ λαϊκὸς ἄνθρωπος τοῖς λαϊκοῖς προστάγμασιν δέδεταί.

XLI.

Continuatio.

Ἐκαστος ὑμῶν, ἀδελφοί, ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι εὐχαρισεῖται θεῷ ἐν ἀγαθῇ συνειδήσει ὑπάρχων, μὴ παρεμβαίνων τὸν ὥρισμένον τῆς λειτουργίας αὐτοῦ κανόνα, ἐν σεμνότητι. Οὐ πανταχῶς, ἀδελφοί, προσφέρονται θυσίαι ἐνδελεχισμῶς, ἢ εὐχῶν, ἢ περὶ ἁμαρτίας καὶ πλημμελίας, ἀλλ' ἢ ἐν Ἱερουσαλὴμ μόνῃ· καὶ κεῖ δὲ ἔκ ἐν παντὶ τόπῳ προσφέρεται, ἀλλ' ἔμπροσθεν τῷ ναῷ πρὸς τὸ θυσιαστήριον, μωμοσκοπηθὲν τὸ προσφερόμενον διὰ τῶν¹ ἀρχιερέων καὶ τῶν προειρημένων λειτουργῶν. Οἱ ἔν παρὰ τὸ καθήκον τῆς βεβλήσεως αὐτοῦ ποιῶντές τι, θάνατον τὸ πρόστιμον ἔχουσιν.² Ὁρᾶτε, ἀδελφοί, ὅσῳ πλείονος κατηξιώθημεν γνώσεως, τοσέτῳ μᾶλλον ὑποκείμεθα κινδύνῳ.

XLII.

*Ordo ministrorum in ecclesia a Christo constitutus;
Episcopi et Diaconi ab Apostolis ordinati.*

Οἱ ἀπόστολοι ἡμῖν³ εὐηγγελίσθησαν ἀπὸ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοῦ θεοῦ. Ἐξεπέμφθη ὁ Χριστὸς ἔν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀπόστολοι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ· ἐγένοντο ἔν ἀμφοτέρω εὐτάκτως ἐκ θελήματος θεοῦ. Παραγγελίας ἔν λαβόντες καὶ πληροφορηθέντες διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν

¹ id erat potius sacerdotum inferioris ordinis; summo vero sacerdoti aliquali modo tribui potest hoc officium. Wott.

² Clem. Al. l. c. p. 613. ³ forte leg. εὐηγγελίσαντο. Wott.

Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πιστευθέντες ἐν τῷ λόγῳ τῷ Θεῷ ¹ μετὰ πληροφορίας πνεύματος ἁγίου, ἐξηλθόντες εὐαγγελιζόμενοι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ μέλλειν ἔρχεσθαι. Κατὰ χώρας ἔν καὶ πόλεις κηρύσσοντες ² καθίστανον τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι, εἰς ἐπισκόπους καὶ διακόνους τῶν μελλόντων πιστεύειν. Καὶ τὸτο ἔ καινῶς, ἐκ γὰρ δὴ πολλῶν χρόνων ἐγγράπτο περὶ ἐπισκόπων καὶ διακόνων. Οὕτως γὰρ πε λέγει ἡ γραφή· ³ „Καταστήσω τὰς ἐπισκόπους αὐτῶν ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τὰς διακόνους αὐτῶν ἐν πίσει.“

XLIII.

Moses contentionem de sacerdotali dignitate ortam sedavit.

Καὶ τί θαυμαστόν, εἰ οἱ ἐν Χριστῷ πιστευθέντες παρὰ Θεοῦ ἔργον τοιοῦτο, κατέστησαν τὰς προειρημένους; ⁴ ὅπερ καὶ ὁ μακάριος πιστὸς Θεράπων ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ Μωϋσῆος τὰ διατεταγμένα αὐτῷ πάντα ἐσημειώσατο ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις, ὧ καὶ ἐπηκολούθησαν οἱ λοιποὶ προφῆται, συνεπιμαρτυρῶντες τοῖς ὑπ' αὐτοῖς νενομοθετημένοις. ⁵ Ἐκεῖνος γὰρ ζήλος ἐμπεσόντος περὶ τῆς ἱερωσύνης, καὶ στασιαζουσῶν τῶν φυλῶν, ὁποία αὐτῶν εἴη τῷ ἐνδόξῳ ὀνόματι κεκοσμημένη, ἐκέλευσεν τὰς δώδεκα φυλάρχους προσενεγκεῖν αὐτῷ ῥάβδους, ἐπιγεγραμμένας ἐκάστης φυλῆς κατ' ὄνομα· καὶ λαβὼν αὐτάς ἔδησεν, καὶ ⁶ ἐσφράγισεν τοῖς δακτυλίοις τῶν φυλάρχων, καὶ ἀπέθετο αὐτάς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου ἐπὶ τὴν τράπεζαν τοῦ Θεοῦ· καὶ κλείσας τὴν σκηνὴν ἐσφράγισεν τὰς κλεῖδας, ὡσαύτως καὶ τὰς ῥάβδους· καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἄνδρες ἀδελφοί, ἥς ἂν φυλῆς ἡ ῥάβδος βλασφήση, ταύτην ἐκλέλεκται ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἱερατεῦειν καὶ λειτουργεῖν αὐτῷ. Πρωίας δὲ γενομένης, συνεκάλεσεν πάντα τὸν Ἰσραὴλ, τὰς ἐξακοσίας χιλιάδας τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐπεδείξατο τοῖς φυλάρχοις [τὰς σφρα]γίδας, καὶ ἠνοιξεν τῇ[ν σκηνὴν] τοῦ μαρτυρίου, καὶ προσ[ήνεγκεν] ῥάβδους· καὶ εὗρέθη ἡ ῥ[άβδος] Ἀαρῶν ἔ μόνον βεβλα[σηκυῖα], ἀλλὰ καὶ καρπὸν ἔχουσα. Τί δοκεῖτε,

¹ cfr. I. Thess. 1, 5.

² καθίστανον Ms.

³ Isai. 60, 17.

⁴ cfr. Num. 12, 7. Hebr. 3, 5.

⁵ Num. c. 17.

⁶ non est

in S. Scriptura.

ἀγαπητοί; ἔ π[ροέγνω] Μωϋσῆς τῷτο μέλλειν [ἔσεσθαι]; μά-
 λιστα ἡδεῖ· ἀλλ' ἵνα μὴ ἀν[ατασα]σία γένηται ἐν τῷ Ἰσραήλ,
 ἔτ[ως ἐποί]ησεν, εἰς τὸ δοξασθῆναι τ[ὸ ὄνο]μα τῷ ἀληθινῷ καὶ
 μόνῳ [θεῷ], ᾧ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

XLIV.

*Apostolorum institutio, ne de munere sacerdotali contentio
 fiat. Legitime electos ac recte viventes de munere suo
 dejicere nefas.*

Καὶ οἱ ἀπόστολοι ἡμῶν ἔγνωσαν διὰ τῷ¹ κυρίῳ ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἕρις ἔσαι ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς ἐπισκοπῆς.
 Διὰ ταύτην ἔν τῇ αἰτίᾳ προέγνωσιν εἰληφότες τελείαν κατέση-
 σαν τὰς προειρημένους, καὶ μεταξὺ² ἐπινομήν δεδώκασιν, ὅπως,
 εἰάν νοιμηθῶσιν, διαδέξωνται ἕτεροι δεδοκιμασμένοι ἄνδρες τὴν
 λειτουργίαν αὐτῶν. Τὰς ἔν κατασταθέντας ὑπ' ἐκείνων, ἢ με-
 ταξὺ ὑφ' ἐτέρων ἐλλογίμων ἀνδρῶν, συνευδοκησάσης τῆς ἐκκλη-
 σίας πάσης, καὶ λειτουργήσαντας ἰ. ἔμπως τῷ ποιμνίῳ τῷ Χρι-
 στῷ μετὰ ταπεινοφροσύνης, ἡσύχως καὶ ἀβαναύσως, μεμαρτυρη-
 μένους τε πολλοῖς χρόνοις ὑπὸ πάντων, τέτρες ἔ δικαίως νομί-
 ζομεν ἀποβαλέσθαι τῆς λειτουργίας. Ἀμαρτία γὰρ ἔ μικρὰ
 ἡμῖν ἔσαι, εἰάν τὰς ἀμέμπως καὶ ὁσίως προσενέγκοντας τὰ
 δῶρα τῆς ἐπισκοπῆς ἀποβάλλωμεν. Μακάριοι οἱ προοδοιπορήσαν-
 τες πρεσβύτεροι, οἵτινες ἔγκαρπον καὶ τελείαν ἔσχον τὴν ἀνά-
 λυσιν· ἔ γὰρ εὐλαβῶνται, μὴ τις αὐτὰς μετασῆσῃ ἀπὸ τῷ ἰδρυ-
 μένῳ αὐτοῖς τόπῳ. Ὁρῶμεν γὰρ, ὅτι ἐνίς ὑμεῖς μετηγάγετε
 καλῶς πολιτευομέν[ες] ἐκ τῆς ἀμέμπως αὐτοῖς τετιμημένης
 λειτουργίας.

XLV.

Improbiorum est, justos vexare et dejicere.

Φιλόνημι[οι] ἔστε, ἀδελφοί, καὶ ζήλωται περὶ [μὴ] ἀνη-
 κόντων εἰς σωτηρίαν. Ἐν[κῦπτει]ε εἰς τὰς γραφάς, τὰς ἀλη-
 θεῖς [ρήσεις] πνεύματος τῷ ἀγίῳ.³ Ἐπίστασθε, [ὅτι οὐ]δὲν ἀδι-

¹ Χριστοῦ Ms. ² i. e. seriem, modum successionis Ham-
 mond. Wott., subrogationem Cler. ³ ita Wott., ἐπίστασθαι
 Ms.

κον ἔδὲ παραπε[ποιη]μένον γέγραπται ἐν αὐταῖς· [οὐ γὰρ ε]ἰ-
ρήσετε δικαίους ἀποβε[βλημ]ένους ἀπὸ ὁσίων ἀνδρῶν. [Ἐδι]ώχθη-
σαν δίκαιοι, ἀλλ' ὑπὸ ἀνό[μω]ν· ἐνεφυλακίσθησαν, ἀλλ' ὑπὸ
[ἀν]οσίων· ἐλιθάσθησαν ὑπὸ παρ[α]νόμων· ἀπειτάνθησαν [ὑπ]ὸ
τῶν μιαρῶν, καὶ ἄδικον ζῆλον [ἀ]νειληφότων. Ταῦτα πάσχον-
τες εὐηλεῶς ἤνεγκαν. [Τί γ]ὰρ εἵπωμεν, ἀδελφοί; ¹ Δανιήλ
ὑπὸ τῶν φοβερύων τὸν Θεὸν [ἐβ]λήθη εἰς λάκκον λεόντων;
² [ἦ] Ἀνανίας καὶ Ἀζαρίας καὶ Μισαήλ ὑπὸ τῶν θρησκευόν-
των τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἑνδοξὸν θρησκείαν τῷ ὑψίστου
κατείρχθησαν εἰς κάμινον πυρός; μηδαμῶς τῷτο γένοιτο. Τίνες
ἔν οἱ ταῦτα δράσαντες; οἱ συγγητοὶ καὶ πάσης κακίας πλήρεις
εἰς τοσῷτο ἐξήρισαν θυμῷ, ὥστε τοὺς ἐν ὁσίᾳ καὶ ἀμώμῳ προ-
θέσει δαλεύοντας τῷ Θεῷ ³ εἰς αἰκίαν περιβαλεῖν· μὴ εἰδότες,
ὅτι ὁ ὑψιστος ὑπέρμαχος καὶ ὑπερασπιστὴς ἐστὶν τῶν ἐν καθαρᾷ
συνειδήσει λατρευόντων τῷ [πα]ναρέτῳ ὀνόματι αὐτῷ· ᾧ ἡ δόξα
εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Οἱ δὲ ὑπομένοντες ἐν
πεποιθήσει δόξαν καὶ τιμὴν ἐκληρονόμησαν, ἐπήρθησάν τε καὶ
⁴ ἑπαφροὶ ἐγένοντο ἀπὸ τῷ Θεῷ ἐν τῷ μνημοσύνῳ αὐτῶν εἰς
τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

XLVI.

Dissensio vestra perniciosa est.

Τοιούτοις ἔν ὑποδείγμασιν κολληθῆναι καὶ ἡμᾶς δεῖ, ἀδελ-
φοί. Γέγραπται γάρ· ⁵ „Κολλᾶσθε τοῖς ἁγίοις, ὅτι οἱ κολλώ-
μενοι αὐτοῖς ἁγιασθήσονται.“ Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ λέγει·
⁶ „Μετὰ ἀνδρὸς ἀθῶος ἀθῶος ἔση, καὶ μετ' ἐκλεντῷ ἐκλεντὸς
ἔση, καὶ μετὰ σρεβλῷ διασρέψεις.“ Κολληθῶμεν ἔν τοῖς ἀθώοις
καὶ δικαίοις· εἰσὶν δὲ ἔτοι ἐκλεντοὶ τῷ Θεῷ. ⁷ [Ἰνα] τί ἔρεις,
καὶ θυμοί, καὶ διχοσασίαι, καὶ σχίσματα, πόλεμός τε ἐν ὑμῖν;
⁷ ἢ ἔχι ἓνα Θεὸν ἔχομεν καὶ ἓνα Χριστόν; καὶ ἐν πνεῦμα
τῆς χάριτος τὸ ἐκχυθὲν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ μία κλήσις ἐν Χριστῷ;

¹ Dan. 6, 16. ² Dan. 3, 20. ³ Ut — tormentis injece-
rint. Wott. εἰς αἰκίαν πυρὶ περιβαλεῖν: ut in cruciatum igne cir-
cumdarent. Birr. ⁴ i. e. niveo candore nitentes Fell. et Wott.,
ἐπαιθέριοι Dav.; forte leg. ἐπαφρόδιτοι, gratiosi. ⁵ non est in
S. Scriptura. cfr. Clem. Al. Strom. V. c. 8. p. 677. ⁶ Ps.
18, 25. ⁷ cfr. Ephes. 4, 4—6.

ἵνα τί διέλκομεν καὶ διασπῶμεν τὰ μέλη τῆς Χριστοῦ, καὶ σασιάζομεν πρὸς τὸ σῶμα τὸ ἴδιον, καὶ εἰς τοσαύτην ἀπόνοιαν ἐρχόμεθα, ὥστε ἐπιλαθέσθαι ἡμᾶς, ὅτι μέλη ἐσμὲν ἀλλήλων; Μνήσθητε τῶν λόγων Ἰησοῦ τῆς κυρίας ἡμῶν. Εἶπε γάρ· ¹ „Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ ἔκ ἐγεννήθη, ἢ ἓνα τῶν ἐκλεκτῶν μὴ σκανδαλίσαι· κρεῖττον ἦν αὐτῷ, περιτεθῆναι μύλον, καὶ καταποντισθῆναι εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἓνα τῶν μικρῶν μὴ σκανδαλίσαι.“ Τὸ σχίσμα ὑμῶν πολλὰς διέσρεψεν, πολλὰς εἰς ἀθυμίαν ἔβαλεν, πολλὰς εἰς δισαγμὸν, τὰς πάντας ἡμᾶς εἰς λύπην· καὶ ἐπίμονος ὑμῶν ἐστὶν ἡ εἰσάσις.

XLVII.

Eadem vobis ipsis ignominiosa.

Ἀναλάβετε τὴν ² ἐπιστολὴν τῆς μακαρίας Παύλου τῆς ἀποστόλου. Τί πρῶτον ὑμῖν ἐν ἀρχῇ τῆς εὐαγγελίας ἔγραψεν; ἐπ' ἀληθείας πνευματικῶς ἐπέσειλεν ὑμῖν, περὶ αὐτῆς τε καὶ Κηφᾶ τε καὶ Ἀπόλλω, διὰ τὸ καὶ τότε προσκλίσαις ὑμᾶς πεποιῆσθαι· ἀλλ' ἢ πρόσκλισις ἢ ἐκείνη ἦττον ἁμαρτίαν ὑμῖν προσήνεγκεν· προσεκλίθητε γὰρ ἀποστόλοις μεμαρτυρημένοις, καὶ ἀνδρὶ δεδοκιμασμένῳ παρ' αὐτοῖς. Νυνὶ δὲ κατανοήσατε, τίνες ὑμᾶς διέσρεψαν, καὶ τὸ σεμνὸν τῆς περιβοήτης Φιλαδελφίας ὑμῶν ἐμείωσαν. Αἰσχροὶ, ἀγαπητοί, καὶ λίαν αἰσχροὶ, καὶ ἀνάξια τῆς ἐν Χριστῷ ἀγωγῆς, ἀκέσθαι, τὴν βεβαιωτάτην καὶ ἀρχαίαν Κορινθίων ἐκκλησίαν δι' ἐν ἣ δύο πρόσωπα σασιάζειν πρὸς τὰς πρεσβυτέρους. Καὶ αὕτη ἡ ἀκοή ἔ μόνον εἰς ἡμᾶς ἐχώρητεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἑτεροκλινεῖς ὑπάρχοντας ἀφ' ἡμῶν· ὥστε καὶ ³ βλασφημίας ἐπιφέρεσθαι τῷ ὀνόματι κυρίας διὰ τὴν ὑμετέραν ἀφροσύνην, ἑαυτοῖς δὲ κίνδυνον ἐπεξεργάζεσθαι.

XLVIII.

Redeatis ad fraterni amoris studium.

Ἐξάρωμεν ἔν τῷτο ἐν τάχει, καὶ προσπέσωμεν τῷ δεσπότῃ, καὶ κλαύσωμεν ἰκετεύοντες αὐτὸν, ὅπως ἴλεως γενόμε-

¹ Matth. 26, 24. 18, 7. Luc. 17, 2. ² I. Cor. 3, 13 seqq.
³ cfr. Rom. 2, 24. I. Tim. 6, 1.

νος ἐπιμεταλλαγῇ ἡμῖν, καὶ ἐπὶ τὴν σεμνὴν τῆς Φιλαδελφίας ἡμῶν ἀγνὴν ἀγωγὴν ἀποκαταστήσῃ ἡμᾶς. Πύλη γὰρ δικαιοσύνης ἀνεωγυῖα εἰς ζωὴν αὕτη, καθὼς γέγραπται· ¹ „Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης, εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσομαι τῷ κυρίῳ· ² αὕτη ἡ πύλη τῆς κυρίας, δίκαιοι εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ.“ ³ Πολλῶν ἔν πελῶν ἀνεωγυῖων, ἡ ἐν δικαιοσύνῃ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐν Χριστῷ, ἐν ᾗ μακάριοι πάντες οἱ εἰσελθόντες, καὶ κατευθύνοντες τὴν πορείαν αὐτῶν ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ, ἀταράχως πάντα ἐπιτελῶντες. Ἦτω τις πισὸς, ἦτω δυνατὸς γινῶσιν ἐξειπεῖν, ἦτω σοφὸς ἐν διακρίσει λόγων, ἦτω ἀγνὸς ἐν ἔργοις· ⁴ τοσούτω γὰρ μᾶλλον ταπεινοφρονεῖν ὀφείλει, ὅσω δοκεῖ μᾶλλον μείζων εἶναι, ⁵ καὶ ζητεῖν τὸ κοινωφελὲς πᾶσιν, καὶ μὴ τὸ ἑαυτῷ.

XLIX.

Caritatis encomium.

Ὁ ἔχων ἀγάπην ἐν Χριστῷ, τηρησάτω τὰ τῆς Χριστοῦ παραγγέλματα. ⁶ Τὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης τῆς Θεῆς τίς δύναται ἐξηγήσασθαι; τὸ μεγαλεῖον τῆς καλλονῆς αὐτῆς τίς ἀρκεῖ, ὥς ἔδει, εἰπεῖν; τὸ ὕψος, εἰς ὃ ἀνάγει ἡ ἀγάπη, ἀνεκδιήγητόν ἐστιν. Ἀγάπη κολλᾷ ἡμᾶς τῷ Θεῷ· ⁷ ἡ ἀγάπη καλύπτει πληθὺς ἁμαρτιῶν· ἀγάπη πάντα ἀνέχεται, πάντα μακροθυμεῖ· ἔδεν βάνανυσον ἐν ἀγάπῃ, οὐδὲν ὑπερήφανον· ἀγάπη σχίσμα ἔκ ἔχει, ἀγάπη ἔκ σασιάζει, ἀγάπη πάντα ποιεῖ ἐν ὁμονοίᾳ· ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐτελειώθησαν πάντες οἱ ἐκλεκτοὶ τῆς Θεῆς· δίχα ἀγάπης ἔδεν εὐάρεστόν ἐστιν τῷ Θεῷ. Ἐν ἀγάπῃ προσελάβετο ἡμᾶς ὁ δεσπότης, διὰ τὴν ἀγάπην, ἣν ἔσχευεν πρὸς ἡμᾶς, τὸ αἷμα αὐτῆς ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ κύριος ἡμῶν, ἐν θελήματι Θεῆς, καὶ τὴν σάρκα ὑπὲρ τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

1 Ps. 118, 19 sqq. 2 Clem. Al. Strom. I. c. 7. p. 339. l. VI. c. 8. p. 772., posteriori loco Alex. haec memoriae lapsu Barnabae tribuit. 3 Matth. 7, 13. 14. 4 cfr. Matth. 23, 11. 5 Clem. Al. Strom. IV. c. 18. p. 613. 6 cfr. Coloss. 3, 14. 7 I. Petr. 4, 8. Jac. 5, 20. I. Cor. 13, 4 sqq. Clem. Al. l. c.

I.

Oremus, ut digni habeamur caritate.

Ὁρᾶτε, ἀγαπητοί, πῶς μέγα καὶ θαυμαστόν ἐστιν ἡ ἀγάπη, καὶ τῆς τελειότητος αὐτῆς οὐκ ἐστιν ἐξήγησις. Τίς ἱκανὸς ἐν αὐτῇ εὐρ[εθῆναι], εἰ μὴ ὁ ἄν καταξιώσῃ [ὁ θεός; εὐ-
χόμε]θα ὅτι καὶ αἰτῶμεθα ¹ [ἀπὸ τῆς ἐλέ]ους αὐτῆς, ἵνα ἐν ἀγά-
πῃ [ζῶμεν], δίχα προσκλίσεως ἀνθρ[ωπίνης], ἄμωμοι. ² Αἱ
γενεαὶ πᾶσαι ἕως τῆςδε ἡμέρας παρῇ[λθον], ἀλλ' οἱ ἐν ἀγάπῃ
τελειωθέν[τες], κατὰ τὴν τῆς θεῆς χάριν, ἔχουσιν] χάρον εὐσε-
βῶν. οἱ ³ φανερ[οῦν]ται ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς βασιλ[είας] τῆς
Χριστῆ. Γέγραπται γάρ. ⁴ „Εἰσελ[θε] εἰς τὰ ταμιεῖα μικρὸν
ὄσο[ν], ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ὀργὴ καὶ θυμός] μῶν, καὶ μνησθή-
σομαι ἡμέρας ἀγαθῆς, καὶ ἀναστήσω ὑμᾶς [ἐκ] τῶν θηκῶν
ὑμῶν.“ Μακάριοί ἐσμεν, ἀγαπητοί, εἰ τὰ [προσ]τάγματα τῆς
θεῆς ἐποιῶμεν ἐ[ν ὁ]μονοίᾳ ἀγάπης, εἰς τὸ ἀφεθῆ[ναι] ἡμῖν δι'
ἀγάπης τὰς ἁμαρτίας. Γέγραπται γάρ. ⁵ „Μακάριοι, [ὧν ἀφέ]-
θησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκα[λύ]φθησαν αἱ ἁμαρτίαι· μα-
κάριος ἀ[νὴρ], ⁶ οὗ οὐκ ἐμὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν, οὗδ' ἐστιν
ἐν τῷ στόματι αὐτῆς δόλος.“ Οὗτος ὁ μακαρισμὸς ἐγένετο ἐπὶ
τῆς ἐκλελεγμένους ὑπὸ τῆς θεῆς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς κυρίως ἡμῶν,
ὧς ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

II.

*Dissidii participes, praesertim auctores, confiteantur
peccatum ipsorum.*

Ὅσα [οὗ]ν παρέ[βη]μεν διὰ τινος τῶν [τῆς] ἀντιε[ιμ]έ-
νους ⁷, ἀξιῶσωμεν [συγγνώμην]. καὶ ἐκεῖνοι δέ, οἵτινες ἀρχηγοὶ
τῆς στάσεως καὶ διχοστασίας ἐγενήθησαν, ὀφείλουσιν τὸ κοινὸν
τῆς ἐλπίδος σκοπεῖν. Οἱ γὰρ μετὰ φόβου καὶ ἀγάπης πολι-
τευόμενοι, ἑαυτοὺς θέλουσιν μᾶλλον ⁸ αἰνίαις περιπίπτειν, ἢ
τῆς πλησίον· μᾶλλον δὲ ἑαυτῶν κατὰγνωσιν φέρουσιν, ἢ τῆς

¹ Codd. imp. εἶναι ἀξίως. Wott. ἀπὸ ἐλέως. Mill. ἀπὸ τῆς ἐλέως.
² Clem. Al. 1. c. p. 614. ³ φανερωθήσονται. Jun. Gall. ⁴ Isai.
26, 20. ⁵ Ps. 32, 1. 2. ⁶ ὧ Codd. imp. cfr. Rom. 4, 8.
⁷ sc. δόλων vel ἐνεδρῶν. Wott. ⁸ οἰκίαις Ms.

παραδεδομένης ἡμῖν καλῶς καὶ δικαίως ὁμοφωνίας. Καλὸν γὰρ ἀνθρώπῳ ἐξομολογεῖσθαι περὶ τῶν παραπτωμάτων, ἢ σκληρύναι τὴν καρδίαν αὐτῷ, καὶ τὴν ἐσκληρύνθη ἢ καρδία τῶν ¹ στασιαζόντων πρὸς τὸν θεράποντα τῷ θεῷ Μωϋσῇ. ὣν τὸ κρίμα πρόδηλον ἐγενήθη. Κατέβησαν γὰρ εἰς αὐτοὺς ζῶντες, καὶ θά[νατος] κατέπιεν αὐτούς. ² Φαραὼ καὶ ἡ στρα[τιά] αὐτῷ, καὶ πάντες οἱ ἡγέμεν[οι Αἰγ]ύπτου, τὰ τε ἄρματα καὶ οἱ [ἀναβά]ται αὐτῶν ἔδωκεν ἄλλην τινὰ [αἰτίαν] ἐβυθίσθησαν εἰς θάλασσαν [ἐρυθρ]άν, καὶ ἀπώλοντο, ἀλλὰ διὰ [τὸ σκλ]ηρυνθῆναι αὐτῶν τὰς ἀσυνέ[τη]ς καρδίας, μετὰ τὸ γενέσθαι [τὰ σημ]εῖα [κα]ὶ τὰ τέρατα ἐν γῇ Αἰγύ[πτῳ] διὰ [τῷ θ]εράποντος τῷ θεῷ Μωϋσέως.

LII.

Talis confessio Deo placet.

Ἀπροσδεής, ἀδελφοί, δεσπότης ὑπάρχει τῶν πάντων, ³ [οὐ]δὲν οὐδενὸς χρήζει, εἰ μὴ τὸ [ἐξ]ομολογεῖσθαι αὐτῷ. Φησὶν γὰρ [ὁ] ἐκλεκτὸς Δαβίδ· ⁴ „Ἐξομολογήσομαι τῷ κυρίῳ, καὶ ἀρέσει αὐτῷ ὑπὲρ μόσχου νέον, κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὀπλὰς· ἰδέτωσαν πτωχοὶ καὶ εὐφρανθήτωσαν.“ Καὶ πάλιν λέγει· ⁵ „Θῦσον τῷ θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς σου· καὶ ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελεῖμαί σε, καὶ δοξάσεις με· ⁶ θυσία γὰρ τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον.“

LIII.

Mosis caritas ergo populum suum.

Ἐπίστασθε γὰρ, καὶ καλῶς ἐπίστασθ[ε τὰ]ς ἱερὰς γραφὰς, ἀγαπητοί, [καὶ ἐγνε]κύφατε εἰς τὰ λόγια τῷ θεῷ· εἰς ἀ[ναμνησιν] ἐν ταῦτα [λάβετε]. Μωϋσέως γὰρ ἀναβαί[νοντος] εἰς τὸ ὄρος, καὶ ⁷ ποιήσαν[τος τεσσαρ]άκοντα ἡμέρας καὶ τεσ-

¹ Num. c. 16. ² Exod. c. 14. ³ nihil a quoquam petit, etc. Dav. — Wott. l. ἐδέ. ⁴ Ps. 69, 31. Clem. Alex. l. c. p. 614. ⁵ Ps. 50, 14. ⁶ Ps. 51, 17. ⁷ i. q. διατρίψαντος. cfr. Jac. 4, 13. II. Cor. 11, 25.

σ[αράκοντ]α νύκτας ἐν νηθείᾳ [καὶ ταπειν]ώσει, εἶπεν πρὸς αὐ-
 τὸν [ὁ Θεός· ¹ „Μωϋ]σῇ, Μωϋσῇ, κατὰβηθι [τὸ τάχος] ἐντεϋ-
 θεν, ὅτι ἠνόμησεν [ὁ λαός σ]ου, ἃς ἐξήγαγες ἐκ γῆς [Αἰγύ-
 πτο]υ· παρέβησαν ταχὺ ἐκ [τῆς ὁδο]ϋ, ἧς ἐνετείλω αὐτοῖς,
 [ἐποίησα]ν ἑαυτοῖς χωνεύματα. [Καὶ εἶπεν] κύριος πρὸς αὐτὸν·
² λελάλη[κα πρὸς] σε ἅπαξ καὶ δὲς λέγων· [εἰράνα] τὸν λαὸν
 τῷτον, καὶ ἰδὲ λαὸς [σ]κληροτράχηλος· ἑασόν [με ἐξολ]εθρεῖ-
 σαι αὐτὸς, καὶ ἐξα[λείψω τ]ὸ ὄνομα αὐτῶν ὑποκά[τα·θην] τῷ
 ἔραν· καὶ ποιήσω [σε εἰς ἐ]θνος μέγα καὶ θαυμαστὸν [καὶ
 πολὺ] μᾶλλον ἢ τῷτο.“ [Εἶπε δὲ Μ]ωϋσῆς· ³ „Μηδαμῶς κύ-
 ριε, [ἄφες τὴν] ἀμαρτίαν τῷ λαῷ τῷτῳ, ἥ καὶ ἐξάλειψον ἐκ
 βίβλης ζώντων.“ Ὡς μεγάλης ἀγάπης, ὧς τελειότητος ἀνυ-
 περβλήτης· παρρησιάζεται θεράπων πρὸς κύριον, αἰτεῖται ἄφεσιν
 τῷ πλήθει, ἥ καὶ ἑαυτὸν ἐξαλειφθῆναι μετ’ αὐτῶν ἀξιοῖ.

LIV.

*Qui caritate plenus est, omne damnum subit, dummodo
 pax ecclesiae restituitur.*

Τίς ἔν ἐν ὑμῖν γενναῖος; τίς εὐσπλαγχνος; τίς πεπλη-
 ροφορημένος ἀγάπης; εἰπάτω· Εἰ δι’ ἐμὲ στάσις, καὶ ἔρις,
 καὶ σχίσματα, ἐκχωρῶ, ἀπειμι, ἃ εἰάν βέλησθε, καὶ ποιῶ τὰ
 προστασσόμενα ὑπὸ τῷ πλήθει· μόνον τὸ ποίμνιον τῷ Χριστῷ
 εἰρηνευέτω, μετὰ τῶν καθεσταμένων πρεσβυτέρων. Τῷτο ὁ ποιή-
 σας ἑαυτῷ μέγα κλέος ἐν κυρίῳ περιποιήσεται, καὶ πᾶς τόπος
 δέξεται αὐτόν. ⁴ Τῷ γὰρ κυρίῳ ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐ-
 τῆς. Ταῦτα οἱ πολιτευόμενοι τὴν ἀμεταμέλητον πολιτείαν
 τῷ Θεῷ ἐποίησαν καὶ ποιήσουσιν.

LV.

Hujus caritatis exempla.

Ἵνα δὲ καὶ ὑποδείγματα ἐθνῶν ἐνέγκωμεν· πολλοὶ βασι-
 λεῖς καὶ ἡγέμενοι, λοιμικῷ τινος ἐνστάντος καιροῦ, χρησιμοδο-
 τηθέντες, παρέδωκαν ἑαυτὸς εἰς θάνατον, ἵνα ῥύσονται διὰ τῷ
 ἑαυ-

¹ Exod. 32, 7 seqq. Deut. 9, 12 seqq. ² Clem. Alex.
 Strom. IV. c. 19. p. 617. ³ Exod. 32, 32. ⁴ Ps. 24, 1.

ἑαυτῶν αἵματος τὰς πολίτας. Πολλοὶ ἐξεχώρησαν ἰδίων πόλεων, ἵνα μὴ στασιάζωσιν ἐπὶ πλεῖον. Ἐπιστάμεθα πολλὰς ἐν ἡμῖν παραδεδωκότας ἑαυτὰς εἰς δεσμὰ, ὅπως ἑτέρας λυτρώσονται. Πολλοὶ ἑαυτὰς παρέδωκαν εἰς δαλείαν, καὶ λαβόντες τὰς τιμὰς αὐτῶν, ἑτέρας ἐψώμισαν. Πολλαὶ γυναῖκες ἐνδυναμωθεῖσαι διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἐπετελέσαντο πολλὰ ἀνδρεῖα. ¹ Ἰσδίθ ἡ μακαρία, ἐν συγκλεισμῷ ἕσης τῆς πόλεως, ἠτήσατο παρὰ τῶν πρεσβυτέρων ἑαθῆναι αὐτὴν ἐξελθεῖν εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων· παραδῶσα ἑν ἑαυτὴν τῷ κινδύνῳ, ἐξῆλθεν δι' ἀγάπην τῆς πατρίδος καὶ τοῦ λαοῦ τῷ ὄντος ἐν συγκλεισμῷ, καὶ παρέδωκεν κύριος Ὀλοφέρνην ἐν χειρὶ θηλείας. ² Οὐχ ἦττον ³ αὖ καὶ ἡ τελεία κατὰ πίστιν Ἑσθήρ κινδύνῳ ἑαυτὴν παρέβαλεν, ἵνα τὸ δωδεκάφυλον τοῦ Ἰσραὴλ, μέλλον ἀπολέσθαι, ῥύσῃται· διὰ γὰρ τῆς νηστείας καὶ τῆς ταπεινώσεως αὐτῆς ἠξίωσεν τὸν παντεπόπτην δεσπότην, Θεὸν τῶν αἰώνων· ὃς ἰδὼν τὸ ταπεινὸν τῆς ψυχῆς αὐτῆς, ἐρρύσατο τὸν λαόν, ὃν χάριν ἐκινδύνευσεν.

LVI.

Admoneamus et corripiamus nos invicem; qui talem castigationem non renuit, Deum habet protectorem.

Καὶ ἡμεῖς ἑν ἐντύχωμεν περὶ τῶν ἐν τινι παραπτώματι ὑπαρχόντων, ὅπως δοθῇ αὐτοῖς ἐπιείκεια καὶ ταπεινοφροσύνη, εἰς τὸ εἶξαι αὐτὰς μὴ ἡμῖν, ἀλλὰ τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ. Οὕτως γὰρ ἔσαι αὐτοῖς ἔγκαρπος καὶ τελεία ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὰς ἀγίας μετ' οἰκτιρμῶν μνεία. Ἀναλάβωμεν παιδείαν, ἐφ' ἣ ἕδεις ὀφείλει ἀγανακτεῖν, ἀγαπητοί. Ἡ νουθετήσις, ἣν ποίῃμεθα εἰς ἀλλήλους, καλὴ ἐστὶν καὶ ὑπεράγαν ὠφέλιμος· πολλὰ γὰρ ἡμᾶς τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ. Οὕτως γὰρ φησὶν ὁ ἅγιος λόγος· ⁴ „Παιδεύων ἐπαίδευσέν με ὁ κύριος, καὶ τῷ θανάτῳ ἔπαρέδωκέν με. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται.“ ⁵ „Παιδεύσει με γάρ, φησὶν, δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με, ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλῶν

¹ Judith. 8, 30. Clem. Alex. l. c. p. 617. ² Esth. c. 4. 5. 7. 8. ³ Ms. εἰ, male. ⁴ Ps. 118, 118. Prov. 3, 12. Hebr. 12, 6. ⁵ Ps. 141, 5.

μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου.“ Καὶ πάλιν λέγει· ¹ „Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἤλεγξεν ὁ κύριος, νεθέτημα δὲ παντοκράτορος μὴ ἀπαναίνε· αὐτὸς γὰρ ἀλγεῖν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν· ἐπαισεν, καὶ αἱ χεῖρες αὐτῶ ἰάσαντο. ἐξάνικς ἐξ ἀναγκῶν ἐξελεῖταιί σε, ἐν δὲ τῷ ἐβδόμῳ ² ἔχ ἄψεταιί σε κακόν· ἐν λιμῷ ῥύσεταιί σε ἐκ θανάτου· ἐν πολέμῳ δὲ ἐκ χειρὸς σιδήρου λύσει σε· καὶ ἀπὸ μάστιγος γλώσσης σε κρύψει· καὶ ἔ μὴ φοβηθήσῃ κακῶν ἐπερχομένων· ἀδίκων καὶ ἀνόμων καταγελάσῃ, ἀπὸ δὲ θηρίων ἀγρίων ἔ μὴ φοβηθῇς. Θῆρες γὰρ ἄγριοι εἰρηλεύσουσίν σοι· εἴτα γνώσῃ, ὅτι εἰρηνεύσει σε ὁ οἶκος· ἡ δὲ δίαίτα τῆς σικηνῆς σε ἔ μὴ ἀμάρτη, γνώσῃ δὲ, ὅτι πολὺ [τὸ σπέρμα σε], τὰ δὲ τέκνια σε ὥσπερ [τὸ παμβό]τανον τῶ ἀγρῶ· ἐλεύσῃ [δὲ ἐν τᾷ] Φῶ ὥσπερ σῖτος ὥριμος κατὰ καιρὸν θεριζόμενος, ἢ ὥσ[περ θημω]νία ἄλωνος καθ’ ὥραν συ[γνομι]σθεῖσα.“

Βλέπετε, ἀγαπητοί, ὅτι] ὑπερασπισμός ἐστιν τ[οῖς παιδευ]ομένοις ὑπὸ τῶ δεσπότη· καὶ γὰρ] ἀγαθὸς ὢν παιδε[ύει ὁ Θεὸς] εἰς τ[ὸ νεθετ]ηθῆναι ἡμᾶς διὰ τῆς ὁσίας [παι]δείας αὐτῶ.

LVII.

Seditionis auctores presbyteris sese subjiciant, ne Deus eos perdat.

Ὑμεῖς ἔν, οἱ τὴν καταβολὴν [τῆς] στάσεως ποιήσαντες, ὑποτ[άγη]τε τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ πα[ιδεύ]θητε εἰς μετάνοιαν, κάμψαν[τες] τὰ γόνατα τῆς καρδίας ὑμῶν· μάθετε ὑποτάσσεσθαι, ἀποθέμενοι τὴν ἀλάζονα καὶ ὑπερήφανον τῆς γλώσσης ὑμῶν αὐθάδ[ειαν]· ἄμεινον γὰρ ἐστὶν ὑμῖν, [ἐν] τῷ ποιμνίῳ τῶ Χριστῶ μικρὰς καὶ ἐλλογίμους εὐρεθῆναι, ἢ καθ’ ὑπεροχὴν δοκῆντας ἐκριφῆναι ἐκ τῆς ἐλπίδος αὐτῶ. Οὕτως γὰρ λέγει ἡ πανάρετος σοφία· ³ „Ἴδου προήσομα[ι ὑμῖν] ἐμῆς πνοῆς ῥῆσιν, διδάξω [δὲ ὑμᾶς] τὸν ἐμὸν λόγον· ἐπ[ειδὴ ἐκάλει], καὶ ἔχ ὑπηκῶσατ[ε, καὶ ἐξέτει]νον λόγους, καὶ ἔ [προσείχετε], ἀλλ’ ἀκύρους ἐπο[ιεῖτε ἐμὰς] βελάς, τοῖς δὲ ἐμ[οῖς ἐλέγχοις] ἠπειθήσατε· τοιγαρ[ῶν καὶ γὰρ] τῇ ὑμετέρᾳ ἀπώλει[α ἐπιγελάσο]μαι· καταχαρῶμαι δὲ, [ἡνίκα ἂν] ἔρχηται ὑμῖν ὁ λεθρο[ς, καὶ ὡς ἂν ἀ]φίκηται ὑμῖν ἄφνω θ[όρυβος· ἡ δὲ] καταστροφὴ ὁμοία κ[αταιγίδι]

¹ Job. 5, 17—26. ² Sic editi juxta LXX. Ms. ΟΤΚ ΟΨΕΤΑΙ. Millio placet: ἔ κόψεται. Gall. ³ Prov. 1, 23 sqq.

πα]ρῇ, ἢ ὅταν ἔρχηται ὑμ[ῶν θλίψις] καὶ πολιορκία. Ἐσαι
 γ[ὰρ, ὅταν ἐπι]καλέσησθε με, ἐγὼ δὲ [ἐκ εἰσα]κέσομαι ὑμῶν.
 ζητ[ήσεσσί με] κακοί, καὶ ἔχ' εὐρή[σασιν]. ἐμίσησαν γὰρ σοφίαν,
 [τὸν δὲ φό]βον τῷ κυρίῳ ἔ' προείλα[ντο, ἔδεδ'] ἤθελον ἐμαῖς
 προσέχ[ειν βελαῖς]. ἐμυκτηρίζον δὲ ἐμοὺς [ἐλέγχεις]. Τοιγαρὺν
 ἔδονται τῆς [ἐαυτῶν] ὁδοῦ τὰς καρπὰς, [καὶ τῆς ἐαυτῶν] ἀσε-
 βείας πλησθήσονται * * * * *
 * * * * * I ιπον.

LVIII.

*Deus omnibus ipsum invocantibus bona spiritualia]
 tribuat.*

Ὁ παντεπόπτης Θεὸς [καὶ] δεσπότης τῶν πνευμάτων καὶ
 κύριος [πά]σης σαρκός, ὁ ἐκλεξάμενος [τὸ]ν κύριον Ἰησοῦν Χρι-
 στὸν καὶ ἡμᾶς δι' αὐτῶ εἰς λαὸν ² περισσίον, δώῃ πάσῃ ψυχῇ
 ἐπικεκλημένη τὸ μεγαλο[π]ρεπὲς καὶ ἅγιον ὄνομα αὐτῶ, [π]ί-
 σιν, φόβον, εἰρήνην, ὑπομονήν, μακροθυμίαν, ἐγκράτειαν,
 ἀγνείαν καὶ σωφροσύνην, εἰς εὐαρέσῃσιν τῷ ὀνόματι αὐτῶ, διὰ
 τῶ ἀρχιερέως καὶ προσάτῃ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῶ δι' ὃ αὐτῶ δόξα
 καὶ μεγαλωσύνη, κράτος, τιμὴ, καὶ νῦν καὶ εἰς πάντας τὰς
 αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

LIX.

*Corinthiū missos a Clemente cito remittant, rescribantque
 de concordia restituta. Benedictio.*

Τοὺς δὲ ἀπεσταλμένους ἀφ' ἡμῶν Κλαύδιον Ἐφῆβον καὶ
 Οὐαλέριον Βίτωνα σὺν καὶ ³ Φορτῆνάτῳ, ἐν εἰρήνῃ μετὰ χα-
 ρᾶς ἐν τάχει ἀναπέμψατε πρὸς ἡμᾶς, ὅπως θᾶττον τὴν εὐ-
 κταίαν καὶ ⁴ ἐπιποθήτην ἡμῖν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν ἀπαγγέλλω-
 σιν· εἰς τὸ τάχιον καὶ ἡμᾶς χαρῆναι περὶ τῆς εὐσαθείας ὑμῶν.
 Ἡ χάρις τῶ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῶ μεθ' ὑμῶν καὶ μετὰ πάν-
 των πανταχῇ τῶν κεκλημένων ὑπὸ τῶ Θεῶ, καὶ δι' αὐτῶ δι' ὃ
 αὐτῶ δόξα, τιμὴ, κράτος καὶ μεγαλωσύνη, θρόνος αἰώνιος, ἀπὸ
 τῶν αἰώνων εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¹ deest folium in Ms. Wott. ² cfr. Tit. 2, 14. ³ cfr.
 I. Cor. 16, 17. ⁴ ita Ms. Editi: ἐπιπόθητον.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β.

I.

*Magnifice de Christo, qui ad salutem nos vocavit,
 sentiendum est.*

Ἀδελφοί, οὕτως δεῖ ἡμᾶς Φρονεῖν περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς περὶ Θεοῦ, ὡς περὶ κριτῆ ζώντων καὶ νεκρῶν· καὶ εἰς δεῖ ἡμᾶς μικρὰ Φρονεῖν περὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἐν τῷ γὰρ Φρονεῖν ἡμᾶς μικρὰ περὶ αὐτοῦ, μικρὰ καὶ ἐλπίζομεν λαβεῖν. ¹ Καὶ οἱ ἀκρόοντες, ὥσπερ μικρῶν, ἀμαρτάνομεν, εἰς εἰδότες, πόθεν ἐκλήθημεν, καὶ ἐπὶ τίνος, καὶ εἰς ὅν τόπον, καὶ ὅσα ὑπέμεινεν Ἰησοῦς Χριστός παθεῖν ἕνεκα ἡμῶν. Τίνα εἴη ἡμεῖς αὐτῷ δώσομεν ἀντιμισθίαν; ἢ τίνα καρπὸν ἄξιον, οὗ ἡμῖν αὐτὸς ἔδωκεν; πόσα δὲ αὐτῷ ὀφείλομεν ὅσια; τὸ Φῶς γὰρ ἡμῖν ἐχαρίσατο, ὡς πατὴρ υἱὸς ἡμᾶς προσηγόρευσεν, ἀπολλυμένους ἡμᾶς ἔσωσεν. ² Ποῖον εἴη αἶνον αὐτῷ ³ δώσομεν, ἢ μισθὸν ἀντιμισθίας ὧν ἐλάβομεν; πηροὶ ὄντες τῇ διανοίᾳ, προσκυνῶντες λίθους καὶ ξύλα, καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ χαλκὸν, ἔργα ἀνθρώπων· καὶ ὁ βίος ἡμῶν ὅλος ἄλλο ἔδεν ἦν, εἰ μὴ θάνατος. Ἀμαύρωσιν εἴη περικείμενοι, καὶ τοιαύτης ἀχλὺς γέμοντες ἐν τῇ ὁράσει, ἀνεβλέψαμεν, ἀποθέμενοι ἐκεῖνο, ὃ περικείμεθα, νέφος τῇ αὐτῷ θελήσει. Ἠλέησεν γὰρ ἡμᾶς, καὶ σπλαγχνισθεὶς ἔσωσεν, θεασάμενος ἐν ἡμῖν πολλὴν πλάνην καὶ ἀπώλειαν, καὶ μηδεμίαν

¹ Hiulca videtur haec sententia; variis autem modis Syntaxin perfectam reddere conati sunt viri docti. Forte legendum est: Καὶ ἡμεῖς οἱ ἀκρόοντες τῶν, ὥσπερ μικρῶν, ἀμαρ. κ. τ. λ. Wott. Καὶ οἱ παρακρόοντες, ὥσπερ μικρῶν, ἀμαρ. Quique negligenter audimus, quasi tenuia sint, peccamus. Birr.
² ita Wott. ποῖον Ms. ³ δώσωμεν Ms.

ἐλπίδα ¹ ἔχοντας σωτηρίας, εἰ μὴ τὴν παρ' αὐτῶ. ² Ἐκάλεισεν γὰρ ἡμᾶς ἐκ ὄντας, καὶ ἠθέλησεν ἐκ μὴ ὄντος εἶναι ἡμᾶς.

II.

Ecclesia, prius sterilis, vocatione gentium mire foecunda.

³ „Εὐφράνθητι, σείρα, ἡ ἐ τίμωσα· ῥῆξον καὶ βόησον, ἡ ἐκ ὠδίνωσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου, μᾶλλον ἢ τῆς ἐχέσης τὸν ἄνδρα.“ Ὁ εἶπεν, εὐφράνθητι σείρα ἡ ἐ τίμωσα, ἡμᾶς εἶπεν· σείρα γὰρ ἦν ἡ ἐκκλησία ἡμῶν πρὸ τῶ δοθῆναι αὐτῇ τέκνα. Ὁ δὲ εἶπεν, βοήσον ἡ ἐκ ὠδίνωσα, τῶτο λέγει, τὰς προσευχὰς ἡμῶν ἀπλῶς ἀναφέρειν πρὸς τὸν Θεόν, μὴ ὡς αἱ ὠδίνωσαι ⁴ ἐγκυκῶμεν. Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου, μᾶλλον ἢ τῆς ἐχέσης τὸν ἄνδρα· ἐπεὶ ἔρημος ἐδόκει εἶναι ἀπὸ τῶ Θεῶ ὁ λαὸς ἡμῶν, νυνὶ δὲ πισεύσαντες πλείονες ἐγενόμεθα τῶν δοκούντων ἔχειν Θεόν. Καὶ ἑτέρα δὲ γραφὴ λέγει· ⁵ „Ὅτι ἐκ ἡλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλούς.“ Τῶτο λέγει, ὅτι δεῖ τὰς ἀπολλυμένους σώζειν. Ἐκεῖνο γὰρ ἐστὶν μέγα καὶ θαυμαστόν, ἐ τὰ ἐσῶτα σφίρειν, ἀλλὰ τὰ πίπτοντα. Οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς ἠθέλησεν ⁶ σῶσαι τὰ ἀπολλύμενα, καὶ ἔσωσεν πολλὰς ἐλθὼν, καὶ καλέσας ἡμᾶς ἤδη ἀπολλυμένους.

III.

Agnoscamus Christum, facientes mandata ejus et ex corde eum honorantes.

Τοσῶτον ἐν ἔλεος ποιήσαντος αὐτῶ εἰς ἡμᾶς· πρῶτον μὲν, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες τοῖς νεκροῖς Θεοῖς ἐ θύομεν, καὶ ἐ προσκυνῶμεν αὐτοῖς, ἀλλὰ ἐγνωμεν δι' αὐτῶ τὸν πατέρα τῆς ἀληθείας· τίς ἡ γινῶσις ἡ πρὸς αὐτόν, ἡ τὸ μὴ ἀρνεῖσθαι, δι' ἐ ἐγνωμεν αὐτόν; Λέγει δὲ καὶ αὐτός· ⁷ „Τὸν ὁμολογήσαντά με ἐνώ-

¹ Ms. ἔχοντες.

² cfr. Rom. 4, 17. 9, 25.

³ Isai. 54, 1.

⁴ apud Hesych. = ὑπόω = vocem tollere, vociferari.

Wott. Cotel. mavult ἐγκυκῶμεν = ne deficiamus, sc. referre preces; respiciens ad Luc. 18, 1. et Ephes. 3, 13. Sed eadem vis inest τῶ ἐγκυκῶμεν.

⁵ Matth. 9, 13.

⁶ cfr. Matth. 18, 11.

⁷ Matth. 10, 32.

πιον τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω αὐτὸν ἐνώπιον τῆς πατρὸς μου.¹ Οὗτος ὅν ἐστιν ὁ μισθὸς ἡμῶν, εἰ ὅν ὁμολογήσωμεν, δι' ὃ ἐσάθηνμεν. Ἐν τίνι δὲ αὐτὸν ὁμολογῶμεν; Ἐν τῷ ποιεῖν ἃ λέγει, καὶ μὴ παρακῆειν αὐτῷ τῶν ἐντολῶν, καὶ μὴ μόνον χεῖλεσιν αὐτὸν τιμᾶν, ἀλλ' ² ἐξ ὅλης καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας. Λέγει δὲ καὶ ἐν τῷ Ἡσαΐα· ³ „Ὁ λαὸς ἔτος τοῖς χεῖλεσίν μου τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἄπεναι ἀπ' ἐμοῦ.“

IV.

Quomodo Christus vere agnoscatur.

Μὴ μόνον ὅν αὐτὸν καλῶμεν κύριον, ἃ γὰρ τῆτο σώσει ἡμᾶς. Λέγει γάρ· ⁴ „Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, κύριε, κύριε, σωθήσεται, ἀλλὰ ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην.“ Ὡς ὅν, ἀδελφοί, ἐν τοῖς ἔργοις αὐτὸν ὁμολογῶμεν, ἐν τῷ ἀγαπᾶν ⁵ αὐτὸς, ἐν τῷ μὴ μοιχᾶσθαι, μηδὲ καταλαλεῖν ἀλλήλων, μηδὲ ζηλῶν, ἀλλ' ἐγκρατεῖς εἶναι, ἐλεήμονας, ἀγαθούς· καὶ συμπάσχειν ἀλλήλοις ὀφείλο[μεν], καὶ μὴ φιλαργυρεῖν. Ἐν τ[ού]τοις ἔργοις ὁμολογῶμεν ⁶ [θεόν], καὶ μὴ ἐν τοῖς ἐναντίοις· καὶ ἃ δεῖ ἡμᾶς φοβεῖσθαι το[ύ]τον ἀνθρώπου μᾶλλον, ἀλλὰ τὸν θεόν. Δ[ιὰ] τῆτο, ταῦτα ὑμῶν πρᾶσσόν[των], εἶπεν ὁ κύριος· ⁷ εἰ ἂν ᾤτε μετ' ἐμο[ύ] συνηγμένοι ἐν τῷ κόλπῳ μου, καὶ μὴ ποιῆτε τὰς ἐντολάς μου, ἀποβαλῶ ὑμᾶς, καὶ ἐρῶ ὑμῖν· ⁸ „Ἰπάγετε ἀπ' ἐμοῦ, ἐκ οἷδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ, ἐργάζεται ἀνομίας.“

V.

Contemnamus mundum et contendamus ad alterius vitae felicitatem.

Ὅθεν, ἀδελφοί, καταλείψαντες τὴν παροιμίαν τῆς κόσμου τῆτος, ποιήσωμεν τὸ θέλημα τῆς καλέσαντος ἡμᾶς, καὶ μὴ

1 οὖν parum recte. Legerem μὲν vel αὐτόν. Wott. Nihil mutat Birr., nam οὖν = τοίνυν. Gall. 2 cfr. Matth. 22, 37. 3 Isai. 29, 13. 4 Matth. 7, 21. 5 = ἀλλήλους. Birr. Male alii mutant. 6 Alii: τὸν θεόν. Sed articulo spatium in Ms. non datur. Mill. 7 Non est in S. Scriptura. Forsitan ex Evangelio secundum Aegyptios. Wott. 8 Matth. 7, 23. Luc. 13, 27.

Φοβηθῶμεν ἐξελθεῖν ἐκ τῆς κόσμου τέττα. Λέγει γὰρ ὁ κύριος·
¹ „Ἐσεσθε ὡς ἄρνια ἐν μέσῳ λύκων.“ ² Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
 Πέτρος αὐτῷ λέγει· „Ἐὰν ἔν διασπαράξωσιν οἱ λύκοι τὰ ἄρ-
 νία; Εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· μὴ φοβεῖσθωσαν τὰ ἄρνια τῆς
 λύκας μετὰ τὸ ἀποθανεῖν αὐτά. ³ Καὶ ὑμεῖς μὴ φοβεῖσθε
 τῆς ἀποκτείνοντας ὑμᾶς, καὶ μηδὲν ὑμῖν δυναμένων ποιεῖν, ἀλ-
 λά φοβεῖσθε τὸν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ὑμᾶς ἔχοντα ἐξουσίαν
 ψυχῆς καὶ σώματος, τῆ βαλεῖν εἰς γέενναν πυρός.“ Καὶ γι-
 νώσκετε, ἀδελφοί, ὅτι ἡ ἐπιδημία ἐν τῷ κόσμῳ τέττω τῆς σαρ-
 κὸς ταύτης μικρά ἐστίν καὶ ὀλιγοχρόνιος, ἡ δὲ ἐπαγγελία τῆς
 Χριστῆς μεγάλη καὶ θαυμασὴ ἐστίν, καὶ ἀνάπαυσις τῆς μελ-
 λέσης βασιλείας καὶ ζωῆς ⁴ αἰώνιας. Τί ἔν ἐστίν ποιήσαντας
 ἐπιτυχεῖν αὐτῶν, εἰ μὴ ⁵ τὸ ὀσίως καὶ δικαίως ἀνασρέφεισθαι,
 καὶ τὰ κοσμικὰ ταῦτα ὡς ἀλλότρια ἡγεῖσθαι, καὶ μὴ ἐπι-
 θυμεῖν αὐτῶν; Ἐν γὰρ τῷ ἐπιθυμεῖν ἡμᾶς κτήσασθαι ταῦτα,
 ἀποπίπτομ[εν] τῆς ὁδοῦ τῆς δικαίας.

VI.

*Seculum praesens et futurum duo inimici. Spreto illo
 hoc diligamus. Aliter nulla salutis spes.*

Λέγει δὲ ὁ κύριος· ⁶ „Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δύο κυ-
 ρίοις δελεῦε[ιν].“ Ἐὰν ἡμεῖς θέλωμεν καὶ θεῷ δ[ουλ]εύειν καὶ
 μαμωνᾷ, ἀσύμφο[ρ]ον ἡμῖν ἐστίν. ⁷ „Τί γὰρ τὸ ὄφελος, εἰάν
 τις τὸν ὅλον κόσμον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν ⁸ ζημιωθῇ;“
 Ἔστιν δὲ ἔτος ὁ αἰὼν καὶ ὁ μέλλων δύο ἐχθροί· ἔτος λέγει
 μοιχείαν, καὶ φθοράν, καὶ φιλαργυρίαν, καὶ ἀπάτην· ἐκεῖνος
 δὲ τούτοις ἀποτάσσεται. Οὐ δυνάμεθα ἔν τῶν δύο φίλοι εἶναι·
 δεῖ δὲ ἡμᾶς τέττω ἀποταξαμένους ἐκεῖνω ⁹ χρῆσθαι. ¹⁰ Οἰώμεθα
 ὅτι βέλτιόν ἐστίν τὰ ἐνθάδε μισῆσαι, ὅτι μικρά καὶ ὀλιγοχρό-
 νια καὶ φθαρτά· ἐκεῖνα δὲ ἀγαπῆσαι, τὰ ἀγαθὰ καὶ ἄφθαρτα.

¹ Matth. 10, 16. Luc. 10, 3. ² Haec non sunt in S. Scri-
 ptura. ³ Matth. 10, 28. Luc. 12, 4. 5. ⁴ Davis. mavult
 αἰώνιος, sc. ἀνάπαυσις. ⁵ Davis. mavult τῷ. ⁶ Matth. 6, 24.
 Luc. 16, 13. ⁷ Matth. 16, 26. ⁸ Ita Mill. ex Ms. Alii
 ζημιώση. ⁹ Ms. χρᾶσθαι. ¹⁰ Ms. οἰόμεθα.

Ποιῶντες γὰρ τὸ θέλημα τῆς Χριστοῦ εὐρήσομεν ἀνάπαυσιν· εἰ δὲ μήγε, ἔδεν ἡμᾶς ῥύσεται ἐκ τῆς αἰώνιας κολάσεως, εἰς ἀν παρα-
 κέσωμεν τῶν ἐντολῶν αὐτῆς. Λέγει δὲ καὶ ἡ γραφὴ ἐν τῷ
 Ἰεζεκιήλ· ¹ „Ὅτι εἰς ἀνὰ σὴ Νῶε καὶ Ἰάβ καὶ Δανιήλ, ἔρ-
 σονται τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ.“ Εἰ δὲ καὶ οἱ
 τοιοῦτοι δίκαιοι ἔδύνανται ταῖς αὐτῶν δικαιοσύναις ῥύσασθαι τὰ
 τέκνα αὐτῶν· ἡμεῖς, εἰς ἀν μὴ τηρήσωμεν τὸ βάπτισμα ἀγνὸν καὶ
 ἀμίαντον, ποῖα πεποιθήσει εἰσελευσόμεθα εἰς τὸ βασίλειον τῆς
 Θεοῦ; ἢ τίς ἡμῶν παράκλητος ἔσαι, εἰς ἀν μὴ εὐρεθῶμεν ἔργα
 ἔχοντες ὅσια καὶ δίκαια;

VII.

Certandum est nobis, ut coronemur.

Ὡστε ἔν, ἀδελφοί μῃ, ἀγωνισώμεθα, εἰδότες, ὅτι ἐν
 χερσὶν ὁ ² αἰὼν, καὶ ὅτι εἰς τὰς Φθαρτὰς ἀγῶνας ³ κατα-
 πλέουσιν πολλοί· ἀλλ' ἔ πάντες σεφανοῦνται, εἰ μὴ οἱ πολλὰ
 νοπιάσαντες καὶ καλῶς ἀγωνισάμενοι. Ἡμεῖς ἔν ἀγωνισώμεθα,
 ἵνα πάντες σεφανωθῶμεν. Ὡστε ⁴ θῶμεν τὴν ὁδὸν τὴν εὐ-
 θεῖαν, ἀγῶνα τὸν ἀφθαρτον, καὶ πολλοὶ εἰς αὐτὸν καταπλεύ-
 σωμεν, καὶ ἀγωνισώμεθα, ἵνα καὶ σεφανωθῶμεν· καὶ εἰ μὴ
 δυνάμεθα ἅπαντες σεφανωθῆναι, καὶ ἐγγὺς τῆς σεφάνης γενώ-
 μεθα. Εἰδέναι ἡμᾶς δεῖ, ὅτι ὁ τὸν Φθαρτὸν ἀγῶνα ἀγωνιζό-
 μενος, εἰς ἀν εὐρεθῇ Φθείρων, μασιγασθεὶς αἴρεται, καὶ ἔξω βάλ-
 λεται τῆς σαδίας. Τί δοκεῖτε; ὁ τὸν τῆς ἀφθαρσίας ἀγῶνα Φθεί-
 ρας, τί παθεῖται; Τῶν γὰρ μὴ τηρησάντων, Φησὶν, τὴν σφρα-
 γίδα· ⁵ „Ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν ἔ
 σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὄρασιν πάση σαρκί.“

¹ Ezech. 14, 14. 20. ² Suspiciantur viri docti, legendum
 esse: ἀγών. Gall. ³ f. καταπαλαίσσιν Wott. Nihil mutant
 Frey et Birr., quibus elegans videtur significatio navigatio-
 nis ad situm Corinthi, ubi ludi Isthmici celebrabantur. Gall.
⁴ Wott. vertit: curramus quasi a θεῷ; Birr.: ponamus i. e.
 proponamus nobis, a τίθημι. Cotel. et Colom. malunt: θέωμεν.
⁵ Isai. 66, 24.

VIII.

*Quamdiu in hoc mundo sumus, poenitentiam agamus et
carnem castam servemus.*

Ὡς ἔν ἐσμεν ἐπὶ γῆς, μετανοήσωμεν· πηλὸς γάρ ἐσμεν
εἰς τὴν χεῖρα τῆς τεχνίτης. Ὁν τρόπον γὰρ ὁ κεραμεὺς, εἰ
ποιῇ σκεῦος, καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς διασραφῇ ἢ συντριβῇ,
πάλιν αὐτὸ ἀναπλάσσει· εἰ δὲ προφθάσῃ εἰς τὴν κάμινον τῆς
πυρὸς αὐτὸ βαλεῖν, ἐκέτι βοηθήσει αὐτῷ· ὣτως καὶ ἡμεῖς ἕως
ἐσμέν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν τῇ σαρκὶ ἧς ἐπράξαμεν ποιηρὰ,
μετανοήσωμεν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἵνα σωθῶμεν ὑπὸ τῆς κυ-
ρίως, ἕως ἔχομεν καιρὸν μετανοίας. Μετὰ γὰρ τὸ ἐξελθεῖν
ἡμᾶς ἐκ τῆς σαρκὸς, ἐκέτι δυνάμεθα ἐκεῖ ἐξομολογήσασθαι ἢ με-
τανοεῖν ἔτι. Ὡς, ἀδελφοί, ποιήσαντες τὸ θέλημα τῆς πατρὸς,
καὶ τὴν σάρκα ἀγνὴν τηρήσαντες, καὶ τὰς ἐντολὰς τῆς κυρίως φυ-
λάξαντες, ληψόμεθα ζωὴν αἰώνιον. Λέγει γὰρ ὁ κύριος ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ· ¹ „Εἰ τὸ μικρὸν ἔκ ἐτηρήσατε, τὸ μέγα τίς ὑμῶν
δώσει; λέγω γὰρ ὑμῶν· ² ὅτι ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολ-
λῷ πιστὸς ἐσιν.“ Ἀρα ἔν τῷ λέγει· ³ τηρήσατε τὴν σάρκα
ἀγνὴν καὶ τὴν σφραγίδα ἁσπίλον, ἵνα τὴν αἰώνιον ζωὴν ⁴ ἀπο-
λάβωμεν.

IX.

In carne judicabimur, ergo praeparemus nos in tempore.

Καὶ μὴ λεγέτω τις ὑμῶν, ὅτι αὕτη ἡ σὰρξ ἔκ κρίνεται,
ἐδὲ ἀνίσταται. Γινώτε, ἐν τίνι ἐσώθητε, ἐν τίνι ἀνιεβλέψατε,
εἰ μὴ ἐν τῇ σαρκὶ ταύτῃ ὄντες. Δεῖ ἔν ἡμᾶς ὡς ναὸν θεοῦ
φυλάσσειν τὴν σάρκα. Ὁν τρόπον γὰρ ἐν τῇ σαρκὶ ἐκλήθητε,
καὶ ἐν τῇ σαρκὶ ἐλεύσεσθε. ⁵ Ὡς Χριστὸς ὁ κύριος, ὁ σώσας
ἡμᾶς, ὃν μὲν τὸ πρῶτον πνεῦμα, ἐγένετο σὰρξ, καὶ οὕτως

¹ Forsan ex Evangelio apocrypho. Wott.

² Luc. 16, 10.

³ Haec non, ut Wott. visum, ex libro apocr. citata sunt, sed a Clemente ipso scripta ad interpretationem loci antecedentis S. Scripturae.

⁴ f. ἀπολάβετε. Wott.

⁵ Edit.: Ὁ Ἰησοῦς.

Wott. ex Ms. restituit Εἷς, Millius Ὡς, quod et placet Davisio, nam sequitur οὕτως.

ἡμᾶς ἐκάλεσεν· οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν ταύτῃ τῇ σαρκὶ ἀποληψόμεθα τὸν μισθόν. Ἀγαπῶμεν ἑν ἀλλήλους, ὅπως ἔλθωμεν πάντες εἰς τὴν βασιλείαν τῆς θεᾶς. ¹ Ὡς ἔχομεν καιρὸν τῆς ἰαθῆναι, ἐπιδῶμεν ἑαυτοὺς τῷ θεράπεύοντι θεῷ, ἀντιμισθίαν αὐτῷ δίδόντες. Ποίαν; Τὸ μετανοῆσαι ἐξ εἰλικρινὲς καρδίας. Προγνώσης γὰρ ἔστιν τῶν πάντων, καὶ εἰδὼς ἡμῶν τὰ ἐν καρδίᾳ. Δῶμεν ἑν αὐτῷ ² αἶνον, μὴ ἀπὸ σώματος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καρδίας, ἵνα ἡμᾶς προσδέξηται ὡς υἱός. Καὶ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος· ³ „Ἀδελφοί μου ἔτοί εἰσιν οἱ ποιεῖντες τὸ θέλημα τῆς πατρὸς μου.“

X.

Vitio relicto virtutem persequamur, et bona promissa mundanis praeponamus deliciis.

Ὡστε, ἀδελφοί μου, ποιήσωμεν τὸ θέλημα τῆς πατρὸς τῆς καλέσαντος ἡμᾶς, ἵνα ζήσωμεν, καὶ διώξωμεν μᾶλλον τὴν ἀρετὴν, τὴν δὲ κακίαν καταλείψωμεν, ὡς προδοίπορον τῶν ⁴ ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ φύγωμεν τὴν ἀσέβειαν, μὴ ἡμᾶς καταλάβῃ κακία. Ἐὰν γὰρ σπευδάσωμεν ἀγαθοποιεῖν, διώξεται ἡμᾶς εἰρήνη. Διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν ἔκ ἐστιν εὐρεῖν ⁵ ἄνθρωπον, οἷτινες παράγῃ φόβος ἀνθρωπίνης, προηρημένοι μᾶλλον τὴν ἐνθάδε ἀπόλαυσιν, ἢ τὴν μέλλουσαν ἐπαγγελίαν. Ἀγνοοῦσιν γὰρ, ἡλίγκην ἔχει βάσανον ἢ ἐνθάδε ἀπόλαυσις, καὶ οἷαν τρυφὴν ἔχει ἡ μέλλουσα ἐπαγγελία. Καὶ εἰ μὲν αὐτοὶ μόνοι ταῦτα ἐπρασσον, ἀνεκτὸν ἦν· νῦν δὲ ἐπιμένουσιν κακοδιδοσικαλῶντες

¹ cfr. Gal. 6, 10. ² Ms. αἰώνιον. *Birr.* affirmat, scripsisse Clementem αἶνον αἰώνιον. *Gall.* ³ Matth. 12, 50. ⁴ *Cotel. et alii* malunt: τιμωριῶν. At *Wott.* retinet ἁμαρτιῶν. Vox enim κακία denotare potest internum mentis affectum, τὴν ἐπιθυμίαν; ἁμαρτία scelus foris peractum. Forte respexit Clemens ad Jac. 1, 15. *Gall.* ⁵ Ms. habet *ANON.* i. e. ἄνθρωπον, forte pro *ANON.*, i. e. ἄν θεόν. Ita *Wott.*, qui legendum esse putat: οὐκ ἔστιν (αὐτοῖς) εὐρεῖν ἄν θεόν κ. τ. λ. Forte legendum: οὐκ ἔστιν εὐρεῖν [αὐτὴν sc. τὴν εἰρήνην] ἄνθρωπον [pro ἀνθρώπῳ] κ. τ. λ.

τὰς ¹ ἀναιτίους ψυχὰς, ἐκ εἰδότες, ὅτι δισσήν ἔχουσιν τὴν κρίσιν, αὐτοὶ τε, καὶ οἱ ἀκρόντες αὐτῶν.

XI.

Divinis promissis fidem habentes serviamus Deo, et erit nobis beatitudo aeterna.

Ἡμεῖς ἔν ἐν καρτάρᾳ καρδίᾳ δελεύσωμεν τῷ Θεῷ, καὶ ἐσόμεθα δίκαιοι· ἐὰν δὲ μὴ δελεύσωμεν, διὰ τῆ μὴ πισεύειν ἡμᾶς [τῇ] ἐπαγγελίᾳ τῆ Θεῶ, ταλαίπωρ[οι] ἐσόμεθα. Λέγει γὰρ καὶ ὁ προ[Φη]τικὸς λόγος· ² „Ταλαίπωροί εἰσιν οἱ δίψυχοι, οἱ δισάζοντες τ[ῇ] καρδίᾳ, οἱ λέγοντες· ταῦτα π[ά]ντα ἡκέσαμεν καὶ ἐπὶ τῶν πατ[έ]ρων ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ ³ υἱοὶ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας προσδεχόμενοι, ἐδὲν τέτων ἐωράκαμεν ⁴ ἔτι. Ἀνόητοι, ⁵ συμβάλετε ἑαυτὰς ξύλῳ, λάβετε ἄμπελον· πρῶτον μὲν Φυλλορῥοεῖ, εἴτα βλαστὸς γίνεται, μετὰ ταῦτα ὄμφαξ, εἴτα σαφυλὴ παρεσηκυῖα· ἔτως καὶ ὁ λαὸς μὲ ἀκατασασίας καὶ θλίψεις ἔσχεν· ἔπειτα ἀπολήψεται τὰ ἀγαθὰ.“ Ὡς, ἀδελφοί μὲ, μὴ διψυχῶμεν, ἀλλὰ ἐλπίσαντες ὑπομείνωμεν, ἵνα καὶ τὸν μισθὸν νομισώμεθα. Πιστὸς γάρ ἐστιν, ὁ ἐπαγγειλάμενος τὰς ἀντιμισθίας ἀποδιδόναι ἐκάστῳ τῶν ἔργων αὐτῶ. Ἐὰν ἔν ποιήσωμεν τὴν δικαιοσύνην ἐναντίον τῆ Θεῶ, εἰσήξομεν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτῶ, καὶ ληψόμεθα τὰς ἐπαγγελίας, ⁶ „ὡς ⁷ [οὗς] ἐκ ἤκασεν, ἐδὲ ὀφθαλμὸς ἶδεν, ἐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη.“

XII.

Exspectemus quotidie regnum Dei.

Ἐνδεχόμεθα ἔν κατ' ὥραν τὴν βασιλείαν τῆ Θεῶ ἐν ἀγάπῃ καὶ δικαιοσύνῃ, ἐπειδὴ ἐκ οἶδαμεν τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφα-

¹ Ms. ἀνείλους, ε pro αι posito, quod saepius fit in hoc Ms. Wott. ² Haec citari videntur ex libro apocrypho. Wott. V. sup. Epist. I. c. XXIII. ³ Haec vox interlinearis tantum et minutione caractere, at eadem manu exarata, habetur in Ms. Wott. Verum Dav. eam pro inani additamento habet. Et sane non comparet in superioris Epist. c. XXIII. Gall. ⁴ Ita conjicit Wott. Ms. ὅτι. ⁵ Ms. συμβάλητε. ⁶ I. Cor. 2, 9. ⁷ Non est in Ms.

νείας τῷ θῷ. Ἐπερωτηθεὶς γὰρ αὐτὸς ὁ κύριος ὑπὸ τινος, πότε ἤξει αὐτῷ ἡ βασιλεία, εἶπεν· ¹ „Ὅταν ἔσω τὰ δύο ἐν, καὶ τὸ ἔξω ὡς τὸ ἔσω, καὶ τὸ ἄρσεν μετὰ τῆς θηλείας, οὔτε ἄρσεν, οὔτε θῆλυ.“ Τὰ δύο δὲ ἐν ἐστίν, ὅταν λαλῶμεν ² αὐτοῖς ἀλλήθειαν, καὶ ἐν δυοὶ σώμασιν ἀνυποκρίτως εἴη μία ψυχὴ. Καὶ τὸ ἔξω ὡς τὸ ἔσω, τῷτο λέγει· τὴν ψυχὴν λέγει τὸ ἔσω, τὸ δὲ ἔξ[ω] τὸ σῶμα λέγει. Ὁν τρόπον ἔν σα τὸ σῶμα φαίνεται, οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ σα ³ δῆλη ἔσω ἐν τοῖς καλοῖς ἔργοις. Καὶ τὸ ἄρσεν μετὰ τῆς θηλείας, ἔτε ἄρσεν, ἔτε θῆλυ, τῷτο ⁴ * * * * *

¹ ex Evang. secundum Aegyptios. cfr. Clem. Alex. Strom. III. c. 13. p. 553. Wott. ² Jun. ἀλλήλοις. Mill. ἑαυτοῖς. ³ Ms. δῆλος. ⁴ Reliqua desunt, sed supplenda sunt ex Clem. Alex. l. c., cui τὸ ἄρσεν iram, τὸ θῆλυ cupiditatem significat.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ εὐλογημένῃ ἐν μεγέθει Θεοῦ πατρὸς καὶ πληρώματι, τῇ προωρισμένῃ πρὸ αἰώνων εἶναι διὰ παντὸς εἰς δόξαν παράμονον, ἄτρεπτον, ἡνωμένην καὶ ἐκλελεγμένην ἐν πάθει ἀληθινῷ, ἐν θελήματι τῷ πατρὸς καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἀξιομακαρίσω, τῇ ἔσῃ ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας, πλεῖστα ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἐν ἀμώμῳ χάριτι χαίρειν.

I.

Laus Ephesiorum ob legationem ipsi missam. Laus Onesimi.

¹ Ἀποδεχόμενος ἐν Θεῷ τὸ πολυαγάπητόν ² σε ὄνομα, ὃ κέντησθε φύσει δικαία, κατὰ πίσιν καὶ ἀγάπην ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ σωτῆρι ἡμῶν. Μιμηταὶ ὄντες Θεῶ, ἀναζωπυρήσαντες ἐν αἵματι Θεῶ, ³ τὸ συγγενικὸν ἔργον τελείως ἀπηρτίσατε. Ἀκέσαντες γὰρ δεδεμένον ἀπὸ Συρίας ὑπὲρ τῷ κοινῷ ὀνόματος καὶ ἐλπίδος, ⁴ ἐλπίζοντα τῇ προσευχῇ ὑμῶν ἐπιτυχεῖν ἐν Ῥώμῃ

¹ Suscepi dilectum nomen vestrum i. e. vos dilectos et gloriosos Ephesios in persona episcopi vestri Onesimi. ² collective. ³ opus fraternitatis. ⁴ Periodus haec non absoluitur. Vetus interpres apodosin habet: videre festinastis, quod ponendum ante ἐλπίζοντα.

Θηριομαχῆσαι, ἵνα διὰ τῆς μαρτυρίας ἐπιτυχεῖν δυνήσῃ μαθητὴς εἶναι τῆς ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ἀνενεγκόντος Θεοῦ προσφοράν καὶ θυσίαν. Ἐπεὶ ἔν τήν πολυπληθίαν ὑμῶν ἐν ὀνόματι Θεοῦ ἀπείληφα ἐν Ὀνησίμῳ, τῷ ἐν ἀγάπῃ ἀδιηγῆται, ὑμῶν δὲ ἐν σαρκὶ ἐπισκόπῳ, ὃν εὐχομαι κατὰ Ἰησοῦν Χριστὸν ὑμᾶς ἀγαπᾶν, καὶ πάντας ὑμᾶς αὐτῷ ἐν ὁμοιότητι εἶναι. Εὐλογητὸς γὰρ ὁ χαρισάμενος ὑμῖν ἀξίοις ἔσι τοιῶτον ἐπίσκοπον κεντῆσθαι.

II.

Laus reliquorum legatorum. Exhortatio ad obedientiam erga episcopum et presbyterium.

Περὶ δὲ τῆς συνδέλφου μου Βέρρης, τῆς κατὰ Θεὸν διακόνου ὑμῶν ἐν πᾶσι εὐλογημένης, εὐχομαι παραμεῖναι αὐτὸν εἰς τιμὴν ὑμῶν καὶ τῆς ἐπισκόπου. Καὶ Κρόκος δέ, ὁ Θεοῦ ἀξίος καὶ ὑμῶν, ὃν ἐξεμπλάριον τῆς ἀφ' ὑμῶν ἀγάπης ἀπέλαβον, κατὰ πάντα με ἀνέπαυσεν, ὥς καὶ αὐτὸν ὁ πατήρ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναψύξει ἅμα Ὀνησίμῳ καὶ Βέρρῳ καὶ Εὐπλῳ καὶ Φρόντωνι, δι' ὧν πάντας ὑμᾶς κατὰ ἀγάπην εἶδον. Ὀναίμην ὑμῶν διὰ παντός, εἴαν περ ἀξίος ᾖ. Πρέπον ἔν ἐσιν κατὰ πάντα τρόπον δοξάζειν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν δοξάσαντα ὑμᾶς, ἵνα ἐν μιᾷ ὑποταγῇ ᾗτε κατηρτισμένοι (¹ τῷ αὐτῷ νοῦ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ, καὶ τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες περὶ τῆς αὐτῆς, ἵνα) ἐπιτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ κατὰ πάντα ᾗτε ἡγιασμένοι.

III.

Sine omni superbia — amore ductus — vos adhortor.

Οὐ διατάσσομαι ὑμῖν, ὥς ᾧ τις. Εἰ γὰρ καὶ δέδεμαι ἐν τῷ ὀνόματι, ἔπω ἀπήρτισμαι ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ. Νῦν γὰρ ἀρχὴν ἔχω τῆς μαθητεύεσθαι, καὶ προσλαλῶ ὑμῖν ὡς συνδιδασκαλίταις μου. Ἐμὲ γὰρ ἔδει ὑφ' ὑμῶν ὑπαλειφθῆναι πίσει, νεφελῇ, ὑπομονῇ, μακροθυμίᾳ. Ἀλλ' ἐπεὶ ἡ ἀγάπη ἐν ἐμῇ μεσιωπᾶν περὶ ὑμῶν· διὰ τῆς προέλαβον παρακαλεῖν ὑμᾶς, ὅπως συντρέχητε τῇ γνώμῃ τῆς Θεοῦ. Καὶ γὰρ Ἰησοῦς Χριστὸς, τὸ ἀδιά-

¹ Haec inclusa male inserta sunt ex I. Cor. 1, 10. Gall.
² propter nomen christianum.

κριτον ἡμῶν ζῆν, τῷ πατρὶς ἡ γνώμη, ὡς καὶ οἱ ἐπίσκοποι,
οἱ κατὰ τὰ πέρατα ὀρισθέντες, ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ γνώμη εἰσίν.

IV.

Presbyterii unitas cum episcopo vobis imitanda est.

“Ὅθεν πρέπει ὑμῖν συντρέχειν τῇ τῷ ἐπισκόπῳ γνώμῃ,
ὅπερ καὶ ποιεῖτε. Τὸ γὰρ ἀξιονόμαστον ὑμῶν πρεσβυτέριον, τῷ
θεῷ ἄξιον, ὥτως συνήρμους τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς χορδαὶ κιθάρας.
Διὰ τὸτο ἐν τῇ ὁμονοίᾳ ὑμῶν καὶ συμφώνῳ ἀγάπῃ Ἰησοῦς
Χριστὸς ἄδεται. Καὶ οἱ κατ’ ἀνδρα δὲ χορὸς γίνεσθε, ἵνα σύμ-
φωνοι ὄντες ἐν ὁμονοίᾳ, χρῶμα θεῷ λαβόντες ἐν ἐνότητι,
¹ ἄδητε ἐν Φωνῇ μιᾷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ πατρί, ἵνα ὑμῶν
καὶ ἀκρόασις, καὶ ² ἐπιγινώσκων, δι’ ὧν ἐπράσσετε, μέλη ὄντας
τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Χρήσιμον ἔν ἐστιν ὑμᾶς ἐν ἀμώμῳ ἐνότητι εἶναι,
ἵνα καὶ θεῷ πάντοτε μετέχητε.

V.

Laus et utilitas hujus unitatis.

Εἰ γὰρ ἐγὼ ἐν μικρῷ χρόνῳ τοιαύτην συνήθειαν ἔσχον
πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν, ἐκ ³ ἀνθρωπίνην ἔσαν, ἀλλὰ πνευ-
ματικὴν, πόσω μᾶλλον ὑμᾶς μακαρίζω, τὰς ἐγνεκράμενους ὥτως,
ὡς ἡ ἐκκλησία Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τῷ πατρί,
ἵνα πάντα ἐν ἐνότητι σύμφωνά ᾤ; Μηδεὶς πλανᾶσθω· εἴαν
μή τις ᾤ ἐντὸς τῷ θυσιαστηρίου, ὑπερεῖται τῷ ἄρτι τῷ θεῷ. Εἰ
γὰρ ἐνὸς καὶ δευτέρου προσευχὴ τοσαύτην ἰσχὺν ἔχει, πόσω
μᾶλλον ἢ τε τῷ ἐπισκόπῳ καὶ πάσης ἐκκλησίας; Ὁ ἔν μὴ ἐρ-
χόμενος ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἑαυτὸν διέκρινεν. Γέγραπται γάρ·
⁴ „ὑπερηφάνοις ὁ θεὸς ἀντιτάσσεται.“ Σπιδάσωμεν ἔν, μὴ
ἀντιτάσσασθαι τῷ ἐπισκόπῳ, ἵνα ὦμεν θεῷ ὑποτασσόμενοι.

¹ Ms. ἄδειτε. ² f. ἐπιγινώσκει Gall. Vetus interpres lege-
bat: καὶ ἐπιγινώσκει, δι’ ὧν εὐπράσσετε, μέλη ὄντες κ. τ. λ.: et
cognoscat, per quem bonum operamini, membra
existentes filii ejus (ipsius). Cotel. vertit: et agnoscat ex
iis quae operamini, membra esse vos filii ipsius. ³ i. e. κα-
τὰ σάρκα. ⁴ Prov. 3, 34. Jac. 4, 6. I. Petr. 5, 5.

VI.

*Respiciatis episcopum ut Christum ipsum. Onesimus
hac in re vos laudat.*

Καὶ ὅσῳ βλέπει τις σιγῶντα ἐπίσκοπον, πλειόνως αὐ-
τὸν φοβείσθω· πάντα γὰρ, ὃν πέμπει ὁ οἰκοδεσπότης εἰς ἰδίαν
οἰκονομίαν, ἕτως δεῖ ἡμᾶς αὐτὸν δέχεσθαι, ὡς αὐτὸν τὸν πέμ-
ψαντα. Τὸν ἔν ἐπίσκοπον δῆλον ὅτι ὡς αὐτὸν τὸν κύριον
δεῖ ¹ προσβλέπειν. Αὐτὸς μὲν ἔν Ὀνήσιμος ὑπερεπαινεῖ ὑμῶν
τὴν ἐν Θεῷ εὐταξίαν, ὅτι πάντες κατὰ ἀλήθειαν ζῆτε, καὶ
ὅτι ἐν ὑμῖν ἑδεμῖα αἵρεσις κατοικεῖ· ἀλλ' ἑδὲ ἀκέτε τίνας
πλέον ² ἢ περ Ἰησοῦ Χριστοῦ λαλῶντος ἐν ἀληθείᾳ.

VII.

*Cavete ab haereticis; Christus — Θεάνθρωπος — unus
medicus est.*

Εἰώθασι γὰρ τινες δόλῳ πονηρῷ ³ τὸ ὄνομα περιφέρειν,
ἀλλὰ τινα πράσσοντες ἀνάξια Θεῷ· ἕς δεῖ ὑμᾶς ὡς θηρία ἐκ-
κλίνειν. Εἰσὶν γὰρ κύνες λυσσῶντες, λαθροδήκται· ἕς δεῖ
ὑμᾶς φυλάσσεσθαι ὄντας δυσθεραπεύτους. ⁴ Εἰς ἰατρός ἐστιν,
σαρκικός τε καὶ πνευματικός, γενητὸς καὶ ἀγένητος, ἐν σαρὶ
γενόμενος Θεός, ἐν ⁵ θανάτῳ ζωὴ ἀληθινὴ, καὶ ἐκ Μαρίας
καὶ ἐκ Θεοῦ, πρῶτον παθητὸς καὶ τότε ἀπαθής, ⁶ Ἰησοῦς Χρι-
στὸς ὁ κύριος ἡμῶν.

VIII.

*Ne seducamini. Vos estis magni et spirituales, ego
minimus.*

Μὴ ἔν τις ὑμᾶς ἐξαπατάτω, ὥσπερ ἑδὲ ἐξαπατᾶσθε,
ὅλοι ὄντες Θεῷ. Ὅταν γὰρ μηδεμῖα ἔρις ἐνείρισαι ἐν ὑμῖν, ἡ
δυνα-

¹ Ms. προσβλέπειν.

² Ms. εἴπερ.

³ nomen christianum.

⁴ h. l. l. Athanas. de synod. Arim. et Seleuc. n. 47. T. I. P. II. p. 761 (edit. BB.) Theodoret. Dial. I. T. IV. p. 51. ed. Schulze. Gelasius I. adv. Eutych. et Nestor. (Bibl. PP. Paris. T. IV. P. I. p. 423 F).

⁵ ita Vossius sec. Athanas. Theodoret. et Gelas. Ms. ἀθανάτῳ ζωῇ ἀληθινῇ.

⁶ haec restituenda ex Theodoro, Gelasio et veteri versione. Voss.

δυναμένη ὑμᾶς βασανίσαι, ἄρα κατὰ Θεὸν ζῆτε. Περὶ ψῆμα ὑμῶν, καὶ ¹ ἀγνίζομαι ² ὑμῶν Ἐφεσίων ἐκκλησίας, τῆς διαβοήτης τοῖς αἰῶσιν. ³ Οἱ σαρκικοὶ τὰ πνευματικὰ πράσσειν ἔδύνανται, ἔδὲ οἱ πνευματικοὶ τὰ σαρκικά· ὥσπερ ἔδὲ ἡ πίσις τὰ τῆς ἀπιστίας, ἔδὲ ἡ ἀπιστία τὰ τῆς πίσεως. Ἄ δὲ καὶ κατὰ σάρκα πράσσετε, ταῦτα πνευματικὰ ἐσιν· ἐν Ἰησοῦ γὰρ Χριστῷ πάντα πράσσετε.

IX.

Falsis doctoribus non prae buistis aures, vos — templa Dei.

Ἐγνων δὲ παροδεύσαντάς τινας ἐκεῖθεν, ἔχοντας κακὴν διδαχὴν· ἔς ἧν εἰάσατε σπεῖραι εἰς ὑμᾶς, βύσαντες τὰ ὦτα, εἰς τὸ μὴ παραδέξασθαι τὰ σπειρόμενα ὑπ' αὐτῶν, ὡς ὄντες λίθοι ναοῦ πατρὸς, ἡτοιμασμένοι εἰς οἰκοδομὴν Θεοῦ πατρὸς, ἀναφερόμενοι εἰς τὰ ὕψη διὰ τῆς μηχανῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ ἐσιν σφυρὸς, σχοινίῳ χρώμενοι τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ· ἡ δὲ πίσις ὑμῶν ἀναγωγεὺς ὑμῶν, ἡ δὲ ἀγάπη ὁδὸς ἡ ἀναφέρουσα εἰς Θεόν. Ἐσὲ ἔν καὶ σύνοδοι πάντες, Θεοφόροι καὶ ⁴ ναοφόροι, Χριστοφόροι, ⁵ ἁγιοφόροι, κατὰ πάντα κεκοσμημένοι ἐντολαῖς Ἰησοῦ Χριστοῦ· οἷς καὶ ἀγαλλιωμαι, ὅτι ἡξιώσθην δι' ὧν γράφω προσομιλῆσαι ὑμῖν καὶ συγχαρῆναι, ὅτι κατ' ἄλλον βίον ἔδὲν ἀγαπᾶτε, εἰ μὴ μόνον τὸν Θεόν.

X.

Orate pro aliis, sitis mites, humiles etc.

Καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων δὲ ἀνθρώπων ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε. Ἐσὶν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐλπίς μετανοίας, ἵνα Θεὸς τύχωσιν. Ἐπιτρέψατε ἔν αὐτοῖς καὶ ἐκ τῶν ἔργων ὑμῖν μαθητευσθῆναι. Πρὸς τὰς ὀργὰς αὐτῶν ὑμεῖς πραεῖς, πρὸς τὰς μεγαλορρημοσύνας αὐτῶν ὑμεῖς ταπεινόφρονες, πρὸς τὰς βλασφημίας αὐτῶν ὑμεῖς τὰς προσευχὰς, πρὸς τὴν πλάνην αὐτῶν ὑμεῖς

¹ f. ἀγνίζομαι Cot. ² adde ὑφ', quod incuria librarii deletum puto. Interpres vetus: a vestra Eph. ecclesia. Sensus est: vos estis magni et spirituales, ego minimus et a vobis repurgandus. ³ haec ad laudem Ephesiorum. ⁴ de spirituali templo. Voss. ⁵ Ms. ἀγνόφοροι.

ἐδραῖοι τῇ πίσει, πρὸς τὸ ἄγριον αὐτῶν ὑμεῖς ἡμεροί. Μὴ σπιδάζοντες ἀντιμιμήσασθαι αὐτὰς, ἀδελφοί αὐτῶν εὐρηθῶμεν τῇ ἐπιεικείᾳ· μιμηταὶ δὲ τῆς κυρίας σπιδάζωμεν εἶναι, [¹ τίς πλέον ἀδικηθεὶς, τίς ἀποσερηθεὶς, τίς ἀθετηθεὶς;], ἵνα μὴ τῆς διαβόλου βοτάνῃ τις εὐρεθῇ ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ἐν πάσῃ ἀγνεΐᾳ καὶ σωφροσύνῃ μένετε, ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, σαρκικῶς καὶ πνευματικῶς.

XI.

*Novissima jam sunt tempora; timeamus Dominum;
orate pro me.*

Ἐσχατοὶ καιροὶ λοιπόν. Αἰσχυνθῶμεν, φοβηθῶμεν τὴν μακροθυμίαν τῆς Θεᾶς, ἵνα μὴ ἡμῖν εἰς κρίμα γένηται. Ἡ γὰρ τὴν μέλλουσαν ὀργὴν φοβηθῶμεν, ἢ τὴν ἐνεσῶσαν χάριν ἀγαπήσωμεν.² ἐν τῶν δύο. Μόνον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εὐρεθῆναι, εἰς τὸ ἀληθινὸν ζῆν. Χωρὶς τούτων μηδὲν ὑμῖν πρεπέτω, ἐν ᾧ τὰ δεσμὰ περιφέρω, τὰς πνευματικὰς μαργαρίτας, ἐν οἷς γένοιτό μοι ἀναστῆναι τῇ προσευχῇ ὑμῶν, ἥς γένοιτό μοι αἰεὶ μέτοχον εἶναι, ἵνα ἐν κλήρῳ Ἐφρησίων εὐρεθῶ τῶν χριστιανῶν, οἱ καὶ τοῖς ἀποστόλοις πάντοτε συνῆνεσαν ἐν δυνάμει Ἰησοῦ Χριστοῦ.

XII.

Laus Ephesiorum. Martyrium instans.

Οἶδα, τίς εἰμι καὶ τίσιν γράφω. Ἐγὼ κατὰκρίτος, ὑμεῖς ἡλεημένοι· ἐγὼ ὑπὸ κίνδυνον, ὑμεῖς ἐσηριγμένοι.³ Πάροδος ἐσε τῶν εἰς Θεὸν ἀναιρεμένων· Παύλος συμμύσαι, τῆς ἡγιασμένης, τῆς μεμαρτυρημένης, ἀξιομακαρίστῃς, ἧς γένοιτό μοι ὑπὸ τὰ ἔχνη εὐρεθῆναι, ὅταν Θεὸς ἐπιτύχω, ὃς ἐν πάσῃ ἐπισολῇ μνημονεύει ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

XIII.

Convenite saepius ad cultum Dei.

Σπιδάζετε ἔν πυκνότερον συνέρχεσθαι εἰς εὐχαριστίαν Θεᾶς

¹ Ms. . . . ἀδικηθεὶς etc. Editt.: τίς πλ. ἀδικηθῇ etc. ² In Parallelis Damascenicis Rupefucaldinis est fragmentum, quod hunc locum sic exhibet: . . . ἀγαπήσωμεν ἐν τῷ νῦν βίῳ, μόνον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εὐρεθῶμεν. Gall. ³ a vobis roborantur ii, qui ob Deum interficiuntur, e. g. Paulus, Act. 20, 17 sqq., et nunc ego.

καὶ εἰς δόξαν. Ὅταν γὰρ πυκνῶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ γίνεσθε, καταιρῶνται αἱ δυνάμεις τῆς Σατανᾶ, καὶ λύεται ὁ ὅλεθρος αὐτῆς ἐν τῇ ὁμονοίᾳ ὑμῶν τῆς πίστεως. Οὐδέν ἐστιν ἄμεινον εἰρήνης, ἐν ᾗ πᾶς πόλεμος καταργεῖται ἐπερανίων καὶ ἐπιγείων.

XIV.

Teneatis fidem et caritatem, et operibus vos Christianos praebeatis.

Ὡς ἔδεν λαμβάνει ὑμᾶς, ἐὰν τελείως εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν ἔχητε τὴν πίσιν καὶ τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶν ἀρχὴ ζωῆς καὶ τέλος. Ἀρχὴ μὲν πίσις, τέλος δὲ ἀγάπη. Τὰ δὲ δύο, ἐν ἐνότητι γενόμενα, ¹ θεὸς ἐστίν· τὰ δὲ ἄλλα πάντα εἰς καίλοκαγαθίαν ἀκόλυστά ἐστιν. Οὐδεὶς πίσιν ² ἐπαγγελλούμενος ἀμικρτάνει, ³ ἔδὲ ἀγάπην κεκτημένος μισεῖ. ⁴ Φανερόν τὸ δένδρον ἀπὸ τῆς καρπῆς αὐτῆς· ὅτως οἱ ἐπαγγελλούμενοι ⁵ χριστιανοὶ εἶναι, δι' ὧν πράσσωσιν ὀφθήσονται. ⁶ Οὐ γὰρ νῦν ἐπαγγελίας τὸ ἔργον, ἀλλ' ἐν δυνάμει πίστεως, ἐὰν τις εὐρεθῇ εἰς τέλος.

XV.

Non loquentes solum, sed et silentes Dominum profiteamur.

Ἀμεινόν ἐστιν σιωπᾶν καὶ εἶναι, ἢ λαλῶντα μὴ εἶναι. ⁷ Καλὸν τὸ διδάσκειν, ἐὰν ὁ λέγων ποιῇ. Εἰς ἔν τι διδάσκαλος, ὃς εἶπεν, καὶ ἐγένετο· ἃ σιγῶν δὲ πεποίηκεν, ἄξια τῆς πατρὸς ἐστίν. Ὁ λόγον Ἰησοῦ κεκτημένος, ἀληθῶς δύναται καὶ τῆς ἡσυχίας αὐτῆς ἀκθεῖν, ἵνα τέλειος ᾖ, ἵνα δι' ὧν λαλεῖ πράσῃ, καὶ δι' ὧν σιγᾷ γινώσκηται. Οὐδέν λαμβάνει τὸν κύριον, ἀλλὰ καὶ τὰ κρυπτὰ ἡμῶν ἐγγὺς αὐτῷ ἐστίν. Πάντα ἔν τι ποιῶμεν, ὡς αὐτῆς ἐν ἡμῖν κατοικῶντος, ἵνα ὦμεν αὐτῆς υἱοὶ, καὶ αὐτὸς ᾗ ἐν ἡμῖν θεὸς ἡμῶν· ὅπερ καὶ ἐστίν καὶ φανήσεται πρὸ προσώπου ἡμῶν· ἐξ ὧν δικαίως ἀγαπῶμεν αὐτόν.

1 θεὸς Parall. Rupef. et vet. interpr. 2 add. ἔχειν Parall. Rupef. 3 ἔδειξ Parall. Rupef. 4 Matth. 12, 33. 5 Χριστὸς Parall. Rupef. 6 Nunc enim professione fidei non omnia adimpleta sunt, sed si quis in virtute fidei inveniatur usque ad finem. 7 cfr. Rom. 2, 21.

XVI.

Qui fidem falsis doctrinis corrumpunt, in ignem aeternum ibunt.

Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου. Οἱ ¹ οἰκοφθόροι βασιλείαν θεῶν καὶ κληρονομήσουσιν. Εἰ γὰρ οἱ κατὰ σάρκα ταῦτα πράσσοντες ἀπέθανον, πόσω μᾶλλον, εἴαν ² τις] πίσει θεῶν ἐν κακῇ διδασκαλίᾳ φθείρη, ὑπὲρ ἧς Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσαυρώθη; Ὁ τοιοῦτος, ῥυπαρὸς γενόμενος, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἀσβεστον χωρήσει, ὁμοίως καὶ ἀνέων αὐτοῦ.

XVII.

Cavete a falsis haereticorum doctrinis.

Διὰ τὸτο ³ μῦρον ἔλαβεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὁ κύριος, ἵνα πνέῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀφθαρσίαν. Μὴ ἀλείφωσθε δυσωδίαν τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀρχοντος τοῦ αἰῶνος τέττα· μὴ αἰχμαλωτίσῃ, ἡμᾶς ἐν τοῖς προκειμένοις ζῆν. Διατί δὲ καὶ πάντες φρόνιμοι γινόμεθα, λαβόντες θεῶν γνῶσιν, ὃ ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστός; Τί μωρῶς ἀπολλύμεθα, ἀγνοῶντες τὸ χάρισμα, ὃ πέπομφεν ἀληθῶς ὁ κύριος;

XVIII.

Gloria crucis. Christi nativitas et baptismus.

Περὶ ἡμεῖς τὸ ἐμὸν πνεῦμα τοῦ σταυροῦ, ὃ ἐστὶν ⁴ σπᾶνδαλον τοῖς ἀπιστοῦσιν, ἡμῖν δὲ σωτηρία καὶ ζωὴ αἰώνιος. ⁵ Πᾶς σοφός; πᾶς συζητητής; πᾶς καύχησις τῶν λεγομένων συνετῶν; ⁶ Ὁ γὰρ θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐκνοφορήθη ὑπὸ Μαρίας κατ' οἰκονομίαν θεῶν, ἐκ σπέρματος μὲν Δαβὶδ, πνεύματος δὲ ἁγίου· ὃς ἐγεννήθη καὶ ἐβαπτίσθη, ἵνα τῷ πάθει τὸ ὕδωρ καθάρσῃ.

XIX.

Tria mysteria clamoris.

⁷ Καὶ ἔλαθεν τὸν ἀρχοντα τοῦ αἰῶνος τέττα ἡ παρθενία Μαρίας καὶ ὁ τοκετὸς αὐτῆς, ὁμοίως καὶ ὁ θάνατος τοῦ κυρίου.

¹ familiarum perturbatores, moechi. ² deest in Ms. ³ cfr. Joh. 12, 7. ⁴ I. Cor. 1, 18. ⁵ I. Cor. 1, 20. ⁶ Theodoret. Dial. I. p. 50. ⁷ Origen. homil. VI. in Luc. T. III. p. 938. (ed. de la Rue.) Hieron. in Matth. 1, 18.

τρία μυτήρια ¹ κραυγῆς, ἅτινα ἐν ἡσυχίᾳ θεῶ ἐπράχθη. Πῶς
 ἔν ἐφανερώθη τοῖς αἰῶσιν; Ἄσῃρ ἐν ἔρανῳ ἔλαμψεν ὑπὲρ
 πάντας τὰς ἀσέρας, καὶ τὸ φῶς αὐτῆς ἀνεκλάλητον ἦν, καὶ
 ξενισμόν παρεῖχεν ἡ καινότης αὐτῆς. Τὰ δὲ λοιπὰ πάντα ἄσρα,
 ἅμα ἡλίῳ καὶ σελήνῃ, χορὸς ἐγένετο τῷ ἀσέρι· αὐτὸς δὲ ἦν
 ὑπερβάλλων τὸ φῶς αὐτῆς ὑπὲρ πάντα. Ταραχή τε ἦν, πό-
 θεν ἡ καινότης ἡ ἀνόμοιος αὐτοῖς· ὅθεν ἐλύετο πᾶσα μαγεία,
 καὶ πᾶς δεσμός ἡφανίζετο κακίας, ἀγνοια καθηρεῖτο, παλαιὰ
 βασιλεία διεφθείρετο, θεῶ ἀνθρωπίνως φανεραμένε εἰς καινότη-
 τα αἰδίδε ζώης. Ἀρχὴν δὲ ἐλάμβανεν τὸ παρὰ θεῶ ἀπηρτισμέ-
 νον. Ἐνθεν τὰ πάντα συνεκινεῖτο, διὰ τὸ μελετᾶσθαι θανά-
 τος κατὰ λυσιν.

XX.

Iterum vobis scribam.

Ἐάν με καταξιώσει Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν,
 καὶ θέλημα ἦ, ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλιδίῳ, ὃ μέλλω γράφειν
 ὑμῖν, προσδηλώσω ὑμῖν ἧς ἡρξάμην οἰκονομίας εἰς τὸν καινὸν
 ἄνθρωπον ² Ἰησοῦν Χριστόν, ἐν τῇ αὐτῆς πίσει καὶ ἐν τῇ αὐ-
 τῆς ἀγάπῃ, ἐν πάθει αὐτῆς καὶ ἀναστάσει· ³ μάλιστα εἰάν ὁ κύ-
 ριός μοι ἀποκαλίψῃ, ⁴ ὅτι οἱ κατ' ἄνδρα κοινῇ πάντες ἐν χά-
 ριτι ἐξ ὀνόματος συνέρχεσθε ἐν μιᾷ πίσει καὶ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ
 κατὰ σάρκα ἐκ γένους Δαβὶδ, τῷ υἱῷ ἀνθρώπου καὶ υἱῷ θεῶ, εἰς τὸ
 ὑπακχεῖν ὑμᾶς τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ ἀπερισπάστῳ δια-
 νοίᾳ, ἕνα ἄρτον κλῶντες, ὅς ἐστιν Φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδο-
 τος τῆς μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ διὰ παντός.

XXI.

Orate pro me et valete.

⁵ Ἀντίψυχον ὑμῶν ἐγὼ, καὶ ⁶ ὃν ἐπέμψατε εἰς θεῶ τι-
 μὴν εἰς Σμύρναν, ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν, εὐχαριστῶν τῷ κυ-

1 i. e. toti mundo annuntiata (— anda), seu: propter quae
 vociferantur Satanas et mundus. 2 Christus spiritualiter for-
 metur in nobis. 3 Scribam vobis, praesertim si Deo favente
 nuntius mihi contigerit, vos perseverare in unitate cum episco-
 po. 4 Theodoret. Dial. I. p. 50. Gelasius l. c. 5 cfr. ad
 Smyrn. c. X. ad Polyc. c. II. et VI. Ego vicissim recreem,
 reficiam, vos. cfr. Wocher. a. h. l. 6 f. ὧν.

ρίῳ, ἀγαπῶν Πολύκαρπον ὡς καὶ ὑμᾶς. Μνημονεύετε με, ὡς καὶ ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστός. Προσεύχεσθε ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Συρίᾳ, ὅθεν δεδεμένος εἰς Ῥώμην ἀπάγομαι, ἔσχατος ὢν τῶν ἐκεῖ πιστῶν, ἵ ὥσπερ ἡξιώθην εἰς τιμὴν Θεοῦ εὐρεθῆναι. Ἐρρώσθε ἐν Θεῷ πατρὶ καὶ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, τῇ κοινῇ ἐλπίδι ἡμῶν.

ΜΑΓΝΗΣΙΕΤΣΙΝ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ εὐλογημένῃ ἐν χάριτι Θεοῦ πατρὸς, ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ σωτῆρι ἡμῶν, ἐν ᾧ ἀσπάζομαι τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἔσαν ἐν Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς Μαϊάνδρῳ, καὶ εὐχομαι ἐν Θεῷ πατρὶ καὶ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ πλεῖστα χαίρειν.

I.

Causa epistolae et vota pia.

Γνὼς ὑμῶν τὸ πολυεύτακτον τῆς κατὰ Θεὸν ἀγάπης, ἀγαλλιώμενος προειλόμην ἐν πίσει Ἰησοῦ Χριστοῦ προσλαλῆσαι ὑμῖν. Καταξιωθεῖς γὰρ ὀνόματος Θεοπρεπεστάτου ἐν οἷς περιφέρω δεσμοῖς, ἃ δὴ τὰς ἐκκλησίας, ἐν αἷς ἔνωσιν εὐχομαι σαρκὸς καὶ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ διαπαντὸς ἡμῶν ζῆν, πίστεως καὶ ἀγάπης, ἧς ἔδεν προέκρινται, τὸ δὲ κυριώτερον Ἰησοῦ καὶ πατρὸς, ἐν ᾧ ὑπομένοντες τὴν πᾶσαν ἐπήρειαν τῷ ἀρχοντος τῷ αἰῶνος τέττε καὶ διαφυγόντες Θεοῦ τευξόμεθα.

II.

Gaudeo legatis vestris.

2 Ἐπεὶ ἔν ἡξιώθην ἰδεῖν ὑμᾶς διὰ Δάμα τῷ ἀξιοθέῳ ὑμῶν ἐπισκόπῃ, καὶ πρεσβυτέρων ἀξίων Βάσσῃ καὶ Ἀπολλωνίῃ, καὶ τῷ συνδύλῃ με διακόνῃ Σωτίωνος, ὃ ἐγὼ ὀναίμην, ὅτι ὑποτάσσεται τῷ ἐπισκόπῳ ὡς χάριτι Θεοῦ, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ ὡς νόμῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

1 conjunge haec cum δεδεμένος. 2 Apodosis hujus capituli sequitur c. VI.; quo fit, ut c. III. IV. et V. parenthesin

III.

Honorate juvenilem episcopum vestrum.

Καὶ ὑμῖν δὲ πρέπει μὴ ¹ συγχρᾶσθαι τῇ ἡλικίᾳ τῷ ἐπισκόπῳ, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν Θεῷ πατρὸς πᾶσαν ἐντροπὴν αὐτῷ ἀπονέμειν, καθὼς ἔγνων καὶ τὰς ἀγίας πρεσβυτέρους, ἃ προσειληφότες τὴν ² Φαινομένην νεωτερικὴν τάξιν, ἀλλ' ὡς Φρονίμως ἐν Θεῷ συγχωρῶντας αὐτῷ· οὐκ αὐτῷ δὲ, ἀλλὰ τῷ πατρὶ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ πάντων ἐπισκόπῳ. Εἰς τιμὴν ἔν ἐκείνῃ τῷ Θελήσαντος ἡμᾶς, πρέπον ἐστὶν ἐπακθεῖν κατὰ μηδεμίαν ὑπόκρισιν· ἐπεὶ ἔχ' ὅτι τὸν ἐπίσκοπον τῷτον τὸν βλεπόμενον πλανῶσις, ἀλλὰ τὸν ἀόρατον παραλογίζεται. Τὸ δὲ τοιῷτον, ἃ πρὸς σάρκα ³ ὁ λόγος, ἀλλὰ πρὸς Θεόν, τὸν τὰ κρύφια εἰδότα.

IV.

Male nonnulli sine episcopo agunt.

Πρέπον ἔν ἐστὶν, μὴ μόνον καλεῖσθαι χριστιανὸς, ἀλλὰ καὶ εἶναι· ὥσπερ καὶ τινες ἐπίσκοπον μὲν καλεῶσιν, χωρὶς δὲ αὐτῷ πάντα πράσσειν. Οἱ τοιῷτοι δὲ ἔκ εὐσυνειδήτοί μοι εἶναι φαίνονται, διὰ τὸ μὴ βεβαίως κατ' ἐντολὴν συναθροίζεσθαι.

V.

Talibus proposita est mors, quia characterem Christianorum — τὴν ἀγάπην — non habent, et cupiditatibus suis non moriuntur.

Ἐπεὶ ἔν τέλος τὰ πράγματα ἔχει, ἐπίκειται τὰ δύο ὁμῶς, ὃ τε θάνατος καὶ ἡ ζωὴ, καὶ ἕκαστος εἰς τὸν ἴδιον τόπον μέλλει χωρεῖν. Ὡσπερ γάρ ἐστὶν νομίσματα δύο, τὸ μὲν

magnam putes, inde ortam, quod in fine c. II. Ignatius de subjectione diaconi Sotionis loquens, simile obsequium erga episcopum ab omnibus Magnesiis postulare properaverit.

¹ dicit Ignatius: non debere illos coūti, i. e. tanquam commodato accipere, et ad se pertrahere ἐπισκοπὴν illam juvenis illius episcopi. Voss. Familiarius uti. Cot.; f. = συγχρᾶσθαι, quod Junio placet. ² ad apparentem juvenilem conditionem. Cot. ³ non ad carnem refertur. Cot.

θεῷ, τὸ δὲ κόσμος, καὶ ἕκαστον αὐτῶν ἴδιον χαρακτῆρα ἐπιτείνον ἔχει, οἱ ἄπιστοι τῷ κόσμῳ τέττα, οἱ δὲ πιστοὶ ἐν ἀγάπῃ χαρακτῆρα θεῷ πατρὸς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' ὃ ἐὰν μὴ αὐθαιρέτως ἔχωμεν τὸ ἀποθανεῖν εἰς τὸ αὐτῷ πάθος, τὸ ζῆν αὐτῷ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

VI.

Tenete concordiam.

Ἐπεὶ ἔν ἐν τοῖς προγεγραμμένοις προσώποις τὸ πᾶν πληθος ἐθεώρησα ἐν πίσει καὶ ¹ ἀγάπῃ, παραινῶ, ἐν ὁμονοίᾳ θεῷ σπιδάξετε πάντα πράσσειν, προκαθημένους τῷ ἐπισκόπῳ εἰς τόπον θεῷ, καὶ τῶν πρεσβυτέρων εἰς τόπον συνεδρίας τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν διακόνων, τῶν ἐμοὶ γλυκυτάτων, πεπιστευμένων διακονίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς πρὸ αἰώνων παρὰ πατρὶ ἦν, καὶ ἐν τέλει ἐφάνη. Πάντες ἔν, ὁμοήθειαν θεῷ λαβόντες, ἐντρέπεσθε ἀλλήλοις, καὶ μηδεὶς κατὰ σάρκα ² βλέπेतω τῷ πλησίον, ἀλλ' ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ ἀλλήλους διαπαντὸς ἀγαπάτε. Μηδὲν ἔσω ἐν ὑμῖν, ὃ δυνήσεται ὑμᾶς μερίσαι, ἀλλ' ἐνώθητε τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς προκαθημένοις, εἰς τύπον καὶ διδαχὴν ἀφ' αὐτοῦ.

VII.

Agite nihil sine episcopo et presbyteris; sitis unum templum Dei.

Ὡςπερ ἔν ὁ κύριος ἄνευ τῷ πατρὸς ἑδὲν ἐποίησεν, ἡνωμένος ὢν, ἔτε δι' ἑαυτοῦ, ἔτε διὰ τῶν ἀποστόλων, ἔτως μηδὲ ὑμεῖς ἄνευ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῶν πρεσβυτέρων μηδὲν πράσσετε. Μηδὲ πειράσητε εὐλογόν τι φαίνεσθαι ἰδίᾳ ὑμῖν. Ἀλλ' ³ ἐπὶ τὸ αὐτὸ μία προσευχὴ, μία δέησις, εἰς νῆς, μία ἐλπίς, ἐν ἀγάπῃ, ἐν τῇ χαρᾷ τῇ ἀμώμῳ. Εἷς ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὃ ἁμεινον ἑδὲν ἐστίν. Πάντες ἔν ὡς εἰς ναὸν συνέρχεσθε θεῷ, ὡς ἐπὶ ἐν θυσιαστήριον, ὡς ἐπὶ ἓνα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀφ' ἐνὸς πατρὸς προελθόντα, καὶ ⁴ εἰς ἓνα ὄντα καὶ χωρήσαντα.

¹ Ms. ἀγάπησα, male. Vet. interpr. in dilectione. ² Ms. κλεπτέτω, male; βλέπेतω Parall. Rupef. ³ in unum convenientibus. Cot. ⁴ i. q. εἰς ἓνα χωρήσαντα καὶ ὄντα σὺν αὐτῷ.

VIII.

Cavete a falsis doctrinis Judaizantium.

Μὴ πλανᾶσθε ταῖς ἑτεροδοξίαις, μηδὲ μυθεύμασιν τοῖς παλαιοῖς, ἀνωφελέσιν ἔσιν. Εἰ γὰρ μέχρι νῦν κατὰ νόμον [¹ ἰσθαῖσμον] ζῶμεν, ὁμολογῶμεν χάριν μὴ εἰληφέναι. Οἱ γὰρ θειότατοι προφῆται κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν ἔζησαν. Διὰ τῆ- το καὶ ἐδιώχθησαν, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τῆς χάριτος αὐτῆς, εἰς τὸ πληροφωρηθῆναι τὰς ἀπειθῶντας, ὅτι εἷς θεός ἐστιν, ὁ φανε- ρώσας ἑαυτὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς υἱῆς αὐτῆς, ὅς ἐστιν αὐτῆς Λό- γος αἰδῖος, ἃν ἀπὸ ² σιγῆς προελθῶν, ὃς κατὰ πάντα εὐηρέση- σεν τῷ πέμψαντι αὐτόν.

IX.

Vivamus cum Christo.

Εἰ ἔν οἱ ἐν παλαιοῖς πράγμασιν ἀναστροφέντες εἰς καινό- τητα ἐλπίδος ἦλθον, μηκέτι σαββατίζοντες, ἀλλὰ κατὰ κυ- ριακὴν ζωὴν ζῶντες, — ἐν ἣ καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀνέτειλεν δι' αὐτῆς καὶ τῆ θανάτου αὐτῆς, ὅν τινες ἀρνεῖνται, δι' ἧς μυστηρί- ον ἐλάβομεν τὸ πιστεύειν, καὶ διὰ τῆτο ὑπομένομεν, ἵνα εὐρεθῶμεν μαθηταὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆ μόνου διδασκάλου ἡμῶν, — πῶς ἡμεῖς δυνη- σόμεθα ζῆσαι χωρὶς αὐτῆς, ἧ καὶ οἱ προφῆται μαθηταὶ ὄντες τῷ πνεύματι ὡς διδάσκαλον αὐτὸν προσεδόκον; καὶ διὰ τῆτο, ὅν δικαίως ἀνέμενον, παρὼν ἡγείρεν αὐτὰς ἐκ νεκρῶν.

X.

Nolite judaizare.

Μὴ ἔν ἀναισθητῶμεν τῆς χρηστότητος αὐτῆς. *Αν γὰρ ἡμᾶς μιμήσεται κατὰ πράσσωμεν, ἃν ἔτι ἐσμέν. Διὰ τῆτο μαθηταὶ αὐτῆς γενόμενοι, μάθωμεν κατὰ χριστιανισμὸν ζῆν. *Ὅς γὰρ ἄλλω ὀνόματι καλεῖται πλέον τῆτος, ἃν ἐστιν τῆς θεῆς.

¹ Glossema. Voss. ² Valentinus non primus fuisse vide- tur, qui Λόγον ἀπὸ Σιγῆς ortum esse dixerit. Voss. Σιγὴ sim- pliciter significat silentium. Sensus est: filium Dei esse Ver- bum, quod non a silentio, instar humani sermonis (verbi), pro- grediatur, non post silentium prodeat. Cot.

I Ὑπέρθεσθε ἐν τὴν κακὴν ζύμην, τὴν παλαιωθεῖσαν καὶ ἐνοξίσασαν, καὶ μεταβάλεσθε εἰς νέαν ζύμην, ὃ ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστός. Ἀλίσθητε ἐν αὐτῷ, ἵνα μὴ διαφθαρῇ τις ἐν ὑμῖν, ἐπεὶ ἀπὸ τῆς ὁσμῆς ἐλεγχθήσεσθε. Ἀτοπὸν ἐστὶν, Χριστὸν Ἰησοῦν καλεῖν, καὶ ἰσδαΐζειν. Ὁ γὰρ χριστιανισμὸς ἐκ εἰς ἰσδαϊσμὸν ἐπίστευσεν, ἀλλὰ ἰσδαϊσμὸς εἰς χριστιανισμὸν, ὡς πᾶσα γλῶσσα πιστεύσασα εἰς Θεὸν συνήχθη.

XI.

Non castigans, sed vos praemuniens haec scribo.

Ταῦτα δὲ, ἀγαπητοί μου, ἐκ ἐπεὶ ἔγνων τινὰς ἐξ ὑμῶν ἔτως ἔχοντας, ἀλλ' ὡς μικρότερος ὑμῶν, θέλω προφυλάσσειν ὑμᾶς, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὰ ἄγκιστρα τῆς κενοδοξίας, ἀλλὰ πεπληροφορηθῆναι ἐν τῇ γεννήσει καὶ τῷ πάθει καὶ τῇ ἀναστάσει τῇ γενομένῃ ἐν καιρῷ τῆς ἡγεμονίας Ποντίου Πιλάτου· πραχθέντα ἀληθῶς καὶ βεβαίως ὑπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, ἧς ἐκτραπῆναι μηδενὶ ὑμῶν γένοιτο.

XII.

Vos enim meliores me estis.

Ὁναίμην ὑμῶν κατὰ πάντα, εἴαν περ ἄξιος ᾶ. Εἰ γὰρ καὶ δέδεμαι, πρὸς ἕνα τῶν λελυμένων ὑμῶν ² ἐκ εἰμί. Οἶδα, ὅτι ἐ Φυσιῶσθε ³. Ἰησοῦν γὰρ Χριστὸν ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. Καὶ μᾶλλον, ὅταν ἐπαινῶ ὑμᾶς, οἶδα ὅτι ἐντρέπεσθε, ὡς γέγραπται, ὅτι ⁴ „ὁ δίκαιος ἑαυτὸν κατήγορος.“

XIII.

Confirmemini in fide et unione.

Σπεδάζετε ἐν βεβαιωθῆναι ἐν τοῖς δόγμασιν τῶ κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων, ἵνα πάντα, ὅσα ποιῆτε, κατευοδαθῆτε σαρκὶ καὶ πνεύματι, πίσει καὶ ἀγάπῃ, ἐν υἱῷ καὶ πατρὶ καὶ ἐν πνεύματι, ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει, μετὰ τῶ ἀξιοπρεπεστάτῃ ἐπισκό-

¹ deponite, vet. interpr. = ἀπόθεσθε, quod interpolator habet. ² non sum comparandus. Cot. ³ ob hanc laudem.

⁴ Prov. 18, 17.

πρὸς ὑμῶν, καὶ ἀξιοπλόκῃ πνευματικῇ στεφάνῃ τῇ πρεσβυτερῇ
 ὑμῶν, καὶ τῶν κατὰ θεὸν διακόνων. Ὑποτάγητε τῷ ἐπισκό-
 πῳ καὶ ἀλλήλοις, ὡς Ἰησοῦς Χριστὸς τῷ πατρὶ ¹ κατὰ σάρκα,
 καὶ οἱ ἀπόστολοι τῷ Χριστῷ καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι,
 ἵνα ἑνωσῶν ἡ ² σαρκική τε καὶ πνευματική.

XIV.

Orate pro me et ecclesia Syriae.

Εἰδὼς, ὅτι θεῷ γέμετε, συντόμως παρεκέλευσα ὑμᾶς.
 Μνημονεύετε με ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν, ἵνα θεῷ ἐπιτύχω,
 καὶ τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας, ὅθεν ἐκ ἀξίως εἶμι καλεῖσθαι.
 Ἐπιδέομαι γὰρ τῆς ἡνωμένης ὑμῶν ἐν θεῷ προσευχῆς καὶ
 ἀγάπης, εἰς τὸ ἀξιωθῆναι τὴν ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἐκ-
 κλησίας ὑμῶν δροσισθῆναι.

XV.

Salutant vos Ephesii et ceterae ecclesiae.

Ἀσπάζονται ὑμᾶς Ἐφέσιοι ἀπὸ Σμύρνης, ὅθεν καὶ γρά-
 φω ὑμῖν, παρόντες εἰς δόξαν θεῷ, ὥσπερ καὶ ὑμεῖς, οἱ κατὰ
 πάντα με ἀνέπαυσαν, ἅμα Πολυκάρπῳ ἐπισκόπῳ Σμυρναίων.
 Καὶ αἱ λοιπαὶ δὲ ἐκκλησίαι ἐν τιμῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀσπάζονται
 ὑμᾶς. Ἐρρῶσθε ἐν ὁμονοίᾳ θεῷ, κεκτημένοι ἀδιάκριτον πνεῦ-
 μα, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός.

¹ Christus secundum carnem, in humana sua natura. ² unio
 externa et interna.

ΤΡΑΛΛΙΑΝΟΙΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἡγαπημένη Θεῷ πατρὶ Ἰησοῦ Χριστῷ ἐκκλησίᾳ ἁγίᾳ, τῇ ἔσῃ ἐν Τράλλεσιν τῆς Ἀσίας, ἐκλεκτῇ καὶ ἁγίῳ, εἰρηνεύσῃ ἐν σαρκὶ καὶ αἵματι [¹ καὶ] τῷ πάθει Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν ἐν τῇ εἰς αὐτὸν ἀναστάσει· ἣν ἀσπάζομαι ἐν τῷ πληρώματι, ἐν ἀποστολικῷ χαρακτῆρι, καὶ εὐχομαι πλεῖστα χαίρειν.

I.

Laus vestra per Polybium mihi innotuit.

Ἀνωμον διάνοιαν καὶ ἀδιάκριτον ἐν ὑπομονῇ ἔγνω ὑμᾶς ἔχοντας, ² ἐ κατὰ χρήσιν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν, καθὼς ἐδήλωσέν μοι Πολύβιος ὁ ἐπίσκοπος ὑμῶν, ὃς παρεγένετο θελήματι Θεοῦ καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν Σμύρνῃ· καὶ ἔτως μοι συνεχάρη δεδεμένῳ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὥστε με τὸ πᾶν πλῆθος ὑμῶν ἐν αὐτῷ θεωρῆσαι. Ἀποδεξάμενος ἔν τῇ κατὰ Θεὸν εὐνοίᾳ δι' αὐτοῦ, ³ ἐδόξα[σα] εὐρὼν ὑμᾶς, ὡς ἔγνω, μιμητὰς ὄντας Θεοῦ.

II.

Estote subjecti episcopo, presbyteris et diaconis.

Ὅταν γὰρ τῷ ἐπισκόπῳ ὑποτάσσεσθε ὡς Ἰησοῦ Χριστῷ, φαίνεσθέ μοι ἐ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ζῶντες, ἀλλὰ κατὰ Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν δι' ἡμᾶς ἀποθανόντα, ἵνα πιστεύσαντες εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸ ἀποθανεῖν ἐκφύγητε. Ἀναγκαῖον ἔν ἐστίν, ὥσπερ ποιεῖτε, ἀνευ τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν πράσσειν ὑμᾶς· ἀλλ' ὑποτάσσεσθε καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, ὡς τοῖς ἀποστόλοις Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, ἐν ᾧ διάγοντες εὐρεθισώμεθα. ⁴ Δεῖ δὲ καὶ τὰς διακόνους, ὄντας ⁵ μυστήριον Ἰησοῦ Χριστοῦ,

1 Invere καὶ. Voss. 2 non usu (solum), sed proprietate. Cot. 3 Ms. ἔδοξα. Vet. interpr. legit ἐδόξασα, gloriatus sum. Vossius conjicit: ἔδοξα εὐρεῖν. 4 Dicit, non debere esse quemquam, cui non placeant omnibus modis diaconi. Voss. Wocherus autem in his verbis adhortationem ad diaconos videt: ipsi studeant omnibus placere et sibi a criminibus cavere. 5 similitudo, imago Christi. cfr. Polyc. ad Philipp. c. V. Arndt.

κατὰ πάντα τρόπον πᾶσιν ἀρέσκειν. Οὐ γὰρ βρωμάτων καὶ ποτῶν εἰσιν διάκονοι, ἀλλ' ἐκκλησίας Θεῷ ὑπηρεταί. Δέον ἔν αὐτοῖς φυλάσσεσθαι τὰ ἐγκλήματα ὡς πῦρ.

III.

Honorate diaconos, episcopum et presbyteros.

Ὁμοίως πάντες ἐντρεπέσθωσαν τὰς διακόνους ὡς ¹ ἐντολήν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν ἐπίσκοπον ὡς Ἰησοῦν Χριστόν, ὄντα υἱὸν τοῦ πατρὸς, τὰς δὲ πρεσβυτέρους ὡς συνέδριον Θεῷ, καὶ ὡς συνδεσμον ἀποστόλων. Χωρὶς τῶν ἐκκλησιᾶ ἡ καλεῖται. Περὶ ὧν πέπεισμαι ὑμᾶς ἕτως ἔχειν. Τὸ γὰρ ἐξεμπλᾶριον τῆς ἀγάπης ἡμῶν ἔλαβον, καὶ ἔχω μετ' ἐμαυτοῦ ἐν τῷ ἐπισκόπῳ ὑμῶν, ὃ αὐτὸ τὸ κατὰστημα μεγάλη μαθητεία, ἡ δὲ πραότης αὐτοῦ δύναμις· ὃν λογίζομαι καὶ τὰς ἀθέτους ἐντρέπεσθαι, ² ἀγαπῶντας, ὡς ἡ φείδομαι ἑαυτοῦ. Πότερον δυνάμενος γράφειν ὑπὲρ τῆς εἰς τὸτο ᾤκησεν, ἵνα ὧν κατὰκριτος ὡς ἀπόστολος ὑμῶν διατάσσωμαι;

IV.

Humilitate et mansuetudine mihi opus est.

Πολλὰ φρονῶ ἐν Θεῷ· ἀλλ' ἐμαυτὸν μετρῶ, ἵνα μὴ ἐν καυχῇσιν ἀπόλωμαι. Νῦν γὰρ με δεῖ πλέον φοβεῖσθαι, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς Φυσιῶσίν με. Οἱ γὰρ ³ λέγοντές μοι μαστιγῶσιν με. Ἀγαπῶ μὲν γὰρ τὸ παθεῖν, ἀλλ' ἔτι οἶδα, εἰ ἀξίός εἰμι. Ὁ γὰρ ⁴ ζῆλος πολλοῖς μὲν ἡ φαίνεται, ἐμὲ δὲ πλέον πολεμεῖ. Χρήζω ἔν πραότητος, ἐν ᾗ καταλύεται ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τῆς.

¹ Ita vet. interpr. legit. Ms. male habet: τὰς διακόνους ὡς Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς καὶ τὸν ἐπίσκοπον, ὄντα υἱὸν τοῦ πατρὸς. ² Ita conjicit Arndtius. Aliis placuit: Ἀγαπῶν ὑμᾶς, φείδομαι συντονώτερον γράφειν, δυνάμενος ὑπὲρ τῆς, ὡς ᾤκησεν εἰς τὸτο, ἵνα ὧν κατὰκριτος ἔχῃ ὡς ἀπόστολος ὑμῶν διατάσσωμαι. ³ i. e. laudantes me. ⁴ vehementia quaedam, quae me tentat, non multis apparet.

V.

Non sublimes doctrinas vobis tradam.

Μὴ εἰ δύναμαι [¹ ὑμῖν] τὰ ἐπεράνια γράψαι; ἀλλὰ φοβῶμαι, μὴ νηπίοις ἔσιν ὑμῖν βλάβην παραθῶ. Καὶ συγγνωμονεῖτε μοι, μήποτε, εἰ δυνηθέντες χωρῆσαι, τραγγαλωθῆτε. Καὶ γὰρ ἐγὼ, εἰ καθότι δέδεμαι, καὶ δυνάμενος [² νοεῖν] τὰ ἐπεράνια, καὶ τὰς τοποθεσίας τὰς ἀγγελικὰς, καὶ τὰς συστάσεις τὰς ἀρχοντικὰς, ὁρατὰ τε καὶ ἀόρατα. Παρὰ τῆτο ἤδη καὶ μαθητὴς εἰμι. Πολλὰ γὰρ ἡμῖν λείπει, ἵνα θεῶς μὴ λειπόμεθα.

VI.

Abstineite a veneno haereticorum.

Παρακαλῶ ἔν ὑμᾶς, εἰ ἐγὼ, ἀλλ' ἡ ἀγάπη Ἰησοῦ Χριστοῦ, μόνη τῇ χριστιανῇ τροφῇ χρῆσθαι, ἀλλοτρίας δὲ βοτάνης ἀπέχεσθαι, ἣτις ἐστὶν αἵρεσις. Οἱ ³ καὶ ἰοῖς παρεμπλέκουσιν Ἰησοῦν Χριστόν, ⁴ κατ' ἀξίαν πιστευόμενοι· ὥπερ θανάσιμον φάρμακον διδόντες μετὰ οἰνομέλιτος, ὅπερ ὁ ἀγνοῶν ἠδέως λαμβάνει, ἐν ἡδονῇ ⁵ κακῇ τὸ ἀποθανεῖν.

VII.

Custodite vos ab haereticis.

Φυλάττεσθε ἔν ⁶ τὰς τοιάντας. Τῆτο δὲ ἔσται ὑμῖν μὴ φουσιζμένοις, καὶ ἔσιν ἀχωρίστοις θεῶς Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶ ἐπισκόπῳ, καὶ τῶν διαταγμάτων τῶν ἀποστόλων. Ὁ ἐντὸς θυσιαστηρίου ὢν καθαρὸς ἐστίν· [⁷ ὁ δὲ ἐκτὸς ὢν, εἰ καθαρὸς ἐστίν]· τῆτ' ἐστίν, ὁ χωρὶς ἐπισκόπου καὶ πρεσβυτερίου καὶ διακόνου πράσων τι, ἔτος εἰ καθαρὸς ἐστίν τῇ συνειδήσει.

1 Sic ex veteri interpr. et ex interpolatore restituendum.
2 vide n. 1. 3 sic ex vet. interprete et ex interpolatore restituit Voss. καὶ ὑπαγοῖς Cotel. Ms. male καιροί. 4 ratione dignitatis, quam obtinent, fidem adepti. Cot. 5 sic legit vet. interpretes et Parall. Rupef. Ms. κακῇ. 6 ita interpol. et recte. Gall. Ms. τοῖς τοιάντοις. 7 haec addenda sunt ex vet. interprete et interpolatore. Voss.

VIII.

*Contra diaboli insidias muniamini mansuetudine, fide
et caritate.*

Οὐκ ἐπεὶ ἔγνωμεν τοιούτον τι ἐν ὑμῖν, ἀλλὰ προφυλάσσω
ὑμᾶς ὄντας καὶ ἀγαπητὰς, προορῶν τὰς ἐνέδρας τῆς διαβολῆς.
Ἑμεῖς ἐν ¹ πραϋπάθειαν ἀναλαμβάνοντες ἀνακτίσασθε ἑαυτὰς ἐν
πίστει, ὅ ἐστιν σὰρξ τῆς κυρίας, καὶ ἐν ἀγάπῃ, ὅ ἐστιν αἷμα
Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μηδεὶς ὑμῶν κατὰ τῆς ² πλησίον [³ τι] ἐχέτω.
Μὴ ἀφορμὰς δίδετε τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα μὴ δι' ὀλίγας ἀφρονίας
τὸ ἐν Θεῷ πλῆθος βλασφημηῇται. ⁴ Οὐαὶ γὰρ δι' ἧς ἐπὶ μα-
ταιότητι τὸ ὄνομά καὶ ἐπὶ τινῶν βλασφημεῖται.

IX.

*Nolite audire eos, qui sine Christo loquuntur.
Historia Christi.*

⁵ Κωφώθητε ἐν, ὅταν ὑμῖν χωρὶς Ἰησοῦ Χριστοῦ λαλῇ-
τις, τῆς ἐκ γένους Δαβὶδ, τῆς ἐκ Μαρίας, ὅς ἀληθῶς ἐγεννήθη,
ἐφαγέν τε καὶ ἐπιεν, ἀληθῶς ἐδιώχθη ἐπὶ Ποντίῳ Πιλάτῳ,
ἀληθῶς ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν, βλέπόντων τῶν ἐπερανίων,
ἐπιγελῶν καὶ ὑποχθονίων, ὅς καὶ ἀληθῶς ἠγέρθη ἀπὸ νεκρῶν,
ἐγείραντος αὐτὸν τῆς πατρὸς αὐτοῦ, ⁶ ὡς καὶ κατὰ τὸ ὁμοίωμα
ἡμᾶς τὰς πιστεύοντας αὐτῷ ἕτως ἐγερεῖ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐν Χρι-
στῷ Ἰησοῦ, ἧς χωρὶς τὸ ἀληθινὸν ζῆν ἐκ ἔχομεν.

X.

Si Christus non vere passus est, frustra ego vincula fero.

Εἰ δὲ, ὥσπερ τινὲς, ἄθεοι ὄντες, τετέστιν ἄπιστοι, λέγου-
σιν, τὸ δοκεῖν πεπονθέναι αὐτὸν, αὐτοὶ ὄντες τὸ δοκεῖν, ἐγὼ
τί δέδεμαι, τί δὲ εὐχομαι θηριομαχεῖν; Δωρεὰν ἐν ἀπο-
θνήσκω. Ἄρα ἧς καταψεύδομαι τῆς κυρίας;

1 Edit. πραεῖαν εὐπάθειαν, male. Voss. 2 Editt. πλησίς.
3 τι add. ex Parall. Rupef. 4 Isai. 52, 5. 5 Theodoret.
Dial. I. p. 51. 6 hunc genuinum esse verborum ordinem, vet.
interpres docet, et jam Gallandus monuit.

XI.

Fugite mortiferas Docetarum plantationes.

Φεύγετε ἐν τὰς κακὰς παραφυάδας, τὰς γεννώσας καρπὸν θανατηφόρον, ἧ ἂν γεύσηται τις, παρ' αὐτὰ ἀποθνήσκει. Οὗτοι γὰρ ἢ εἰσὶν φυτεία πατρός. Εἰ γὰρ ἦσαν, ἐφαίνοντο ἂν κλάδοι τῆ σταυρῆ, καὶ ἦν ἂν ὁ καρπὸς αὐτῶν ἄφθαρτος· δι' ἧ ἐν τῷ πάθει αὐτῆ προσκαλεῖται ὑμᾶς, ὄντας μέλη αὐτῆ. Οὐ δύναται ἐν κεφαλῇ χωρὶς γεννηθῆναι ἄνευ μελῶν, τῆ θεῆ ἑνωσιν ἐπαγγελλομένη, ¹ ὃ ἐστὶν αὐτός.

XII.

Manete in unitate et caritate.

Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἀπὸ Σμύρνης, ἅμα ταῖς συμπαρέσσαις ² μοι ἐκκλησίαις τῆ θεῆ, ³ οἱ κατὰ πάντα με ἀνέπαυσαν σαρκί τε καὶ πνεύματι. Παρακαλεῖ ὑμᾶς τὰ δεσμά μου, ἃ ἔνεκεν Ἰησοῦ Χριστοῦ περιφέρω, αἰτέμενος θεῶ ἐπιτυχεῖν. Διαμένετε ἐν τῇ ὁμονοίᾳ ὑμῶν, καὶ τῇ μετ' ἀλλήλων προσευχῇ. Πρέπει γὰρ ὑμῖν τοῖς κατ' ἓνα, ἐξαιρέτως καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀναψύχειν τὸν ἐπίσκοπον εἰς τιμὴν πατρός Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων. Εὐχομαι ὑμᾶς ἐν ἀγάπῃ ἀκῆσαι μου, ἵνα μὴ εἰς μαρτύριον ὧ ἐν ὑμῖν γράψας. Καὶ περὶ ἐμοῦ δὲ προσεύχεσθε, τῆς ἀφ' ὑμῶν ἀγάπης χρήζοντος ἐν τῷ ἐλέει τῆ θεῆ, εἰς τὸ καταξιωθῆναί με τοῦ κλήρου, ἧ ⁴ περίκειμαι ἐπιτυχεῖν, ἵνα μὴ ἀδόκιμος εὐρεθῶ.

XIII.

Valete, orate pro ecclesia Syriae, amate vos invicem, expiate animam meam.

Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη Συμυρναίων καὶ Ἐφεσίων. Μνημονεύετε ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας·
ὅθεν

¹ ita legendum censent Voss. et Gall. Ms. ὅς. ² ita con-
jicit Gall. Vet. interpr.: mihi. Editt. μου. ³ Gall. αἱ; sed
non est mutandum. Ignat. enim hic ad missos ecclesiarum illa-
rum advertit. Vet. interpr.: qui. ⁴ ὑπόκειμαι vel πρόκειμαι.
Gall.

ὅθεν καὶ ἐκ ἀξίως εἶμι λέγεσθαι, ὡν ἔσχατος ἐκείνων. Ἐρ-
 ρασθε ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὑποτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ ὡς τῇ ἐν-
 τολῇ, ὁμοίως καὶ τῷ πρεσβυτέρῳ· καὶ οἱ κατ' ἀνδρα ἀλλήλους
 ἀγαπᾶτε ἐν ἀμερίστῳ καρδίᾳ. ¹ Ἀγνίσθεται ² ὑμῶν τὸ ἐμὸν πνεῦ-
 μα, ὃ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ ὅταν θεῷ ἐπιτύχω. Ἐτι γὰρ ὑπὸ
 κίνδυνόν εἰμι, ἀλλὰ πιστὸς ὁ πατήρ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ πληρῶσαι
 με τὴν αἵτησιν καὶ ὑμῶν, ἐν ᾧ εὐρεθείητε ἄμωμοι.

Π Ρ Ο Σ Ρ Ω Μ Α Ι Ο Υ Σ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ ἡλεημένη ἐν μεγαλειότητι
 πατρὸς ὑψίστου καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ μόνῳ υἱῷ αὐτοῦ, ἐκ-
 κλησίᾳ ἡγαπημένη καὶ πεφωτισμένη ἐν θελήματι τοῦ θε-
 λήσαντος τὰ πάντα, ἃ ἐσιν κατὰ ἀγάπην Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ
 θεοῦ ἡμῶν, ἣτις καὶ προκἀθῆται ἐν τόπῳ χωρὶς Ῥωμαίων,
 ἀξιόθεος, ἀξιοπρεπής, ἀξιωμακάριστος, ἀξιέπαινος, ³ ἀξιο-
 επίτευκτος, ἀξιόαγνος, καὶ προκἀθημένη τῆς ἀγάπης,
 χριστώνυμος, πατρώνυμος, ἣν καὶ ἀσπάζομαι ἐν ὀνόματι
 Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ πατρὸς, κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμα ἡνωμένοις
 πάσῃ ἐντολῇ αὐτοῦ, πεπληρωμένοις χάριτος θεοῦ ἀδιακρί-
 τως, καὶ ἀποδιῦλισμένοις ἀπὸ παντὸς ἀλλοτρίου χρώματος,
 πλείστα ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν ἀμώμως χαίρειν.

I.

*Spero vos vinctus videre, sed nolite apud Caesarem pro
 me intercedere.*

⁴ Ἐπεὶ εὐξάμενος θεῷ ἐπέτυχον ἰδεῖν ὑμῶν τὰ ἀξιό-
 θεα πρόσωπα, ὡς καὶ πλέον ἡτέμην λαβεῖν, δεδεμένος ἐν
 Χριστῷ Ἰησοῦ ἐλπίζω ὑμᾶς ἀσπάζεσθαι, εἴαν περ θέλημα
 τοῦ θεοῦ ἢ τοῦ ἀξιοθῆναι με εἰς τέλος εἶναι. Ἡ μὲν γὰρ

¹ ita Cotel. Ms. ἀγνίσετε. Voss. ἄγνισμα. Woch. ἀγίζετε ὑμεῖς.
² sc. ὑφ'. cfr. Ignat. ad Ephes. c. VIII. ³ digna quae voti
 compos fiat. Ruinart. ⁴ ἐπευξάμενος. versio antiq. Ignatius
 nondum Romae fuit, sed precibus suis a Deo sese impetrasse
 dicit, ut Romanos aliquando videat. Voss.

ἀρχὴ εὐοικονόμητός ἐστιν, εἴαν περ χάριτος ἐπιτύχω εἰς τὸ τὸν κληρόν με ἀνεμποδίως ἀπολαβεῖν. Φοβῶμαι γὰρ τὴν ὑμῶν ἀγάπην, μὴ αὐτὴ με ἀδικήσῃ. Ὑμῖν γὰρ εὐχερές ἐστιν, ὃ θέλετε ποιῆσαι· ἐμοὶ δὲ δύσκολόν ἐστι τῷ Θεῷ ἐπιτυχεῖν, εἴαν περ ὑμεῖς Φείσησθε με.

II.

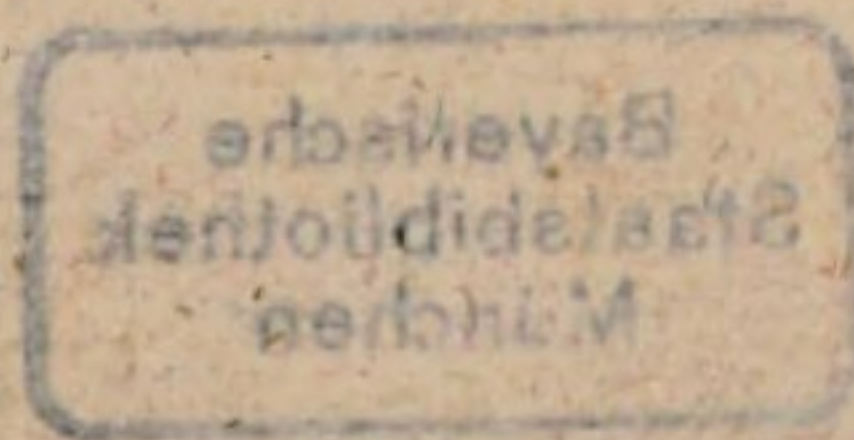
Continuatio.

Οὐ γὰρ θέλω ὑμῖν ἀνθρωπαρεσκήσαι, ἀλλὰ Θεῷ ἀρέσαι, ὥσπερ καὶ ἀρέσκετε. Οὐ γὰρ ἐγὼ ποτε ἔξω καιρὸν τοιῦτον Θεῷ ἐπιτυχεῖν· ἔτε ὑμεῖς, εἴαν σιωπήσητε, κρείττονι ἔργῳ ἔχετε ἐπιγραφῆται. Ἐάν γὰρ σιωπήσητε ἀπ' ἐμῶ, ἐγὼ γενήσομαι Θεῷ· εἴαν δὲ ἐρασθῇτε τῆς σαρκός με, πάλιν ἔσομαι τρέχων. Πλέον μοι μὴ παράσχησθε τῷ σπονδιασθῆναι Θεῷ, ὥς ἔτι θυσιαστήριον ἑτοιμόν ἐστιν· ἵνα ἐν ἀγάπῃ χορὸς γενόμενοι ᾄσῃτε τῷ πατρὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι τὸν ἐπίσκοπον Συρίας ὁ Θεὸς κατηξίωσεν εὐρεθῆναι εἰς δύσιν ἀπὸ ἀνατολῆς μεταπεμψάμενος. Καλὸν τὸ δύναι ἀπὸ κόσμου πρὸς Θεόν, ἵνα εἰς αὐτὸν ἀνατείλω.

III.

Rogate potius Deum, ut ad martyrium mihi vires suppeditet.

Οὐδέποτε ἐβασκιάνατε ἐδένα· ἄλλως ἐδιδάξατε. Ἐγὼ δὲ θέλω, ἵνα κἀκεῖνα βέβαια ᾗ, ἃ μαθητεύοντες ἐντέλλεσθε. Μόνον μοι δύναμιν αἰτεῖσθε ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν, ἵνα μὴ μόνον λέγω, ἀλλὰ καὶ θέλω, ἵνα μὴ μόνον λέγωμαι χριστιανός, ἀλλὰ καὶ εὐρεθῶ. Ἐάν γὰρ [καὶ] εὐρεθῶ, καὶ λέγεσθαι δύναμαι, καὶ τότε πιστὸς εἶναι, ὅταν κόσμῳ μὴ φαίνωμαι. Οὐδὲν Φαινόμενον, αἰώνιον. Ἧ Τὰ γὰρ βλεπόμενα, πρόσκαιρα· τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια. Ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν πατρὶ ὦν μᾶλλον φαίνεται. Οὐ σιωπῆς μόνον τὸ ἔργον, ἀλλὰ μεγέθους ἐστὶν ὁ χριστιανισμός.

IV.

Sinite me ferarum dentibus moli, ut purus panis Christi inveniar.

Ἐγὼ γράφω ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ ἐντέλλομαι πᾶσιν, ὅτι ἐγὼ ἐκὼν ὑπὲρ Θεῶ ἀποθνήσκω, εἴαν περ ὑμεῖς μὴ κωλύσητε. Παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ εὐνοία ἀκαιρος γένησθαι μοι. Ἀφετέ με θηρίων εἶναι βεβαῖον, δι' ὧν ἔνεστιν Θεῶ ἐπιτυχεῖν. ¹ Σῖτός εἰμι Θεῶ, καὶ δι' ὀδόντων θηρίων ἀλέθομαι, ἵνα καταρὸς ἄρτος εὐρεθῶ τῷ Χριστῷ. Μᾶλλον κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνται, καὶ μηδὲν καταλίπωσι τῷ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθεῖς βαρὺς τινι γένωμαι. Τότε ἔσομαι μαθητὴς ἀληθῶς τῷ Χριστῷ, ὅτε ἔδὲ τὸ σῶμά μου ὁ κόσμος ὄψεται. Λιτανεύσατε τὸν Χριστὸν ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα διὰ τῶν ὀργάνων τέτων θυσία εὐρεθῶ. Οὐχ ὡς ² Πέτρος καὶ Παῦλος διατάσσομαι ὑμῖν. Ἐκεῖνοι ἀπόστολοι, ἐγὼ κατάκριτος· ἐκεῖνοι ἐλεύθεροι, ἐγὼ δὲ μέχρι νῦν δούλος. Ἀλλ' εἴαν πάθω, ἀπελεύθερος ἴησῃ, καὶ ἀναστήσομαι ἐν αὐτῷ ἐλεύθερος. Νῦν μανθάνω δεδεμένος μηδὲν ἐπιθυμεῖν κοσμικὸν ἢ μάταιον.

V.

Mori cupio.

³ Ἀπὸ Συρίας μέχρι Ῥώμης θηριομαχῶ, διὰ γῆς καὶ θαλάσσης, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, δεδεμένος δέκα λεοπάρδοις, ὃ ἐστὶ στρατιωτῶν τάγμα· οἱ καὶ εὐεργετούμενοι χεῖρας γίνονται. Ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύομαι, ⁴ ἀλλ' ἔτι παρὰ τῷτο δεδιναίωμαι. ⁵ Οὐαίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων, καὶ εὐχομαι ἑτοιμά μοι εὐρεθῆναι· ἃ καὶ κολακεύσω, συντόμως με καταφαγεῖν, ἔχ ὥσπερ τινῶν δειλαινόμενα ἔχ ἥψαντο. Καὶν αὐτὰ δὲ ἄκοντα μὴ θελήσῃ, ἐγὼ προσβιάσομαι. Συγγνώμην μοι ἔχετε· τί μοι συμφέρει, ἐγὼ γινώσκω. Νῦν ἄρχομαι μαθητὴς εἶναι. Μηδὲν με ζήλώσῃ τῶν ὁρατῶν καὶ

¹ h. l. l. Irenaeus adv. haer. V, 28. ² qui olim ecclesiam vestram rexerunt. ³ Euseb. H. E. III, 36. ⁴ I. Cor. 4, 4. ⁵ cfr. Joann. Chrys. homil. in S. Ignat. T. II. p. 599. D. ed. Montf.

ἀοράτων, ἵνα Ἰησοῦ Χριστῷ ἐπιτύχω. Πῦρ καὶ σαυρός, θηρίων τε συσάσεις, ἀνατομαί, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὀσέων, συγκοπή μελῶν, ¹ ἀλγησμοὶ ὅλα τῷ σώματος, κακαὶ κολάσεις τῷ διαβόλῳ ἐπ' ἐμὰ ἐρχέσθωσαν· μόνον ἵνα Ἰησοῦ Χριστῷ ἐπιτύχω.

VI.

Morte mea veram vitam assequar.

Οὐδέν μοι ὠφελήσει τὰ τερπνὰ τῷ κόσμῳ, ἐδὲ αἱ βασιλεῖαι τῷ αἰῶνος τέττε. Μᾶλλον μοι ἀποθανεῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, ἢ βασιλεύειν τῶν περάτων τῆς γῆς. ² Τί γὰρ ὠφελείται ἄνθρωπος, εἰ κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῷ ζημιωθῇ; Ἐκεῖνον ζητῶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα· ἐκεῖνον θέλω τὸν δι' ἡμᾶς ἀναστάντα. Ὁ δὲ τοκετός μοι ἐπικείται. Σύγγνωτέ μοι ἀδελφοί· μὴ ἐμποδίσητέ μοι ζῆσαι, μὴ θελήσητέ μοι ἀποθανεῖν, τὸν τῷ Θεῷ θέλοντα εἶναι. Κόσμῳ μὴ ³ χωρίζησθε. Ἀφετέ με καθαρὸν Φῶς λαβεῖν· ἐκεῖ παραγενόμενος, ἄνθρωπος Θεῷ ἔσομαι. Ἐπιτρέψατέ μοι μιμητὴν εἶναι τῷ πάθῳ τῷ Θεῷ μου. Εἴ τις αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ ἔχει, νοησάτω ὃ θέλω, καὶ συμπαθεῖτω μοι, εἰδὼς τὰ συνέχοντά με.

VII.

Mori desidero, nam amor meus crucifixus est.

Ὁ ἄρχων τῷ αἰῶνος τέττε διαρπάσαι με βέλεται, καὶ τὴν εἰς Θεόν μου γνώμην διαφθεῖραι. Μηδεὶς ἔν τῶν παρόντων ὑμῶν βοηθεῖτω αὐτῷ· μᾶλλον ἐμῷ ⁴ γίνεσθε, τέττεσιν τῷ Θεῷ. Μὴ λαλεῖτε Ἰησοῦν Χριστὸν, κόσμον δὲ ἐπιθυμεῖτε. Βασκανία ἐν ὑμῖν μὴ κατοικεῖτω· μηδ' ἂν ἐγὼ παρὼν παρακαλῶ ὑμᾶς, πείθῃτέ μοι· τέτοις δὲ μᾶλλον πείθῃτε, οἷς γράφω ὑμῖν. Ζῶν γράφω ὑμῖν, ἐρῶν τῷ ἀποθανεῖν. Ὁ ἐμὸς ἔρως ἐσαύρωται, καὶ ἔτι ἔστιν ἐν ἐμοὶ πῦρ Φιλόυλον· ὕδωρ δὲ ζῶν καὶ λαλῶν ἐν ἐμοί, ἔσωθέν μοι λέγον· δεῦρο πρὸς τὸν πατέρα. Οὐχ

¹ contusiones. Ruinart. ² Matth. 26, 16. ³ χαρήσησθε, Cler. Per mundum ne separetis me (sc. a Deo). Vet. interpr.
⁴ sc. βοηθοὶ, Cler.

ἡδομαι τροφῇ Φθορᾶς, ἐδὲ ἡδοναῖς τῆ βίᾳ τέτῃ. Ἄρτον Θεῷ
 θέλω, ἄρτον ἐράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὅς ἐστιν σὰρξ Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 τῆ υἱοῦ τῆ Θεοῦ, τῆ γενομένου ἐν ἐσέρῳ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ καὶ
 Ἀβραάμ· καὶ πόμα Θεῷ θέλω, τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἀγάπη
 ἁφθαρτος, καὶ ἀένναος ζωῆς.

VIII.

Faveatis mihi.

Οὐκ ἔτι θέλω κατὰ ἀνθρώπους ζῆν. Τῷτο δὲ ἔσαι, εἰάν
 ὑμεῖς θελήσητε. Θελήσατε, ἵνα καὶ ὑμεῖς θεληθῆτε. Δι'
 ὀλίγων γραμμάτων αἰτῶμαι ὑμᾶς· πισεύσατέ μοι. Ἰησοῦς δὲ
 Χριστὸς ὑμῖν ταῦτα φανερώσει, ὅτι ἀληθῶς λέγω· τὸ ἀψευδὲς
 στόμα, ἐν ᾧ ὁ πατὴρ ἐλάλησεν ἀληθῶς. Αἰτήσαθε περὶ ἐμοῦ,
 ἵνα ἐπιτύχω. Οὐ κατὰ σάρκα ὑμῖν ἔγραψα, ἀλλὰ κατὰ γνώ-
 μην Θεοῦ. Ἐάν πάθω, ἡθελήσατε· εἰάν ἀποδοκιμαθῶ, ἐμι-
 σήσατε.

IX.

Orate pro ecclesia Syriae. Salutatio.

Μνημονεύετε ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλη-
 σίας, ἥτις ἀντὶ ἐμοῦ ποιμένι τῷ Θεῷ χρῆται. Μόνος αὐτὴν
 Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπισκοπήσει, καὶ ἡ ὑμῶν ἀγάπη. Ἐγὼ δὲ
 αἰσχύνομαι ἐξ αὐτῶν λέγεσθαι. Οὐδὲ γὰρ ἄξιός εἰμι, ὧν
 ἔσχατος αὐτῶν καὶ ἔκτρωμα· ἀλλ' ἠλέημαί τις εἶναι, εἰάν
 Θεῷ ἐπιτύχω. Ἀσπάζεταιται ὑμᾶς τὸ ἐμὸν πνεῦμα, καὶ ἡ ἀγά-
 πη τῶν ἐκκλησιῶν τῶν δεξαμένων με εἰς ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 ὃς ὡς παροδεύοντα. Καὶ γὰρ αἱ μὴ προσήκησαι μοι τῇ ὁδῷ
 τῇ κατὰ σάρκα, κατὰ πόλιν με προῆγον.

X.

Conclusio.

Γράφω δὲ ὑμῖν ταῦτα ἀπὸ Σμύρνης δι' Ἐφεσίων τῶν
 ἀξιομακαρίων. Ἔστιν δὲ καὶ ἅμα ἐμοὶ σὺν ἄλλοις πολλοῖς
 Κρόκος, τὸ ποθητόν μοι ὄνομα. Περὶ τῶν προελθόντων με
 ἀπὸ Συρίας εἰς Ῥώμην εἰς δόξαν τῆ Θεοῦ, πισεύω ὑμᾶς ἐπεγνω-
 κέναι, οἷς καὶ δηλώσατε ἐγγύς με ὄντα. Πάντες γὰρ εἰσιν

ἄξιοι τῷ Θεῷ καὶ ὑμῶν· ἔς πρόπον ὑμῖν ἔσιν κατὰ πάντα ἀναπαύσαι. Ἐγραψα δὲ ὑμῖν ταῦτα τῇ πρὸ ἐννέα καλανδῶν Σεπτεμβρίων, ¹ [τεττέστιν Αὐγέστη εἰκάδι ² τρίτῃ]. Ἐρρώθει εἰς τέλος, ἐν ὑπομονῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΤΣΙΝ ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐκκλησίᾳ Θεῷ πατρὸς καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῇ ἑσθῇ ἐν ³ Φιλαδελφίᾳ τῆς Ἀσίης, ἡλεημένη καὶ ἡδρασμένη ἐν ὁμονοίᾳ Θεῷ, καὶ ἀγαλλιωμένη ἐν τῷ πάθει τῷ κυρίῳ ἡμῶν ἀδιακρίτως, καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει αὐτοῦ πεπληροφορημένη ἐν παντὶ ἐλέει· ἦν ἀσπάζομαι ἐν αἵματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡτις ἐστὶν χαρὰ αἰώνιος καὶ παράмоνος, μάλιστα εἰάν ἐν ἐνὶ ᾧσιν σὺν τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, ἀποδεδειγμένοις ἐν γνώμῃ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔς κατὰ τὸ ἴδιον θέλημα ἐσήριξεν ἐν βεβαιωσύνῃ, τῷ ἀγίῳ αὐτοῦ πνεύματι.

I.

Laus episcopi Philadelphenorum.

⁴ Οὐν ἐπίσκοπον ἔγνων, ἔκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἔδεδι' ἀνθρώπων κεντῆθαι τὴν διακονίαν, τὴν εἰς τὸ κοινὸν ἀνήκεσαν, ἔδεδι κατὰ κενοδοξίαν, ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ Θεῷ πατρὸς καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ· ἔκ καταπέπληγμαι τὴν ἐπιείκειαν, ὅς σιγῶν πλείονα δύναται τῶν μάταια λαλόντων· συνευρύθμῃσαι γὰρ ταῖς ἐντολαῖς, ὡς χορδαῖς κιθάρας. Διὸ μακαρίζει με ἡ ψυχὴ τὴν εἰς Θεὸν αὐτοῦ γνώμην, ἐπιγνῆς ἐνάρητον καὶ τελείαν ἔσσαν, τὸ ἀκίνητον αὐτοῦ καὶ τὸ ἀόργητον αὐτοῦ ἐν πάσῃ ἐπιεικείᾳ Θεοῦ ζῶντος.

II.

Tenete unionem cum episcopo et fugite pravās doctrinas.

Τέκνα ἐν Φωτὸς, ⁵ ἀληθείας, Φεύγετε τὸν μερισμὸν καὶ τὰς κακοδιδασκαλίας· ὅπως δὲ ὁ ποιμὴν ἔσιν, ἐκεῖ ὡς πρόβατα

¹ Glossema in gratiam Graecorum. ² 1. τετάρτη. Ruinart.

³ Philadelphia Lydiae. ⁴ vestrum episcopum. ⁵ καὶ Gall.

ἀκολουθεῖτε. Πολλοὶ γὰρ λύκοι ¹ ἀξιόπιστοι ἡδονῇ κακῇ αἰχμαλωτίζουσι τὰς θεοδόμους, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνότητι ὑμῶν ἔχ' ἐξουσίαν τόπον.

III.

Fugite schismaticos.

Ἀπέχεσθε τῶν κακῶν βοτανῶν, ἄστινας δ' γεωργεῖ Ἰησοῦς Χριστός, διὰ τὸ μὴ εἶναι ² αὐτὰς φυτείας πατρὸς. Οὐχ ὅτι παρ' ὑμῖν μερισμὸν εὖρον, ἀλλ' ³ ἀποδιῦλισμόν. Ὅσοι γὰρ θεοὶ εἰσιν καὶ Ἰησοῦς Χριστός, ἕτοι μετὰ τῷ ἐπισκόπῳ εἰσὶν· καὶ ὅσοι ἂν μετανοήσαντες ἔλθωσιν ἐπὶ τὴν ἐνότητα τῆς ἐκκλησίας, ἕτοι θεοὶ ἔσονται, ἵνα ὣσιν κατὰ Ἰησοῦν Χριστὸν ζῶντες. Μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοί μου· εἴ τις σχίζειν ἀκολουθεῖ, βασιλείαν θεοῦ δ' κληρονομεῖ· εἴ τις ἐν ἀλλοτρίας γνώμῃ περιπατεῖ, ἕτος τῷ πάτρει δ' συγκατατίθεται.

IV.

Utamini una Eucharistia.

Σπεδάζετε ἐν μιᾷ εὐχαριστίᾳ χρῆσθαι· μία γὰρ σὰρξ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἐν ποτήριον εἰς ἑνωσιν τῷ αἵματι αὐτοῦ· ἐν θυσιαστήριον, ὡς εἰς ἐπίσκοπος, ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ διακόνοις τοῖς συνδέλοις μου, ἵνα ὁ εἰς εἴς ἑαν πράσσητε κατὰ θεὸν πράσσητε.

V.

Ego vos corroboraui, vos orate pro me, qui confugio ad Evangelium et Apostolos. Honorate etiam prophetas V. T.

Ἀδελφοί μου, λίαν ἐκνέχυμαι ἀγαπῶν ὑμᾶς, καὶ ὑπεραγαλλόμενος ἀσφαλίζομαι ὑμᾶς· ἐγὼ δὲ, ἀλλ' Ἰησοῦς Χριστός, ἐν ᾧ δεδεμένος φοβῶμαι μᾶλλον, ὥς ἔτι ὢν ⁴ ἀναρπάρτις.

¹ Vox ἀξιόπιστοι non tantum accipitur de illis, qui fide digni sunt, sed etiam de iis, qui tales videntur. Voss. ² αὐτὰς recte legerunt interpolator et vet. interpretes. Ms. αὐτές. ³ Ms. ἀποδιῦλισμόν. Ruinart. vertit: excolationem. ⁴ Ms. ἀνάρπαστος. Dixit itaque Ignatius, sese quidem esse abductum (raptum) e pro-

Ἄλλ' ἡ προσευχή ὑμῶν εἰς Θεόν με ἀπαρτίσει, ἵνα ἐν ᾧ κλήρω ἡλεήθην, ἐπιτύχω, προσφυγῶν τῷ εὐαγγελίῳ ὡς ¹ σαρκὶ Ἰησοῦ, καὶ τοῖς ἀποστόλοις ὡς πρεσβυτερίῳ ἐκκλησίας. Καὶ τὰς προφῆτας δὲ ἀγαπῶμεν, διὰ τὸ καὶ αὐτὰς εἰς τὸ εὐαγγέλιον κατηγγεληκέναι, καὶ εἰς ² αὐτὸν ἐλπίζειν, καὶ αὐτὸν ἀναμένειν· ἐν ᾧ καὶ πισεύσαντες ἐσάθησαν, ἐν ἐνότητι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὄντες ἀξιαγαπητοὶ καὶ ἀξιοθαύμαστοι ἅγιοι, ὑπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ μεμαρτυρημένοι, καὶ συνηριθμένοι ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τῆς κοινῆς ἐλπίδος.

VI.

Nec tamen Judaismum admittite. Ego neminem vestrum gravavi.

Ἐὰν δέ τις ἰσδαϊσμόν ἐρμηνεύῃ ὑμῖν, μὴ ἀκέετε αὐτῶν. Ἀμεινον γάρ ἐστιν παρὰ ἀνδρὸς περιτομὴν ἔχοντος χριστιανισμόν ἀκέειν, ἢ παρὰ ἀκροβύσσου ἰσδαϊσμόν. Ἐὰν δὲ ἀμφοτέροι περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ μὴ λαλῶσιν, ἔτοι ἐμοὶ σῆλαί εἰσιν καὶ τάφοι νεκρῶν, ἐφ' οἷς γέγραπται μόνον ὀνόματα ἀνθρώπων. Φεύγετε ἔν τας κακοτεχνίας καὶ ἐνέδρας τῶ ἀρχοντος τῶ αἰῶνος τούτου, μήποτε θλιβέντες τῇ γνώμῃ αὐτῶ ἐξασθενήσετε ἐν τῇ ἀγάπῃ. Ἀλλὰ πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ γίνεσθε ἐν ἀμερίστῳ καρδίᾳ. Εὐχαριστῶ δὲ τῷ Θεῷ μου, ὅτι εὐσυνείδητός εἰμι ἐν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἔχει τις καυχῆσασθαι, ἔτε λάθρα, ἔτε φανερώς, ὅτι ³ ἐβάρησά τινα ἐν μικρῷ, ἢ ἐν μεγάλῳ. Καὶ πᾶσι δὲ, ἐν οἷς ἐλάλησα, εὐχομαι, ἵνα μὴ εἰς μαρτύριον αὐτὸ κτήσωνται.

VII.

Timeate me decipere, nam S. Spiritu impellente vos ad unitatem adhortatus sum.

Εἰ γὰρ καὶ κατὰ σάρκα μέ τινες ἠθέλησαν πλανῆσαι, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα οὐ πλανᾶται, ἀπὸ Θεοῦ ὄν. Οἶδεν γὰρ, πόθεν

vincia sua; nondum tamen certum esse de fine suo. Voss. Sed interpolator et vet. interpretes legerunt: ἀναπάρτιστος, imperfectus, quod melius. ¹ i. e. ut ad Christum adhuc viventem, et ad Apostolos, quasi adhuc gubernarent ecclesiam. ² Vet. interpretes 1. Χριστόν. ³ Ignatius olim Philadelphe fuisse videtur.

ἔρχεται, καὶ πᾶς ὑπάγει, καὶ τὰ κρυπτὰ ἐλέγχει. Ἐκράυγα-
σα μεταξὺ ὧν, ἐλάλουν μεγάλη Φωνῇ¹. τῷ ἐπισκόπῳ προσέ-
χετε καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ διακόνοις. Οἱ δὲ² ὑποπτεύ-
σαντές με, ὡς προειδότες τὸν μερισμὸν τινων, λέγειν ταῦτα.
Μάρτυς δέ μοι, ἐν ᾧ δέδεμαι, ὅτι ἀπὸ σαρκὸς ἀνθρωπίνης ἐκ
ἐγνων. Τὸ δὲ πνεῦμα ἐκήρυσσεν³ λέγον τάδε· χωρὶς τῆ ἐπι-
σκόπου μηδὲν ποιεῖτε· τὴν σάρκα ὑμῶν ὡς ναὸν Θεοῦ τηρεῖτε·
τὴν ἑνωσιν ἀγαπᾶτε· τὰς μερισμὰς φεύγετε· μιμηταὶ γίνεσθε
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς καὶ αὐτὸς τῆ πατρὸς αὐτοῦ.

VIII.

Studete unitati. Male nonnulli Christum veteri Testamento postponunt.

Ἐγὼ μὲν ἔν τὸ ἴδιον ἐποίησα, ὡς ἄνθρωπος εἰς ἑνωσιν
κατηρτισμένος. Οὗ δὲ μερισμὸς ἐστὶν καὶ ὀργή, Θεὸς δὲ κατοικεῖ.
Πᾶσιν ἔν μετανοῶσιν ἀφίει ὁ κύριος, εἰὰν μετανοήσωσιν
εἰς ἐνότητα Θεοῦ καὶ συνέδριον τῆ ἐπισκόπου. Πισεύω τῇ χά-
ριτι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς λύσει ἀφ' ὑμῶν πάντα δεσμόν. Παρα-
καλῶ δὲ ὑμᾶς μηδὲν κατ' ἐριθείαν πράσσειν, ἀλλὰ κατὰ χρυσο-
μαθίαν. Ἐπεὶ ἤκουσά τινων λεγόντων, ὅτι εἰὰν μὴ ἐν τοῖς⁴
ἀρχαίοις εὕρω, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ δὲ πισεύω· καὶ λέγοντός με
αὐτοῖς, ὅτι γέγραπται, ἀπεικρίθησάν μοι, ὅτι⁵ πρόκειται. Ἐμοὶ
δὲ⁶ ἀρχεῖά ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός, τὰ⁷ ἄθικτα ἀρχεῖα ὁ σαυρὸς
αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ, καὶ ἡ πίσις ἡ δι'
αὐτοῦ· ἐν οἷς θέλω ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν δικαιωθῆναι.

IX.

Bonum est V. T., melius Novum Foedus.

Καλοὶ καὶ οἱ ἱερεῖς,⁸ κρείσσον δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ πεπισευ-
μένος τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὃς μόνος πεπίστευται τὰ κρυπτὰ τῆ

1 vet. interpr. addit: voce Dei. 2 pro verbo finito.
Ms. πτέσαντες. 3 Ms. λέγων. 4 Ita Interpolator. Ms. ἀρχαίοις.
5 δὲ πρόκειται Voss. πρόκειται, sc. ad demonstrandum = hoc ad-
huc demonstrandum est. Wöcher et Arndt. 6 mihi loco do-
cumentorum est Christus. 7 Ms. ἄθικτα. 8 Interpolator:
κρείσσων.

Θεῶ· αὐτὸς ἰ ὧν θύρα τῆ πατρὸς, δι' ἧς εἰσέρχονται Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ οἱ προφῆται καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ ἡ ἐκκλησία. Πάντα ταῦτα εἰς ἐνότητα Θεῶ. Ἐξαίρετον δέ τι ἔχει τὸ εὐαγγέλιον, τὴν παρυσίαν τῆ σωτῆρος κυρίᾳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ πάθος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνάστασιν. Οἱ γὰρ ἀγαπητοὶ προφῆται κατήγγειλαν εἰς αὐτόν· τὸ δὲ εὐαγγέλιον ἀπάρτισμά ἐστιν ἀφ' ὁμορφίας. Πάντα ὁμοῦ καλὰ ἐστίν, εἴαν ἐν ἀγάπῃ ² πισεύητε.

X.

Mittite diaconum ad ecclesiam Antiochenam, qui congratuletur de fine persecutionis.

Ἐπειδὴ κατὰ τὴν προσευχὴν ὑμῶν καὶ κατὰ σπλάγχνα, ἃ ἔχετε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἀπηγγέλη μοι εἰρηνεύειν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας· πρέπον ἐστὶν ὑμῖν, ὡς ἐκκλησίᾳ Θεῶ, χειροτονῆσαι διάκονον εἰς τὸ πρεσβεῦσαι ἐκεῖ Θεῶ πρεσβεῖαν, εἰς τὸ συγχαρῆναι αὐτοῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ γενομένοις, καὶ δοξάσαι τὸ ὄνομα. Μακάριος ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὃς καταξιώσθεται τῆς τοιαύτης διακονίας· καὶ ὑμεῖς δοξαθήσεσθε. Θέλουσιν δὲ ὑμῖν εἴ ἐστιν ἀδύνατον ὑπὲρ ὀνόματος Θεῶ, ὡς καὶ αἱ ἐγγίσα ἐκκλησίαι ἐπεμψαν ἐπισκόπους, αἱ δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους.

XI.

Gratias vobis ago, quod comites meos benevole suscepistis. Salutant vos fratres in Troade.

Περὶ δὲ Φίλωνος τῆ διακόνου ἀπὸ Κιλικίας, ἀνδρὸς μεμαρτυρημένου, ὃς καὶ νῦν ἐν λόγῳ Θεῶ ὑπερετεῖ μοι ἅμα ῥέῳ Ἀγαθοπόδι, ἀνδρὶ ἐκλεκτῷ, ὃς ἀπὸ Συρίας μοι ἀκολοθεῖ, ἀποταξάμενος τῷ βίῳ, οἱ καὶ μαρτυροῦσιν ὑμῖν, καὶ γὰρ τῷ Θεῷ εὐχαριστῶ ὑπὲρ ὑμῶν, ὅτι ἐδέξασθε αὐτούς, ὡς καὶ ὑμᾶς ὁ κύριος. Οἱ δὲ ἀτιμάσαντες αὐτούς λυτρωθήσαν ἐν τῇ χάριτι τῆ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν Τρωάδι· ὁθεν καὶ γράφω ὑμῖν διὰ Βέρρου, πεμφθέντος ἅμα ἐμοὶ ἀπὸ Ἐφεσίων καὶ Σμυρναίων εἰς λόγον τιμῆς. Τιμήσει

¹ Alii: ἄν.

² Ms. πισεύετε.

αὐτὰς ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς ὃν ἐλπίζουσιν σαρκί, ψυχῇ,
¹ πίσει, ἀγάπῃ, ὁμονοίᾳ. Ἐρρώσθε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῇ κοινῇ
 ἐλπίδι ἡμῶν.

Σ Μ Υ Ρ Ν Α Ι Ο Ι Σ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐκκλησία Θεῶ πατρὸς καὶ τοῦ
 ἡγαπημένου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ² ἡλεημένη ἐν παντὶ χαρίσματι,
 πεπληρωμένη ἐν πίσει καὶ ἀγάπῃ, ἀνυσερήτῳ ἔσῃ παν-
 τὸς χαρίσματος, Θεοπρεπесάτη καὶ ἁγιοφόρῳ, τῇ ἔσῃ ἐν
 Σμύρνῃ τῆς Ἀσίας, ἐν ἀμώμῳ πνεύματι καὶ λόγῳ Θεοῦ,
 πλείστα χαίρειν.

I.

Glorifico Deum propter fidem vestram.

Δοξάζω Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Θεὸν τὸν ἔτως ὑμᾶς σοφί-
 σαντα· ἐνόησα γὰρ ὑμᾶς κατηρτισμένους ἐν ἀνινήτῳ πίσει,
 ὥσπερ καθηλωμένους ἐν τῷ σαυρῷ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, σαρκί
 τε καὶ πνεύματι, καὶ ἡδρασμένους ἐν ἀγάπῃ ἐν τῷ αἵματι
 Χριστοῦ, ³ πεπληροφορημένους εἰς τὸν κύριον ἡμῶν, ἀληθῶς ὄντα
 ἐκ γένους Δαβὶδ, κατὰ σάρκα, υἱὸν Θεοῦ κατὰ ⁴ θέλημα καὶ
 δύναμιν Θεοῦ, γεγεννημένον ἀληθῶς ἐκ παρθένου, βεβαπτισμένον
 ὑπὸ Ἰωάννου, ⁵ ἵνα πληρωθῇ πᾶσα δικαιοσύνη ὑπ' αὐτοῦ, ἀλη-
 θῶς ἐπὶ Ποντίᾳ Πιλάτῃ καὶ Ἡρώδῃ τετράρχῃ καθηλωμένον
 ὑπὲρ ἡμῶν ἐν σαρκί· ἃφ' ἧς καρπὸς ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ ⁶ Θεομακαρίστου
 αὐτοῦ πάθους, ⁷ ἵνα ἄρῃ σύσσημον εἰς τοὺς αἰῶνας διὰ τῆς ἀνα-
 στάσεως εἰς τοὺς ἁγίους καὶ πιστοὺς αὐτοῦ, εἴτε ἐν Ἰουδαίοις, εἴτε
 ἐν ἔθνεσιν, ἐν ἐνὶ σώματι τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ.

1 Vet. interpr. addit: spiritu. 2 Ms. ἡλεημένη, et infra
 ἡδρασμένους. 3 Theodoret. Dial. I. T. IV. p. 49. ed. Schulze.
 4 Θεότητα. Theodoret. 5 Matth. 3, 15. 6 Ms. Θεομα-
 καρίστ. 7 Isai. 5, 26. 49, 22.

II.

Christus vere in carne passus est. Contra Docetas.

Ταῦτα γὰρ πάντα ἔπαθεν δι' ἡμᾶς, ἵνα σωθῶμεν. Καὶ ἀληθῶς ἔπαθεν, ὡς καὶ ἀληθῶς ἀνέστησεν ἑαυτὸν, ἔχ' ὥσπερ ἄπιστοί τινες λέγουσιν τὸ δοκεῖν αὐτὸν πεπονθέναι, αὐτοὶ τὸ δοκεῖν ὄντες, καὶ κατὰ Φρονῆσιν καὶ συμβήσεται αὐτοῖς, ἔσιν ἀσωμάτοις καὶ δαιμονικοῖς.

III.

Christus et post resurrectionem in carne fuit.

¹ Ἐγὼ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν σαρκὶ αὐτὸν οἶδα, καὶ πιστεύω ὄντα. Καὶ ὅτε πρὸς τὰς περὶ Πέτρον ἦλθεν, ἔφη αὐτοῖς· λάβετε, ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι ἐν εἰμὶ δαιμόνιον ἀσώματον. Καὶ εὐθὺς αὐτῷ ἤψαντο, καὶ ἐπίστευσαν, κρατηθέντες τῇ σαρκὶ αὐτῷ καὶ τῷ πνεύματι. Διὰ τῆς καὶ θανάτου κατεφρόνησαν, ἠνέστησαν δὲ ὑπὲρ θάνατον. ² Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν συνέφαγεν αὐτοῖς καὶ συνέπιεν ὡς σαρκικός, καίπερ πνευματικῶς ἡνωμένος τῷ πατρί.

IV.

Caveatis vobis ab haereticis istis. Nisi Christus vere passus etc. esset, nec ego paterer.

Ταῦτα δὲ παραινῶ ὑμῖν, ἀγαπητοί, εἰδὼς, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔτι ἔχετε. Προφυλάσσω δὲ ὑμᾶς ἀπὸ τῶν θηρίων τῶν ἀνθρωπομόρφων, ἔς οὐ μόνον δεῖ ὑμᾶς μὴ παραδέχεσθαι, ἀλλ' εἰ δυνατόν ἐστι μηδὲ συναντᾶν, μόνον δὲ προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, εἴαν πως μετανοήσωσιν, ὅπερ δύσκολον. Τέτοιον δὲ ἔχει ἐξουσίαν Ἰησοῦς Χριστός, τὸ ἀληθινὸν ἡμῶν ζῆν.

³ Εἰ γὰρ τὸ δοκεῖν ταῦτα ἐπράχθη ὑπὸ τῶν κυρίων ἡμῶν, καὶ γὰρ τῷ δοκεῖν δέδεμαι. Τί δὲ καὶ ἑμαυτὸν ἐκδοτοῦ δέδωκα τῷ θανάτῳ, πρὸς πῦρ, πρὸς μάχαιραν, πρὸς θηρία; Ἀλλ' ἐγγὺς μαχαίρας, ἐγγὺς θεῶν, μεταξὺ θηρίων, μεταξὺ θεῶν. Μό-

¹ Vide Euseb. H. E. III, 36. Theodoret. Dial. II. 1. c. p. 127.

² Theodoret. 1. c. ³ Theodoret. Dial. I. 1. c. p. 50.

νον ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ συμπαθεῖν αὐτῷ, πάντα ὑπομένω· αὐτὸς με ἐνδυναμῶντος τοῦ τελείως ἀνθρώπου γενομένου.

V.

Periculum erroris Docetarum. Qui carnem Christi negant, Christum ipsum negant, et nos annihilant (negata redemptione).

Ὅν τινες ἀγνοῶντες ἀρνῶνται, μᾶλλον δὲ ἠρνήθησαν ὑπὸ αὐτοῦ, ὄντες συνήγοροι τοῦ θανάτου μᾶλλον ἢ τῆς ἀληθείας· ὅς ἐκ ἐπεισαν αἱ προφητεῖαι, ὅδ' ὁ νόμος Μωσέως, ἀλλ' ὅδε μέχρι νῦν τὸ εὐαγγέλιον, ὅδε τὰ ἡμέτερα ¹ τῶν κατ' ἄνδρα παθήματα. Καὶ γὰρ περὶ ἡμῶν τὸ αὐτὸ φρονεῖσιν. ² Τί γάρ με ὠφελεῖ τις, εἰ ἐμὲ ἐπαινεῖ, τὸν δὲ κύριόν μου βλασφημεῖ, μὴ ὁμολογῶν αὐτὸν σαρκοφόρον; Ὁ δὲ τοῦτο μὴ λέγων, τελείως αὐτὸν ἀπῆρνηται, ³ ὡς νεκροφόρος. Τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν, ὄντα ἀπίστα, ἐκ ἔδοξέ μοι ἐγγράψαι. Ἀλλὰ μηδὲ γένοιτό μοι αὐτῶν μνημονεύειν, μέχρις ὅς μετανοήσωσιν εἰς τὸ πάθος, ὃ ἐστὶν ἡμῶν ἀνάσσις.

VI.

Qui non credit in sanguinem Christi, judicabitur, et si esset ut angelus. Haereticis istis et desunt christianae virtutes.

Μηδεὶς πλανάσθω. Καὶ τὰ ἐπεράνια, καὶ ἡ δόξα τῶν ἀγγέλων, καὶ οἱ ἄρχοντες ὁρατοὶ τε καὶ ἀόρατοι, εἰ μὴ πιτεύσωσιν εἰς τὸ αἷμα Χριστοῦ, κακείνοις κρίσις ἐστίν. ⁴ Ὁ χωρῶν χωρεῖτω. Τόπος μηδένα φυσιέτω· τὸ γὰρ ὅλον ἐστὶ πίσις καὶ ἀγάπη, ὡς ὁδὸν προκένυται. Καταμάθετε δὲ τοὺς ἑτεροδοξῶντας εἰς τὴν χάριν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν εἰς ἡμᾶς ἐλθούσαν, πῶς ἐναντίοι εἰσὶν τῇ γνώμῃ τοῦ Θεοῦ. Περὶ ἀγάπης ὁ μέλει αὐτοῖς, ὁ περὶ χήρας, ὁ περὶ ὀρφανῶν, ὁ περὶ θλιβομένων, ὁ περὶ δεδεμένων ἢ λελυμένων, ὁ περὶ πεινῶντος ἢ διψῶντος.

¹ i. e. singulorum.

² Theodoret. Dial. I. l. c. p. 50.

³ cadaver gestans, i. e. ipse mortuus.

⁴ Matth. 19, 12.

VII.

Haeretici isti abstinent ab Eucharistia, carnem Christi eam esse negantes. Recedamus ab iis.

¹ Ἐὐχαριστίας καὶ προσευχῆς ἀπέχονται, διὰ τὸ μὴ ὁμολογεῖν, τὴν εὐχαριστίαν σάρκα εἶναι τῆς σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἡμῶν παθῆσαν, ἣν τῇ χρηστότητι ὁ πατήρ ἡγείρεν. Οἱ δὲ ἀντιλέγοντες τῇ ² δωρεᾷ τῆς θεῆς, συζητῶντες ἀποθνήσκουσιν. Συνέφερον δὲ αὐτοῖς ³ ἀγαπᾶν, ἵνα καὶ ἀναστῶσιν. Πρέπον δὲ εἶναι ἀπέχεσθαι τῶν τοιούτων, καὶ μήτε κατ' ἰδίαν περὶ αὐτῶν λαλεῖν, μήτε κοινῇ· προσέχειν δὲ τοῖς προφήταις, ἐξαιρέτως δὲ τῷ εὐαγγελίῳ, ἐν ᾧ τὸ πάθος ἡμῶν δεδήλωται, καὶ ἡ ἀνάστασις τετελείωται. Τὰς δὲ μερισμὰς φεύγετε, ὡς ἀρχὴν κακῶν.

VIII.

Episcopi, Presbyteri et Diaconi honorandi sunt.

Πάντες τῷ ἐπισκόπῳ ἀκολουθεῖτε, ὡς Ἰησοῦς Χριστὸς τῷ πατρί· καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, ὡς τοῖς ἀποστόλοις· τὰς δὲ διακόνους ἐντρέπεσθε, ὡς θεῷ ἐντολήν. Μηδεὶς χωρὶς τῆς ἐπισκόπου τι πρᾶσσέτω τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐκείνη βεβαία εὐχαριστία ἡγείσθω, ἣ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον ἔσται, ἢ ᾧ ἂν αὐτὸς ἐπιτρέψῃ. Ὅπως ἂν φανῇ ὁ ἐπίσκοπος, ἐκεῖ τὸ πλήθος ἔσται· ὥσπερ ὅπως ἂν ᾗ Χριστὸς Ἰησοῦς, ἐκεῖ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. Οὐκ ἔξόν ἐσιν χωρὶς τῆς ἐπισκόπου, ἥτε βαπτίζειν, ἥτε ἀγάπην ποιεῖν· ἀλλ' ὃ ἂν ἐκεῖνος δοκιμάσῃ, τῷτο καὶ τῷ θεῷ εὐάρεστον, ἵνα ἀσφαλὲς ᾗ καὶ βέβαιον πᾶν ὃ πράσσεται.

IX.

Nil sine episcopo fiat. Pro vestra in me benevolentia gratias ago.

Εὐλογόν ἐστίν λοιπὸν ἀνανῆψαι, καὶ, ὡς ἔτι καιρὸν ἔχομεν, εἰς θεὸν μετανοεῖν. Καλῶς ἔχει καὶ θεὸν καὶ ἐπίσκο-

¹ Theodoret. Dial. III. 1. c. p. 231.

² i. e. eucharistiae.

³ i. e. ἀγάπην celebrare.

νον εἰδέναι. Ὁ τιμῶν ἐπίσκοπον, ὑπὸ Θεῶ τετίμηται· ὁ λά-
 θρα ἐπισκόπος τι πράσων, τῷ διαβόλῳ λατρεύει. Πάντα ἔν
 ὑμῖν ἐν χάριτι περισσευέτω, ἄξιοι γάρ ἐστε. Κατὰ πάντα με
 ἀνεπαύσατε, καὶ ὑμᾶς Ἰησοῦς Χριστός. Ἀπόντα με καὶ παρόν-
 τα ἠγαπήσατε. Ἀμείβη ὑμῖν Θεός, δι' ὃν πάντα ὑπομένοντες
 αὐτῷ τεύξεσθε.

X.

*Et comites meos benevole suscepistis; non deerit vobis
 merces vestra.*

¹ Φίλωνα καὶ Ῥέων Ἀγαθόπην, οἱ ἐπηκολέθησάν μοι
 εἰς λόγον Θεῶ, καλῶς ἐποιήσατε ὑποδεξάμενοι ὡς διακόνες Χρι-
 στῷ Θεῷ· οἱ καὶ εὐχαριστῶσιν τῷ κυρίῳ ὑπὲρ ὑμῶν, ὅτι αὐ-
 τὰς ἀνεπαύσατε κατὰ πάντα τρόπον. Οὐδὲν ὑμῖν ἐ μὴ ἀπολεῖ-
 ται. ² Ἀντίψυχον ὑμῶν τὸ πνεῦμά με, καὶ τὰ δεσμά με, ἃ
 ἔχ ὑπερηφανήσατε ἐδὲ ἐπησχύνθητε· ἐδὲ ὑμᾶς ἐπαισχυνθήσε-
 ται ἡ τελεία πίστις, Ἰησοῦς Χριστός.

XI.

*Mittite legatum ad ecclesiam Antiochenam, qui congratu-
 letur de pace restituta.*

Ἡ προσευχὴ ὑμῶν ἀπῆλθεν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν
 Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας· ὅθεν δεδεμένος Θεοπρεπεστάτοις δεσμοῖς
 πάντας ἀσπάζομαι, ἐκ ὧν ἄξιός ἐκεῖθεν εἶναι, ἔσχατος αὐτῶν
 ὢν, κατὰ θέλημα δὲ Θεῶ κατηξιάσθην, ἐκ ἐκ ³ συνειδότος,
 ἀλλ' ἐκ χάριτος Θεῶ, ἣν εὐχομαι τελείαν μοι δοθῆναι, ἵνα ἐν
 τῇ προσευχῇ ὑμῶν Θεῶ ἐπιτύχω. Ἵνα ἔν τέλειον ὑμῶν γένη-
 ται τὸ ἔργον καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν ἔρανῳ, πρέπει εἰς τιμὴν
 Θεῶ χειροτονῆσαι τὴν ἐκκλησίαν ὑμῶν ⁴ Θεοπρεσβύτην, εἰς τὸ
 γενόμενον ἕως Συρίας συγχαρῆναι αὐτοῖς, ὅτι εἰρηνεύουσιν, καὶ

¹ cfr. epist. ad Philadelph. c. XI. ² vicissim recreet,
 reficiat, vos spiritus meus. cfr. ep. ad Ephes. c. XXI. ad Polyc.
 c. II. et VI. ³ non propter mea merita, sed ex gratia Dei.
⁴ eligit sacrum legatum, ut, quum ad Syriam usque venerit
 etc. Ruinart.

ἀπέλαβον τὸ ἴδιον μέγεθος, καὶ ἀπεκατεστάθη αὐτοῖς τὸ ἴδιον σωματεῖον. Ἐφάνη μοι ἔν ἄξιον πρᾶγμα πέμψαι τινὰ τῶν ἡμετέρων μετ' ἐπιστολῆς, ἵνα συνδοξάσῃ τὴν κατὰ Θεὸν αὐτοῖς γενομένην εὐδίαν, καὶ ὅτι λιμένος ἤδη ἐτύγχανεν τῇ προσευχῇ ὑμῶν. Τέλειοι ὄντες, τέλεια καὶ Φρονεῖτε. Θέλουσιν γὰρ ὑμῖν εὐπράσσειν, Θεὸς ἕτοιμος εἰς τὸ παρασχεῖν.

XII.

Salutationes.

Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν Τρωάδι· ὁθεν καὶ γράφω ὑμῖν διὰ Βάρρου, ὃν ἀπεστείλατε μετ' ἐμῶ ἅμα Ἐφεσίοις τοῖς ἀδελφοῖς ὑμῶν, ὃς κατὰ πάντα με ἀνέπαυσεν. Καὶ ὅφελον πάντες αὐτὸν ἐμιμῶντο, ὄντα ἐξεμπλάριον Θεῶ διακονίας. Ἀμείψεται αὐτὸν ἡ χάρις κατὰ πάντα. Ἀσπάζομαι τὸν ἀξιόθεον ἐπίσκοπον, καὶ Θεοπρεπέστατον πρεσβυτέριον, καὶ τὰς συνδέλφους μὲ διακόνους, καὶ τὰς κατ' ἄνδρα καὶ κοινῇ πάντας ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ σαρκὶ αὐτοῦ καὶ τῷ αἵματι, πάθει τε καὶ ἀναστάσει, σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ, ¹ ἐν ὀνόματι, ἐν ἐνότητι Θεῶ καὶ ὑμῶν. Χάρις ὑμῖν, ἔλεος, εἰρήνη, ὑπομονὴ διὰ παντός.

XIII.

Salutationes.

Ἀσπάζομαι τὰς οἰκας τῶν ἀδελφῶν μὲ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, καὶ τὰς παρθένας τὰς λεγομένας χήρας. Ἐρρῶσθε μοι ἐν δυνάμει πνεύματος. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Φίλων σὺν ἐμοὶ ὦν. Ἀσπάζομαι τὸν οἶκον Ταξίας, ἣν εὐχομαι ἐδρᾶσθαι πίστει καὶ ἀγάπῃ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ. Ἀσπάζομαι Ἀλκην, τὸ ποθητόν μου ὄνομα, καὶ Δάφνον, Ἀσύγκριτον καὶ Εὐτεκνον καὶ πάντας κατ' ὄνομα. Ἐρρῶσθε ἐν χάριτι Θεῶ.

ΠΡΟΣ

1 Non est in vet. versione, et plane omittendum videtur. Gall.

ΠΡΟΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΝ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, Πολυκάρπῳ ἐπισκόπῳ ἐκκλησίας
Σμυρναίων, μᾶλλον ἐπεσκοπημένῳ ὑπὸ Θεῶ πατρὸς καὶ
κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, πλεῖστα χαίρειν.

I.

Laus et adhortatio.

Ἀποδεχόμενός σε τὴν ἐν Θεῷ γνώμην, ἡδρασμένην ὡς
ἐπὶ πέτραν ἀκίνητον, ὑπερδοξάζω, καταξιώθεις τῷ προσώπῳ σε
τῷ ἀμώμῳ, ὃ ὀναίμην ἐν Θεῷ. Παρακαλῶ σε ἐν χάριτι [Θεῷ], ἣ
ἐνδέδυσαι, προσθεῖναι τῷ ὁρόμῳ σε, καὶ πάντας παρακαλεῖν,
ἵνα σώζωνται. Ἐκδίδει σε τὸν τόπον ἐν πάσῃ ἐπιμελείᾳ σαρ-
κικῇ τε καὶ πνευματικῇ. Τῆς ἐνώσεως φρόντιζε, ἥς ἔδεν ἄμει-
νον. Πάντας βάσταζε, ὡς καὶ σε ὁ κύριος. Πάντων ἀνέχε-
ς ἐν ἀγάπῃ, ὥσπερ καὶ ποιεῖς. Προσευχαῖς σχόλαζε ἀδιαλείπτως.
Αἰτῶ σύνεσιν πλείονα ἥς ἔχεις. Γρηγόρει, ἀκοίμητον ¹ πνεῦμα
κεκτημένος. Τοῖς κατ' ἄνδρα κατὰ ² βοήθειαν Θεῷ λάλει.
Πάντων τὰς νόσους βάσταζε, ὡς τέλειος ἀθλητής. Ὅπως πλείων
κόπος, πολὺ κέρδος.

II.

Continuatio adhortationum.

Καλὰς μαθητὰς εἶναι Φιλῆς, χάρις σοι ἐκ ἔστιν· μᾶλλον
τὰς λοιμοτέρους ἐν πραότητι ὑπότασσε. Οὐ πᾶν τραῦμα τῇ αὐ-
τῇ ἐμπλάστῳ θεραπέυεται. Τὰς παροξυσμὰς ἐμβροχαῖς παῦε.
³ Φρόνιμος γίνεσθαι ὡς ὄφις ἐν ἅπασιν, καὶ ἀκέραιος, ὥσπερ περι-
στερά. Διὰ τῆτο σαρκικός εἶ καὶ πνευματικός, ἵνα τὰ φαινόμε-
νά σε εἰς πρόσωπον κολακεύης· τὰ δὲ ἀόρατα ⁴ αἰτεῖ ἵνα σοι
φανερῶθῃ, ὅπως μηδενὸς λείπῃ, καὶ παντὸς χαρίσματος περισ-
σεύης. Ὁ καιρὸς ἀπαιτεῖ σε, ὡς κυβερνῆται ἀνέμους, καὶ ὡς
χειμαζόμενος λιμένα, εἰς τὸ Θεῷ ἐπιτυχεῖν. Νῆφε ὡς Θεῷ

¹ ὅμμα Fragm. Rupef. ² Vet. interpretes et interpolator:
ὁμοήθειαν. ³ Matth. 10, 16. ⁴ f. αἰτῇ. Cot.

ἀθλητής· τὸ ¹ θέμα ἀφθαρσία καὶ ζωὴ αἰώνιος, περὶ ἧς καὶ
σὺ πέπεισαι. Κατὰ πάντα σε ² ἀντίψυχον ἐγὼ, καὶ τὰ δεσμά
μα, ἃ ἠγάπησας.

III.

Continuatio.

Οἱ δοκοῦντες ἀξιόπιστοι εἶναι καὶ ἑτεροδιδασκαλοῦντες, μὴ
σε καταπλησσέτωσαν. Στῆθι ἐδραῖος ὡς ἄκμων τυπτόμενος.
Μεγάλῃ ἐστὶν ἀθλητῇ τὸ δέρεσθαι καὶ νικᾶν. Μάλιστα δὲ
ἐνεκεν θεῷ πάντα ὑπομένειν ἡμᾶς δεῖ, ἵνα καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὑπο-
μείνῃ. Πλέον σπασδαῖος γίνῃς εἰ. Τὰς καιρὰς καταμάνθανε·
τὸν ὑπέρικαιρον προσδόκῃ, τὸν ἄχρονον, τὸν ἀόρατον, τὸν δι'
ἡμᾶς ὁρατὸν, τὸν ἀψηλάφητον, τὸν ἀπαθῆ, τὸν δι' ἡμᾶς πα-
θητὸν, τὸν κατὰ πάντα τρόπον δι' ἡμᾶς ὑπομείναντα.

IV.

Continuatio.

Χῆραι μὴ ἀμελείσθωσαν. Μετὰ τὸν κύριον σὺ αὐτῶν
Φροντιστής ἔσο. ³ Μηδὲν ἄνευ γνώμης σε γινέσθω, μηδὲ σὺ
ἄνευ ⁴ θεῷ τι πρᾶσσε· ὅπερ ⁵ ἐδὲ πράσσεις, εὐσταθῆς. Πυ-
κνότερον συναγωγὰς γινέσθωσαν. Ἐξ ὀνόματος πάντας ζῆτει.
Δόλῃς καὶ δόλαις μὴ ὑπερηφάνει· ἀλλὰ μηδὲ αὐτοὶ Φυσικάθω-
σαν, ἀλλ' εἰς δόξαν θεῷ πλέον δαλευέτωσαν, ἵνα κρείττονος
ἐλευθερίας ἀπὸ θεῷ τύχωσιν. Μὴ ἐράτωσαν ἀπὸ τῆς κοινῆς
ἐλευθερεῖσθαι, ἵνα μὴ δόλοι εὐρεθῶσιν ἐπιθυμίας.

V.

Quid conjugibus, coelibibus, sponsis dicat episcopus.

Τὰς κακοτεχνίας Φεῦγε· μᾶλλον δὲ περὶ τέτων ὁμιλίαν
⁶ μὴ ποιεῖς. Ταῖς ἀδελφαῖς μα προσλάλει, ἀγαπᾶν τὸν κύριον,

¹ Praemium propositum. ² cfr. epist. ad Smyrn. c. X.
ad Ephes. c. XXI. ³ H. l. l. Chrysost. T. VI. p. 410. C.
⁴ Ita in Ms. Mediceo absque γνώμης, quod addidit Vossius.
Gall. ⁵ Vet. interpr. legebat: οἱ δέ, quod autem operaris,
sit bene stabile. ⁶ Negationem male omittit versio antiqua.

καὶ τοῖς συμβίοις ἀρκεῖσθαι σαρκὶ καὶ πνεύματι. Ὁμοίως καὶ τοῖς ἀδελφοῖς μὴ παράγγελλε ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀγαπᾶν τὰς συμβίβας ὡς ὁ κύριος τὴν ἐκκλησίαν. Εἴ τις δύναται ἐν ἀγνείᾳ μένειν εἰς τιμὴν τοῦ κυρίου τῆς σαρκὸς, ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω. Ἐὰν καυχῆσθαι, ἀπώλετο· καὶ εἰ γινώσκῃ πλεονεξίαν ἐπισκόπου, ἐφθάρται. Πρέπει δὲ τοῖς γαμῶσι καὶ ταῖς γαμμέναις, μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἑνωσιν ποιεῖσθαι, ἵνα ὁ γάμος ᾖ κατὰ θεόν, καὶ μὴ κατ' ἐπιθυμίαν. Πάντα εἰς τιμὴν θεοῦ γινέσθω.

VI.

Officia gregis christiani.

¹ Τῷ ἐπισκόπῳ προσέχετε, ἵνα καὶ ὁ θεὸς ὑμῶν. ² Ἀντίψυχον ἐγὼ τῶν ὑποτασσομένων τῷ ἐπισκόπῳ, πρεσβυτέροις, διακόνοις· καὶ μετ' αὐτῶν μοι τὸ μέρος γένοιτο σχεῖν ἐν θεῷ. Συγκοπιᾶτε ἀλλήλοις, ³ συναθλεῖτε, συντρέχετε, συμπάσχετε, συγκοιμᾶσθε, συνεγείρεσθε, ὡς θεοὶ οἰκονόμοι καὶ πάρεδροι καὶ ὑπηρέται. Ἀρέσχετε ὡς στρατεύεσθε, ἀφ' οὗ καὶ τὰ ⁴ ὀψώνια νομίζετε. Μήτις ὑμῶν ⁴ δεσέρτωρ εὑρεθῇ. Τὸ βάπτισμα ὑμῶν μενέτω ὡς ὄπλα, ἢ πίσις ὡς περικεφαλαία, ἢ ἀγάπη ὡς δόρυ, ἢ ὑπομονὴ ὡς πανοπλία. Τὰ ⁴ δεπόσιτα ὑμῶν τὰ ἔργα ὑμῶν, ἵνα τὰ ⁴ ἀκνεπτα ὑμῶν ἄξια ⁵ νομίζησθε. Μακροθυμήσατε ἔν μετ' ἀλλήλων ἐν πραότητι, ὡς ὁ θεὸς ὑμῶν. Ὁναίμην ὑμῶν διὰ παντός.

VII.

Mittite legatum ad Antiochenos ob pacem restitutam.

Ἐπειδὴ ἡ ἐκκλησία ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας εἰρηνεύει, ὡς ἐδηλώθη μοι, διὰ τὴν προσευχὴν ὑμῶν, καὶ ἐγὼ εὐθυμότερος ἐγενόμην ἐν ἀμεριμνίᾳ θεῷ, εἰάν περ διὰ τοῦ παθεῖν θεῷ ἐπιτύχω, εἰς τὸ εὑρεθῆναι με ἐν τῇ ⁶ ἀναστάσει ὑμῶν μαθητήν. Πρέπει, Πολύκαρπε θεομακαρισότατε, συμβῆλιν ἀγαγεῖν θεοπρε-

1 H. l. l. Antioch. hom. 124. 2 cfr. c. II., epist. ad Smyrn. c. X. ad Ephes. c. XXI. 3 Ms. συναθλήτε. 4 Vocabula latina, desumta ex militia romana. 5 κομίσησθε Arndt. 6 Interpolator: αἰτήσῃ. Vet. interpretes: oratione. Forte leg. ἀναιτήσῃ. Cot.

πέσαντον, καὶ χειροτονῆσαι τινὰ, ὃν ἀγαπητὸν λίαν ἔχετε καὶ
 ἄοκνον, ¹ ὃς δυνήσεται θεόδρομος καλεῖσθαι· τῆτον καταξιῶ-
 σαι, ἵνα πορευθεῖς εἰς Συρίαν δοξάσῃ ὑμῶν τὴν ἄοκνον ἀγά-
 πην εἰς δόξαν Χριστοῦ. Χριστιανὸς ἑαυτὸν ἐξουσίαν ἔχει, ἀλ-
 λὰ θεῷ σχολάζει. Τῆτο τὸ ἔργον θεῷ ἐστὶν καὶ ὑμῶν, ὅταν
 αὐτὸ ἀπαρτίσητε. Πισεύω γὰρ τῇ χάριτι, ὅτι ἑτοιμοὶ ἐσε εἰς
 εὐποιίαν θεῷ ἀνήκασαν. Εἰδὼς ὅν ὑμῶν τὸ σύντονον τῆς ἀλη-
 θείας, δι' ὀλίγων ὑμᾶς γραμμάτων παρεκάλεσα.

VIII.

*Et aliae ecclesiae legatos vel epistolas Antiochiam mit-
 tant. Salutationes.*

Ἐπεὶ πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις ἐν ἡδυνήθην γράψαι, διὰ
 τὸ ἐξαίφνης πλεῖν με ἀπὸ Τρωάδος εἰς Νεάπολιν, ὡς τὸ ² θε-
 λημα προστάσσει, γράψεις ταῖς ἔμπροσθεν ἐκκλησίαις, ὡς θεῷ
 γνώμην κεκτημένος, εἰς τὸ καὶ αὐτὰς τὸ αὐτὸ ποιῆσαι· οἱ μὲν
 δυνάμενοι περὶς πέμψαι, οἱ δὲ ἐπισολὰς διὰ τῶν ὑπὸ σε πεμ-
 πομένων, ἵνα ³ δοξασθῇτε αἰωνίῳ ἔργῳ ὡς ἄξιός ὢν. Ἀσπά-
 ζομαι πάντας ἐξ ὀνόματος, καὶ τὴν τῇ Ἐπιτρόπῃ σὺν ὅλῳ τῷ
 οἴκῳ αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων. Ἀσπάζομαι Ἀτταλον τὸν ἀγα-
 πητόν μου. Ἀσπάζομαι τὸν μέλλοντα καταξιῶσθαι τῇ εἰς Συ-
 ρίαν πορεύεσθαι. Ἔσαι ἡ χάρις μετ' αὐτῷ διὰ παντός, ⁴ καὶ
 τῇ πέμποντος αὐτὸν Πολυκάρπου. Ἐρρῶσθαι ὑμᾶς διὰ παντός
 ἐν θεῷ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ εὐχομαι, ἐν ᾧ διαμεῖνητε ἐν ἐνότητι
 θεῷ καὶ ⁵ ἐπισκοπῇ. Ἀσπάζομαι Ἀλκην τὸ ποθητόν ⁶ μου ὄνο-
 μα. Ἐρρῶσθε ἐν κυρίῳ.

¹ Ms. ὡς. interpretes: qui. ² sc. imperatoris. ³ f.
 δοξασθῆς. Gall. ⁴ καὶ — διὰ παντός desunt in edit. Vossii.
⁵ f. ἐπισκόπου. Smith. ⁶ f. μοι. Cot.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ ΚΑΙ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΥ

ΠΡΟΣ

ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

Πολύκαρπος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πρεσβύτεροι τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ
θεῷ τῇ παροικίᾳ Φιλίπποις· ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη πα-
ρὰ θεῷ παντοκράτορος καὶ κυρίᾳ Ἰησοῦ Χριστῇ τῇ σωτῆ-
ρος ἡμῶν πληθυνθείῃ.

I.

*Laus ob benignitatem erga fratres vinctos et ob firmam
fidem.*

Συνεχάρην ὑμῖν μεγάλως ἐν κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ,
δεξαμένοις τὰ μιμήματα τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης, καὶ προπέμψα-
σιν, ὡς ἐπέβαλεν ὑμῖν, τὰς ἐνεילהμένους τοῖς ἀγιοπρεπέσι δεσμοῖς,
ἅτινά ἐστι διαδήματα τῶν ἀληθῶς ὑπὸ θεῷ καὶ τῇ κυρίᾳ ἡμῶν
ἐκλελεγμένων· καὶ ὅτι ἡ βεβαία τῆς πίστεως ὑμῶν ρίζα ¹ ἐξ
ἀρχαίων καταγγελλομένη χρόνων, μέχρι νῦν διαμένει, καὶ καρ-
ποφορεῖ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς ὑπέμεινεν ὑπὲρ
τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν ἕως θανάτου καταντῆσαι· ² ὃν ἡγείρεν ὁ
θεὸς λύσας τὰς ῥοδαίνας τῇ ἁγίᾳ. ³ Εἰς ὃν ἐκ ἰδόντες πιστεύετε,
πιστεύοντες δὲ ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῃ καὶ δεδοξασμένῃ·

¹ Philipp. 1, 5.

² Act. 2, 24,

³ I. Petr. 1, 8.

εἰς ἣν πολλοὶ ἐπιθυμῶσιν εἰσελθεῖν, εἰδότες, ¹ ὅτι χάριτί ἐστε
σεσωσμένοι, ἢ ἐξ ἔργων, ἀλλὰ θελήματι θεῶ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

II.

Adhortatio ad virtutem.

² Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας ³ δελεύσατε τῷ θεῷ ἐν
φόβῳ καὶ ἀληθείᾳ, ἀπολιπόντες τὴν κενὴν ματαιολογίαν καὶ
τὴν τῶν πολλῶν πλάνην, πιστεύσαντες εἰς ⁴ τὸν ἐγείραντα τὸν
κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόντα αὐτῷ δόξαν
καὶ θρόνον ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· ᾧ ὑπετάγη τὰ πάντα ἐπεράνια καὶ
ἐπίγεια· ᾧ πᾶσα πνοὴ ⁵ λατρεύει· ὃς ἔρχεται κριτῆς ζώντων
καὶ νεκρῶν· ὃ τὸ αἷμα ἐκζητήσει ὁ θεὸς ἀπὸ τῶν ἀπειθεύτων
αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἡμᾶς ἐγερεῖ, ἐὰν
ποιῶμεν αὐτῷ τὸ θελημα, καὶ πορευώμεθα ἐν ταῖς ἐντολαῖς
αὐτοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν, ἃ ἠγάπησεν, ἀπεχόμενοι πάσης ἀδικίας,
πλεονεξίας, Φιλαργυρίας, καταλαλιᾶς, ψευδομαρτυρίας· ⁶ μὴ
ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, ἢ
γρόνθον ἀντὶ γρόνθου, ἢ κατάραν ἀντὶ κατάρας· μνημονεύσαντες
δὲ ὧν εἶπεν ὁ κύριος διδάσκων· ⁷ „Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῇ-
τε· ἀφίετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν.“ ⁸ ἔλεεῖτε, ἵνα ἐλεηθῇτε·
⁹ „ἐν ᾧ μέτρῳ μετρήτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.“ καὶ, ὅτι
¹⁰ „μακάριοι οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ διωκόμενοι ἕνεκεν δικαιοσύνης·
ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.“

III.

*Non arroganter haec scribo; Paulus praeceptor est, ejus
mandatis obsequamini.*

Ταῦτα, ἀδελφοί, ἢ ἐμαυτῷ ἐπιτρέψας γράφω ὑμῖν περὶ
τῆς δικαιοσύνης· ἀλλ' ἐπεὶ ὑμεῖς προεπεικαλέσασθε με. Οὐτε
γὰρ ἐγὼ, ἔτε ἄλλος ὅμοιος ἐμοὶ δύναται κατακολαθῆσαι τῇ σο-
φίᾳ τοῦ μακαρίου καὶ ἐνδόξου Παύλου, ὃς γενόμενος ἐν ὑμῖν κατὰ

¹ Ephes. 2, 8. 9. ² I. Petr. 1, 13. ³ Ps. 2, 11.
⁴ I. Petr. 1, 21. ⁵ Al. λατρεύσει. ⁶ I. Petr. 3, 9. ⁷ Luc.
6, 37. ⁸ Luc. 6, 36. ⁹ Luc. 6, 38. Dele ἐν et l. μετρεῖτε.
Gall. ¹⁰ Matth. 5, 3. 10.

πρόσωπον τῶν τότε ἀνθρώπων, ἐδίδαξεν ἀκριβῶς καὶ βεβαίως τὸν περὶ ἀληθείας λόγον· ὃς καὶ ἀπὸν ὑμῖν ἔγραψεν ¹ ἐπιστολάς, εἰς αἷς ἐὰν ἐγκύπτητε, δυνηθήσεσθε οἰκοδομεῖσθαι εἰς τὴν δοθεῖσαν ὑμῖν πίστιν, ἣτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ² ὑμῶν, ἐπακολούθησιν τῆς ἐλπίδος, προαγάσιν τῆς ἀγάπης, τῆς εἰς Θεὸν καὶ Χριστὸν καὶ εἰς τὸν πλησίον. Ἐὰν γάρ τις τῶτων ἐντὸς ἧ, πεπλήρωκεν ἐντολὴν δικαιοσύνης· ὁ γὰρ ἔχων ἀγάπην, μακρὰν ἐστὶ πάσης ἁμαρτίας.

IV.

Fugiamus avaritiam; doceamus nos ipsos, uxores et viduas.

³ Ἀρχὴ δὲ πάντων χαλεπῶν Φιλαργυρία. Εἰδότες ἔν, ὅτι ⁴ ἔδὲν εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ' ἔδὲ ἐξενεγενεῖν τι ἔχομεν, ὀπλισώμεθα τοῖς ὅπλοις τῆς δικαιοσύνης, καὶ διδάξωμεν ἑαυτὰς πρῶτον, πορεύεσθαι ἐν τῇ ἐντολῇ τῇ κυρίας· ἔπειτα καὶ τὰς γυναῖκας ὑμῶν ἐν τῇ δοθείσῃ αὐταῖς πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγνείᾳ, στεργάσας τὰς ἑαυτῶν ἀνδρας ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ, καὶ ἀγαπῶσας πάντας ἕξ ἑσῶ ἐν πάσῃ ἐγκρατείᾳ, καὶ τὰ τέκνα παιδεύειν τὴν παιδείαν τῇ φόβῳ τῇ Θεῷ· ⁵ τὰς χήρας σωφρονέσας περὶ τὴν τῇ κυρίας πίστιν, ⁶ ἐντυγχάνοντας ἀδιαλείπτως περὶ πάντων, μακρὰν ἔσας πάσης διαβολῆς, καταλαλιᾶς, ψευδομαρτυρίας, Φιλαργυρίας καὶ παντὸς κακῶ· γνωσκέσας, ὅτι εἰσὶ θυσιαστήρια Θεῷ, καὶ ὅτι πάντα ⁷ ἡμῶν σκοπεῖται, καὶ λέληθεν αὐτὸν ἔδὲν, ἔτε λογισμῶν, ἔτε ἐννοιῶν, ἔτε τι τῶν κρυπτῶν τῆς καρδίας.

V.

Officia diaconorum, juvenum et virginum.

Εἰδότες ἔν, ὅτι ⁸ Θεὸς ἔμυκτηρίζεται, ὀφείλομεν ἀξίως τῆς ἐντολῆς αὐτῆς καὶ δόξης περιπατεῖν. Ὁμοίως διάκονοι ἄμεμπτοι κατενώπιον αὐτῆς τῆς δικαιοσύνης, ὡς Θεῷ ⁹ ἐν Χριστῷ

¹ Epistolas de una epistola dici, monet Cotelerius, qui et plura exempla affert. ² f. ἡμῶν Jun. ³ I. Tim. 6, 10.

⁴ I. Tim. 6, 7. ⁵ sc. doceamus. ⁶ interpellare, orare.

⁷ Al. μωμουσκοπεῖται. ⁸ Gal. 6, 7. ⁹ Vet. interpr. legebat: καὶ.

διάκονοι, καὶ ἐν ἀνθρώπων· μὴ διάβολοι, μὴ ¹ δίγλωσσοι, ἀφιλάργυροι, ἐγκρατεῖς περὶ πάντα, εὐσπλαγχοι, ἐπιμελεῖς, πορευόμενοι κατὰ τὴν ἀλήθειαν τῇ κυρίᾳ, ὥς ἐγένετο διάκονος πάντων· ὃ ἐὰν εὐαρεσῇσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, ἀποληψόμεθα καὶ τὸν μέλλοντα, καθὼς ὑπέσχετο ἡμῖν ἐγεῖραι ἡμᾶς ἐκ νεκρῶν· καὶ ὅτι ἐὰν πολιτευσώμεθα ἀξίως αὐτῆς, καὶ συμβασιλεύσωμεν αὐτῇ, εἴγε πισεύομεν. Ὁμοίως καὶ νεώτεροι ἀμεμπτοὶ ἐν πᾶσι, πρὸ παντὸς προνοῶντες ἀγνείας, καὶ χαλιναγωγῶντες ἑαυτὰς ἀπὸ παντὸς κακῆς. Καλὸν γὰρ τὸ ² ἀνακίπτεσθαι ἀπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἐν τῷ κόσμῳ· ³ ὅτι πᾶσα ἐπιθυμία κατὰ τῆς πνεύματος σρατεύεται· ⁴ καὶ ἔτε πόρνοι, ἔτε μαλακοί, ἔτε ἀρσενοκοῖται βασιλείαν θεῶν κληρονομήσασιν, ἔτε οἱ ποιῶντες τὰ ἄτοπα. Διὸ δέον ἀπέχεσθαι ἀπὸ πάντων τῶν, ὑποτασσομένων τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, ὡς θεῷ καὶ Χριστῷ· τὰς παρθένας ἐν ἀμώμῳ καὶ ἀγνῇ συνειδήσει περιπατεῖν.

VI.

Officia presbyterorum et officia communia.

Καὶ οἱ πρεσβύτεροι δὲ εὐσπλαγχοι, εἰς πάντας ἐλεήμονες, ἐπιστρέφοντες ⁵ τὰ ἀποπεπλανημένα, ἐπισκεπτόμενοι πάντας ἀσθενεῖς, μὴ ἀμελοῦντες χήρας, ἢ ὀρφανῶν, ἢ πένητος· ἀλλὰ ⁶ προνοῶντες αἰεὶ τῇ καλῇ ἐνώπιον θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ἀπεχόμενοι πάσης ὀργῆς, προσωποληψίας, κρίσεως ἀδίκης· μακρὰν ὄντες πάσης φιλαργυρίας· μὴ ταχέως πισεύοντες κατὰ τινος· μὴ ἀπότομοι ἐν κρίσει· εἰδότες, ὅτι πάντες ὀφειλέται ἐσμέν ἀμαρτίας. ⁷ Εἰ ἔν δεόμεθα τοῦ κυρίου, ἵνα ἡμῖν ἀφῇ, ὀφειλομεν καὶ ἡμεῖς ἀφιέναι. Ἀπέναντι γὰρ τῶν τῇ κυρίᾳ καὶ θεῷ ἐσμέν ὀφθαλμῶν, καὶ πάντας δεῖ ⁸ παραστῆναι τῷ βήματι τῇ Χριστῷ, καὶ ἕκαστον ὑπὲρ ἑαυτῆς λόγον δοῦναι. Οὕτως ἔν δελεύσωμεν αὐτῇ μετὰ φόβου καὶ πάσης εὐλαβείας, καθὼς αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ οἱ εὐαγγελιστάμενοι ⁹ ἡμᾶς ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται, οἱ προκηρύξαντες τὴν ἔλευσιν τῇ κυρίᾳ ἡμῶν· ζήλω-

¹ Al. δίλογοι. ² Vet. interpr. legebat: ἀνακίπτεσθαι.
³ I. Petr. 2, 11. ⁴ I. Cor. 6, 9. 10. ⁵ I. τὰς ἀποπεπλανη-
 μένες, nisi forte πρόβατα intelligatur. Jun. ⁶ Rom. 12, 17.
⁷ Matth. 6, 12. 14. ⁸ Rom. 14, 10. ⁹ I. ἡμῖν. Gall.

ταὶ περὶ τὸ καλὸν, ἀπεχόμενοι τῶν σκανδάλων καὶ τῶν ψευδαδέλφων καὶ τῶν ἐν ὑποκρίσει φερόντων τὸ ὄνομα τῆ κυρίᾳ, οἵτινες ἀποπλανῶσι κενὰς ἀνθρώπους.

VII.

Fugiamus falsos doctores, et perseveremus in jejuniis et oratione.

Πᾶς γάρ, ὃς ἂν ¹ μὴ ὁμολογῇ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι, ἀντίχριστός ἐστι· καὶ ὃς ἂν μὴ ὁμολογῇ τὸ μαρτύριον τῆ σταυροῦ, ἐκ τῆ διαβόλου ἐστίν· καὶ ὃς ἂν μεθοδεύῃ τὰ λόγια τῆ κυρίᾳ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας, καὶ λέγῃ, μήτε ἀνάσασιν μήτε κρίσιν εἶναι, ἕτος πρωτότοκός ἐστι τῆ Σατανᾶ. Διὸ ἀπολιπόντες τὴν ματαιότητα τῶν πολλῶν καὶ τὰς ψευδοδιδασκαλίας, ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν παραδοθέντα λόγον ἐπιστρέψωμεν, ² νήφοντες πρὸς τὰς εὐχὰς, καὶ προσκαρτεροῦντες νηστείαις· δεήσασιν αἰτέμενοι τὸν παντεπόπτην Θεόν, ³ μὴ εἰσενεγκεῖν ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, καθὼς εἶπεν ὁ κύριος· ⁴ „Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.“

VIII.

Perseveremus in spe nostra et in patientia.

Ἀδιαλείπτως ἔν προσκαρτεροῦμεν τῇ ἐλπίδι ἡμῶν καὶ τῷ ἁρραβῶνι τῆς δικαιοσύνης ἡμῶν, ὅς ἐστι Χριστὸς Ἰησοῦς, ⁵ ὃς ἀνῆνεγκεν ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας τῷ ἰδίῳ σώματι ἐπὶ τὸ ξύλον, ⁶ ὃς ἁμαρτίαν ἔκ ἐποίησεν, ἑδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ· ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, ἵνα ζήσωμεν ἐν αὐτῷ, πάντα ὑπέμεινε. Μιμηταὶ ἔν γενώμεθα τῆς ὑπομονῆς αὐτοῦ· καὶ ἐὰν πάσχωμεν διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ⁷ δοξάζομεν αὐτόν· τῆτον γὰρ ἡμῖν τὸν ὑπογραμμὸν ἔθηκε δι' ἑαυτοῦ, καὶ ἡμεῖς τῆτο ἐπιστεύσαμεν.

IX.

Exerceatis patientiam exemplo Ignatii etc.

Παρακαλῶ ἔν πάντας ὑμᾶς πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀσχεῖν πᾶσαν ὑπομονὴν, ἣν ἴδετε κατ' ὀφθαλ-

¹ Joan. 4, 3. ² I. Petr. 4, 7. ³ Matth. 6, 13. ⁴ Matth. 26, 41. ⁵ I. Petr. 2, 24. ⁶ I. Petr. 2, 22. ⁷ Αἱ. δοξάζομεν.

μὲς, ὃ μόνον ἐν τοῖς μακαρίοις Ἰγνατίῳ καὶ Ζωσίμῳ καὶ Ῥέ-
 Φῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις τοῖς ἐξ ὑμῶν, καὶ ἐν αὐτῷ Παύλῳ,
 καὶ τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις. ¹ πεπεισμένους, ὅτι ἔτοι πάντες ἐκ
 εἰς κενὸν ἔδραμον, ἀλλ' ἐν πίστει καὶ δικαιοσύνῃ· καὶ ὅτι εἰς
 τὸν ὀφειλόμενον αὐτοῖς τόπον εἰσὶ παρὰ τῷ κυρίῳ, ᾧ καὶ συνέ-
 πασον. Οὐ γὰρ τὸν νῦν ἠγάπησαν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ
 ἡμῶν ἀποθανόντα, καὶ δι' ἡμᾶς ² ὑπὸ τῆς Θεᾶς ³ ἀναστάντα.

X.

Adhortatio ad virtutes.

⁴ In his ergo state, et Domini exemplar sequimini,
 firmi in fide et immutabiles, fraternitatis amatores, dili-
 gentes invicem, in veritate sociati, mansuetudinem alterutri
⁵ praestantes, nullum despicientes. Quum potestis benefa-
 cere, nolite differre, quia ⁶ *eleemosyna de morte liberat*.
 Omnes vobis invicem subjecti estote, ⁷ *conversationem ve-*
stram irreprehensibilem ⁸ *habentes in gentibus*, ut ex bo-
 nis operibus vestris et vos laudem accipialis, et Dominus
 in vobis non blasphemetur. Vae autem illi, per quem no-
 men Domini blasphematur. Sobrietatem ergo docete om-
 nes, in qua et vos conversamini.

XI.

Contristatus sum pro Valente; cavete vobis ab avaritia.

Nimis contristatus sum pro Valente, qui presbyter
 factus est aliquando apud vos, quod sic ignoret is locum,
 qui datus est ei. Moneo itaque vos, ut abstinenceis ab avaritia,
 et sitis casti et veraces. Abstinete vos ab omni ma-
 lo. Qui autem in his non potest se gubernare, quomodo
⁹ alii pronunciat hoc? Si quis non abstinuerit se ab avaritia,

¹ Conjunge haec cum παρακαλῶ. Al. πεπεισμένοι. ² Haec
 posteriora verba ex Eusebio et Nicephoro supplevit Usserius.
 Gall. ³ ἀνασταθέντα. Gall. ⁴ Desiderantur Graeca. ⁵ Al.
 praesentantes. ⁶ Tob. 12, 9. ⁷ I. Petr. 2, 12. ⁸ Al.
 considerantes. ⁹ l. aliis. Gall.

ab idololatria coinquinabitur, et tamquam inter gentes iudicabitur. Qui autem ignorant iudicium Domini? ¹ *An nescimus, quia sancti mundum iudicabunt?* sicut Paulus docet. Ego autem nihil tale sensi in vobis, vel audiui, in quibus laboravit beatus Paulus, qui estis in principio ² epistolae ejus. De vobis etenim gloriatur in omnibus ecclesiis, quae Deum solae tunc cognoverant: nos autem nondum noveramus. Valde ergo, fratres, contristor pro illo et pro conjugē ejus: quibus det Dominus poenitentiam veram. Sobrii ergo estote et vos in hoc; et non sicut inimicos tales existimetis, sed sicut passibilia membra et errantia eos revocate, ut omnium vestrum corpus salvetis. Hoc enim agentes, vos ipsos aedificatis.

XII.

Ignoscite ei. Deus vobis virtutes tribuat. Orate pro omnibus, etiam pro inimicis.

Confido enim vos bene exercitatos esse in sacris litteris, et nihil vos latet; mihi autem non est concessum modo. Ut his scripturis dictum est: ³ *Irascimini et nolite peccare*, et: ⁴ *Sol non occidat super iracundiam vestram*. Beatus qui ⁵ meminerit: quod ego credo esse in vobis. Deus autem et Pater Domini nostri Jesu Christi, et ipse sempiternus pontifex, Dei filius Jesus Christus, aedificet vos in fide et veritate, et in omni mansuetudine, et sine iracundia, et in patientia et longanimitate et tolerantia et castitate; et det vobis sortem et partem inter sanctos suos, et nobis vobiscum et omnibus, qui sunt sub coelo, qui credituri sunt in Dominum nostrum Jesum Christum et in ipsius Patrem, qui ⁶ resuscitavit eum a mortuis. Pro omnibus sanctis orate. Orate etiam pro regibus et potestatibus et principibus, atque pro persequentibus et odientibus

¹ I. Cor. 6, 2. ² Philipp. c. 1. ³ Ps. 4, 5. ⁴ Ephes. 4, 26. ⁵ Al. crediderit. ⁶ Galat. 1, 1.

vos, et pro inimicis crucis; ut fructus vester manifestus sit in omnibus, ut sitis in illo perfecti.

XIII.

Epistolas vestras Antiochenis tradam. Vobis epistolas Ignatii mitto.

¹ Ἐγράψατέ μοι καὶ ὑμεῖς, καὶ Ἰγνάτιος, ἵνα εἰάν τις ἀπέρχεται εἰς ² Συρίαν, καὶ τὰ παρ' ὑμῶν ἀποκομίσῃ γράμματα· ὅπερ ποιήσω, εἰάν λάβω καιρὸν εὐθετον, εἴτε ἐγὼ, εἴτε ὃν πέμψω πρεσβεύσοντα καὶ περὶ ὑμῶν. Τὰς ἐπισολὰς Ἰγνατίου τὰς πεμφθείσας ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἄλλας, ὅσας εἴχομεν παρ' ἡμῖν, ἐπέμψαμεν ὑμῖν, καθὼς ἐνετείλασθε· αἵτινες ὑποτεταγμέναι εἰσὶ τῇ ἐπισολῇ ταύτῃ· ἐξ ὧν μεγάλη ὠφελήσῃναι δυνήσεσθε. Περιέχουσι γὰρ πίσιν καὶ ὑπομονὴν καὶ πᾶσαν οἰκοδομήν, τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἀνήκουσιν.

Et de ipso Ignatio, et de ³ his, qui cum eo sunt, quod certius agnoveritis, significate.

XIV.

Commendo vobis Crescentem. Valet.

Haec vobis scripsi per Crescentem, quem in praesenti commendavi vobis, et nunc commendo. Conversatus est enim nobiscum inculpabiliter: credo quia et vobiscum similiter. Sororem autem ejus habebitis commendatam, quum venerit ad vos. Incolumes estote in Domino Jesu Christo, ⁴ in gratia cum omnibus vestris. Amen.

¹ Habentur haec Graeca apud Eusebium H. E. III, 36.
² sc. Antiochiam. Ignatius c. VIII. epist. ad Polyc. omnibus ecclesiis vicinis mandaverat, ut legatos seu epistolas ad ecclesiam Antiochenam ob pacem restitutam mitterent. Philippenses, ut hic locus docet, litteras suas Smyrnaeis mandaverunt, quorum legatus eas Antiochenis traderet. ³ Al. ipsis. ⁴ Al. et gratia ipsius.

ANONYMI VIRI APOSTOLICI
EPISTOLA AD DIOGNETVM.

I.

Diogneti quaestiones.

Ἐπειδὴ ὁρῶ, κράτιστε Διόγνητε, ὑπερεσπεδακότεα σε τὴν
θεοσέβειαν τῶν Χριστιανῶν μαθεῖν, καὶ πάνυ σαφῶς καὶ ἐπι-
μελῶς πυνθανόμενον περὶ αὐτῶν, τίني τε θεῷ πεποιθότες, καὶ
πῶς θρησκεύοντες, αὐτόν τε κόσμον ὑπερορῶσι πάντες, καὶ
θανάτῃ καταφρονῶσι· καὶ ἔτε τὰς νομιζομένας ὑπὸ τῶν Ἑλ-
λῆνων θεὰς λογίζονται, ἔτε τὴν Ἰουδαίων δεισιδαιμονίαν φυλάσ-
σας· καὶ τίνα τὴν φιλοστοργίαν ἔχῃς πρὸς ἀλλήλους· καὶ τί
δὴ ποτε καινὸν τῆτο γένος ἢ ἐπιτήδευμα εἰσῆλθεν εἰς τὸν βίον
νῦν, καὶ ἔ πρότερον· ἀποδέχομαι γε τῆς προθυμίας σε ταύ-
της, καὶ παρὰ τῇ θεῇ, τῇ καὶ τὸ λέγειν καὶ τὸ ἀκῆειν ἡμῖν
χορηγῶντος, αἰτῶμαι δοθῆναι, ἐμοὶ μὲν, εἰπεῖν ἕτως, ὡς μά-
λιστα ἂν ¹ ἀκῆσαι σε βελτίω γενέσθαι· σοὶ ² τε, ἕτως ἀκῆ-
σαι, ὡς μὴ λυπηθῆναι τὸν εἰπόντα.

II.

Vanitas idolorum.

Ἄγε δὴ, καθάρας σεαυτὸν ἀπὸ πάντων τῶν προκατεχόν-
των σε τὴν διάνοιαν λογισμῶν, καὶ τὴν ἀπατῶσάν σε συνή-
θειαν ἀποσκεινυσάμενος, καὶ γεγνημένος, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς, και-
νὸς ἄνθρωπος, ὡς ἂν καὶ λόγῃ καινῇ, καθάπερ καὶ αὐτὸς

¹ f. ἀκῆσαντα. Sylburg. ² f. δε. Sylb.

ὡμολόγησας, ἀνροατῆς ἐσόμενος· ἰδὲ μὴ μόνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλὰ καὶ τῇ φρονήσει, τίνος ὑποστάσεως, ἢ τίνος εἶδους τυγχάνουσιν, ἃς ἐρεῖτε καὶ νομίζετε θεός. Οὐχ ὁ μὲν τις λίθος ἐστίν, ὅμοιος τῷ πατρυμένῳ; ὁ δ' ἐστὶ χαλκός, ἢ κρείσσων τῶν εἰς τὴν χρῆσιν ἡμῶν κεχαλκευμένων σκευῶν; ὁ δὲ ξύλον, ἥδη καὶ σεσηπός; ὁ δὲ ἄργυρος, χρήζων ἀνθρώπου τῷ¹ φυλάξαντος, ἵνα μὴ κλαπῇ; ὁ δὲ σίδηρος, ὑπὸ ἰοῦ διεφθαρμένος; ὁ δὲ ὄστρακον, ἔθεν τῷ κατεσκευασμένῳ πρὸς τὴν ἀτιμοτάτην ὑπηρεσίαν εὐπρεπέστερον; ἢ φθαρτῆς ὕλης ταῦτα πάντα; ἔχ ὑπὸ σιδήρου καὶ πυρὸς κεχαλκευμένα; ἔχ ὁ μὲν αὐτῶν λιθοξόος, ὁ δὲ χαλκεύς, ὁ δὲ ἀργυροκόπος, ὁ δὲ κεραμεύς ἐπλασεν; ἢ πρὶν ἢ ταῖς τέχναις τέτων εἰς τὴν μορφὴν τέτων ἐκτυπωθῆναι, ἢν² ἕκαστον αὐτῶν ἐκάστω, ἔτι καὶ νῦν, μεταμεμορφωμένον; οὐ τὰ νῦν ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης ὄντα σκευὴ γένοιτ' ἂν, εἰ τύχοι τῶν αὐτῶν τεχνιτῶν, ὅμοια τοῖςτοις; οὐ ταῦτα πάλιν τὰ νῦν ὑφ' ὑμῶν προσκυνέμενα, δύναιτ' ἂν ὑπὸ ἀνθρώπων σκευὴ ὅμοια γενέσθαι τοῖς λοιποῖς; οὐ καφὰ πάντα; οὐ τυφλά; οὐκ ἄψυχα; οὐκ ἀναίσθητα; οὐκ ἀκίνητα; οὐ πάντα σηπόμενα; οὐ πάντα φθειρόμενα; ταῦτα θεός καλεῖτε, τέτοις δαλεύετε, τέτοις προσκυνεῖτε, τέλεόν τε³ ... ἐξομοιῶσθε. Διὰ τῷτο μισεῖτε Χριστιανούς, ὅτι τέτλες οὐχ ἡγῶνται θεός. Ὑμεῖς γὰρ οἱ νῦν νομίζοντες καὶ οἰόμενοι, οὐ πολὺ πλέον αὐτῶν καταφρονεῖτε; οὐ πολὺ μᾶλλον αὐτὸς χλευάζετε καὶ ὑβρίζετε; τὸς μὲν λιθίνους καὶ ὄστρακίνους σέβοντες ἀφυλάκτους, τὸς δὲ ἀργυρέους καὶ χρυσῆς ἐγκλείοντες ταῖς νυξί, καὶ ταῖς ἡμέραις φύλακας παρακαθίσαντες, ἵνα μὴ κλαπῶσιν. Αἷς δὲ δονεῖτε τιμαῖς προσφέ-

1 φυλάξοντος Steph. 2 Ms. ἕκαστος. Nonne priusquam horum (artificum) artibus in formas illorum (Deorum) effingerentur, unumquodque ab unoquoque artifice variis modis, idque etiam hactenus, transformabatur? 3 In apographo Beureri lacuna haec expleta est pronomine αὐτοῖς: et omnino similes istis reddimini. Böhlus ἐξομοιῶσθαι activa significatione accipit, et lacunam aut verbis τῷ τῶν ὅλων θεῷ explet: omninoque illa Deo ... aequatis, aut verbis τέτοις τὸ θεῖον: omninoque divinum numen his simile redditis, i. e. his rebus representari putatis, sicut est Act. 17, 29.

ρειν, εἰ μὲν αἰσθάνονται, κολάζετε μᾶλλον αὐτὰς· εἰ δὲ ἀναισθητῶσιν, ¹ ἐλέγχοντες, αἵματι καὶ κνίσαις αὐτὰς θρησκεύετε. Ταῦθ' ὑμῶν τίς ὑπομεινάτω; ταῦτα ἀνασχέσθω τίς ἑαυτῷ γενέσθαι; ἀλλὰ ἄνθρωπος μὲν ἔδὲ εἰς ταύτης τῆς κολάσεως ἐκὼν ἀνέξεται, αἰσθησὶν γὰρ ἔχει καὶ λογισμὸν· ὁ δὲ λίθος ἀνέχεται, ἀναισθητεῖ γάρ. Οὐκ ἔν τὴν αἰσθησὶν ² . . . ἐλέγχετε. Περὶ μὲν ἔν τῷ μὴ δεδελῶσθαι Χριστιανὸς τοιούτοις θεοῖς, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα εἰπεῖν ἔχοιμι· εἰ δέ τινι μὴ δοκοίη καὶ ταῦτα ἱκανὰ, περισσὸν ἡγῶμαι καὶ τὸ πλείω λέγειν.

III.

Etiam Judaei superstitiosi sunt, Deum aliqua re indigere putantes.

Ἐξῆς δὲ, περὶ τῷ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ Ἰουδαίοις θεοσεβεῖν αὐτὰς, οἶμαί σε μάλιστα ποθεῖν ἀκῆσαι. Ἰουδαῖοι τοίνυν εἰ μὲν ἀπέχονται ταύτης τῆς προειρημένης λατρείας, καὶ εἰς θεὸν ἓνα τῶν πάντων σέβειν καὶ δεσπότην ἀξιῶσι φρονεῖν, ³ εἰ δὲ τοῖς προειρημένοις ὁμοιοτρόπως τὴν θρησκείαν προσάγασιν αὐτῷ ταύτην, διαμαρτάνουσιν. Ἄ γὰρ τοῖς ἀναισθητοῖς καὶ κωφοῖς προσφέροντες οἱ Ἕλληνες ἀφροσύνης δεῖγμα παρέχουσι, ταῦθ' οὗτοι καθάπερ προσδεομένῳ τῷ θεῷ λογιζόμενοι παρέχουσιν, μωρίαν εἰκὸς μᾶλλον ἡγοῦντ' ἂν, ἢ θεοσεβείαν. Ὁ γὰρ ποιήσας τὸν ἔρανόν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ πᾶσιν ἡμῖν χορηγῶν, ὧν προσδεόμεθα, ἔδενός ἂν αὐτὸς προσδέοιτο τέτων, ὧν τοῖς οἰομένοις διδόναι παρέχει αὐτός· οἱ δὲ γε θυσίας αὐτῷ δι' αἵματος καὶ κνίσης καὶ ὀλοκαυτωμάτων ἐπιτελεῖν οἰόμενοι, καὶ ταύταις ταῖς τιμαῖς αὐτὸν γεραίρειν, ἔδέν μοι δοκῶσι διαφέρειν τῶν εἰς τὰ κωφὰ τὴν αὐτὴν ⁴ ἐνδεικνυμένων φιλοτιμίαν, ⁵ τὰ μὴ δυνάμενα τῆς τιμῆς μεταλαμβάνειν, ⁶ τῷ δὲ δοκεῖν τινα παρέχειν τῷ μηδενὸς προσδεομένῳ.

¹ Accuratus scripsisset: ἐλέγχετε — θρησκεύοντες. Böhl.

² f. ἔκ ἔχειν αὐτὰς. Steph. et Böhl. ³ εἰ = ἐπεὶ. Böhl.

⁴ Sic legendum esse monent Steph., Beur. et Sylb. ⁵ cfr.

not. 4. ⁶ Ms. τό.

IV.

Cetera Judaeorum instituta non aptiora sunt ad Deum colendum.

Ἀλλὰ μὴν τόγε περὶ τὰς βρώσεις αὐτῶν ψοφοδεές, καὶ τὴν περὶ τὰ σάββατα δεισιδαιμονίαν, καὶ τὴν τῆς περιτομῆς ἀλαζονείαν, καὶ τὴν τῆς νηστείας καὶ νημηνίας εἰρωνείαν, καταγέλασα καὶ ἔδέν ἄξια λόγου, ¹ νομίζω σε χρήζειν παρ' ἐμοῦ μαθεῖν. Τό τε γὰρ τῶν ὑπὸ τῷ Θεῷ κτισθέντων εἰς χρήσιν ἀνθρώπων, ἃ μὲν ὡς καλῶς κτισθέντα παραδέχестαι, ἃ δ' ὡς ἄχρηστα καὶ περισσὰ παραιτεῖσθαι, πῶς [² ἔ] θέμις ἐστίν; τὸ δὲ καταψεύδεσθαι Θεῷ, ὡς κωλύοντος ἐν τῇ τῶν σαββάτων ἡμέρᾳ καλόν τι ποιεῖν, πῶς ἐκ ἀσεβείας; τὸ δὲ καὶ τὴν ³ μείωσιν τῆς σαρκὸς μαρτύριον ἐκλογῆς ἀλαζονεύεσθαι, ὡς διὰ τῆτο ἐξαιρέτως ἡγαπημένους ὑπὸ Θεῷ, πῶς οὐ χλεύης ἄξιον; τὸ δὲ παρεδρεύοντας αὐτὰς ἄστροις καὶ σελήνῃ ⁴ παρατήρησιν τῶν μηνῶν καὶ τῶν ἡμερῶν ποιεῖσθαι, καὶ τὰς οἰκονομίας Θεῷ καὶ τὰς τῶν καιρῶν ἀλλαγὰς ⁵ κατὰ . . . πρὸς τὰς αὐτῶν ὁρμὰς, ἃς μὲν εἰς ἐορτάς, ἃς δὲ εἰς πένθη· τίς ἂν Θεοσεβείας καὶ ἐκ ἀφροσύνης πολὺ πλέον ἡγήσεται τὸ δεῖγμα; τῆς μὲν ἐν κοινῇ εἰκαιότητος καὶ ἀπάτης, καὶ τῆς Ἰουδαίων πολυπραγμοσύνης καὶ ἀλαζονείας ὅτι ὁρθῶς ἀπέχονται Χριστιανοί, ἀρκούντως σε νομίζω μεμαθηκέναι· τὸ δὲ τῆς ἰδίας αὐτῶν Θεοσεβείας μυθήριον μὴ προσδοκῆσης δύνασθαι παρὰ ἀνθρώπου μαθεῖν.

V.

Christianorum mores.

Χριστιανοὶ γὰρ ἔτε γῆ, ἔτε Φωνῇ, ἔτε ἔθρεσι διακεκριμένοι τῶν λοιπῶν εἰσιν ἀνθρώπων. Οὔτε γὰρ πρὸ πόλεις ἰδίας κατοικῶσιν, ἔτε διαλέκτῳ τινὶ παρηλλαγμένη χρῶνται, ἔτε βίον παράσημον ἀσκηῶσιν. Οὐ μὴν ἐπινοία τινὶ καὶ Φροντίδι πολυπραγμόνων ἀνθρώπων ⁶ μάθημα τῆτ' αὐτοῖς ἐστίν ⁷ εὐρημένον·

ἔδὲ

¹ add. οὐ. ² dele οὐ, aut lege: οὐκ ἀθέμιτον. Steph.
³ circumcisio. ⁴ Galat. 4, 10. ⁵ καταδιαίρειν Beur.; καταθρύβειν Steph., f. κατασκοπεῖν Böhl. ⁶ Ms. μαθήματι.
⁷ Ms. εὐρημένον. Redde: Neque investigatione quadam

ἐδὲ δόγματος ἀνθρώπων ¹ προεσῶσιν, ὥσπερ ἔνιοι. Κατοικῶν-
τες δὲ πόλεις ἑλληνίδας τε καὶ βαρβάρους, ὡς ἕκαστος ἐκλήρω-
θη, καὶ ² ἐν τοῖς ἐγχωρίοις ἔθουσιν ἀκολοῦθόντες ἐν τε ἐσθῆτι
καὶ διαίτῃ καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ, θαυμαστὴν καὶ ὁμολογεμένως
παράδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατὰσασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας.
Πατρίδας οἰκῶσιν ἰδίας, ἄλλ' ὡς πάροικοι· μετέχουσι πάντων
ὡς πολῖται· καὶ πάνθ' ὑπομένουσιν ὡς ξένοι. Πᾶσα ξένη πα-
τρίς ἐστὶν αὐτῶν, καὶ πᾶσα πατρίς ξένη. Γαμῶσιν ὡς πάντες·
τεκνογονῶσιν, ἀλλ' ἔριπτουσι τὰ γεννώμενα. Τράπεζαν κοινὴν
παρατίθενται, ἀλλ' ³ . . . κοινήν. Ἐν σαρκὶ τυγχάνουσιν,
ἀλλ' ἔκκατὰ σάρκα ζῶσιν. Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν ἔρα-
νῷ πολιτεύονται. Πείθονται τοῖς ὠρισμένοις νόμοις, καὶ τοῖς
ἰδίοις βίοις νικῶσι τὰς νόμους. Ἀγαπῶσι πάντας, καὶ ὑπὸ
πάντων διώκονται· ἀγνοῶνται, καὶ κατακρίνονται· θανατῶνται,
καὶ ζωοποιῶνται· πτωχεύουσι, καὶ πλετίζουσι πολλὰς· πάντων
ὑπερῶνται, καὶ ἐν πᾶσι περισσεύουσιν· ἀτιμῶνται, καὶ ἐν ταῖς
ἀτιμίαις δοξάζονται· βλασφημῶνται, καὶ δικαιοῦνται· λοιδορῶνται,
καὶ εὐλογῶσιν· ὑβρίζονται, καὶ τιμῶσιν· ἀγαθοποιῶντες, ὡς κα-
κοὶ κολάζονται· κολαζόμενοι χαίρουσιν, ὡς ζωοποιούμενοι· ὑπὸ
Ἰουδαίων ὡς ἀλλόφυλοι πολεμῶνται, καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων διώκον-
ται· καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐχθρας εἰπεῖν οἱ μισῶντες ἔκχουσιν.

VI.

Quod est anima in corpore, id in mundo Christiani.

Ἀπλῶς δ' εἰπεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχὴ, τῷτ' εἰσὶν
ἐν κόσμῳ Χριστιανοί. Ἐσπαρται κατὰ πάντων τῶν τῷ σώμα-
τος μελῶν ἡ ψυχὴ, καὶ Χριστιανοὶ κατὰ τὰς τῷ κόσμῳ πόλεις.
Οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, ἔκχουσι δὲ ἐκ τῷ σώματος·
καὶ ⁴ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκῶσιν, ἔκχουσι δὲ ἐκ τῷ κόσμῳ.
Ἀόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὁρατῷ φερεῖται τῷ σώματι· καὶ Χριστι-
ανοὶ γινώσκονται ⁵ μένοντες ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν
ἡ θεοσέβεια μένει. Μισεῖ τὴν ψυχὴν ἡ σὰρξ καὶ πολεμεῖ,

et hominum curiosorum sollicitudine haec discipli-
na ab eis inventa. Maran. 1 patrocinantur. 2 dele
ἐν. 3 adde: οὐ κοίτην. Maran. 4 Joann. 17, 11. 14. 16.
5 f. μὲν ὄντες. Steph.

μηδέν ἀδικεμένη, διότι ταῖς ἡδοναῖς κωλύεται χρῆσθαι· μισεῖ καὶ Χριστιανὸς ὁ κόσμος μηδέν ἀδικέμενος, ὅτι ταῖς ἡδοναῖς ἀντιτάσσονται. Ἡ ψυχὴ τὴν μισῶσαν ἀγαπᾷ σάρκα καὶ τὰ μέλη· καὶ Χριστιανοὶ τὰς μισῶντας ἀγαπῶσιν. Ἐγκέκλεισαι μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σῶμα· καὶ Χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν Φρερᾷ τῷ κόσμῳ, ¹ αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. Ἀθάνατος ἡ ψυχὴ ἐν θνητῷ σιηνώματι κατοικεῖ· καὶ Χριστιανοὶ παροικῶσιν ἐν φθαρτοῖς, τὴν ἐν ἔρανοῖς ἀφθαρσίαν προσδεχόμενοι. Κακουργεμένη σιτίοις καὶ ποτοῖς ἡ ψυχὴ βελτιῶται· καὶ Χριστιανοὶ κολαζόμενοι κατ' ἡμέραν πλεονάζουσι μᾶλλον. Εἰς τοσαύτην αὐτὰς τάξιν ἔθετο ὁ Θεός, ἣν οὐ θεμιτὸν αὐτοῖς παραιτήσασθαι.

VII.

Religio christiana a Deo instituta, qui non creaturam, sed proprium filium misit. Parusia Christi.

Οὐ γὰρ ἐπίγειον, ὡς ἔφην, εὔρημα τῶν αὐτοῖς παρεδόθη, ἔδὲ θνητὴν ἐπίνοιαν φυλάσσειν οὕτως ἀξιῶσιν ἐπιμελῶς, ἔδὲ ἀνθρωπίνων οἰκονομίαν μυσηρίων πεπίσεινται· ἀλλ' αὐτὸς ὁ παντοκράτωρ καὶ παντοκτίστης καὶ ἀόρατος Θεός, αὐτὸς ἀπ' ἔρανῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν λόγον τὸν ἅγιον καὶ ἀπερινόητον ἀνθρώποις ἐνίδρυται, καὶ ἐγκατεστήριξε ταῖς καρδίαις αὐτῶν· οὐ, κατὰπερ ἂν τις εἰκάζειεν, ἀνθρώποις ὑπηρέτην τινὰ πέμψας, ἢ ἄγγελον, ἢ ἄρχοντα, ἢ τινὰ τῶν διεπόντων τὰ ἐπίγεια, ἢ τινὰ τῶν πεπιστευμένων τὰς ἐν ἔρανοῖς διοικήσεις, ἀλλ' αὐτὸν τὸν τεχνίτην καὶ δημιουργὸν τῶν ὅλων, ὃς τὰς ἔρανους ἐκτίσεν, ὃς τὴν θάλασσαν ἰδίῳ ὅροις ἐνέκλεισεν· ² καὶ τὰ μυσηρία πισῶς πάντα φυλάσσει τὰ ² σοιχεῖα· παρ' ³ καὶ τὰ μέτρα τῶν τῆς ἡμέρας δρόμων εἴληφε ³ φυλάσσειν· ὃς πειθαρχεῖ σελήνῃ νυκτὶ φαίνειν κελεύοντι· ὃς πειθαρχεῖ τὰ ἀστρα, τῷ τῆς σελήνης ἀκολουθεῖντα δρόμῳ· ὃς πάντα διατέτακται καὶ διώρισαι καὶ ὑποτέτακται, ἔρανοὶ καὶ τὰ ἐν ἔρανοῖς, γῆ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, θάλασσα καὶ τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ· πῦρ, ἀήρ, ἄβυσσος· τὰ ἐν ὕψει, τὰ ἐν βάθεσι, τὰ ἐν τῷ μεταξύ. Τῶτον πρὸς αὐτὰς ἀπέ-

¹ cfr. Justini Apol. II. n. 7. p. 93. ed. Maran.
co = astra. Maran.??

² hoc lo-

³ adde: ἥλιος. Steph.

σειλεν, ἄρά γε, ὡς ἀνθρώπων ἂν τις λογίσαιτο, ἐπὶ τυραννίδι καὶ φόβῳ καὶ καταπλήξει; Οὐ μενῶν, ἀλλ' ἐν ἐπιεικείᾳ, πραΰτητι. Ὡς βασιλεὺς πέμπων υἱὸν βασιλέα ἐπεμψεν· ὡς Θεὸν ἐπεμψεν, ὡς πρὸς ἀνθρώπους ἐπεμψεν, ὡς σώζων ἐπεμψεν· ὡς πείθων, ὁ βιαζόμενος· βία γὰρ οὐ πρόσσεσι τῷ Θεῷ. ¹ Ἐπεμψεν ὡς καλῶν, οὐ διώκων· ἐπεμψεν ὡς ἀγαπῶν, ὁ κρίνων. Πέμψει γὰρ αὐτὸν κρίνοντα· καὶ τίς αὐτῷ τὴν παρυσίαν ὑποστήσεται; ² παραβαλλομένους θηρίοις, ἵνα ἀρνήσωνται τὸν κύριον, καὶ μὴ νικωμένους. Οὐχ' ὁρᾷς, ὅσῳ πλείονες κολάζοντες, τοσάτῳ πλεονάζοντας ἄλλους; Ταῦτα ἀνθρώπου ὁ δονεῖ τὰ ἔργα, ταῦτα δύναμις ἐστὶ Θεῷ· ταῦτα τῆς παρυσίας αὐτῷ δείγματα.

VIII.

Quam miser hominum status ante Verbi adventum fuerit.

Τίς γὰρ ὅλως ἀνθρώπων ἠπίσατο, τί πότ' ἐστὶ Θεός, πρὶν αὐτὸν ἐλθεῖν; ἢ τὰς κενὰς καὶ ληρώδεις ἐκείνων λόγους ἀποδέχῃ τῶν ἀξιοπίστων Φιλοσόφων; ὧν οἱ μὲν πῦρ ἔφασαν εἶναι τὸν Θεόν, οὗ μέλλουσι χωρήσειν αὐτοί, τῷτο καλῶσι Θεόν· οἱ δὲ ὕδωρ, οἱ δὲ ἄλλο τι τῶν στοιχείων τῶν ἐκτισμένων ὑπὸ Θεῷ. Καίτοι γε εἴ τις τῶν λόγων ἀποδεκτός ἐστι, δύναιτ' ἂν καὶ τῶν λοιπῶν κτισμάτων ἐν ἑκαστῷ ὁμοίως ἀποφαίνεσθαι Θεόν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τερατεία καὶ πλάνη τῶν γοήτων ἐστίν· ἀνθρώπων δὲ οὐδεὶς οὔτε εἶδεν οὔτε ἐγνώρισεν· αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν ἐπέδειξεν. Ἐπέδειξε δὲ διὰ πίστεως, ἣ μόνῃ Θεὸν ἰδεῖν συγκεχώρηται. ³ Ὁ γὰρ δεσπότης καὶ δημιουργὸς τῶν ὅλων Θεός, ὁ ποιήσας τὰ πάντα καὶ κατὰ τάξιν διακρίνας, οὐ μόνον Φιλάνθρωπος ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ μακρόθυμος. Ἀλλ' οὗτος ἦν μὲν αἰεὶ τοιοῦτος, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται, χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ ἀόργητος καὶ ἀληθής· καὶ μόνος ἀγαθὸς ἐστίν· ἐννοήσας δὲ μεγάλην καὶ ἀφραστον ἔννοιαν, ἣν ἐκοινώσατο μόνῳ τῷ παιδί. Ἐν ὅσῳ μὲν ἔν κατεῖχεν ἐν μυστηρίῳ καὶ διετῆρει τὴν σοφὴν αὐτῷ βεβλήν, ἀμελεῖν ἡμῶν καὶ ἀφροντισεῖν ἐδόκει· ἐπεὶ δὲ ἀπεκάλ-

¹ Ἐπεμψεν — διώκων desunt in edit. B.B. et Gall. ² Adde: οὐχ ὁρᾷς Steph. Alii pluribus verbis lacunam explendam esse censent. ³ His verbis transit ad quaestionem meam tractandam, cur Deus ultimo demum tempore gratiam et benignitatem suam hominibus patefecerit.

λυψε διὰ τῆ ἀγαπητῆ παιδὸς καὶ ἐφανερώσε τὰ ἐξ ἀρχῆς ἡτοι-
μασμένα, πάνθ' ἅμα παρέσχευ ἡμῖν, καὶ μετασχεῖν εὐεργεσιῶν
αὐτῆς, ¹ καὶ ἰδεῖν . . ἦσαι . . Τίς ἂν πώποτε προσεδόκησεν
ἡμῶν; Πάντ' ἔν ἥδει παρ' ἑαυτῷ σὺν τῷ παιδί οἰκονομικῶς.

IX.

Cur filius sero missus.

Μέχρι μὲν ἔν τῆ πρόσθεν χρόνῳ εἶασεν ἡμᾶς, ὡς ἐβελό-
μεθα, ἀτάκτοις Φοραῖς Φέρεσθαι, ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις ἀγο-
μένους· οὐ πάντως ἐφηδόμενος τοῖς ἁμαρτήμασιν ἡμῶν, ἀλλ'
ἀνεχόμενος· ἔδὲ τῷ τότε τῆς ἀδικίας καιρῷ συνευδοκῶν, ἀλλὰ
τὸν ² νῦν τῆς δικαιοσύνης δημιουργῶν· ἵνα ἐν τῷ τότε χρόνῳ
ἐλεγχθέντες ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων ἀνάξιοι ζωῆς, νῦν ὑπὸ τῆς
τῆ θεῆ χρηστότητος ἁγιάσθωμεν· καὶ τὸ κατ' ἑαυτὰς φανερώσαν-
τες ἀδύνατον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῆ θεῆ, τῇ δυνάμει τῆ
θεῆ δυνατοὶ γενηθῶμεν. Ἐπεὶ δὲ πεπλήρωτο μὲν ἡ ἡμετέρα ἀδι-
κία, καὶ τελείως πεφανερώτο, ὅτι ὁ μισθὸς ³ . . . κόλασις καὶ
θάνατος προσεδοκᾶτο, ἦλθε δὲ ὁ καιρὸς, ὃν θεὸς προέθετο λοι-
πὸν φανερώσαι τὴν ἑαυτῆς χρηστότητα καὶ δύναμιν, ⁴ ὡς . .
ὑπερβαλλέσης φιλανθρωπίας μία ἀγάπη. . . ἐκ ἐμίσησεν ἡμᾶς,
ἔδὲ ἀπώσατο, ἔδὲ ἐμνησινάκησεν, ἀλλὰ ἐμακροθύμησεν, ἠνέ-
σχετο, ⁵ λέγων αὐτὸς, τὰς ἡμετέρας ἁμαρτίας, ἀνεδέξατο· αὐ-
τὸς τὸν ἰδίον υἱὸν ἀπέδοτο λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν, τὸν ἅγιον ὑπὲρ
ἀνόμων, τὸν ἄκακον ὑπὲρ τῶν κακῶν, τὸν δίκαιον ὑπὲρ τῶν
ἀδίκων, τὸν ἄφθαρτον ὑπὲρ τῶν φθαρτῶν, τὸν ἀθάνατον ὑπὲρ
τῶν θνητῶν. Τί γὰρ ἄλλο τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἠδυνήθη καλύψαι
ἢ ἐκεῖνος δικαιοσύνη; ἐν τίνι δικαιωθῆναι δυνατόν τὰς ἀνόμους

¹ f. ἰδεῖν καὶ κατανοῆσαι τὴν αὐτῆ μεγαλειότητα. "A τίς κ. τ. λ. Sylb. f. καὶ ἰδεῖν καὶ ψηλαφῆσαι αὐτόν. Ταῦτα τίς κ. τ. λ. cfr. Luc. 24, 39. Act. 17, 27. Böhl. ² mentem justitiae creans, i. e. conscientiam sanctitatis (quam Deus postulat) in hominum animis excitans. Böhl. ³ adde: αὐτῆς. Beur. ⁴ f. ὡς ὑπὸ τῆς ὑπερβαλλέσης φιλανθρωπίας καὶ ἀγάπης κ. τ. λ. Steph. Melius: (ὡ ὑπερβαλλέσης φιλανθρωπίας, οἷα ἀγάπη!) ἐκ κ. τ. λ. Maran. ⁵ λέγων videtur additum ab aliquo existimante, verba Isaiae citari (53, 4 aut 11.). Maran.

ἡμᾶς καὶ ἀσεβεῖς, ἢ ἐν μόνῳ τῷ υἱῷ τῷ Θεῷ; Ὡς τῆς γλυκείας ἀνταλλαγῆς, ὡς τῆς ἀνεξιχνιάστου δημιουργίας, ὡς τῶν ἀπροσδοκήτων εὐεργεσιῶν· ἵνα ἀνομία μὲν πολλῶν ἐν δικαίῳ ἐνὶ κρυβῇ, δικαιοσύνη δὲ ἐνὸς πολλὰς ἀνόμους δικαιώσῃ. Ἐλέγξας ἔν ἐν μὲν τῷ πρόσθεν χρόνῳ τὸ ἀδύνατον τῆς ἡμετέρας Φύσεως εἰς τὸ τυχεῖν ζωῆς, νῦν δὲ τὸν σωτῆρα δείξας, δυνατόν σώζειν καὶ τὰ ἀδύνατα, ἐξ ἀμφοτέρων ἐβελήθη πιστεύειν ἡμᾶς τῇ χρηστότητι αὐτῷ, αὐτὸν ἡγεῖσθαι τροφέα, πατέρα, διδάσκαλον, σύμβουλον, ἰατρὸν, νοῦν, Φῶς, τιμὴν, δόξαν, ἰσχὺν, ζωὴν· περὶ ἐνδύσεως καὶ τροφῆς μὴ μεριμνᾶν.

X.

Quot et quanta bona Diogneto affluant, si fidem suscipiat.

Ταύτην καὶ σὺ τὴν πίσιν ἔαν ¹ ποθῇς καὶ λάβῃς, πρῶτον μὲν ἐπίγνωσιν ² π . . . ὁ γὰρ Θεὸς τὰς ἀνθρώπους ἡγάπησε, δι' ἧς ἐποίησε τὸν κόσμον, οἷς ὑπέταξε πάντα τὰ ἐν ³ . . . οἷς λόγιον ἔδωκεν, οἷς νοῦν· οἷς μόνοις ⁴ πρὸς αὐτὸν ὁρᾶν ἐπέτρεψεν· οὓς ἐκ τῆς ἰδίας εἰκόνης ἐπλασε· πρὸς οὓς ἀπέσειλε τὸν υἱὸν αὐτῷ τὸν μονογενῆ· οἷς τὴν ἐν ἔρανῳ βασιλείαν ἐπηγγείλατο, καὶ δώσει τοῖς ἀγαπήσασιν αὐτόν. Ἐπιγνὼς δὲ, τίνας οἶει πληρωθήσεσθαι χαρᾶς; ἢ πῶς ἀγαπήσεις τὸν ἕτως προαγαπήσαντά σε; ἀγαπήσας δὲ, μιμητὴς ἔσῃ αὐτῷ τῆς χρηστότητος. Καὶ μὴ θαυμάσης, εἰ δύναται μιμητὴς ἄνθρωπος γενέσθαι Θεῷ. Δύναται, θέλοντος αὐτῷ. Οὐ γὰρ τὸ καταδυναστεύειν τῶν πλησίον, ἔδδ' τὸ πλεον ἔχειν βέλεσθαι τῶν ἀσθενεστέρων· ἔδδ' τὸ πλετεῖν καὶ βιάζεσθαι τὰς ὑποδεεστέρας, εὐδαιμονεῖν ἔστιν· ἔδδ' ἐν τέτοις δύναται τις μιμήσασθαι Θεόν· ἀλλὰ ταῦτα ἐκτὸς τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. Ἀλλ' ὅστις τὸ τῷ πλησίον ἀναδέχεται βάρος, ὅς ἐν ᾧ κρείσσων ἐστίν, ἕτερον τὸν ἐλαττέμενον εὐεργετεῖν ἐθέλει, ὅσα παρὰ τῷ Θεῷ λαβὼν ἔχει, ⁵ ταῦτα τοῖς ἐπιδεομένοις

¹ Dubitat Stephanus, utrum ποθῇς an ποθήσης in Ms. legatur. Maran.

² f. πατρός σοι παρέξι. Sylb. f. προσλήψη τῆς τῷ Θεῷ χρηστότητος. Böhl.

³ αὐτῷ Böhl., ἐν τῇ γῇ. Sylb.

⁴ Post vocem μόνοις erat in Ms. litera, quam Stephanus initium esse putat vocis ἄνω aut ἄτενός. Maran.

⁵ ταῦτα — χορηγῶν desunt apud B.B. et Gall.

χορηγῶν, θεὸς γίνεται τῶν λαμβανόντων· ἔτος μιμητῆς ἐστὶ θεῶ. Τότε θεάσῃ τυγχάνων ἐπὶ γῆς, ὅτι θεὸς ἐν ¹ ἔρανοῖς πολιτεύεται· τότε μυστήρια θεῶ λαλεῖν ἄρξῃ· τότε τὰς κολαζομένους ἐπὶ τὸ μὴ θέλειν ἀρνήσασθαι θεὸν καὶ ἀγαπήσεις καὶ θαυμάσεις· τότε τῆς ἀπάτης τῆ κόσμου καὶ τῆς πλάνης καταγνώσῃ, ὅταν τὸ ἀληθὺς ἐν ἔρανῳ ζῇ ἐπιγνώσῃ· ὅταν τῆ δοκῆντος ἐνθάδε θανάτου καταφρονήσῃ, ὅταν τὸν ὄντως θάνατον φοβηθῇ, ὃς φυλάσσεται τοῖς κατακριθισομένοις εἰς πῦρ τὸ αἰώνιον, ὃ τὰς παραδοθέντας αὐτῷ μέχρι τέλους κολάσει· τότε τὰς ὑπομένοντας ὑπὲρ δικαιοσύνης θαυμάσεις τὸ πῦρ ² τὸ . . . μακαρίσεις, ὅταν ἐκεῖνο τὸ πῦρ ἐπιγνῶς.

XI.

Quae mihi, Apostolorum discipulo, tradita sunt, aliis subministro. Haec scitu digna sunt, nam fideles mysteria patris cognoverunt, et quem ad finem Christus venerit, sciunt.

Οὐ ξένος ὁμιλῶ, ἐδὲ παραλόγως ζητῶ· ἀλλὰ ἀποστόλων γενόμενος μαθητῆς, γίνομαι διδάσκαλος ἐθνῶν. Τὰ παραδοθέντα ἀξίοις ὑπηρετῶ γινομένοις ἀληθείας μαθηταῖς. Τίς γὰρ ὁρθῶς διδάχθεις, καὶ λόγῳ ³ προσφιλεῖ γεννηθείς, ἐν ἐπιζητεῖ σαφῶς μαθεῖν· τὰ διὰ λόγον δειχθέντα φανερώς μαθηταῖς, οἷς ἐφάνέρωσεν ὁ λόγος φανείς, παρρησίᾳ λαλῶν, ὑπὸ ἀπίστων μὴ νοούμενος, μαθηταῖς δὲ διηγόμενος; Οἱ πιστοὶ λογισθέντες ὑπ' αὐτῶ ἐγνώσαν πατρὸς μυστήρια· οὗ χάριν ἀπέστειλε λόγον, ἵνα κόσμῳ φανῇ· ὃς, ὑπὸ λαῶ ἀτιμασθείς, διὰ ἀποστόλων κηρυχθείς, ὑπὸ ἐθνῶν ἐπισεύθη. Οὗτος ὁ ἀπ' ἀρχῆς, ⁴ ὁ καινὸς φανείς, καὶ ⁵ . . . εὐρεθείς, καὶ πάντοτε νέος ἐν ἀγίων καρδίαις γεννώμενος. Οὗτος ὁ αἰεὶ, σήμερον υἱὸς λογισθείς· δι' οὗ πλητίζεται ἡ ἐκκλησία, καὶ χάρις

¹ f. ἀνθρώποις. Steph. ² τὸ ἐπίγειον, καὶ τότε αὐτοὺς κ. τ. λ. Sylb. τὸ ἐπίγειον, καὶ μακαρίσεις. Böhl. f. θαυμάσεις· τὸ πῦρ τὸ ἐπίγειον μακαρίσεις κ. τ. λ. ³ προσφιλεῖ τε καὶ ἀληθεῖ. Sylb. προσφιλεῖς γεννηθείς. Maran. ⁴ forte ὁ delendum. Maran. ⁵ adde: ἐν χρόνῳ. Maran. ἐν σαρκί. Böhl.

ἀπλῆμένη ἐν ἀγίοις πληθύνεται, παρέχουσα νῦν, Φανερούσα μυστήρια, διαγγέλλουσα καιρὸς, χαίρουσα ἐπὶ πιστοῖς, ἐπιζητοῦσι δωρεμένη· οἷς ὅρια πίστεως ἐδράζεται, ἐδὲ ¹ ὅρια πατέρων παρορίζεται. Εἴτα φόβος νόμου ἄδεται, καὶ προφητῶν χάρις γινώσκειται, καὶ εὐαγγελίων πίσις ἵδρυται, καὶ ἀποστόλων παράδοσις φυλάσσεται, καὶ ἐκκλησιαστικῆς χάρις σκιρτᾷ. Ἦν χάριν οὐ λυπῶν, ἐπιγνώσῃ, ἃ λόγος ὁμιλεῖ, δι' ὧν βέλεται, ὅτε θέλει. Ὅσα γὰρ θελήματι τῷ κελεύοντος λόγος ἐκινήθημεν ἐξείπειν, μετὰ πόνου, ἐξ ἀγάπης τῶν ἀποκαλυφθέντων ἡμῖν γινόμεθα ὑμῖν κοινωνοί.

XII.

Vehementer interest hominum, veram cognitionem percipere, quae cum vera vita conjuncta esse debet.

Οἷς ἐντυχόντες καὶ ἀκρίσαντες μετὰ σπουδῆς, εἴσεθι, ὅσα παρέχει ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν ὁρθῶς, ² οἱ γενόμενοι παράδεισος τρυφῆς, πάγκαρπον ξύλον εὐθαλῶν ἀνατείλαντες ἐν ἑαυτοῖς, ποικίλοις καρποῖς κεκοσμημένοι. Ἐν γὰρ τέτῳ τῷ χωρίῳ ξύλον γνώσεως καὶ ξύλον ζωῆς πεφύτευται· ἀλλ' ἐπὶ τῆς γνώσεως ἀναιρεῖ, ἀλλ' ἢ παρακοῇ ἀναιρεῖ. Οὐδὲ γὰρ ἄσημα τὰ γεγραμμένα, ὡς θεὸς ἀπ' ἀρχῆς ξύλον ζωῆς ἐν μέσῳ παραδείσου ἐφύτευσε, διὰ γνώσεως ζωὴν ἐπιδεικνύς· ἢ μὴ καθαρῶς χρησάμενοι οἱ ἀπ' ἀρχῆς, πλάνη τῇ ὁφείας γεγύμνωνται. Οὐδὲ γὰρ ζωὴ ἄνευ γνώσεως, ἐδὲ γνώσις ἀσφαλὴς ἄνευ ζωῆς ἀληθοῦς. Διὸ πλησίον ἐκότερον πεφύτευται. ³ Ἦν δύναμιν ἐνιδῶν ὁ ἀπόστολος, τήν τε ἄνευ ἀληθείας προστάγματος εἰς ζωὴν ἀσκημένην γνώσιν μεμφόμενος, λέγει· ⁴ „ἢ γνώσις φυσιοῖ, ἢ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ.“ Ὁ γὰρ νομίζων εἰδέναι τι ἄνευ γνώσεως ἀληθῆς καὶ μαρτυρημένης ὑπὸ τῆς ζωῆς, ἐκ ἔγνων, ⁵ ὑπὸ τῇ ὁφείας πλανᾶται, μὴ ἀγαπήσας τὸ ζῆν. Ὁ δὲ μετὰ φόβου ἐπιγνὼς καὶ ζωὴν ἐπιζητῶν, ἐπ' ἐλπίδι φυτεύει, καρπὸν

¹ ὅρια πατ. = decreta, facta unanimi consilio patrum ecclesiae (ecclesiarum antistitum). Böhl. ² οἱ melius abesset. Maran. ³ quam vim habeat illa utriusque ligni, cognitionis et vitae, conjunctio. ⁴ I. Cor. 8, 1. ⁵ Beurerus addit: καί.

προσδοκῶν. Ἦτω σοὶ καρδία γνῶσις· ζωὴ δὲ λόγος ἀληθείης,
χωρέμενος· ἔξ ξύλον φέρων, καὶ καρπὸν . . ἱερῶν, τρυγήσεις
αἰεὶ τὰ παρὰ θεῶ ποθούμενα· ὧν ὁφίς ἔχ' ἄπτεται, ἐδὲ πλά-
νη συγχρωτίζεται· ἐδὲ Εὐα φθείρεται, ἀλλὰ παρθένος πισεύε-
ται, καὶ σωτήριον δείκνυται, καὶ ἀπόστολοι συνετίζονται, καὶ
τὸ κυρίου πάσχα προέρχεται, καὶ ² κηροὶ συνάγονται, καὶ
μετὰ κόσμου ³ ἀρμόζεται, καὶ διδάσκων ἀγίως ὁ λόγος εὐ-
φραίνεται· δι' ἃ πατὴρ δοξάζεται· ᾧ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας.
Ἀμήν.

¹ ἐκπληρῶν. *Sylb.* φανερῶν. *Böhl.*

² 1. χοροί. *Maran.*

³ 1. ἀρμόζονται. *Maran.*

HERMAE PASTOR.

LIBER PRIMUS,

QUI INSCRIBITUR:

VISIONES.

VISIO I.

*Contra turpes et elatas cogitationes, et negligentem
Hermae filiorum castigationem.*

I. Qui exutriverat me, vendidit quamdam puellam Romae. Post multos autem annos hanc visam ego recognovi, et coepi eam diligere ut sororem. Exacto autem tempore aliquo, lavari eam in flumine Tiberi vidi, et porrexī ei manum, et eduxi eam e flumine. Visaque ea cogitabam in corde meo dicens: felix essem, si talem uxorem et specie et moribus sortitus essem. Hoc solum, nec ultra quidquam cogitavi. Post tempus autem aliquod, cum iis cogitationibus proficiscens, honorificabam creaturam Dei, cogitans, quam magnifica et pulchra sit. Et dum ambulassem, obdormivi. Et spiritus me rapuit, et tulit me per quemdam locum ad dexteram, per quem non poterat homo iter facere. Erat autem locus ille in rupibus, et abruptus, et invius ab aquis. Quumque transissem locum illum, veni ad planitiem, et genibus positus coepi orare Dominum, et confiteri peccata mea. Et orante me apertum est coelum, et video mulierem, quam concupiveram, salutantem me de coelo et dicentem: Herma, ave. Et ego prospiciens illam dico ei: domina, quid tu heic facis? At illa respondit mihi:

recepta sum huc, ut peccata tua arguam apud Dominum. Domina, inquam, num tu me argues? Non, inquit. Sed audi verba, quae tibi dictura sum. Deus, qui in coelis habitat, et condidit ex nihilo ea, quae sunt, et multiplicavit propter sanctam ecclesiam suam, irascitur tibi, quoniam peccasti in me. Respondens dico ei: domina, si in te ego peccavi, ubi, aut quo in loco, aut quando tibi turpe verbum aliquod locutus sum? Nonne semper te quasi dominam arbitratus sum? Nonne semper te reveritus sum velut sororem? Quid in me comminisceris hæc tam nefanda? Tunc illa arridens mihi ait: in corde tuo ascendit concupiscentia nequitiae. An non videtur tibi, viro justo rem iniquam esse, si ascenderit in corde mala concupiscentia? Peccatum est ei, et quidem grande. Justus enim vir justa cogitat. Cogitante ergo illo quæ justa sunt, et recte eo incedente, in coelis propitium habebit Dominum in omni negotio suo. Qui autem nefanda cogitant in cordibus suis, mortem et captivitatem assumunt: maxime ii, qui seculum hoc diligunt, et gloriantur in divitiis suis; et qui non expectant futura bona, vacuantur animae eorum. Hæc autem faciunt ¹ dubii, qui non habent spem in Domino, et contemnunt et negligunt vitam suam. Sed tu ora ad Dominum, et sanabit peccata tua, totiusque domus tuae, et omnium sanctorum.

II. Postquam autem locuta est verba hæc, clausi sunt coeli. Et ego totus eram in moerore et metu, et dicebam intra me: si hoc mihi peccatum adscribitur, quo modo poterō salvus esse, aut quo modo exorabo Dominum pro peccatis meis abundantissimis? Quibus verbis rogabo Dominum, ut mihi propitius sit? Hæc me recogitante et discernente in corde meo, video contra me cathedram de lanis candidis, sicut nix, factam magnam. Et venit mulier anus in veste splendida, habens librum in manu, et sedit sola, et salutavit me: Herma, ave. Et ego moestus et plorans dixi: domina, ave. Et illa dixit mihi: quid moestus es, Herma, qui

¹ διψυχοι.

eras patiens et modestus et semper hilaris? Respondens dico ei: domina, contumelia mihi objecta est a muliere optima, dicente, quod peccavi in eam. At illa dixit mihi: absit a servo Dei res ista. Sed forte in corde tuo ascendit illius concupiscentia. Est quidem in servis Dei talis cogitatio peccatum inferens. Non enim debet hæc cogitatio abhorrenda esse in servo Dei, neque spiritus probatus concupiscere malum opus, et præcipue Hermas, qui est continens ab omni concupiscentia scelestâ, et est omni simplicitate plenus et innocentia magna.

III. Verumtamen non causa tui irascitur Dominus, sed propter domum tuam, quæ nefas admisit in Dominum et in parentes suos. Et tu quum sis amator filiorum, non commonuisti domum tuam, sed dimisisti illos conversari violenter; propter hoc enim irascitur tibi Dominus. Sed sanabit omnia, quæ ante gesta sunt mala in domo tua. Propter illorum enim peccata et iniquitates consumtus es a secularibus negotiis. Jam enim misericordia Dei miserta est tui et domus tuæ, et conservavit te in gloria. Tu tantum noli vagari, sed animæquus esto, et conforta domum tuam. Tamquam ærarius producens opus suum exponit ei, cui vult: sic et tu verbum quotidianum justum docens abscindes grande peccatum. Ne desinas ergo commonere natos tuos; scit enim Dominus, quod poenitentiam agent ex toto corde suo, et scribet te in libro vitæ. Quumque finisset verba hæc, ait mihi: vis audire me legentem? Dico ei: domina, volo. Esto ergo auditor. Et revoluta libro legebat gloriose, magnifice et mirifice, quæ non poteram in memoria retinere. Erant enim verba terrifica, quæ non poterat homo sustinere. Novissima tamen verba memoriæ mandavi, erant enim pauca et utilia nobis: ecce Deus virtutum, qui invisibili virtute et magno sensu suo condidit mundum, et honorifico consilio circumdedit decorem creaturæ suæ, et fortissimo suo verbo confixit coelum, et fundavit terram super aquas, et virtute sua potenti condidit sanctam ecclesiam suam, quam benedixit; ecce transferet

coelos ac montes, colles ac maria, et omnia plana fient electis ejus, ut reddat illis repromissionem, quam repromisit cum multo honore et gaudio, si servaverint legitima Dei, quæ acceperunt in magna fide.

IV. Quumque consummasset legendo, exsurrexit de cathedra: et venerunt quatuor juvenes, et tulerunt cathedram ad orientem. Et vocavit me ad se, et tetigit pectus meum aitque mihi: placuit tibi lectio mea? Dico ei: domina, hæc mihi novissima placent; priora autem saeva et dura sunt. At illa ait mihi: hæc novissima justis, priora autem refugis et ethnicis. Et quum loqueretur mecum, duo quidam viri apparuerunt et sustulerunt illam humeris, et abierunt, ubi et cathedra erat, ad orientem. Hilaris autem discessit. Et cum abiret, ait mihi: confortare, Herma!

V I S I O II.

Rursum de negligenti uxoris loquacis et filiorum libidinorum castigatione, et ejus moribus.

I. Quum vero proficiscerer cum his, circa illud tempus quo et anno priore, ambulans commemoratus sum anni prioris visionem. Rursumque me abstulit spiritus, et duxit me in eundem locum, quo anno primo. Quumque venissem ad illum locum, positis genibus coepi orare Dominum, et honorificare nomen ejus, quod dignum me arbitratus sit, et manifestaverit mihi peccata pristina. Et quum surrexissem ab oratione, video contra me anum illam, quam et anno superiore videram, ambulantem et legentem libellum aliquem. Et ait mihi: potes hæc electis Dei renuntiare? Dico ei: domina, tanta in memoria retinere non possum; da autem mihi libellum, et describam. Accipe, inquit, et restituas mihi illum. Ut autem accepi, in quemdam locum agri secedens, ² descripsi omnia ad litteram; non inveniebam enim syllabas. Quumque consummassem scripturam

² Haec citat Clem. Alex. Strom. VI, 15. p. 806.

libelli, subito de manu mea raptus est libellus; a quo autem, non vidi.

II. Post quindecim autem dies, quum jejunassem, multumque rogassem Dominum, revelata est mihi scientia scripturæ. Erat autem scriptura hæc: semen tuum, Herma, deliquit in Dominum, et prodiderunt parentes suos in nequitia magna. Et audierunt proditores parentum, et prodentes profecerunt. Sed etiam nunc adjecerunt peccatis suis libidines et commaculationes nequitiae, et sic impleverunt iniquitates suas. Sed impropere verba hæc filiis tuis omnibus et conjugii tuæ, quæ futura est soror tua. Et ipsa enim compescat linguam suam, in qua malignatur; et auditis verbis his continebit se, et consequetur misericordiam. Erudietur enim, postquam impropere illi hæc verba, quæ mandavit ille dominator, ut tibi revelentur. Tunc remittentur illis peccata, quæ jampridem peccaverunt, et omnibus sanctis, qui peccaverunt usque in hodiernum diem, si ex toto corde suo egerint poenitentiam, et abstulerint a cordibus suis dubitationes. Juravit enim dominator ille per gloriam suam super electos suos, præfinita ista die, etiam nunc si peccaverit aliquis, non habiturum illum salutem. Poenitentiae enim justorum habent fines. Impleti sunt dies poenitentiae omnibus sanctis, gentibus autem poenitentia usque in novissimo die. Dices ergo eis, qui præsunt ecclesiae, ut dirigant vias suas in justitia, ut recipiant in pleno repromissionem cum multa gloria. Permanete ergo, qui operamini justitiam, et sic facite, ut sit transitus vester cum sanctis angelis. Felices vos, quicumque sustinetis pressuram supervenientem magnam, et quicumque non negaverit vitam suam. Juravit enim Dominus per filium suum: qui denegaverit filium et se, spondentes se vitam illius, et ipsi denegaturi sunt illum in advenientibus diebus. Ii autem, qui numquam denegaverint, ob nimiam misericordiam propitius factus est illis.

III. Tu autem, Herma, noli meminisse injuriarum filiorum tuorum, sed nec sororem tuam negligas, sed cura,

ut emendentur a pristinis peccatis. Erudiantur enim doctrina ista, si tu jam non fueris memor injuriae illorum. Memoria enim injuriarum mortem operatur, oblivio vero earum vitam aeternam. Tu autem, Herma, magnas tribulationes seculares sustinuisti propter praevaricationes domus tuae, quoniam illas, ut ad te nihil pertinentes, neglexisti, et in negotiationibus tuis malignis implicitus es. Sed illud te saluum faciet, quod non discesseris a Deo vivo. Et simplicitas tua et singularis continentia saluum facient te, si permanseris. Et omnes salvos facient, quicumque hujusmodi operantur, et ingrediuntur in innocentia et simplicitate. Hi, qui hujusmodi sunt, invalescent adversus omnes nequitias, et permanebunt in vitam aeternam. Felices omnes, qui operantur justitiam; non absumuntur usque in vitam aeternam. Dices autem: ecce magna tribulatio venit. Si tibi videtur, iterum nega. Prope est Dominus convertentibus, sicut scriptum est in ³ Heldam et Modal, qui vaticinati sunt in solitudine populo.

IV. Revelatum autem est mihi, fratres, dormienti a juvene specioso et dicente mihi: anum illam, a qua accepisti libellum, quam putas esse? Et ego dixi: Sibyllam. Erras, inquit, non est. Quae est ergo, domine? Et dixit mihi: ecclesia Dei est. Et dixi ad illum: quare ergo anus est? Quoniam, inquit, omnium prima creata est, ideo anus; et propter illam mundus factus est. Post haec autem visionem vidi in domo mea, et venit illa anus, et interrogavit me, si jam libellum dedissem senioribus. Et respondi: adhuc non. At illa dixit: bene fecisti, habeo enim quaedam verba edicere tibi. Quum autem consummavero omnia verba, aperte scientur ab electis. ⁴ Scribes ergo

³ Liber apocryph. deperditus. cfr. Num. 11, 26. ⁴ Γράψεις δύο βιβλία, καὶ δώσεις ἐν Κλήμεντι, καὶ ἐν Γραπτῇ. Καὶ Γραπτὴ μὲν νσθετήσῃ τὰς χήρας καὶ τὰς ὀρφανούς. Κλήμης δὲ πεμψῇ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. Σὺ δὲ ἀναγγελεῖς τοῖς πρεσβυτέροις τῆς ἐκκλησίας. apud Orig. Philocal. c. 1. ex lib. IV. c. 2. de Principiis.

duos libellos, et mittes unum Clementi, et unum Graptæ. Mittet autem Clemens in exterarum civitates; illi enim permissum est. Grapte autem commonebit viduas et orphanos. Tu autem leges in hac civitate cum senioribus, qui præsunt ecclesiæ.

V I S I O III.

De triumphantis ecclesiæ structura et variis hominum reproborum ordinibus.

I. Visio, quam vidi, fratres, visio talis erat. Quum jejunassem frequenter, et precatus essem Dominum, ut mihi ostenderet revelationem, quam pollicitus est ostendere per anum illam, eadem nocte apparuit mihi anus illa, et dixit mihi: quoniam sic langues et sollicitus es ad sciendum omnia; veni in agrum, ubi vis, et circa horam sextam manifestabo me tibi, et ostendam tibi, quæ oporteat te videre. Rogavi illam dicens: domina, in quem locum agri? Ubi, inquit, vis, elige locum bonum, secretum. Antequam autem loqui coepissem, et dicere ei locum, ait mihi: veniam, ubi vis. Fui ergo, fratres, in agro, et observavi horas, et veni in locum, ubi constitueram ei venire. Et video subsellium positum, erat cervical lineum, et super linteum expansum carbasinum. Videns hæc posita, et neminem esse in loco, stupere coepi, et capilli mei exsurrexerunt, et quasi horror me comprehendit, quum essem solus. Ad me autem reversus, et memoratus gloriam Dei, et accepta audacia, positis genibus confitebar Deo iterum peccata, quæ prius. Ecce venit illuc cum juvenibus sex, quos et ante videram, et stetit post me orantem, et audiebat me orantem, et confitentem Domino peccata mea. Et tangens me dixit: desine jam pro peccatis tuis tantum orare. Ora et pro justitia, ut accipias partem ex ea in domo tua. Et erexit me de loco, et apprehendit manum meam, et adduxit me ad subsellium, et ait illis juvenibus: ite et ædificate. Postquam autem discesserunt juvenes, et nos soli fuimus, ait mihi: sede heic. Dico ei: domina, sine senio-

res ante sedere. Quod tibi dico, inquit, sede. Quumque vellem sedere ad dexteram partem, non est passa, sed annuebat mihi manu, ut ad sinistram partem sederem. Cogitante autem me, et moesto existente, quod non sivit me ad dextram partem sedere, ait mihi: quid moestus es, Herma? Locus, qui est ad dextram, illorum est, qui jam meruerunt Deum, et passi sunt causa nominis ejus. Tibi autem superest multum, ut cum illis sedeas. Sicut manes, in simplicitate tua permane, et sedebis cum illis, et quicumque fuerint operati illorum opera, et sustinuerint, quæ illi sustinuerunt.

II. Dico ei: domina, vellem scire, quæ sustinuerunt. Audi, inquit: feras bestias, flagella, carceres, cruces, causa nominis ejus. Propter hoc illorum sunt dextræ partes sanctitatis, et quisquis patietur propter nomen Dei: reliquorum autem sinistræ partes sunt. Sed utrisque eis, et qui ad dextram, et qui ad sinistram sedent, sunt dona et promissiones; tantum quod ad dextram sedentes habent gloriam quamdam. Tu autem cupidus es sedere ad dextram cum eis; sed exiguitates tuæ multæ sunt. Emundaberis autem ab exiguitatibus tuis. Sed et omnes, qui dubii non fuerint, emundabuntur ab omnibus peccatis in hunc diem. Et cum hæc dixisset, volebat abire. Et procidens illi ad pedes, rogavi illam per Dominum, ut mihi demonstraret, quod repromiserat visum. At illa rursus apprehendit manum meam, et erexit me, et fecit sedere super subsellium ad sinistram; et elevata virga quadam splendida, dixit mihi: vides rem magnam? Dico ei: domina, nihil video. Ecce non vides contra te turrim magnam, quæ ædificatur super aquas, lapidibus quadris splendidis? In quadrato enim ædificabatur turris ab illis sex juvenibus, qui venerant cum illa. Alia autem multa millia virorum adportabant lapides. Quidam autem de profundo trahebant lapides, alii de terra transferebant, et porrigebant illis sex juvenibus. Porro illi accipiebant, et ædificabant. Eos autem, qui de profundo extrahebantur lapides, omnes sic ponebantur in structuram: politi enim erant, et convenientes commissuræ

suræ cum illis lapidibus, sicque conjungebantur alius ad alium, ita ut commissuræ eorum non paterent. Et in hunc modum apparebat structura turris tamquam ex uno lapide ædificata. Cæteros autem lapides, qui adferebantur de terra, quosdam quidem rejiciebant, quosdam vero adaptabant in structuram. Alios excidebant et projiciebant longe a turri. Alii autem lapides multi circa turrin positi erant, et non utebantur illis ad structuram. Erant enim quidam ex illis scabrosi, alii autem scissuras habebant, alii vero candidi et rotundi, non convenientes in structuram turris. Videbam autem alios lapides projici longe a turri, et incidentes in viam, et non manentes in via, sed volvi de via in locum desertum: alios autem in ignem incidentes et ardentibus: alios cadentes secus aquam, nec posse volvi in aquam, volentibus quidem eis intrare in aquam.

III. Et quum hæc mihi demonstrasset, volebat recedere. Dico ei: domina, quid mihi prodest hæc vidisse, et non scire, quæ sint hæc res? Respondens dixit mihi: versutus es homo, volens scire ea, quæ circa turrin sunt. Ita, inquam, domina, ut fratribus annuntiem, et hilariores fiant; et hæc audientes, honorificent Dominum cum multa gloria. Et illa ait: audient quidem multi; et quum audierint, quidam ex eis gaudebunt, quidam autem flebunt. Sed et isti audientes, si poenitentiam egerint, et ipsi gaudebunt. Audi nunc de similitudine turris omnia hæc, et hactenus mihi de revelatione molestior esse noli. Revelationes enim istæ finem habent, impletæ sunt enim. Sed tu non desinis in petendo revelationes; improbus enim es. Turris quidem, quam vides ædificari, ego sum ecclesia, quæ tibi apparui et modo et prius. Quodcumque igitur volueris, interroga de turri, et revelabo tibi, ut gaudeas cum sanctis. Dico ei: domina, quoniam me semel dignum arbitrata es, ut omnia mihi reveles, revela. Ait mihi: quodcumque oportuerit tibi revelari, revelabitur, tantum ut cor tuum apud Dominum sit, et ne dubites, quodcumque videris. Interrogavi illam: quare turris ædificata est super aquas, domina? Re-

spondit: dixeram tibi et prius, versutum te esse circa structuras diligenter inquirentem; igitur invenies veritatem. Quare ergo super aquas ædificatur turris, audi: quoniam vita vestra per aquam salva facta est, et fiet. Fundata est enim verbo omnipotentis et honorifici nominis, continetur autem ab invisibili virtute Dei.

IV. Respondens dico ei: magnifice habent se res hæ. Illi autem juvenes sex, qui ædificant, qui sunt, domina? Hi sunt angeli Dei, qui primo constituti sunt, quibus tradidit Dominus universam creaturam suam, struendi, ædificandi et dominandi creaturæ illius. Per hos enim consummabitur structura turris. Cæteri autem, qui adportant lapides, qui sunt? Et ipsi sancti angeli Domini; sed illi sunt his excellentiores. Quum ergo consummata fuerit structura turris, omnes simul epulabuntur juxta turrim, et honorificabunt Dominum, quoniam consummata erit structura turris. Interrogavi eam dicens: vellem scire exitum lapidum, et vim eorum, qualis sit. Respondens autem dixit mihi: numquid tu præ omnibus melior es, ut tibi id reveletur? Alii enim priores te sunt et meliores te, quibus oportebat revelari visiones has; sed ut honorificetur nomen Dei, tibi revelatum est, et revelabitur ⁵ propter dubios, qui cogitant in cordibus suis, utrumne sint hæc, an non sint. Dic illis, quod hæc omnia sunt vera, et nihil extra veritatem est, sed omnia firma, certeque fundata sunt.

V. Audi nunc et de lapidibus, qui sunt in structura. Lapidem quidem illi quadrati et albi, convenientes in commissuris suis, ii sunt apostoli et episcopi et doctores et ministri, qui ingressi sunt in clementia Dei, et episcopatum gesserunt, et docuerunt, et ministraverunt sancte et modeste electis Dei, qui dormierunt, quique adhuc sunt; et semper cum illis convenerunt, et in se pacem habuerunt,

⁵ διὰ τὰς διψύχας, τὰς διαλογιζομένους ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, εἰ ὅρα ἐστὶ ταῦτα, ἢ ἄν ἔστιν. apud Clem. Alex. Strom. I, 29. p. 426.

et se invicem audierunt. Propter hoc et in structuram turris conveniunt commissuræ eorum. Qui vero de profundo trahuntur, et imponuntur in structura, et conveniunt commissuræ eorum cum cæteris lapidibus, qui jam ædificati sunt, ii sunt, qui jam dormierunt, et passi sunt causa nominis Domini. Cæteri autem lapides, qui adportabantur a terra, volo scire qui sint, domina. Ait: eos quidem, qui in terram vadunt, et non sunt politi, illos Deus probavit, quoniam ingressi sunt in æquitatem Domini, et direxerunt vias in mandatis ejus. Qui autem adferuntur, et ponuntur in structura turris, ii sunt novelli in fide, et fideles. Commonentur autem ab angelis ad benefaciendum, propterea quod non est inventa nequitia in illis. Quos autem rejiciebant et ponebant juxta turrin, qui sunt illi? Ait mihi: ii sunt, qui peccaverunt, et voluerunt poenitentiam agere; propter hoc non sunt longe projecti a turri, quoniam utiles erunt in structura, si poenitentiam egerint. Qui ergo poenitentiam acturi sunt, si egerint poenitentiam, fortes erunt in fide, si nunc poenitentiam egerint, dum ædificatur turris. Nam si consummata fuerit structura, jam quis non habet locum, ubi ponatur, sed erit reprobus: solummodo autem hoc habebit, qui jam ad turrin positus est.

VI. Qui autem recidebantur, et longe projiciebantur a turre, vis scire, qui sunt? Volo, inquam, domina. Ii sunt filii iniquitatis, et qui crediderunt in simulatione, et omnis nequitia non discessit ab eis: propter hoc non habent salutem, quoniam non sunt utiles in structura, propter nequitas suas. Quapropter excisi sunt et longe projecti propter iram Domini, quia exacerbaverunt eum. Caeteros autem lapides, quos vidisti complures positos, non euntes in structuram; ii quidem, qui scabrosi erant, hi sunt, qui cognoverunt veritatem, et nec permanserunt in ea, nec conjuncti sunt sanctis: propter hoc inutiles sunt. Qui autem scissuras habebant, hi sunt, qui alius adversus alium in cordibus discordiam habent, et non habent pacem inter se: in præsentia quidem pacem habentes; quum autem unus ab

alio discesserit, nequitia eorum in cordibus permanet. Hæ sunt ergo scissurae, quas habent lapides. Qui vero curti sunt, ii sunt, qui crediderunt quidem, plurimam partem habentes iniquitatis; propter hoc curti et non integri sunt. Candidi autem et rotundi, et non convenientes in structuram turris, qui sunt, domina? Respondens mihi dixit: usquequo stultus es et insensatus, et omnia interrogas, et nihil intelligis? Hi sunt habentes quidem fidem, habentes autem et divitias hujus seculi. Quum ergo venerit tribulatio, propter divitias suas et negotiationes abnegant Dominum. Respondens dico ei: domina, quando ergo utiles erunt Domino? Quum circumcisæ, inquit, fuerint divitiæ eorum, quæ eos delectant; tunc erunt utiles Domino ad ædificium. Sicut enim lapis rotundus, nisi decisis fuerit et abjecerit ab se aliquid, non potest quadratus fieri; sic et qui divites sunt in hoc seculo, nisi circumcisæ fuerint divitiæ eorum, non possunt Domino utiles esse. A te primum scito. Quando dives fuisti, inutilis eras; nunc vero utilis es et aptus vitæ tuæ: nam et tu ipse ex eis lapidibus fuisti.

VII. Cæteros autem lapides, quos vidisti longe projectos a turri, et currentes in via, et volvi de via in loca deserta, ii sunt, qui crediderunt quidem, dubitatione autem sua reliquerunt viam suam veram, putantes se meliorem viam posse invenire. Errant autem et miseri sunt, ingredienti in desertas vias. Qui autem cadebant in ignem, et ardebant, ii sunt, qui in perpetuum abscesserunt a Deo vivo, nec amplius illis ascendit in corda, poenitentiam agere, propter desideria libidinum suarum et scelerum, quæ operantur. Cæteri vero, qui cadebant juxta aquas, et non poterant volvi in aquas, qui sunt? Ii sunt, qui verbum audierunt, volentes baptizari in nomine Domini; quibus quum venit in memoriam sanctitas veritatis, retrahunt se, ambulantque rursus post desideria sua scelestia. Consummavit igitur enarrationem turris. Ego vero, quum adhuc essem improbus, interrogavi illam: an iis omnibus lapidibus, qui projecti sunt, nec conveniebant in structuram turris,

an est poenitentia, et habebunt locum in turre hac? Habent, inquit, poenitentiam, sed in hac turre non possunt convenire: alio autem loco ponentur multo inferiore; et hoc, quum cruciati fuerint, et impleverint dies peccatorum suorum. Et propter hoc transferentur, quoniam perceperunt verbum justum. Et tunc illis continget transferri de poenis, si ascenderint in corda ipsorum opera, quæ operati sunt scelestia. Quodsi non ascenderint in corda ipsorum, non erunt salvi propter duritiam cordis sui.

VIII. Quum ergo destiti interrogare illam de omnibus istis, ait mihi: vis aliud videre? Quumque cupidus essem ad videndum, hilaris factus sum vultu. Respiciens me subrisit, et ait mihi: vides septem mulieres circa turrim? Video, inquam, domina. Turris hæc, inquit, ab iis supportatur secundum præceptum Domini. Audi nunc effectus earum. ⁶ Prima quidem earum, quæ continet manu, *fides* vocatur: per hanc salvi fient electi Dei. Alia vero, quæ succincta est, et viriliter agit, *abstinentia* vocatur: hæc filia est fidei. Quisquis ergo secutus fuerit illam, felix fiet in vita sua, quoniam ab omnibus operibus malis abstinabit, credens, quod, si se continuerit ab omni concupiscentia, hæres erit vitæ æternæ. Cæteræ autem, inquam, domina, quinque quæ sunt? Filiæ, inquit, invicem sunt. Vocatur autem quædam *simplicitas*, alia *innocentia*, alia *modestia*, alia *disciplina*, alia autem *caritas*. Quum ergo servaveris opera matris earum, omnia poteris custodire. Volebam scire, domina, quam quæque earum habeat virtutem. Audi, inquit: virtutes æquales habent; connexæ autem ad invicem sunt virtutes earum, et sequuntur se invicem sicut natæ sunt. Ex fide nascitur abstinentia, de abstinentia simplicitas, de simplicitate innocentia, de innocentia modestia, de modestia disciplina et caritas. Harum ergo opera sancta et pudica et recta sunt. Quicumque ergo servierit his, et invaluerit tenere opera earum, in turri habebit ha-

⁶ Clem. Alex. Strom. II, 12. p. 458.

bitaculum cum sanctis Dei. Interrogavi illam de temporibus, si jam consummatio est? Illa autem exclamavit voce magna, dicens: insensate homo! nonne vides turrim semper ædificari? Quando ergo consummata fuerit turris et ædificata, habet finem; sed et cito consummabitur. Noli me amplius interrogare quidquam. Sufficiat tibi et omnibus sanctis commemoratio ista, et renovatio spirituum vestrorum. Sed non tibi hæc soli revelata sunt, sed ut omnibus demonstres ea. Post triduum enim intelligere te oportet, Herma, verba hæc, quæ tibi incipio dicere, ut loquaris ea in auribus sanctorum, ut audientes ea, quum fecerint, emundentur a nequitiiis suis; sed et tu cum illis.

IX. Audite me ergo, filii: ego vos enutrivì in multa simplicitate et innocentia et modestia, propter misericordiam Dei, quæ super vos stillavit in justitia, ut sanctificemini et justificemini ab omni nequitia et omni pravitate; vos autem non vultis requiescere a nequitiiis vestris. Nunc ergo audite me, et pacem habete alius cum alio, et visitate vos alterutrum, et suscipite vos invicem, et nolite soli creaturas Dei percipere: abundantius etiam impertite egentibus. Quidam enim compluribus cibis infirmitatem carnis suæ contrahunt, et violant carnem suam. Aliorum autem, qui non habent escas, marcescit caro ipsorum, propter id, quod non habent sufficientem cibum; et consumitur corpus eorum. Hæc igitur intemperantia nociva est vobis habentibus et non communicantibus iis, qui egent. Attendite iudicium superveniens. Qui eminentiores estis, inquirete esurientes, dum adhuc turris non est consummata. Postquam enim consummata fuerit turris; voletis benefacere, et non habebitis locum. Videte ergo vos, qui gloriamini in divitiis vestris, ne forte ingemiscant ii, qui egent, et gemitus eorum ascendat ad Dominum, et excludamini cum bonis vestris extra januam turris. Nunc itaque vobis dico, qui præestis ecclesiæ, et amatis primos consessus: nolite similes fieri maleficis. Et malefici quidem venena sua in pixidibus bajulant; vos autem venenum vestrum et pharmacum

in corde continetis, et non vultis purgare corda vestra, et permiscere sensum vestrum puro cordi, ut habeatis misericordiam a rege magno. Videte ergo, filii, ne forte hæ dissensiones vestræ fraudent vitam vestram. Quo modo vos erudire vultis electos Dei, quum ipsi non habeatis disciplinam? Commonete ergo vos invicem, pacatique estote inter vos; ut et ego coram patre vestro adstans, rationem reddam pro vobis Domino.

X. Quumque desiisset mecum loqui, venerunt illi sex juvenes, qui ædificabant, et tulerunt illam ad turrin, et alii quatuor sustulerunt subsellium, et abierunt ipsi iterum in turrin. Horum faciem non vidi, quoniam aversi erant. Euntem illam rogabam, ut mihi revelaret de tribus figuris, in quibus mihi apparuit. Respondens autem mihi dixit: de his alium te oportet interrogare, ut tibi reveletur. Apparuit autem mihi, fratres, prima visione, anno superiore, valde anus, et in cathedra sedens. Alia autem visione faciem quidem juvenilem habebat, carnem autem et capillos aniles, et stans mihi loquebatur; hilarior autem erat, quam primum. Tertia autem visione tota junior erat et aspectu decora, tantum quod capillos aniles habebat; hilaris autem facie erat, et super subsellium sedens. De his ipsis moestus eram valde, donec cognoscerem visionem hanc. Video anum illam in visu noctis dicentem mihi: omnis rogatio humilitate eget; jejuna ergo, et percipies a Domino, quod postulas. Jejunavi ergo diem unam. Eadem nocte apparuit mihi juvenis, et ait: quid tu frequenter petis revelationes in oratione? Vide, ne multa postulans noceas carni tuæ. Sufficiant tibi revelationes hæ. Numquid poteris fortiores revelationes videre, quam quas vidisti? Respondens ei dico: domine, hoc solum peto pro tribus figuris illius anus, ut integra fiat revelatio. Respondit mihi: vos non insensati estis; sed dubitationes vestræ vos insensatos faciunt, eo quod non habeatis cor vestrum ad Dominum. Respondi illi et dixi: sed a te ea diligentius cognoscemus.

XI. Audi, inquit, de figuris, quas inquiris. In prima quidem visione quare anus tibi apparuit super cathedram sedens? Quoniam spiritus vester antiquior, etiam marcidus est, et non habens vim a vestris infirmitatibus et dubitatione cordis. Sicut enim seniores, qui non habent spem renovandi, et nihil aliud expectant nisi dormitionem suam; sic et vos infirmati a secularibus negotiis tradidistis vos in socordiam, et non projecistis a vobis solitudinem in Domino, et contusus est sensus vester, et inveterastis in tristitiis vestris. Quare ergo super cathedram sedebat, volebam cognoscere, domine? Respondit: quoniam omnis infirmus super cathedram sedet propter infirmitatem suam, ut contineatur infirmitas ejus. Ecce habes figuram primæ visionis.

XII. Secunda autem visione vidisti illam stantem, et juvenilem faciem habentem, et hilariorem quam pristinam; carnem autem et capillos aniles. Audi, inquit, et hanc parabolam. Quum senior jam fuerit aliquis, desperat de se ipso propter infirmitatem suam et paupertatem, et nihil aliud expectat, nisi diem extremum vitæ suæ. Deinde subito illi relicta est hereditas, et audiens exurgit, hilarisque factus induit virtutem; et jam non discumbit, sed stat, et liberatus est a prioribus moeroribus, et jam non sedet, sed viriliter agit. Ita et vos audita revelatione, quam Deus vobis revelavit: quia misertus est Dominus vestri, et renovavit spiritum vestrum, et deposuistis infirmitates vestras; accessit vobis fortitudo, et invaluistis in fide, et visa Deus fortitudine vestra gavisus est. Propter hoc demonstravit vobis structuram turris; et alia ostendet, si ex toto corde pacem habueritis inter vos.

XIII. Tertia autem visione vidisti illam adolescentiorem, honestam et hilarem, et serenum vultum ejus. Sicut enim, si alicui moesto supervenerit nuntius bonus aliquis, statim oblitus est moeroris, nihilque aliud expectat, nisi annuntiationem, quam audivit, et confortatur de cætero, et renovatur spiritus ejus propter gaudium, quod accepit

sic et vos renovationem accepistis spirituum vestrorum, videntes hæc bona. Et quia super subsellium vidisti sedentem, fortis positio est; quoniam quatuor pedes habet subsellium, et fortiter stat. Nam et mundus per quatuor elementa continetur. Qui ergo poenitentiam egerint integre, juniores erunt; et qui ex toto corde poenitentiam egerint, erunt fundati. Habes in pleno revelationem: nihil amplius postules de revelandis. Si quid autem oportuerit, revelabitur tibi.

VISIO IV.

De tentatione et tribulatione hominibus superventura.

I. Visionem vidi, fratres, post dies viginti pristinae visionis, figuram tribulationis superventurae. Proficiscebar in illa via Campana: a via autem publica in villam sunt fere stadia decem. Raro autem iter fit per locum illum. Et solus ambulans rogabam Dominum, ut revelationes ejus, quas mihi ostendit per sanctam ecclesiam suam, confirmaret, et daret poenitentiam omnibus servis suis, qui scandalizati sunt; ut honorificetur nomen ejus magnum et honorificum, et quia me dignum existimavit, ut ostenderet mihi mirabilia sua, et eum honorificarem, et gratias agerem. Tamquam vox mihi respondit: ne dubites, Herma! Intra me ergo coepi cogitare et dicere: ego quid habeo dubitare, sic fundatus a Domino, et qui vidi honorificas res? Progressus sum paululum, fratres, et ecce video pulverem usque ad coelum. Coepi dicere intra me: numquid jumenta veniunt, et pulverem excitant? Distabat autem a me tamquam stadium. Et ecce video magis magisque pulverem exsurgentem, adeo ut suspicarer esse aliquid divinitus. Pusillum autem resplenduit sol, et ecce video bestiam magnam veluti coetum, et ex ore ejus locustæ igneæ procedebant. Erat autem statura bestiae illius pedes fere centum, caput autem habebat tamquam vas urnale. Coepi flere et invocare Dominum, ut me liberaret ab illa. Deinde recordatus sum verbi, quod audieram: ne dubites, Herma. Indutus ergo,

fratres, fidem Dei, et memoratus, quis docuit me magna-
lia, audenter in bestiam me tradidi. Sic autem veniebat
bestia illa, ita ut posset in ictu civitatem delere. Veni
prope illam, et tam grandis bestia extendit se in terram,
et nihil nisi linguam proferebat, et in totum non movit
se, donec pertransissem illam totam. Habebat autem be-
stia illa super caput colores quatuor: nigrum, deinde ru-
beum et sanguinolentum, inde aureum, deinde album.

II. Postquam autem pertransivi illam, progressus sum
fere pedes triginta; et ecce occurrit mihi virgo quædam
exornata, tamquam de thalamo prodiens, tota in albis, et
calceamentis albis circumdata, et usque ad faciem mitram
habens; pro tegumento autem habebat capillos nitidos.
Cognovi ergo a pristinis visionibus, quoniam ecclesia est;
et hilarior factus sum. Salutavit autem me dicens: ave
tu, homo. Et illam resalutavi dicens: domina, ave. Re-
spondens autem dixit mihi: nihil tibi occurrit, homo? Dico
ei: domina, occurrit mihi talis bestia, quæ possit populum
consumere, sed virtute Dei et singulari ejus misericordia
evasi illam. Bene effugisti, inquit, quoniam solitudinem
et solitudinem tuam ad Dominum projecisti, et cor tuum
aperuisti ad eum, credens quod per nullum alium poteris
salvus esse, nisi per magnum et honorificum nomen ejus.
Propter hoc misit Dominus angelum suum, qui est super
bestias, cui nomen est Hegrin, et obturavit os ejus, ne te
dilaniaret. Magnam tribulationem effugisti propter fidem
tuam, et qui talem bestiam non dubitasti. Vade ergo, et
enarra electis Dei magnalia ipsius, et dices illis, quod
bestia hæc figura est pressuræ superventuræ. Si ergo præ-
paraveritis vos, ⁷ poteritis effugere illam, si cor vestrum
fuerit purum ac sine macula, et reliquos dies vitæ vestræ
servieritis Deo sine querela. Immittite solitudines vestras

⁷ ἐκφεύξεσθε τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀγρίας, εἰὰν ἡ καρδία ὑμῶν γένη-
ται καθαρὰ καὶ ἄμωμος. apud Clem. Alex. Strom. IV. 9. p. 596.

super Dominum, et ipse dirigit eas. Credite Deo, qui estis dubii, quoniam omnia potest, et avertere iram suam a vobis, et mittere vobis præsidia. Væ dubiis iis, qui audierint verba hæc, et contemserint: melius erat illis non nasci.

III. Interrogavi eam de illis quatuor coloribus, quos habebat bestia in capite. At illa respondit mihi dicens: iterum tu curiosus es, de rebus huiusmodi interrogans. Et dixi: domina, demonstra mihi, quid sint illa. Audi, inquit: illud nigrum mundus est, in quo commoramini: igneum autem et sanguinolentum, quoniam oportet seculum hoc per sanguinem et ignem deperire: aurea autem pars vos estis, qui effugistis seculum hoc. Sicut enim per ignem aurum probatur et utile fit; sic et vos probamini, qui habitatis in illis. Qui igitur permanserint et perseveraverint et probati fuerint ab eis, purgabuntur. Et sicut aurum emundatur, et remittit sordem suam; sic et vos abjicietis omnem tristitiam et angustiam, et emundabimini in structuram turris. Alba autem pars superventuri est seculi, in quo habitabunt electi Dei, quoniam immaculati et puri erunt electi Dei in vitam æternam. Tu ergo ne desinas loqui hæc auribus sanctorum. Habetis et figuram tribulationis superventuræ magnæ. Nam si vos volueritis, nihil erit. In mente habete ista, quæ præscripta sunt. Hæc quum dixisset, discessit. Non vidi autem, quem in locum abierit. Strepitus autem factus est, et aversus sum retrorsum metuens; et putabam bestiam illam advenire.

LIBER SECUNDUS,

QUI INSCRIBITUR:

M A N D A T A.

P r o æ m i u m.

Quum orassem domi, et consedissem supra lectum, intravit vir quidam reverenda facie, habitu pastorali, pallio albo amictus, peram in humeris, et virgam in manu gestans, et salutavit me. Et ego resalutavi eum. Protinusque consedit juxta me, et ait mihi: missus sum ab eo venerabili nuntio, ut habitem tecum reliquos dies vitæ tuæ. Et ego putabam ipsum ad tentandum me venisse. Et dico ei: tu enim quis es? Ego enim novi, cui traditus sum. Ait mihi: non cognoscis me? Non, inquam. Ego, inquit, sum *pastor* ille, cui traditus es. Adhuc loquente eo figura ejus mutata est. Quumque cognovissem, esse eum, cui traditus fueram, confusus sum, protinusque metus me subiit, et totus moerore confectus sum, quia sic ei responderam insipienter. Ait mihi: noli confundi, sed virtutem concipe animo in mandatis meis, quæ daturus sum tibi. Missus sum enim, inquit, ut, quæ vidisti superius, omnia tibi rursus ostendam; præcipue quæ ex eis utilia sunt vobis. Primum omnium mandata mea et species similitudinum scribe; reliqua autem, sicut ostendero tibi, sic ea scribes. Ideo autem præcipio tibi, primum mandata mea et similitudines scribere, ut subinde legendo facilius ea custodire possis. Scripsi igitur mandata et similitudines, ita ut præcepit mihi. Quæ audita si custodieritis, atque in his ambulaveritis, et exercueritis ea mente pura; recipietis a Domino, quæ pollicitus est vobis. Sin autem iis auditis non egeritis poenitentiam, sed adhuc adjeceritis ad delicta vestra, a Domino adversa recipietis. Haec omnia præcepit mihi scribere *pastor* ille, nuntius poenitentiae.

MANDATUM I.

De fide in unum Deum.

⁸ Primum omnium crede, quod unus est Deus, qui omnia creavit et consummavit, et ex nihilo omnia fecit. Ipse capax universorum solus immensus est. Qui nec verbo definiri, nec mente concipi potest. Crede igitur in eum, et time eum, et timens habe abstinentiam. Hæc custodi, et abjice abs te omnem concupiscentiam et nequitiam, et indue virtutem justitiæ, et vives Deo, si custodieris mandatum hoc.

MANDATUM II.

De fugienda obtreclatione, et eleemosyna facienda in simplicitate.

Dixit mihi: ⁹ simplicitatem habe, et innocens esto; et eris sicut infans, qui nescit malitiam, quæ perdidit vitam hominum. Primum de nullo male loquaris, neque libenter audias male loquentem. Sin vero et tu audieris, particeps eris peccati male loquentis; et credens, tu quoque peccatum habebis, quia credidisti male loquenti de fratre

⁸ Πρῶτον πάντων πίστευσον, ὅτι εἷς ἐστὶν ὁ Θεός, ὁ τὰ πάντα κτίσας καὶ καταρτίσας, καὶ ποιήσας ἐκ τῆς μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα. apud Athanas. de decr. Nic. Syn. n. 4. T. I. p. 211. ed. B.B. et apud Euseb. H. E. V, 8. ⁹ Ἀπλότητα ἔχε, καὶ ἁκακος γενῆ, καὶ ἔσο ὡς τὰ νήπια τὰ μὴ γινώσκοντα πονηρίαν, τὴν ἀπολῶσαν τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Πρῶτον μὲν μηδενὸς καταλάλει, μηδὲ ἡδέως ἄκσε τῆς καταλαλῆντος· εἰ δὲ μὴ καὶ σὺ ἁκῶν, ἔνοχος ἔσῃ τῆς ἁμαρτίας τῆς καταλαλῆντος. . . . Πονηρὸν γὰρ πνεῦμά ἐστιν ἡ καταλαλία, καὶ ὑκατάστατον δαιμόνιον, μηδέποτε εἰρηνεύον, ἀλλὰ πάντοτε ἐν διχοστασίαις κατοικῶν. Ἀπεχε ἔν ἀπ' αὐτῆς καὶ εἰρήνην ἔξεις μετὰ πάντων. Ἐνδύσαι δὲ τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν σεμνότητα, ἐν οἷς ἔδέν ἐστὶ προσκόμμα πονηρὸν, ἀλλὰ πάντα ὁμαλὰ καὶ ἰλαρά. apud auctorem Doctrinae ad Antiochum ducem, a Cl. Montfauc. editae T. III. Opp. S. Athanasii n. 2. p. 253. Eadem paucis mutatis habet Antiochus, homil. XXIX.

tuo. Perniciosa est detractio; inconstans dæmonium est; numquam in pace consistit, sed semper in discordia manet. Contine te ab illa, et semper pacem habe cum fratre tuo. Indue constantiam sanctam, in qua nulla sunt peccata, sed omnia læta sunt; ¹⁰ et benefac de laboribus tuis. Omnibus inopibus da simpliciter, nihil dubitans, cui des. Sed omnibus da, omnibus enim Deus dari vult de suis bonis. Qui ergo accipiunt, reddent rationem Deo, quare acceperunt, et ad quid. Qui autem accipiunt ficta necessitate, reddent rationem; qui autem dat, innocens erit. Sicut enim accepit a Domino, ministerium consummavit, nihil dubitando, cui daret et cui non daret; et fecit hoc ministerium simpliciter et gloriose ad Deum. Custodi ergo mandatum hoc, sicut tibi locutus sum, ut poenitentia tua simplex inveniat, et possit domui tuæ bene fieri: et cor mundum habe.

MANDATUM III.

De fugiendo mendacio, et Hermae poenitentia ob simulationem.

I. ¹¹ Iterum mihi dixit: veritatem dilige, et omnis sermo verus ex ore tuo procedat; ut spiritus, quem Dominus constituit in carne tua, verax inveniat, apud cunctos homines; et Dominus magnificetur, qui dedit spiritum in te: quia Deus verax est in omni verbo, et non est mendacium in ipso. Qui ergo mentiuntur, abnegant Dominum, non reddentes Deo depositum, quod acceperunt. Acceperunt enim spiritum sine mendacio. Hunc si mendacem reddunt, coinquinant mandatum Domini, et fraudatores fiunt. His auditis ego vehementer flevi. Qui quum flentem me vide-

10 Antioch. homil. XCVIII. 11 Ἀλήθειαν ἀγάπα, καὶ πᾶσα ἀλήθεια ἐκ τῆς στόματός σου ἐκπορευέσθω, ἵνα τὸ πνεῦμα τῆς θεῆς κατοικῇ σοι . . . Οἱ γὰρ ψευδόμενοι ἀθειοῦσι τὸν θεόν . . . Ἔλαβον γὰρ πνεῦμα ἀληθείας, καὶ ἐγένοντο οἰκητήρια τῆς ἀληθινῆς πνεύματος. Doctr. ad Antioch. n. 3.

ret, dixit mihi: quid ploras? Et dixi: quoniam, domine, nescio an possim salvus esse. Quare? inquit. Et dixi: quia numquam, domine, verum locutus sum verbum in vita mea, sed semper in simulatione vixi, et mendacium pro veritate affirmavi omnibus; et non mihi quisquam contradixit, sed fides habita est verbo meo. Quo modo ergo potero vivere, quum sic egerim? Et dixit mihi: tu quidem bene et vere sentis, oportebat enim te, sicut Dei servum, in veritate ambulare, et malam conscientiam cum spiritu veritatis non conjungere, nec ¹² tristitiam Spiritui Dei sancto et vero facere. Et dixi illi: numquam, domine, hæc verba tam diligenter audivi. Et dixit mihi: nunc audis. Cura deinceps, ut et illa, quæ prius locutus es falsa pro negotiis tuis, his verbis et illa fidem recipiant. Possunt enim et illa fidem recipere, si vera locutus fueris deinceps; ¹³ et si veritatem servaveris, poteris vitam consequi. Et quicumque audierit hoc mandatum, et fecerit, et recesserit a mendacio, vivet Deo.

MANDATUM IV.

De dimittenda adultera.

I. Mando, ait, tibi, ¹⁴ ut castitatem custodias, et non ascendat tibi cogitatio cordis de alieno matrimonio, aut de fornicatione: hæc enim parit peccatum magnum. Tu autem semper memor esto Domini, omnibus horis, et numquam peccabis. Si enim hæc cogitatio in cor tuum ascenderit tam mala, magnum peccatum facis: et qui hæc faciunt, viam mortis sequuntur. Vide ergo tu, abstine te

¹² Ephes. 4, 30. ¹³ εἰν ὃν τὴν ἀλήθειαν φυλάξης, δυνήσῃ σεαυτῷ ζωὴν περιποιήσασθαι. Doctr. ad Antioch. l. c. ¹⁴ Φύλασσε τὴν ἀγνείαν, καὶ μὴ ἀναμενέτω ἐπὶ τὴν καρδίαν σε περὶ γυναικὸς ἀλλοτριᾶς, ἢ περὶ πορνείας τινὸς, ἢ περὶ τοιούτων ὀνομάτων· τῆτο γὰρ ποιῶν ἁμαρτίαν μεγάλην ἐργάζῃ... Βλέπε οὖν· ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῆς ἐνθυμήσεως ταύτης. Doctr. ad Antioch. n. 4.

ab hac cogitatione. Ubi enim castitas manet in corde hominis justis, numquam ibi ascendere debet cogitatio mala. Et dixi illi: domine, permitte me pauca verba tecum loqui. Dic, inquit. Et dixi illi: domine, si quis habuerit uxorem fidelem in Domino, et hanc invenerit in adulterio, numquid peccat vir, si convivat cum illa? Et dixit mihi: quamdiu nescit peccatum ejus, sine crimine est vir vivens cum illa. Si autem scierit vir uxorem suam deliquisse, et non egerit poenitentiam mulier, et permanet in fornicatione sua, et convivit cum illa vir; reus erit peccati ejus, et particeps moechnationis ejus. Et dixi illi: quid ergo, si permanserit in vitio suo mulier? Et dixit: dimittat illam vir, et vir per se maneat. ¹⁵ Quodsi dimiserit mulierem suam, et aliam duxerit, et ipse moechatur. Et dixi illi: quid si mulier dimissa poenitentiam egerit, et voluerit ad virum suum reverti; nonne recipietur a viro suo? Et dixit mihi: imo, si non receperit eam vir suus, peccat, et magnum peccatum sibi admittit: sed debet recipere peccatricem, quæ poenitentiam egit; sed non sæpe. Servis enim Dei poenitentia una est. Propter poenitentiam ergo non debet, dimissa conjuge sua, vir aliam ducere. Hic actus similis est et in viro et in muliere. Non solum moechnatio est illis, qui carnem suam coinquant; sed et is, qui simulacrum facit, moechatur. Quodsi in his factis perseverat, et poenitentiam non agit, recede ab illa, et noli convivere cum illa: alioquin et tu particeps eris peccati ejus. Propter hoc præceptum est vobis, ut coelibes maneatis, tum vir, tum mulier; potest enim in hujusmodi poenitentia esse. Sed et ego non do occasionem, ut hæc ita agantur; sed ne amplius, qui peccaverit, peccet. De prioribus autem peccatis ejus Deus, qui potestatem habet sanitatem dandi, dabit remedium, quia ipse est, qui habet potestatem omnium.

II.

¹⁵ Matth. 5, 32. 19, 9. Marc. 10, 11. I. Cor. 7, 11.

II. Iterum interrogavi, et dixi: quoniam Dominus existimavit me dignum esse, ut mecum habites semper; pauca verba mihi edissere, quia non intelligo quidquam, et cor meum obturatum est a pristina conversatione; et sensum mihi aperi, quia vehementer obtusus sum, et in totum nihil intelligo. Et respondens dixit mihi: ego prae-positus sum poenitentiae, et omnibus poenitentiam agentibus sensum do. An non tibi videtur, poenitentiam agere magnam sapientiam esse; quoniam qui poenitentiam agit, sensum magnum adipiscitur? Sentit enim se peccasse, et fecisse nequiter in conspectu Domini; et recordatur intellectu, quod deliquit; et poenitentiam agit, et amplius non operatur nequiter, sed operatur bene, et humiliat animam suam, et torquet eam, quia peccavit. Vides ergo, quod poenitentia sensus est magnus. Et dixi illi: propter hoc, domine, diligenter inquirō omnia, quoniam peccator sum; ut sciam, quæ operer, et vivam; quia multa sunt peccata mea. Et dixit mihi: vives, si hæc mandata mea custodieris: et quicumque audierit et fecerit mandata hæc, vivet Deo.

III. Et dixi illi: etiam nunc, domine, audivi a quibusdam doctoribus, quod alia poenitentia non est, nisi illa, quum in aquam descendimus et accipimus remissionem peccatorum nostrorum, ulterius non peccare, sed in castitate permanere. Et ait mihi: recte audisti. Nunc autem, quia diligenter omnia quæris, et hoc tibi demonstro, non dans occasionem illis, qui credituri sunt, aut qui crediderunt Domino. Qui enim jam crediderunt, aut qui credituri sunt, poenitentiam peccatorum non habent, sed remissionem. Illis enim, qui vocati sunt ante hos dies, posuit Dominus poenitentiam; quoniam cogitationes omnium præcordiorum novit Deus, et scit infirmitatem hominum, et multiplicem nequitiam diaboli, qua molitur aliquid sinistri servis Dei, et maligne insidiatur illis. Misericors ergo Dominus misertus est figmenti sui, et posuit poenitentiam istam, et potestatem poenitentiae hujus mihi dedit. Et ideo

dico tibi, quod post vocationem illam magnam et sanctam, si quis tentatus fuerit a diabolo et peccaverit, unam poenitentiam habet. Si autem subinde peccet, et poenitentiam agit, non proderit homini talia agenti; difficile enim vivet Deo. Et ego dixi: domine, revixi, ubi tam diligenter audiui hæc mandata. Scio enim, si postea nihil adjecero peccatis meis, salvus ero. Et dixit: salvus eris, inquam, et omnes, quicumque fecerint hæc mandata, salvi erunt.

IV. Et iterum dixi illi: domine, quoniam patienter me audis, etiam hoc mihi demonstra. Dic, inquit. Et dixi: si vir vel mulier alicujus decesserit, et nupserit aliquis illorum, numquid peccat? Qui nubit, non peccat, inquit; sed si per se manserit, magnum sibi conquirat honorem apud Dominum. Serva ergo castitatem et pudicitiam, et vives Deo. Hæc, quæ tecum loquor et mando tibi, custodi deinceps, ex quo tibi traditus sum, et in domo tua habito; et prioribus peccatis tuis erit remissio, si hæc mandata mea custodieris. Sed et omnibus erit remissio, qui mandata mea custodierint.

MANDATUM V.

De tristitia cordis et patientia.

I. ¹⁶ Aequanimis, inquit, esto et patiens; et omnium operum nequissimorum dominaberis, et operaberis omnem justitiam. Quodsi patiens fueris, Spiritus sanctus, qui habitat in te, mundus erit, et non obscurabitur ab aliquo nequissimo spiritu; sed gaudens dilatabitur, et epulabitur in vase, in quo inhabitat, et apparebit Domino hilaris in pace magna. Quodsi iracundia aliqua supervenerit, continuo

16 Φύλασσε τὴν ἄνειαν καὶ μακροθυμίαν καὶ γίνου συνετὸς, καὶ πάντων τῶν πονηρῶν ἔργων κατακυριεύσεις, καὶ ἐργάσῃ πᾶσαν δικαιοσύνην. Ἐὰν γὰρ μακρόθυμος ἔσῃ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατοικοῦν ἐν σοὶ καθαρὸν ἔσται, μὴ σκοτούμενον ὑπὸ πονηροῦ πνεύματος, μὴ μιούμενον [f. μείζμενον] ὑπὸ τῆς ὀξυχολίας· ἐν γὰρ τῇ μακροθυμίᾳ ὁ κύριος κατοικεῖ, ἐν δὲ τῇ ὀξυχολίᾳ ὁ διάβολος. Doctr. ad Antioch.

Spiritus sanctus, qui in te est, angustabitur, et quæret discedere. Suffocatur enim a spiritu nequissimo, et non habet locum apparendi, sicut vult, tribulatur enim ab iracundia. ¹⁷ Utrique ergo spiritus quum pariter inhabitant, perniciosum est homini. Si quis enim assumat absinthii pusillum, et mittat in amphoram mellis; nonne totum mel exterminabitur? Et tantum mellis a modico absinthio disperit et perdit dulcedinem mellis; et jam non habet gratiam apud dominum suum, quoniam totum mel amarum factum est et usum perdidit. ¹⁸ Sed si in mel non mittatur absinthium; dulce erit, et in usu domino suo. Vide enim, quam sit æquanimitas dulcior melle; et utilis erit domino, qui in ipsa commoratur: nam iracundia inutilis est. Si ergo mixta fuerit iracundia æquanimitati, contribulatur animus, et non est utilis Deo oratio illius. Et dixi illi: vellem scire, domine, nequitiam iracundiæ, ut custodiam me ab illa. Et dixit mihi: scies, et si non custodieris te ab illa, perdes spem tuam cum tota domo tua. Sed recede ab illa. Ego enim tecum sum nuntius æquitatis, et omnes qui ab ea recedunt, quicumque poenitentiam egerint ex totis præcordiis suis, vivent Deo; sed et cum illis ero, et conservabo omnes: justificati enim sunt omnes, qui poenitentiam egerint, a sanctissimo nuntio.

II. ¹⁹ Audi nunc, inquit, nequitiam iracundiæ, quam prava quamque noxia est, et quo pacto servos Dei evertit. Qui enim pleni sunt fide, non potest nocere illis, quoniam

17 Ἀμφότερα οὖν τὰ πνεύματα ἀσύμφορόν ἐστιν ἐν ταύτῳ κατοικεῖν. Ἐὰν γὰρ λαβὼν ἄψινθίου μικρὸν, εἰς κεράμιον μέλιτος ἐπιχέῃς, οὐχὶ ὅλον τὸ μέλι ἀφανίζεται; καὶ τοσοῦτον μέλι ὑπὸ τοῦ ἐλαχίστου ἄψινθίου ἀπόλλυται; . . . 18 Ἐὰν δὲ εἰς τὸ μέλι οὐ βληθῇ τὸ ἄψινθιον, γλυκὺ εὗρίσκεται τὸ μέλι, καὶ εὐχρηστον πάντως γίνεται τῷ δεσπότῃ. Βλέπε οὖν, ὅτι ἡ μακροθυμία γλυκυτάτη ἐστὶν ὑπὲρ τὸ μέλι, καὶ εὐχρηστός ἐστι τῷ κυρίῳ, καὶ ἐν αὐτῇ κατοικεῖ· ἡ δὲ ὀξυχολία τὴν μακροθυμίαν μαιίνει. 19 Ἄκουε δὲ καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ὀξυχολίας, πῶς πονηρά ἐστιν, καὶ πλανᾷ τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, καὶ καταστρέφει τῇ ἑαυτῆς ἐνεργείᾳ. οὐκ ἀποπλανᾷ δὲ τοὺς

virtus Dei est cum illis; evertit enim dubios et vacuos. Quoties autem viderit tales homines, injicit se in corda eorum, et de nihilo aut vir aut mulier amaritudinem percipit propter res, quæ sunt in usu, aut pro convictu, aut pro aliquo verbo, si quod forte incidit, supervacuo, aut pro amico aliquo, aut debito, aut pro his similibus rebus supervacuis. Haec enim stulta sunt et supervacua et vana servis Dei. Aequanimitas autem valida est et fortis, et habet virtutem magnam, et sedet in amplitudine magna, hilaris, in pace gaudens, et honorificans Dominum in omni tempore mansuete. Hæc enim æquanimitas habitat cum benefidentibus; nam iracundia stulta est et levis et fatua. De stultitia vero nascitur amaritudo, et ex amaritudine iracundia, ex iracundia vero furor. Hic ex tot malis creatus furor operatur peccatum magnum et insanabile. Quum enim hæc omnia in uno vase sunt, ubi et Spiritus sanctus moratur, non capit hæc vas, sed supereffluit: quoniam te-

ὄντας πλήρεις ἐν τῇ πίστει, οὐδὲ ἐνεργῆσαι δύναται εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἡ δύναμις τῆς κυρίου μετ' αὐτῶν ἐστίν· ἀλλὰ ἀποπλανᾷ τοὺς διψύχους. Ὅταν γὰρ ἴδῃ τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους εὐσταθοῦντας, παρεμβάλλει ἑαυτὴν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου· καὶ οὕτως πικραίνεται ἄνθρωπος ἕνεκεν βιωτικῶν πραγμάτων, ἢ φίλου τινός, ἢ περὶ δόσεως καὶ λήψεως, ἢ περὶ τοιούτων μιαινῶν πραγμάτων. Ταῦτα πάντα μωρὰ ἐστίν καὶ κενὰ καὶ ἀσύμφορα τοῖς δούλοις τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ μακροθυμία μεγάλη ἐστὶ καὶ ὀχυρὰ, ἔχουσα τὴν δύναμιν ἰσχυρὰν καὶ καθημένην ἐν πλατυσμῷ μεγάλῳ· ἱλαρὰ, ἀγαλλιωμένη, καὶ ἀμέριμνος οὐοῦ δοξάζει τὸν κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, μηδὲν ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ πικρὸν, παραμένουσα διὰ παντός [ἐν] προύτῃ καὶ ἡσυχίᾳ. Αὕτη οὖν ἡ μακροθυμία κατοικεῖ μετὰ τῶν πίστιν ἔχόντων ὁλόκληρος· ἡ δὲ ὀξύχολία πρῶτον μὲν μωρία ἐστὶν καὶ ἐλαφρία φρενῶν, εἴτα ἐκ τῆς ἀφροσύνης γίνεται πικρία. [ἐκ δὲ τῆς πικρίας] θυμός, ἐκ δὲ τοῦ θυμοῦ ὀργή, ἐκ δὲ τῆς ὀργῆς μῆνις. Εἴτα ἡ μῆνις ἐκ τοσούτων κακῶν συσταμένη γίνεται ἁμαρτία μεγάλη καὶ ἀνίατος. Ὅταν γὰρ πάντα τὰ ἀνθρώπινα ταῦτα ἐν ἐνὶ ἀγγείῳ κατοικεῖ, ὅπου καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ χωρεῖ ἐκεῖνο τὸ ἄγγος, ἀλλ' ὑπερπλεονάζει τὸ τρυφερόν πνεῦμα, μὴ ἔχον συνήθειαν μετὰ πονηροῦ πνεύματος, καὶ σκληρότη-

ner spiritus non potest cum malo spiritu immorari, recedit et habitat cum mansueto. Deinde quum recesserit ab homine, in quo habitabat, fit homo vacuus a Spiritu sancto, et postea repletur spiritibus malignis, et obcæcatur a cogitatione mala. Sic omnibus iracundis contingit. Recede ergo tu ab iracundia, et indue animæquitatem, et resiste iracundiæ; et invenieris cum pudicitia et castitate a Deo. Vide ergo, ne forte negligas hoc mandatum: si enim huic mandato obedientiam præstiteris, cætera mandata mea, quæ tibi mandaturus sum, poteris servare. Confirma ergo nunc te in mandatis istis, ut vivas Deo: et quicumque servaverint hæc mandata, vivent Deo.

MANDATUM VI.

De agnoscendis uniuscujusque hominis duobus Geniis, et utriusque inspirationibus.

I. 2° Præceperam, inquit, tibi in primo mandato, ut custodires fidem et timorem et poenitentiam. Etiam, inquam, domine. Et dixit: sed nunc tibi volo monstrare virtutes horum mandatorum, ut scias effectus illorum, quo

τος κατοικεῖν· ὑποχωρεῖ οὖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τούτου, καὶ ζητεῖ κατοικεῖν μετὰ πραότητος καὶ ἡσυχίας. Εἴτα ὅταν ἀποσιῇ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου οὗ κατοικεῖ, γίνεται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος κενὸς ἀπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, καὶ λοιπὸν πεπληρωμένος τῶν πνευμάτων τῶν πονηρῶν, καὶ ὅλος ἀποτυφλοῦται ἀπὸ τῆς διανοίας τῆς ἀγαθῆς. οὕτως οὖν συμβαίνει πᾶσι τοῖς ὀξυχόλοις. Ἀπέχου οὖν ἀπὸ τῆς ὀξυχολίας τοῦ πονηροῦ δαίμονος· ἐνδύσαι δὲ τὴν μακροθυμίαν, καὶ ἀντίστηθι τῇ ὀξυχολίᾳ, καὶ ἔσῃ ἐπαινούμενος μετὰ σεμνότητος τοῖς ἡγαπημένοις ὑπὸ κυρίου. Βλέπε οὖν μὴ παραλογήσῃ τὴν ἐντολὴν ταύτην· ἐὰν γὰρ ταύτην φυλάξῃς, δυνήσῃ καὶ τὰς λοιπὰς τηρεῖσαι· ἰσχυεῖ οὖν ἐν αὐταῖς καὶ ἐνδυναμοῦ, καὶ νικήσεις, καὶ ζήσεις. Doctr. ad Antioch.

20 Ἐνετειλάμην σοὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἐντολῇ, ἵνα φυλάξῃς τὴν πίστιν καὶ τὸν φόβον, καὶ ἐγκρατεύσῃ. Ἀπεκρίθην· ναὶ, κύριε, οὕτως ἐστίν. Λέγει· ἀλλὰ νῦν θέλω σοὶ δηλῶσαι καὶ τὰς δυνάμεις αὐτῶν, ἵνα νοήσῃς τὴν δύναμιν ἣν ἔχουσι καὶ ἐνέργειαν· διπλαῖ γὰρ εἰσιν· κεῖνται

modo ipsa posita sunt ad justum pariter et injustum. Tu itaque crede justo, injusto autem nihil crede. Justitia enim rectam viam habet, at injustitia pravam. Sed tu rectam viam custodi, pravam autem relinque. Prava autem via non habet exitum bonum, sed offendicula multa; aspera est et spinosa, et ducit ad interitum, et noxia est hominibus ambulanti- bus in illa. Qui autem viam rectam petunt, æqualiter ambulant sine offensione, quia non est aspera neque spinosa. Vides igitur, quod melius est per hanc viam incedere. Ibis enim, inquit, et quicumque ex toto corde crediderint in Domino, ibunt per illam.

II. Audi nunc, inquit, primum de fide. ²¹ Duo sunt Genii cum homine: unus æquitatis, et unus iniquitatis. Et ego dixi illi: quo modo, domine, scire potero, quod duo sunt Genii cum homine? Audi, inquit, et intellige. Aequi- tatis Genius lenis est et verecundus, mansuetus et quietus. Quum ergo in cor tuum ascenderit, continuo loquitur te- cum de justitia, de pudicitia, de castitate, de benignitate, de venia, de caritate et de pietate. Hæc omnia quum ascenderint in cor tuum, scito, quod Genius æquitatis tecum est: huic ergo Genio crede, et operibus ejus. Accipe nunc et Genii iniquitatis opera. Primum amarus, iracundus et stolidus est; et opera illius perniciosa sunt, et evertunt ser-

γὰρ ἐπὶ δικαίῳ καὶ ἀδίκῳ. Σὺ οὖν πίστευε τῷ δικαίῳ, τῷ δὲ ἀδίκῳ μηδὲν πιστεύσης. Τὸ γὰρ δίκαιον ὁρθὴν ὁδὸν ἔχει, τὸ δὲ ἀδικὸν στρεβλήν. Doctr. ad Antioch.

21 Δύο εἰσὶν ἄγγελοι μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τῆς δικαιοσύνης, καὶ εἰς τῆς πονηρίας· καὶ ὁ μὲν τῆς δικαιοσύνης ἄγγελος, τρυφερός ἐστι καὶ αἰσχυνητὸς καὶ πρᾶος καὶ ἰσχυρός. Ὅταν οὖν οὕτως ἐπὶ τὴν καρδίαν σοῦ ἀναβῇ, εὐθέως λαλεῖ μετὰ σοῦ περὶ δικαιοσύνης, περὶ ἀγνείας, περὶ σεμνότητος, καὶ περὶ αὐταρκείας, καὶ περὶ παν- τὸς ἔργου δικαίου, καὶ περὶ πάσης ἀρετῆς ἐνδόξου. Ταῦτα πάντα ὅταν εἰς τὴν καρδίαν σου ἀναβῇ, γίνωσκε ὅτι ὁ ἄγγελος τῆς δικαιοσύ- νης μετὰ σοῦ ἐστίν· τούτῳ οὖν πίστευε καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐγκρατὴς αὐτοῦ γενοῦ. Ὅρα οὖν καὶ τοῦ ἄγγελου τῆς πονηρίας τὰ ἔργα· πρῶτον πάντων ὀξύχολός ἐστι καὶ πικρός καὶ ἄφρων, καὶ τὰ

vos Dei. Quum ergo in cor tuum ascenderint hæc, intelliges ab operibus ejus, hunc esse Genium iniquitatis. Et dixi ei: quo modo, Domine, intelligam? Audi, inquit, et intellige. Quum iracundia tibi accesserit aut amaritudo, intellige eum in te esse: deinde cupiditas multorum operum et optimorum ciborum et ebrietatum, et appetentia multarum rerum alienarum, et superbia et multiloquia et ambitio, et quæcumque iis similia sunt. Hæc ergo quum in cor tuum ascenderint, intellige Genium iniquitatis tecum esse. Tu ergo quum cognoveris opera illius, recede ab illis omnibus, et nihil illi crede; quia mala sunt opera illius, et non conveniunt servo Dei. Habes ergo utrorumque Geniorum opera: intellige nunc, et crede Genio æquitatis, quia doctrina illius bona est. Licet enim sit felicissimus homo, et cogitatio alterius Genii ascendat in cor illius; oportet illum virum aut mulierem peccare. Si autem etiam nequissimus vir fuerit aut mulier, et ascenderint in cor illius opera Genii æquitatis; necesse est, illum aut illam aliquid boni facere. Vides ergo, quod bonum est, Genium æquitatis sequi. Si ergo illum secutus fueris, et credideris operibus illius; vives Deo: et qui crediderint operibus illius, vivent Deo.

ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ καταστρέφοντα τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ. ὅταν αὐτὸς ἐπὶ τὴν καρδίαν σου ἀναβῇ, γινῶθι αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ. — Πῶς κύριε νοήσω αὐτόν; — Λέγει· ἄκουε λεπτομερῶς καὶ (προσεχῆς) γίνου· ὅταν ὀξύχολία σοὶ τις προσέλθῃ ἢ πικρία, γίνωσκε ὅτι αὐτός ἐστιν ἐν σοί· εἶτα λοιπὸν ἐπιθυμίαι πράξεων πολλῶν, καὶ πολυτέλεια ἐδεσμάτων καὶ κραιπαλῶν πολλῶν, καὶ ποικίλων τροφῶν, καὶ οὐ δεόντων, καὶ ἐπιθυμίαι γυναικῶν, καὶ πλεονεξίαι, ὑπερηφανία τε καὶ ἀλαζονεία, καὶ ὅσα τούτοις παραπλήσια. Ταῦτα οὖν ὅταν ἐπὶ τὴν καρδίαν σοῦ ἀναβῇ, γίνωσκε ὅτι ἄγγελος τῆς πονηρίας ἐστὶν ἐν σοί. Σὺ οὖν ἐπιγνοὺς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἀπόστα ἀπ' αὐτοῦ, καὶ μηδὲν αὐτῷ πίστευε. Ἐχεις οὖν ἀμφοτέρων τῶν ἀγγέλων τὰς ἐνεργείας. Doctr. ad Antioch.

MANDATUM VII.

De Deo timendo et Daemone non metuendo.

²² Time, inquit, Dominum, et mandata ejus custodi. Servans enim praecepta Dei, eris potens in omni actu, et omne negotium erit incomparabile. Timens enim Dominum, omnia bona operaberis. Hic est timor, quo timere oportet, ut salvus esse possis. Diabolum autem ne timeas: timens enim Dominum, dominaberis illius; quia virtus in illo nulla est. In quo autem virtus non est, is ne timendus quidem est. In quo vero virtus gloriosa est, is etiam timendus est. Omnis enim virtutem habens, etiam timendus est: nam qui virtutem non habet, ab omnibus contemnitur. Time plane facta diaboli, quoniam maligna sunt: metuens enim Dominum, timebis, et opera diaboli non facies, sed abstinebis te ab eis. Duplex enim timor est. Si enim malum operari volueris; timens Dominum, ne id quidem facies. Si autem bonum operari volueris; timor utique Domini validus et ingens et gloriosus est. Time igitur Deum, et vives. Et quicumque eum metuerint custodientes mandata ejus, eorum vita est apud Dominum; non custodientium autem, nec vita in illis est.

MANDATUM VIII.

Declinandum est a malo, et facienda bona.

Dixi tibi, inquit, quod creaturae Domini duplices sunt, et ²³ abstinentia duplex est. A quibusdam ergo abstinere

22 Φοβοῦ τὸν κύριον καὶ φύλασσε τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· καὶ ἔσῃ δυνατὸς ἐν πράξει, καὶ ἡ πράξις σου ἀσύγκριτος ἔσται. Φοβούμενος τὸν κύριον, πάντα καλὰ ἐργάσῃ· οὗτός ἐστιν ὁ φόβος ὃν δεῖ σε φοβηθῆναι· τὸν διάβολον μὴ φοβηθῆς, ὅτι δύναμις ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ φόβος. ἐν ᾧ δὲ ἡ δύναμις ἢ ἔνδοξος, καὶ φόβος ἐν αὐτῷ. Πᾶς γὰρ ὁ δύναμιν ἔχων, καὶ φόβον ἔχει· ὁ δὲ μὴ ἔχων δύναμιν, ὑπὸ πάντων καταφρονεῖται. . . . ὁ δοῦλος οὖν τοῦ κυρίου ἰσχυρός ἐστι καὶ (ἐνδοξος). Φοβήθητι οὖν τὸν κύριον καὶ ζήσῃ αὐτῷ, φυλάσσων τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας. 23 Ἡ ἐγκράτεια διπλῆ ἐστι, ἐπὶ τινων γὰρ δεῖ σε ἐγκρατεῦσθαι, ἐπὶ τινων δὲ οὐ δεῖ. *ibid.*

oportet, a quibusdam vero non. Manifesta, inquam, mihi, domine, a quibus abstinere oportet, et a quibus non. Audi, inquit: ²⁴ a malo abstine, et noli illud facere. A bono autem abstinere noli, sed fac illud. Si enim abstinueris a bono, et non id feceris, peccabis. Abstine igitur ab omni malo, et scies omnem justitiam. Quales, inquam, malignitates sunt hæ, a quibus abstinere oportet? Audi, inquit: ab adulteriis, ebrietatibus et commensationibus malignis, ab esca nimia, a lautitia et inhonestate, a superbia, ab abnegatione, a mendacio, a detractatione, a nequitia ficta, a recordatione injuriæ et a fama pessima. ²⁵ Haec enim sunt opera iniquitatum, a quibus abstinere oportet servum Dei. Qui enim ab iis abstinere non potest, vivere Deo non potest. Audi nunc, inquit, et sequentia eorum. Et quidem multa sunt adhuc, a quibus abstinere debet servus Dei. A furto, ab abnegatione, a falso testimonio, a cupiditate, a superbia, et quæcumque iis similia sunt. Videntur ergo tibi hæc mala esse, an non? Equidem valde mala sunt servis Dei. Ab his ergo omnibus debet abstinere servus Dei. Abstine ergo ab omnibus his, ut vivas Deo, et scribaris cum abstinentibus. A quibus ergo

24 Τὸ πονηρὸν ἐγκρατεύεσθαι καὶ μὴ ποιεῖν αὐτό, τὸ δὲ ἀγαθὸν μὴ ἐγκρατεύου, ἀλλὰ ποιεῖ αὐτό. . . . Ἐγκρατεύου ἀπὸ πάσης πονηρίας, ἀπὸ μεθύσματος, ἀνομίας, ἀπὸ τροφῆς πονηρᾶς, ἀπὸ ἐδεσμάτων πολλῶν καὶ πολυτελῶν, πλούτου, καυχήσεως, ὑψηλοφροσύνης καὶ ὑπερηφανίας, καὶ ψεύδους, καὶ καταλαλιᾶς, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ μνησικακίας, καὶ πάσης βλασφημίας. 25 Ταῦτα τὰ ἔργα πονηρὰ ἐστὶ τῇ ζωῇ τῶν ἀνθρώπων, τούτων οὖν τῶν ἔργων δεῖ ἐγκρατεύεσθαι τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ. ὁ γὰρ μὴ ἐγκρατευόμενος τούτων, οὐ δύναται ζῆσαι τῷ Θεῷ. Ἀκουε δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα τούτων. — Καὶ πολλὰ εἰσιν ἀφ' ὧν δεῖ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ ἐγκρατεύεσθαι, κλοπὴ, ψεῦδος, ἀποστέρησις, ψευδομαρτυρία, πλεονεξία, ἀλαζονεία, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια. εἰ οὖν δοκεῖ σοι πονηρὰ εἶναι ταῦτα; — καὶ λίαν πονηρὰ τοῖς δούλοις τοῦ Θεοῦ. — Ἐγκράτευσαι οὖν ἀπὸ πάντων, ἵνα ζήσῃς τῷ Θεῷ, καὶ ἐγγραφήσῃ μετὰ τῶν ἐγκρατευομένων, ἃ μὲν

debeas abstinere, illa sunt. A quibus autem non debeas abstinere, audi. Ab omnibus bonis operibus noli abstinere, sed fac illa. Audi, inquit, virtutem bonorum operum, quæ debeas operari, ut salvus esse possis. Primum omnium est fides, timor Domini, caritas, concordia, æquitas, veritas, patientia, castitas. Iis nihil est melius in vita hominum, qui hæc custodierint et fecerint in vita sua. Deinde horum sequentia audi. Viduis administrare, orphanos et pauperes non despiciere, et servos Dei ex necessitate redimere, hospitalem esse; hospitalitate enim invenitur aliquando fructus bonus: non contradicere, quietum esse, humillimum fieri omnium hominum, maiores natu colere, studere justitiæ, fraternitatem conservare, contumelias sufferre, æquanimem esse, lapsos a fide non projicere, sed æquanimem facere, peccantes admonere, debitores non premere, et si qua iis similia. Videntur tibi hæc esse bona, an non? Quid enim melius est, inquam, verbis istis? Vive ergo, inquit, in his mandatis, et noli ab eis recedere. Si enim custodieris hæc omnia mandata, vives Deo: et omnes, qui custodierint hæc mandata, vivent Deo.

οὖν δεῖ ἐγκρατεῦσθαι, ταῦτά ἐστιν. Ἡ δὲ δεῖ σε μὴ ἐγκρατεῦσθαι, ἀλλὰ ποιεῖν, ἄκουε· πάντων πρῶτον πίστις, φόβος κυρίου, ὁμόνοια, ἀγάπη, ῥήματα δικαιοσύνης, ἀλήθεια, ὑπομονή· τούτων ἀγαθώτερον οὐδὲν ἐστὶν ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἀνθρώπων. ταῦτα ἐάν τις φυλάσσει, καὶ μὴ ἐγκρατεύεται ἀπ' αὐτῶν, μακάριός ἐστιν ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. Εἴτα τούτων τὰ ἀκόλουθα ἄκουε· χήρας ὑπηρετεῖν, καὶ ὀρφανοὺς ὑστερομένους ἐπισκέπτεσθαι, ἐξ ἀνάγκης λυτρώσασθαι τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ, φιλόξενον εἶναι, ἐν γὰρ τῇ φιλοξενίᾳ εὐρίσκεται ἀγαθοποίησις· ἡσύχιον εἶναι, ἐνδεέστερον γενέσθαι, πάντα ἄνθρωπον πρεσβύτην σεβασθαι, ἀσκεῖν δικαιοσύνην, ἀδελφότητα συντηρεῖν, ὕβριν ὑποφέρειν, μακρόθυμον εἶναι, ἀμνησίκακον, κάμνοντας τῇ ψυχῇ παρακαλεῖν, ἐσκανδαλισμένους ἀπὸ τῆς πίστεως μὴ ἀποβαλέσθαι, ἀλλ' ἐπιστρέφειν καὶ ἐνθύμους ποιεῖν, ἁμαρτάνοντας νουθετεῖν, χρεώστας μὴ θλίβειν, ἐνδεεῖς μὴ λυπεῖν, καὶ ὅσα τούτοις ὁμοιά ἐστιν. Δοκεῖ σοι ταῦτα ἀγαθὰ εἶναι; — Τί γὰρ δύναται τούτων ἀγαθώτερον εἶναι; — Γύμναζε σεαυτὸν ἐν τούτοις, καὶ μὴ ἐγκρατεύου πάντων, καὶ ζήσῃ τῷ θεῷ. *ibid.*

MANDATUM IX.

Postulandum a Deo assidue et sine haesitatione.

Iterum dixit mihi: ²⁶ tolle a te dubitationem, et nihil omnino dubites. Petens aliquid a Domino, ne dicas intra te: quo modo vero possum aliquid petere a Domino, et obtinere, quum sim peccator tantorum malorum in Dominum? Noli hoc cogitare, sed ex totis præcordiis convertere ad Dominum. Pete sine dubitatione, et scies misericordiam Domini, quod non te derelinquet, sed petitionem animæ tuæ adimplebit. Non est enim Deus sicut homines, memores injuriarum, sed est immemor injuriarum, et miseretur figmenti sui. Ergo purifica cor tuum ab omnibus vitiis hujus seculi, et observa prædicta verba tibi a Deo data, et accipies omnia bona, quæ petis, et ex omnibus petitionibus tuis nihil deerit tibi, si sine dubitatione petieris a Domino. Qui ergo tales non sunt, omnino nihil impetrant eorum, quæ petunt. Nam qui pleni sunt fide, omnia petunt fidentes, et accipiunt a Domino, quia sine dubitatione petunt. Omnis enim dubitans homo, si non

26 Ἄρον ἀπὸ σοῦ τὴν διψυχίαν, καὶ μηδενὸς ὅλως διψυχῆσης, αἰτήσασθαι παρὰ τοῦ θεῷ, λέγων ἐν σεαυτῷ, ὅτι πῶς δυνήσομαι αἰτήσασθαι παρὰ τοῦ κυρίου (καὶ) λαβεῖν, ἡμαρτηκῶς τοσαῦτα εἰς αὐτόν; μὴ διαλογίζου ταῦτα, ἀλλ' ἐξ ὅλης καρδίας σου ἐπίστρεψον πρὸς κύριον, καὶ αἰτοῦ παρ' αὐτοῦ ἀδιστάκτως, καὶ γνώσῃ τὴν πολυεύσπλαγχνίαν αὐτοῦ, ὅτι οὐ μὴ σε ἐγκαταλείπῃ, ἀλλὰ τὸ αἶτημα τῆς ψυχῆς σου πληροφορήσῃ. Οὐκ ἔστι γὰρ ὁ θεὸς ὡς οἱ ἄνθρωποι, μνησικακοῦντες, ἀλλ' αὐτὸς ἀμνησίκακός ἐστι καὶ σπλαγχνίζεται ἐπὶ τὴνποίησιν αἰτοῦ. Σὺ οὖν καθάρισον τὴν καρδίαν σου ἀπὸ πάντων τῶν ματαίων τούτων, καὶ τῶν προειρημένων σοὶ ῥημάτων, καὶ αἰτοῦ παρὰ τοῦ κυρίου, καὶ λήψῃ, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν αἰτημάτων σου ἀστέρητος ἔσῃ, ἐὰν ἀδιστάκτως αἰτήσεις. Ἐὰν δὲ διστάσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, οὐδὲν οὐ μὴ λήψῃ τῶν αἰτημάτων σου. Οἱ γὰρ διστάζοντες εἰς τὸν θεόν, οὗτοί εἰσιν ὡς δίψυχοι, καὶ οὐδὲν ὅλως λαμβάνουσι τῶν αἰτημάτων αὐτῶν. Οἱ δὲ ὁλοτελεῖς ὄντες ἐν τῇ πίστει πάντα αἰτοῦνται, πεποιθότες ἐπὶ τὸν θεόν, καὶ λαμβάνουσιν, ὅτι ἀδιστάκτως αἰτοῦνται, μηδὲν διψυχῶντες· πᾶς γὰρ δίψυχος ἀνὴρ, ἐὰν μὴ μετανοή-

poenitentiam egerit, difficile Deo vivet. Purifica ergo cor tuum a dubitatione, et indue fidem, et crede Deo; et omnia, quæ petieris, accipies. Sed si petas aliquando petitionem, et non accipias, noli dubitare, quia non cito acceperis petitionem animæ tuæ. Forsitan enim propter tentationem, aut pro peccato tuo, quod tu ignoras, tardius accipies petitionem tuam. Sed tu noli desinere petendo petitionem animæ tuæ, et accipies. Si autem cessaveris petendo; de te queraris, non de Deo, quod non dederit tibi. Vide ergo dubitationem hanc, quam perniciosa sit et sæva, et multos radicitus evellat a fide, etiam valde fideles et firmos. Etenim ²⁷ hæc dubitatio filia est diaboli, et valde nequiter agit cum servis Dei. Contemne ergo dubitationem; et dominaberis illius in omni re. Indue firmam fidem et potentem. Fides enim omnia repromittit, et omnia consummat. Dubitatio autem non credit, se aliquid impetraturam omnibus operibus suis, quæ agit. Vides ergo, inquit, quod fides desursum est a Deo, et habet virtutem magnam. Dubitatio autem terrenus spiritus est, et a diabolo, virtutem non habens. Tu igitur conserva virtutem fidei;

σει, δυσκόλως σωθήσεται. Καθάρισον οὖν τὴν καρδίαν σου ἀπὸ τῆς διψυχίας, ἐνδύσαι δὲ τὴν πίστιν, ὅτι ἰσχυρά ἐστι, καὶ πίστευε τῷ Θεῷ, ὅτι πάντα τὰ αἰτήματά σου, ἃ αἰτῇ, λήψη. Καὶ ἐὰν αἰτησόμενός ποτε παρὰ τοῦ κυρίου αἴτημά τι, καὶ (μὴ ἀπολήψη), μὴ διψυχῇς, ὅτι τάχιον οὐκ ἔλαβες τὸ αἴτημα τῆς ψυχῆς σου, πάντως γὰρ διὰ πειρασμόν τινα ἢ παράπτωμά τι, ὃ σὺ ἀγνοεῖς, οὐκ ἔλαβες. Σὺ οὖν μὴ διαλίπῃς εὐχόμενος τὸ αἴτημα τῆς ψυχῆς σου, ἕως οὗ ἀπολήψη αὐτό. Ἐὰν δὲ ἐκκακήσῃς καὶ διψυχῇς αἰτούμενος, ἑαυτὸν αἰτιῶ, καὶ μὴ τὸν διδόντα σοι. . . . Βλέπε οὖν τὴν διψυχίαν· πονηρὰ γὰρ ἐστὶ καὶ ἀσύνητος, καὶ πολλοὺς ἐκρίζεῖ ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ γε λίαν πισοὺς καὶ ἰσχυροὺς. . . . Καταφρόνησον οὖν αὐτῆς ἐν παντί πράγματι, ἐνδυσάμενος τὴν πίσιν τὴν ἰσχυρὰν καὶ δυνατὴν, ἥ γὰρ πίσις πάντα ἐπαγγέλλεται, πάντα τελειοῖ, ἥ δὲ διψυχία μὴ καταπιστεύουσα ἑαυτήν, πάντων ἀποτυγχάνει ἔργων αὐτῆς, ὧν πράσσει. . . .

27 Citat hunc locum Athanas. de Decr. Nic. Syn. n. 4. T. I. p. 211. ed. B. B.

a dubitatione autem recede, quæ non habet virtutem; et vives Deo, et omnes vivent Deo, quicumque hæc egerint.

MANDATUM X.

De animi tristitia, et non contristando spiritum Dei, qui in nobis est.

I. ²⁸ Longe fac a te omnem tristitiam: etenim hæc soror est dubitationis et iracundiæ. Quo modo, inquam, domine, soror est harum? Aliud mihi videtur tristitia, aliud iracundia, aliud dubitatio. Et ait: sine sensu non intelligis. Tristitia enim omnium spirituum nequissimus est, et pessimus servus Dei; et omnium spiritus exterminat, et cruciat Spiritum sanctum; et iterum salvum facit. Ego, inquam, domine, insipiens sum, et non intelligo quæstiones istas: quo modo possit cruciare, et iterum salvum facere, non intelligo. Audi, inquit, et intellige. Hi, qui numquam exquisierunt veritatem, neque inquisierunt de majestate, sed tantum crediderunt, sunt involuti in negotiis hominum ethnicorum. Et alius mendax Prophetes est, qui perdit sensus servorum Dei, dubiorum autem, non illorum, qui fidunt in Domino plene. Illi ergo dubii quasi ad divinum Spiritum veniunt, et interrogant illum, quid illis futurum sit. Et ille mendax Prophetes, nullam habens in se virtutem Spiritus divini, loquitur illis secundum interrogationem illorum, et implet animas illorum promissis, sicut illi volunt. Ille autem Prophetes inanis est, et inania respondet inanibus. Quidquid enim interrogatur a vanis hominibus, vana respondet illis. Quædam autem

Σὺ οὖν δούλευε τῇ εὐχῇ σου, τῇ δυνάμει τῆς πίστεως, καὶ ζήσῃ τῷ θεῷ καὶ πάντες οἱ καταφρονήσαντες. Doctr. ad Antioch.

28 Ἄρον ἀπὸ σοῦ τὴν λύπην, καὶ γὰρ αὕτη ἀδελφή ἐστὶ τῆς διψυχίας καὶ τῆς ὀξυχολίας. Πῶς, κύριε, ἀδελφή ἐστὶν αὐτῆς; ἄλλο γὰρ μοι δοκεῖ ὀξυχολία, καὶ ἄλλο διψυχία, καὶ ἄλλο λύπη. Λέγει· — διὰ τί οὐ νοεῖς τὰ λεγόμενά σοι; — οὐ νοεῖς ὅτι ἡ λύπη πάντων τῶν παθῶν πονηροτέρα ἐστὶν καὶ δεινотάτη τοῖς δούλοις τοῦ θεοῦ, καὶ παρὰ πάντα τὰ πνεύματα καταφθείρει τὸν ἄνθρωπον; . . . ibid.

verba vera loquitur. Diabolus enim implet eum spiritu suo, ut dejiciat aliquem ex justis.

II. Quicumque ergo fortes sunt in fide Domini, et induti sunt veritatem, talibus spiritibus non junguntur, sed discedunt ab illis. Quotquot autem dubii sunt, et subinde poenitentiam agunt, consulunt tanquam Ethnici, et permagnum sibi peccatum congerunt, idolis servientes. Quicumque ergo tales sunt, interrogant pro negotio quolibet, simulacra colunt, et stulti sunt, et inanes a veritate. Omnis enim spiritus a Deo datus non interrogatur; sed habens virtutem divinitatis, a se omnia loquitur, quia desursum est a virtute divini spiritus. Qui autem interrogatus loquitur secundum desiderium, et aliis multis rebus hujus seculi. Hujusmodi non intelligunt quæstiones divinitatis; obscurantur enim iis negotiis, et corrumpuntur, et confringuntur. Sicut vites bonæ, quæ negliguntur, ab herbis et spinis premuntur et necantur: sic et homines, qui talibus crediderunt, ii negotiis et actionibus multis inciderunt, et evacuantur a sensu suo, et nihil omnino intelligunt, de divitiis cogitantes. Sed si quando audierint de Domino, sensus eorum in negotiis ipsorum est. ²⁹ Qui autem timorem Domini habent, et scrutantur de Deo veritatem, cogitationem omnem habent ad Dominum. Omnia, quæ dicuntur eis, percipiunt, et statim intelligunt, quia habent timorem Domini in se. Ubi enim Spiritus Domini inhabitat, ibi et sensus multus adjungitur. Adjunge ergo te Domino; et omnia intelliges ac senties.

III. ³⁰ Audi nunc, insipiens, quemadmodum tristitia cruciat Spiritum sanctum, et quo modo salvum facit. Quum

29 Οἱ δὲ φόβον ἔχοντες θεοῦ, καὶ ἐρευνῶντες περὶ θεοῦ ἔργων καὶ ἀληθείας, καὶ τὴν καρδίαν ἔχοντες πρὸς κύριον, πάντα τὰ λεγόμενα αὐτοῖς τάχιον νοῶσι καὶ συνιᾶσιν, ὅτι — τὸν φόβον τοῦ θεοῦ ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς. Ὅπως γὰρ ὁ κύριος κατοικεῖ, ἐκεῖ καὶ σύνεσις πολλή. Κολλήθητι οὖν τῷ κυρίῳ καὶ πάντων νοήσεις. 30 Ἀκουε οὖν, πῶς ἡ λύπη ἐκτρίβει τὸ πνεῦμα, καὶ πάλιν σώζει. Ὅταν ὁ δι-

dubius inciderit in negotium aliquod, et non provenit illi propter dubitationem; tristitia hæc intrat in hominem, et tristem facit Spiritum sanctum, et vexat eum. Deinde iterum iracundia quum accesserit homini pro negotio aliquo, vehementer irascitur; et hæc ira intrat in præcordia irascentis, et vexatur in negotio suo, quod agit, et postea poenitet, quod male fecerit. Utræque ergo res lædunt Spiritum sanctum, dubitatio et tristitia: dubitatio, quia non successit actus ejus; et tristitia, quia fecit iracundiam Spiritui. Aufer ergo tristitiam a te, et noli offendere Spiritum sanctum, qui in te habitat; ne roget Dominum et discedat a te. Spiritus enim Dei, qui datus est in carnem, tristitiam non sustinet. Indue te ergo hilaritate, quæ semper habet gratiam apud Dominum; et lætaberis in ea. Omnis enim hilaris vir bene operatur, et bona sapit, et contemnit injustitiam. Vir autem tristis male facit, quia tristera facit Spiritum sanctum, qui datus est homini hilari. Et iterum male facit, quod tristis orat Dominum, et non ante facit exomologesin, et non impetrat a Deo, quod petit. Semper enim oratio tristis hominis non habet virtu-

ψυχος ἐπιβάληται πράξαι τι· καὶ ἀποτύχη διὰ τὴν διψυχίαν αὐτοῦ, ἢ λύπη ἐκπορεύεται εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ λυπεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ξενοχωρεῖ αὐτό. Εἴτα πάλιν ὀξυχολία ὅταν κολληθῇ τῷ ἄνθρωπῳ περὶ πράγματός τινος, καὶ λίαν πικρανθῇ, καὶ ποιήσῃ τι κακόν, πάλιν ἡ λύπη ἐκπορεύεται εἰς τὴν καρδίαν τῷ ἄνθρωπῳ τῇ ὀξυχολήσαντος, καὶ λυπεῖται ἐπὶ τῇ πράξει αὐτῆς, ἢ ἔπραξεν, καὶ μετανοεῖ ὅτι ποιηρὸν εἰργάσατο. αὕτη οὖν ἡ λύπη δοκεῖ σωτηρίαν ἔχειν, ὅτι τὸ πονηρὸν πράξας μετενόησεν. (Ἀμφότεραι δὲ τῶν) πράξεων λυπεῖσι τὸν ἄνθρωπον· (ἡ μὲν λύπη, ὅτι) ἀπέτυχεν τῆς πράξεως, ἡ δὲ ὀξυχολία, ὅτι ἔπραξε τὸ πονηρόν. Ἀμφότερα οὖν λύπηρά ἐστι τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ. Ἄρον οὖν ἀπὸ σου τὴν λύπην, καὶ μὴ θλίβε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐν σοὶ κατοικῶν, μήποτε ἐντεύξεται τῷ Θεῷ, καὶ ἀποσῇ ἀπὸ σῶ. Τὸ γὰρ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὸ δοθὲν εἰς τὴν σάρκα ταύτην, λύπην σαρκικὴν οὐχ ὑποφέρει, οὐδὲ ξενοχωρίαν. — Ἐνδυσαι οὖν τὴν ἰλαρότητα, τὴν πάντοτε ἔχουσαν χάριν παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ εὐπρόσδεκτον οὔσαν αὐτῷ, καὶ ἐντρυφήσον ἐν αὐτῇ. Πᾶς γὰρ ἰλα-

tem, ut ³¹ accedat ad altare Dei. Et dixi illi: domine, quare non habet virtutem oratio tristis hominis, ut ascendat ad altare Domini? Quoniam, inquit, tristitia sedet in corde ejus. Quum ergo mixta fuerit oratio viri cum tristitia, non patietur orationem mundam ascendere ad altare Dei. Sicut enim vinum aceto mixtum, eandem suavitatem non habet; sic et tristitia Spiritui sancto mixta eandem orationem mundam non habet. Munda ergo te a tristitia mala, et vives Deo: et omnes vivent Deo, qui projecerint a se tristitiam, et induerint hilaritatem.

MANDATUM XI.

Spiritus et Prophetas probari ex operibus: et de duplici spiritu.

Ostendit mihi sedentes in subselliis homines, et unum sedentem in cathedra. Et dixit mihi: vides illos, qui in scamnis sedent? Video, inquam, domine. Illi, inquit, sunt fideles: et ille, qui in cathedra sedet, spiritus terrestris est. Nam in ecclesiam vivorum non accedit, sed refugit: applicat autem se dubiis et vacuis; et in angulis et abditis locis divinat illis, et delectat illos, loquendo secundum omnia desideria cordis eorum. Vacuis enim vasis quod committitur, non effluit; sed conveniunt alius ad alium. Quum

au-

ρὸς ἀνὴρ ἀγαθὰ ἐργάζεται, καὶ ἀγαθὰ φρονεῖ, καὶ καταφρονεῖ τῆς ματαιίας λύπης. ὁ δὲ λυπηρὸς ἀνὴρ πάντοτε ὀργίζεται καὶ ἀνομίαν ἐργάζεται μὴ ἐντυγχάνων μηδὲ ἐξομολογούμενος τῷ Θεῷ. Πάντοτε γὰρ λυπηρὸς ἀνδρὸς ἢ ἐντευξίς οὐκ ἔχει δύναμιν τῆς ἀναβῆναι ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῆς Θεοῦ. . . . ὅτι ἡ λύπη ἐγκάθεται εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς. Μειγμένη οὖν ἡ λύπη ἢ κοσμικὴ μετὰ τῆς ἐντεύξεως, οὐκ ἀφήσει τὴν ἐντευξίν ἀναβῆναι καθαρὰν εἰς τὸ θυσιαστήριον. Ὡς περὶ γὰρ ὅξος οἶνω μειγμένον τὴν αὐτὴν ἡδονὴν οὐκ ἔχουσιν· οὕτως καὶ λύπη μειγμένη μετὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὴν αὐτὴν ἐντευξίν (οὐκ ἔχει). Καθάρισον οὖν ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς λύπης πονηρᾶς ταύτης, καὶ ζήσῃ τῷ Θεῷ. Doctr. ad Antioch.

31 f. ascendat. Gall.

autem venerit in turbam virorum justorum habentium spiritum divinitatis, et oratio illorum fit ad Dominum, exinanitur homo ille, quoniam spiritus ille terrestris fugit ab illo, et obmutescit, nec quidquam potest loqui. Sicut in apotheca, si obturaveris vinum vel oleum, et inter illa vasa posueris amphoram vacuum, et rursum obturamentum deponere volueris, amphoram illam, quam posuisti, vacuum invenies; sic et Prophetæ vacui, quum venerint inter spiritus justorum: quales veniunt, tales inveniuntur. Habes utrorumque Prophetarum vitam. Proba ergo de vita et operibus hominem, qui dicit, se Spiritum sanctum habere. Tu autem crede spiritui venienti a Deo, habenti virtutem. Spiritui autem terrestri vacuo, qui a diabolo est, in quo fides non est neque virtus, credere noli. Audi ergo similitudinem, quam tibi dicturus sum. Accipe lapidem, et mitte in coelum: aut iterum accipe siphonem aquæ, et ejacula in coelum; et vide, si possis pertundere coelum. Quo modo, inquam, domine, hæc fieri possent? Utraque enim, quæ dixisti, fieri non possunt. Sicut ergo, inquit, hæc fieri non possunt; sic spiritus terrestris sine virtute est, et sine effectum. Accipe nunc virtutem desursum venientem, in hac similitudine. Grando minimum granum est: et quum cadit super caput hominis, quo modo dolores præstat? Aut iterum, vide stillicidium, quod a tegula cadit in terram, et cavat lapidem. Sic igitur minima, quæ desursum cadunt super terram, magnam habent virtutem. Adjunge te ergo huic habenti virtutem, et ab illo vacuo recede.

MANDATUM XII.

De duplici cupiditate: Dei mandata non esse impossibilia, et diabolum non metuendum credentibus.

I. Iterum dixit mihi: ³² tolle a te omnem cupiditatem malam, et indue cupiditatem bonam et sanctam. Indutus

32 Ἄρον ἀπὸ σοῦ πᾶσαν ἐπιθυμίαν πονηράν, ἔνδυσαι τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ἑγαθήν καὶ σεμνήν. Ἐνδεδυμένος γὰρ τὴν ἐπιθυμίαν

enim cupiditatem bonam, oderis malam, et refrenabis eam sicut volueris. Horrenda est enim cupiditas mala, et difficile mitigatur. Horribilis est valde et fera, et feritate sua consumit homines; maxime si inciderit in eam servus Dei, et nisi sapiens fuerit, consumetur ab illa pessime. Consumit autem tales, qui non habent vestem cupiditatis bonæ, et implicat illos negotiis hujus seculi, et tradit illos morti. Quæ sunt, inquam, domine, opera cupiditatis malæ, quæ tradunt homines morti? Demonstra mihi, ut recedam ab illis. Audi, inquit, in quibus operibus cupiditas mala morti tradit servos Dei. [³³ Spiritus omnium hominum terrestris est et levis, et virtutem non habet in totum, et multa loquitur. Et dixi: quo modo igitur scire potest aliquis eos? Audi, inquit, de utrisque vasis: et sicut dico tibi, sic probabis Prophetam Dei, et falsum Prophetam. Primum itaque proba hominem, qui habet Spiritum Dei: quia Spiritus, qui desursum est, quietus est et humilis, et recedit ab omni nequitia et desiderio vano hujus seculi, et omni homine se facit humiliorem, et nemini respondet interrogatus, nec singulis respondet: neque quum vult, homini loquitur Spiritus Dei; sed tunc loquitur, quum vult Deus. Quum ergo venerit homo, qui habet Spiritum Dei, in ecclesiam justorum habentium fidem Dei, et oratio fit ad Dominum; tunc nuntius sanctus divinitatis implet hominem illum Spiritu sancto, et loquitur in turba, sicut Deus

ταύτην, μισήσεις τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν. Ἀγρία γὰρ ἐπιθυμία εἰς τὰδε ἀνεμπεσεῖ, εἰς λύπην (. . . ἐὰν μὴ ᾗ) συνετὸς, ἀπανάται ὑπ' αὐτῆς δεινῶς, δαπανᾷ δὲ τίς τις μὴ ἔχοντας ἔνδυμα ἐπιθυμίας ἀγαθῆς, ἀλλ' ἐμπεφυρμένους τῷ αἰῶνι τῷ τῷ. τίς τις οὖν παραδίδωσιν εἰς θάνατον. — Ποῖα κύριέ εἰσι τῆς ἐπιθυμίας τῆς πονηρᾶς, τὰ παραδιδόντα τὸς ἀνθρώπους εἰς θάνατον; γνώρισόν μοι, ἵνα φύγω ἀπ' αὐτῶν. Ἀκουσον. Doctr. ad Antioch.

33 Haec et reliqua hujus capituli aliaque capituli seq., uncis inclusa, hinc removenda et in Mandatum praecedens immittenda sunt, post verba: tales inveniuntur, circa medium Mandat. XI. *Wakius et Gall.*

vult. Sic ergo dignoscitur spiritus divinitatis, in quocumque spiritus divinitatis loquitur.

II. Audi nunc et de spiritu terrestri, vacuo et fatuo, virtutem non habente. Primum autem hunc homo putatur spiritum habere; exultat enim se, et vult primam cathedram habere; et improbus est et verbosus, et in deliciis conversatur, et in voluptatibus multis, et mercedem accipit divinationis suæ. Quodsi non acceperit, non divinat. Itane Spiritus Dei potest mercedes accipere et divinare? Non convenit hæc facere Dei Prophetam]. ³⁴ Sed cupiditas mala est, concupiscere uxorem alienam, vel mulierem concupiscere virum alienum; et lautitias concupiscere divitiarum, et multitudinem ciborum supervacuorum, et ebrietatem multam, et delicias multas. Fatuae enim sunt deliciae multae, et voluptates multae supervacuae sunt servis Dei. Hæc ergo cupiditas mala est perniciosa, quæ mortificat servos Dei. Hæc enim cupiditas a diabolo est. Quicumque ergo recesserint a cupiditate mala, vivent Deo. Nam quicumque subjecti fuerint cupiditati malæ, in perpetuum morientur: mortifera enim est hæc cupiditas mala. Tu ergo indue cupiditatem justitiæ; et armatus timore Domini, resiste cupiditati malæ. Timor enim habitat in cupiditate bona. Et cupiditas mala, quum viderit te armatum timore Domini resistente sibi, fugiet a te longe, et non comparebit ante te, timens arma tua, et obtinebis victoriam, et coronaberis ob illam, et pervenies ad cupiditatem bonam, et trades victoriam Deo, quam acceperis, et servies ei operando sicut ipse volueris. ³⁵ Si autem servieris cupiditati bonæ, et subditus ei fueris; poteris do-

34 Πρῶτον πάντων ἐπιθυμία γυναικὸς, καὶ πολυτέλεια πλῆτς, ἢ ἐστὶ φιλαργυρία, καὶ ἐδεσμάτων πολλῶν καὶ ματαιίων, καὶ μεθύσματος πολλῶ, διαφόρων γεύσεων, καὶ ἐτέρων τρυφῶν πολλῶν, καὶ μωρῶν, καὶ δόξης ἀνθρωπίνης καὶ ματαιίας. Πᾶσα τρυφή μωρὰ ἐστὶ καὶ κενὴ τοῖς δέλοις τῆς θείας 35 Ἐὰν δὲ δουλεύσῃς τῇ ἐπιθυμίᾳ τῇ ἀγαθῇ, καὶ ὑποταγῇς αὐτῇ, δύνασαι κατακυριεύσαι τῆς

minari super cupiditatem malam, et erit subdita tibi sicut volueris.

III. ³⁶ Vellem scire, domine, quo modo servire debeam cupiditati bonæ. Audi, inquit: habe timorem Dei, et fidem in Deo, et veritatem ama, et justitiam dilige, et fac bonum. Hæc operando probatus eris servus Domini, et servies Deo; et omnes, quicumque servierint cupiditati bonæ, vivent Deo. Consummatis his mandatis duodecim dixit mihi: habes hæc mandata, ambula in his; et audientes homines hortare, ut poenitentiam agant, et poenitentia eorum munda fiat reliquis diebus vitæ eorum. Et ministerium hoc, quod tibi do, explica diligenter; et multum consequeris fructum, et invenies gratiam apud omnes, qui poenitentiam agent et credent verbis tuis. Ego enim tecum sum, et cogam illos credere. Et dixi illi: ³⁷ domine, hæc mandata magna et præclara sunt, et exhilarare cor hominis possunt, qui potuerit custodire mandata hæc. Sed nescio, domine, an possint mandata hæc ab homine custodiri. Ait mihi: hæc mandata facile custodies, et non erunt dura; sed si tamen in cor tuum posueris, non posse ab homine custodiri, non custodies ea. Nunc autem dico tibi: si non custodieris hæc mandata, et omiseris, non eris

ἐπιθυμίας τῆς πονηρᾶς, καὶ ὑποτάξαι αὐτήν, καθὼς βούλει. ³⁶ Ἦθελον γινῶναι, ποίοις τρόποις δεῖ με δουλεῦσαι τῇ ἐπιθυμίᾳ τῇ ἀγαθῇ. Ἄκουε· ἔργασαι δικαιοσύνην καὶ ἀρετὴν ἀληθείας, καὶ φόβον κυρίου, καὶ πίσιν, καὶ ἀγάπην. — Ταῦτα ἐργαζόμενος εὐάρεστος ἔσῃ δοῦλος θεοῦ. — Καὶ συντελέσας τὰς δώδεκα ταύτας ἐντολὰς λέγει· — Πορεύου ἐν ταῖς ἐντολαῖς ταύταις, καὶ παρακάλει καὶ τοὺς ακούοντας πορεύεσθαι ἐν αὐταῖς, ἵνα ἡ μετάνοια αὐτῶν καθαρὰ γένηται τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν. . . . ³⁷ Κύριε, αἱ ἐντολαὶ αὗται μεγάλαι καὶ καλαὶ καὶ δυναταὶ εἰσιν, δυνάμεναι εὐφραίνειν τὴν καρδίαν τῷ δυναμένῳ τηρῆσαι αὐτάς. οὐκ οἶδα, κύριε, εἰ δύνανται αἱ ἐντολαὶ αὗται ὑπὸ πολλῶν φυλαχθῆναι, διότι σκληραὶ εἰσιν. Ἐμβλέψας δὲ αὐτὸν ὁ δᾶλος τῷ θεῷ μετὰ πολλῆς αὐστηρίας εἶπεν· ἄνανδρε, ἀκηδισὰ, ῥάθυμε, καὶ ὀλιγόψυχε, οὐκ οἶδας, ὅτι ἐὰν ἔν σοι ἑαυτῷ προθῇ, ὅτι δύνανται φυλαχθῆναι, εὐκόλως αὐτάς

salvus, neque filii tui, neque domus tua; quia ipse judicaveris, quod non possint hæc mandata ab homine custodiri.

IV. Hæc mihi vehementer iracunde locutus est, ita ut conterreret me valde. Vultum enim suum mutaverat, ita ut non posset homo sustinere iram ejus. Et quum vidisset me conturbatum totum et confusum, coepit loqui moderatius et hilarius, dicens: stulte et insensate, inconstans et ³⁸ ignorans majestatem Dei, quam magnus quamque mirabilis sit, qui orbem creavit propter hominem, et omnem creaturam subjecit homini, et omnem potestatem dedit illi, ut dominetur horum mandatorum. Dominari, inquit, potest omnium horum mandatorum, qui habet Dominum in corde suo. Qui autem habent Dominum in labiis suis, et cor illorum obtusum est, et longe sunt a Domino; illis mandata hæc dura sunt et difficilia. Ponite ergo vobis, qui vacui et leves estis in fide, Dominum Deum vestrum in corde habere; et intelligetis, quod nihil facilius est his mandatis, neque dulcius, neque mansuetius, neque sanctius, et convertite vos ad Dominum Deum, et

φυλάξεις, καὶ οὐκ ἔσονται σκληραί; Εἰ δὲ ἀναβῇ ἐπὶ τὴν καρδίαν σου, οὐ δύνασθαι αὐτάς ὑπὸ ἀνθρώπων φυλαχθῆναι, οὐ φυλάξεις αὐτάς. 38 Οὐ νοεῖς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, πῶς μεγάλη ἐστὶ καὶ ἰσχυρὰ καὶ θαυμασὴ· ὅτι ἔκτισεν τὸν κόσμον διὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἅπασαν ἔδωκεν αὐτῷ κυριεύειν πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰ οὖν πάντων τέτων ὁ ἄνθρωπος κύριός ἐστι, καὶ πάντων δύναται κατακυριεύσαι, πῶς οὐ δυνησεται καὶ τέτων τῶν ἐντολῶν κατακυριεύσαι; — Ὡς πᾶσιν τῶν ἐντολῶν τέτων κατακυριεύσαι ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἔχων τὸν κύριον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. οἱ δὲ ἐπὶ τὰ χεῖλη ἔχοντες τὸν κύριον, τὴν δὲ καρδίαν πεπωρωμένην, καὶ μακρὰν ὄντες ἀπὸ τοῦ κυρίου διὰ τὴν ἑαυτῶν ῥαθυμίαν, ἐκείνοις αἱ ἐντολαὶ αὗται σκληραὶ εἰσιν, καὶ δυσκατόρθωται. Θεέσθε οὖν ὑμεῖς, οἱ ὀλιγόψυχοι καὶ ἐλαφροὶ τῇ πίσει, τὸν κύριον ἀδιαλείπτως εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ γνώσεσθε, ὅτι οὐδὲν ἐστὶν εὐκολώτερον τῶν ἐντολῶν τέτων οὔτε γλυκύτερον, οὔτε ἡμερώτερον. — Βλέπε σερεῶς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας

relinquite diabolum et voluptates ejus, qui malæ sunt et amaræ et immundæ, et nolite timere diabolum, quia in vobis potestatem non habet. Ego enim vobiscum sum nuntius poenitentiae, qui dominor illius. Diabolus autem timorem facit, sed timor illius vanus est. Nolite ergo timere eum, et fugiet a vobis.

V. Et dixi illi: domine, audi me pauca verba dicentem tibi. Dic, inquit. Homo, inquam, cupit quidem mandata Dei custodire, et nemo est, qui non petat a Domino, ut possit mandata ejus servare; sed diabolus durus est, et potentia sua dominatur in Dei servos. Et dixit: ³⁹ non potest dominari in Dei servos, qui ex totis præcordiis in Dominum credunt. Potest autem diabolus luctari, sed vincere non potest. Si enim resistitis illi, fugiet a vobis confusus. Nam quicumque fide pleni non sunt, timent diabolum, quasi potestatem habentem. Diabolus enim tentat servos Dei, et si invenerit vacuos, exterminat. Sicut enim homo, quum implevit amphoras bono vino, et inter illas amphoras paucas semiplenas posuit, et venit, ut tentet et gustet amphoras, non tentat plenas, (scit enim quod bonæ sunt, semiplenas autem gustat, ne sint acidæ factæ, cito enim semiplenæ amphoræ acescunt, et perdunt saporem vini; sic et diabolus venit ad homines servos Dei, ut tentet illos. Quicumque autem pleni sunt fide, resistunt ei fortiter; et ille recedit ab eis, quia non habet locum intrandi. Tunc vadit ad illos, qui non sunt in fide pleni,

ἐπίσχεψε πρὸς κύριον, καὶ μὴ φοβηθῇς τὸν διάβολον· δύναμις γὰρ ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν κατὰ τῶν δόλων τῆς θεῆς· ὁ θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ παρέχων τὴν νίκην. Ὁ διάβολος μόνον φόβον ἔχει. ὁ δὲ φόβος αὐτῆς τόνος ἐκ ἔχει· μὴ φοβηθῇς οὖν αὐτὸν, καὶ φεύξεται ἀπὸ σοῦ.

39 Οὐ δύναται γὰρ καταδυναστεύειν τῶν δόλων τῆς θεῆς τῶν ἐξ ὅλης καρδίας ἐλπίζόντων ἐπ' αὐτόν. Δύναται οὖν ὁ διάβολος παλαῖσαι, καταπαλαῖσαι δὲ οὐ δύναται. Ἐὰν οὖν ἀντιστῇς αὐτόν, νικηθεὶς φεύξεται ἀπὸ σῶς κατησχυμένος.

et quoniam habet locum, inde intrat in illos, et quaecumque vult, facit illis, et fiunt famuli ejus.

VI. Sed vobis dico ego nuntius poenitentiae: ne timeatis diabolum. Missus enim sum, ut vobiscum sim, quicumque ex totis praecordiis egeritis poenitentiam; ut confirmem vos in fide. Credite ergo, qui propter delicta vestra obliti estis Deum, et qui salutem vestram objicientes peccatis vestris, gravatis vitam vestram: quodsi conversi fueritis ad Dominum ex totis praecordiis vestris, et servieritis ei secundum voluntatem ipsius, dabit remedium animabus vestris, posthabitis peccatis vestris prioribus; et habebitis potestatem dominandi omnibus operibus diaboli. 40 Minas autem illius in totum timere nolite, sine virtute enim sunt, sicut hominis mortui nervi. Audite ergo me, et 41 timeate Dominum omnipotentem, qui potest vos salvos facere et perdere; et custodite mandata ejus, ut vivatis Deo. Et dixi illi: domine, modo confirmatus sum in omnibus mandatis Domini, quamdiu mecum es; et scio, quod confringes omnem virtutem diaboli. Sed et nos exsuperabimus illum, si possumus mandata haec, quae praecepisti, Domino confirmante custodire. Custodies, inquit, si cor tuum purificaveris ad Dominum. Sed et omnes custodient, qui purificaverint corda sua a vanis cupiditatibus hujus seculi, et vivent Deo.

40 Μη δὲ τὴν ἀπειλὴν αὐτοῦ δειλιάσης, ὅτι οὐ γὰρ ὡς νεκροῦ νεῦρα. — Μᾶλλον φοβήσῃ τὸν κύριον τὸν δυνάμενον σῶσαι καὶ ἀπολέσαι.

41 Matth. 10, 28. Luc. 12, 5.

LIBER TERTIUS.

QUI INSCRIBITUR:

SIMILITUDINES.

SIMILITUDO I.

Nos, quia in hoc mundo permanentem civitatem non habemus, debere inquirere futuram.

Et dixit mihi: scitis vos, Domini servos in peregrinatione morari? Civitas enim vestra longe est ab hac civitate. Si ergo scitis civitatem vestram, in qua habitaturi estis; quid heic emitis agros, et apparatis lautitias et ædificia, et habitationes supervacuas? Hæc enim qui comparat in hac civitate, non cogitat in suam civitatem redire. O stulte, o dubie et miser homo, qui non intelligis hæc omnia aliena esse, et sub alterius potestate! Dicit enim tibi dominus civitatis hujus: aut legibus utere meis, aut recede de civitate mea. Tu ergo quid facies, qui habes legem in civitate tua? Numquid propter agros tuos, aut propter aliquos apparatus tuos, poteris negare legem tuam? Quodsi negaveris, et volueris redire in civitatem tuam; non recipieris, sed excluderis inde. Vide ergo, tu, sicut peregre consistens, nihil amplius compares tibi, quam sit necessarium et sufficiens tibi; et paratus esto, ne, quum voluerit dominus civitatis hujus expellere te, contradicas legi ejus: et eas in civitatem tuam, ut utaris lege tua, sine injuria hilaris. Vos igitur videte, qui servitis Deo, et habetis eum in cordibus vestris: operamini opera Dei, memores mandatorum et promissorum ejus, quæ promisit; et credite ei, quod faciet vobis, si mandata ejus custodieritis. Pro agris ergo, quos emere volueritis, redimite animas de necessitatibus, prout quisque potest; et viduas absolvite, orphanis judicate, et opes ac divitias vestras in hujusmodi

operibus consumite. In hoc enim vos Dominus locupletavit, ut hujusmodi ministeria expleatis. Multo melius est hæc facere, quam agros aut domos emere; quoniam hæc omnia peribunt in seculo: at quæ pro nomine Dei feceris, invenies in civitate tua, et habebis gaudium sine tristitia et timore. Divitias ergo gentium nolite cupere, perniciosæ sunt enim servis Dei; de propriis autem, quas habetis, ea agite, quibus possitis consequi gaudium. Et nolite adulterare, nec alterius uxorem tangere, neque concupiscere; concupisce tuum opus, et salvus eris.

SIMILITUDO II.

Ut vitis ulmo fulcitur, sic dives oratione pauperis juvatur.

Quum ambularem in agrum, et considerarem ulmum et vitem, et cogitarem intra me de fructibus earum; apparuit mihi angelus, et dixit mihi: quid diu intra te cogitas? Et dixi illi: de hac vite et ulmo disputo, domine, quoniam fructus illarum decori sunt. Et dixit mihi: hæ duæ arbores in exemplum positæ sunt servis Dei. Et dixi illi: vellem scire, domine, harum arborum exemplum, quod dicis. Audi, inquit: vides hanc vitem et hanc ulmum? Video, inquam, domine. Hæc vitis, inquit, fructifera est; ulmus autem lignum sine fructu est: sed vitis hæc, nisi applicita fuerit ulmo, et super illam requieverit, non potest multum fructum facere. Jacens enim in terra malos fructus dat, quia non pendet super ulmum: sed si suspensa fuerit vitis super ulmum, et pro se et pro ulmo fructum dat. Vide ergo, quod ulmus fructum dat non minorem, quam vitis, sed potius majorem. Quo modo, inquam, domine, majorem, quam vitis? Suspensa, inquit, ad ulmum fructum multum et bonum dat; jacens autem in terra exiguum et pessimum fructum dat. Hæc igitur similitudo posita est servis Dei, pauperi et diviti. Respondi, inquiens: domine, demonstra mihi. Audi, inquit: dives habet opes, a Domino vero pauper est, distrahitur enim circa divitias suas, et valde exi-

quam habet orationem ad Dominum; et quam habet, in-tem habet, et non habentem virtutem. Quum igitur dives præstat pauperi, quæ illi opus sunt; pauper orat ad Dominum pro divite, et Deus præstat diviti omnia bona, quia pauper dives est in oratione, et virtutem magnam habet apud Dominum oratio ejus. Tunc ergo dives præstat omnia pauperi, quia sentit illum exaudiri a Domino, et libentius ac sine dubitatione præstat ei omnia, et curat, ne quid ei desit. Pauper Deo gratias agit pro divite, quia opus faciunt a Domino. Apud homines ergo ulmus non putatur dare fructum, et nesciunt, neque intelligunt, quod, si societas advenerit viti, et vitis duplum dat fructum, et pro se et pro ulmo. Sic et pauperes pro locupletibus orantes ad Dominum exaudiuntur, et augentur opes eorum, quoniam præstant pauperibus ex opibus suis. Sunt igitur ambo consortes bonorum operum suorum. Quicumque igitur hæc fecerit, non deseretur a Domino, ac erit scriptus in libro vitæ. Felices igitur, qui possident, et sentiunt se locupletari; qui hoc enim senserit, poterit aliquid administrare.

SIMILITUDO III.

Ut hyeme virides arbores ab aridis, sic in hoc seculo justi ab injustis internosci non possunt.

Ostendit mihi arbores multas abjectis foliis, quæ mihi velut aridæ videbantur: omnes enim similes erant. Et dixit mihi: vides arbores has? Video, inquam, domine, similes aridis. Respondens dixit mihi: hæ arbores in similitudinem sunt hominum, qui in seculo morantur. Respondi, inquam: domine, cur velut aridis similes sunt? Quoniam, inquit, nec justi, nec injusti cognoscuntur, sed similes sunt in hoc seculo. Hoc enim seculum justis hyems est, qui non agnoscuntur, cum peccatoribus habitantes, sicut in hyeme omnes arbores abjectis foliis aridis similes sunt, nec potest cognosci, quæ sunt aridæ aut quæ virides; sic et in hoc seculo nec justi nec injusti cognoscuntur, sed similes sunt omnes.

SIMILITUDO IV.

Ut aestate vividae arbores ab aridis fructu et virentibus foliis internoscuntur, sic in futuro seculo justi ab injustis beatitudine different.

Ostendit mihi iterum arbores multas, quarum aliæ frondes emittebant, aliæ aridæ erant. Et dixit mihi: videsne has arbores? Respondi: video, domine, alias aridas, et alias frondentes. Hæ arbores, inquit, quæ virides sunt, justi sunt, qui habitaturi sunt in futuro seculo. Illud enim futurum seculum æstas est justis; peccatoribus autem hyems. Quum ergo illuxerit misericordia Domini, tunc declarabuntur, qui serviunt Deo, et omnibus perspicui erunt. Sicut enim in æstate fructus arboris cujuscumque declaratur et patet; sic et justorum factum declarabitur et patebit, et omnes hilares et gaudentes in illo seculo restituentur. Nam cæteræ gentes, peccatores scilicet, sicut arbores, quas vidisti aridas, tales invenientur aridi, et sine fructu in illo seculo, et sicut arida ligna comburentur; et palam fiet, quoniam male fecerunt in omni tempore vitæ suæ; ⁴² et comburentur ideo, quia peccaverunt, et peccatorum suorum non egerunt poenitentiam. Sed et cæteræ gentes comburentur, quia non agnoverunt Deum creatorem suum. Tu ergo fac fructum bonum, ut in æstate cognoscatur fructus tuus, et abstine te a multis negotiis, et nihil delinques. Quicumque enim multa negotia agunt, multa delinquent; quia constricti sunt circa negotia sua, et non serviunt Deo. Nam quo modo potest homo, qui non servit Deo, aliquid petere et accipere a Deo? Qui enim serviunt Deo, petunt et accipiunt sua desideria. Quodsi unum negotium tractat aliquis, poterit servire Deo; quoniam non alienatur animus ejus a Domino, sed pura mente servit Deo. Hoc ergo si feceris, poteris in venturo seculo habere fructum: sed et omnes, qui fecerint hæc, fructum ferent.

42 Matth. 3, 10. 7, 19.

SIMILITUDO V.

De vero jejunio, et ejus mercede; tum et de corporis munditia.

I. Quum jejunarem et sederem in monte quodam, et gratias agerem Deo pro omnibus, quæ fecerat mecum; video pastorem illum sedentem juxta me ac dicentem mihi: quid tam mane huc venisti? Respondi: quoniam, domine, stationem habeo. Quid est, inquit, statio? Et dixi: jejunium. Et dixit: quid est illud jejunium? Sicut solebam, inquam, sic jejuno. Nescitis, inquit, Deo jejunare; neque est jejunium hoc, quod jejunatis Deo nihil proficientes. Quare, inquam, domine, ita dicis? Dico certe, inquit, non esse jejunium hoc, quod putatis vos jejunare: sed ego te docebo, quod sit jejunium plenum acceptumque Deo. Audi, inquit: Dominus non desiderat tale jejunium supervacuum; sic enim jejunando nihil præstas æquitati. Jejuna certe verum jejunium tale. Nihil in vita tua nequiter facias; sed mente pura servi Deo, custodiens mandata ejus, et in præcepta ejus ingrediaris, neque admiseris desiderium nocens in animo tuo. Crede autem Domino, si hæc feceris, timoremque ejus habueris, atque abstinueris ab omni negotio malo, Deo te victurum. Hæc si feceris, jejunium magnum consummabis acceptumque Domino.

II. Audi similitudinem, quam dicturus sum tibi, ad jejunium pertinentem. Quidam quum haberet fundum servosque multos, in quadam parte fundi sui posuit vineam successoribus; deinde peregre profectus elegit servum, quem habebat fidelissimum ac sibi probatum; eique assignavit vineam, præcipiens, ut vitibus jungeret palos: quod si fecisset, et mandatum suum consummasset, libertatem eidem se daturum promisit. Nec præterea quidquam aliud præcepit illi, quod in ea faceret; atque ita peregre profectus est. Postquam autem servus ille curam apprehendit, fecit quæcumque præceperat dominus. Quumque depalasset vineam illam, et animadvertisset eam herbis repletam; coe-

pit secum ita cogitare, dicens: peregi, quod mihi præceperat dominus; fodiam nunc vineam hanc, et erit formosior, quum fuerit fossa; et extractis herbis majorem dabit fructum, et non suffocabitur ab herbis. Adgressus deinde fodit, et omnes herbas, quæ in ea erant, extraxit; atque ita evasit vinea speciosissima ac læta, non suffocata ab herbis. Post aliquantum vero temporis venit dominus ejus, et ingressus est vineam; quam quum depalatam vidisset decenter, ac circumfossam, et extractas herbas ab ea, et lætas esse vites; ex facto hoc servi sui gaudium coepit. Adhibito itaque filio, quem charum et hæredem habebat, et amicis, quos in consilio advocabat, indicat ea, quæ servo suo facienda mandasset, quæ præterea ille fecisset. At illi protinus gratulati sunt servo illi, quod tam plenum testimonium domini sui assecutus fuisset. Ait deinde illis: ego quidem huic servo libertatem promisi, si custodisset mandatum meum, quod dederam; et custodivit illud, et et præterea opus bonum adjecit in vineam, quod mihi quam plurimum placuit. Pro hoc igitur opere, quod fecit, volo eum filio meo facere cohæredem; quoniam quum sensisset, quid esset bonum, non omisit, sed fecit illud. Hoc consilium domini et filius et amici ejus comprobaverunt, ut fieret scilicet hic servus cohæres filio. Post dies deinde non multos, convocatis amicis, paterfamilias misit de coena sua servo illi cibos complures. Quos quum accepisset ille, sustulit ex eis, quod sufficebat sibi; reliquum autem conservis suis distribuit. Quibus acceptis illi lætati sunt, et coeperunt illi optare, ut majorem gratiam apud dominum inveniret ob ea, quæ fecerat ipsis. Hæc omnia quum audisset dominus ejus, percepit iterum maximum gaudium; et convocatis rursum amicis et filio, exponit factum servi sui de cibis suis, quos ei miserat. Illi itaque tanto magis assenserunt patrifamilias, ipsum servum cohæredem filio debere fieri.

III. Dico ei: domine, has similitudines non novi, neque intelligere possum, nisi eas tu mihi exponas. Omnia,

inquit, exponam tibi, quaecumque locutus fuero tecum, aut ostendero tibi. Mandata Domini custodi, et eris probatus, et scriberis in numero eorum, qui custodiunt mandata ejus. Si autem præter ea, quæ mandavit Dominus, aliquid boni adjeceris; majorem dignitatem tibi conquires, et honoratior apud Dominum eris, quam eras futurus. Igitur si custodieris mandata Domini, et adjeceris etiam ad ea stationes has, gaudebis; maxime, si secundum mandatum meum servaveris ea. Dico ei: quidquid mihi præceperis, domine, servabo; scio enim te mecum futurum. Ero, inquit, tecum, qui tale propositum habes. Sed et cum omnibus ero, quicumque idem propositum habuerint. Jejunium hoc, inquit, custoditis mandatis Domini, valde bonum est. Sic igitur servabis illud. ⁴³ Primum omnium cave ab omni probro et turpi verbo, et ab omni noxia cupiditate, et purifica sensum tuum ab omni vanitate seculi hujus. Si hæc custodieris, erit hoc jejunium justum. Sic ergo facies. Peractis, quæ supra scripta sunt, illo die, quo jejunabis, nihil omnino gustabis, nisi panem et aquam; et computata quantitate cibi, quem ceteris diebus comesturus eras, sump-tum diei illius, quem facturus eras, repones, et dabis viduæ, pupillo aut inopi; et sic consummabis humilitatem animæ tuæ, ut qui ex eo acceperit, satiet animam suam, et pro te adeat Dominum Deum oratio ejus. Si igitur sic consummaveris jejunium tuum, quemadmodum præcipio

43 *Πρῶτον πάντων φύλαξαι νησεύειν ἀπὸ παντὸς ῥήματος πονηροῦ καὶ ἀκοῆς πονηρᾶς· καὶ καθάρισόν σου τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ, καὶ μνησικακίας, καὶ αἰσχροκερδίας. Καὶ ἐν ἡμέρᾳ, ἣ νησεύεις, ἀρκέσθητι ἄρτῳ καὶ λαχάνοις καὶ ὕδατι, εὐχαριστῶν τῷ θεῷ· συμψηφίσας δὲ τὴν ποσότητα τῆς δαπάνης τοῦ ἁρίσου, οὗ ἔμελλες ἐσθίειν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, δὸς χήρᾳ ἢ ὀρφάνῳ, ἢ σερουμένῳ, πρὸς ὃν δὴ σαφῶς ἐμπλήσας τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, εὐξεται ὑπὲρ σου πρὸς κύριον. Ἐὰν οὖν τελέσης τὴν νηστείαν, ὥς ἐντειλᾶμην σοι, ἔσται θυσία σου δεκτὴ ἐνώπιον κυρίου, καὶ ἐγγεγραμμένη ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως τῶν ἡτοιμασμένων ἀγαθῶν τοῖς δικαίοις.*
Doctr. ad Antioch.

tibi; erit hostia tua accepta Domino, et scribetur hoc jejunium tuum. Hæc statio sic acta est bona, hilaris et accepta Domino. Hæc tu si servaveris cum liberis tuis et tota domo tua; custoditis his, felix eris. Et quicumque hæc audita custodierint, felices erunt; et quidquid petierint a Domino, obtinebunt.

IV. Et precatus sum eum, ut mihi explanaret hanc similitudinem de fundo et domino, ac vinea et servo, qui depalaverat vineam, et herbis, quæ extractæ de vinea erant, et de filio, et de amicis, quos in consilio adhibuerat. Intellexi enim esse illud similitudinem. Ait mihi: valde audax es ad interrogandum. Nihil enim debes interrogare; nam si oportuerit demonstrari, demonstrabitur tibi. Dico ei: domine, quæcumque ostenderis mihi, nec declaraveris, frustra videro illa, si non intellexero, quidnam sint; et similitudines, si quas proposueris, et non exposueris, frustra audiero eas. Respondit mihi rursus dicens: quicumque Dei servus est, Dominumque habet in præcordiis suis, petit ab eo intellectum, et obtinet; et omnem similitudinem explicat, et intelligit verba Domini, quæ inquisitione egent. Quicumque vero inertes sunt et pigri ad orandum, illi dubitant petere a Domino; quum sit Dominus tam profundæ bonitatis, ut petentibus a se cuncta sine intermissione tribuat. Tu ergo, qui confirmatus es ab illo venerabili nuntio, et accepisti orationem tam potentem, quum piger non sis, cur jam a Domino intellectum non petis, et accipis? Dico ei: quum te præsentem habeam, necesse est, ut a te petam, et interrogem; tu enim omnia mihi ostendis et loqueris, quum ades. Nam si sine te ea viderem vel audirem; tunc Dominum rogarem, ut ostenderet mihi.

V. Et respondit: dixeram tibi paulo ante, callidum te esse et audacem, qui solutiones similitudinum interrogas. Sed quia ita es pertinax, solvam tibi hanc, quam desideras similitudinem, ut omnibus notam facias eam. Audi nunc, inquit, et percipe animo. Orbem terrarum fundus ille significat, qui in similitudinem est positus. Dominus au-

tem fundi demonstratur esse is, qui creavit cuncta, et consummavit, et virtutem illis dedit. Filius autem Spiritus sanctus est. Servus vero ille Filius Dei est: vinea autem populus est, quem servat ipse. Pali vero nuntii sunt, qui a Domino præpositi sunt ad continendum populum ejus. Herbæ autem, quæ evulsæ sunt de vinea, admissa sunt servorum Dei. Cibi vero, quos de coena misit illi, mandata sunt, quæ per Filium dedit populo suo. Amici autem illi, quos in consilio advocavit, angeli sunt sancti, quos primo creavit. Absentia vero illius patrisfamilias tempus est, quod in adventum ejus restat. Dico ei: domine, magnifice et mire omnia hæc se habent, atque honeste: numquid ergo, domine, inquam, hæc poteram intelligere? Ne quidem quispiam præterea homo, tametsi valde prudens sit, poterit intelligere ea. Sed nunc mihi demonstra, domine, quod quæro. Quære, quod vis, inquit. Quare, inquam, Filius Dei in similitudine hac servili loco ponitur?

VI. Audi, inquit, in servili conditione non ponitur Filius Dei, sed in magna potestate et imperio. Ei dixi: quo modo, inquam, domine? Non intelligo. Quoniam, inquit, eis, quos Filio suo tradidit, Filius ejus nuntios præposuit ad conservandos singulos: ipse autem plurimum laboravit, plurimumque perpessus est, ut aboleret delicta eorum. Nulla enim vinea potest fodi sine labore ac dolore. Deletis igitur peccatis populi sui ipse eisdem monstravit itinera vitæ, data eis lege, quam a Patre acceperat. Vides igitur, esse dominum populi, accepta a Patre suo omni potestate. Quare autem Dominus in consilio adhibuerit Filium de hæreditate, et bonos angelos? Quia nuntius audit illum Spiritum sanctum, qui infusus est omnium primus in corpore, in quo habitaret Deus. Collocavit enim eum intellectus in corpore, ut ei videbatur. Hoc ergo corpus, in quod inductus est Spiritus sanctus, servivit illi spiritui, recte in modestia ambulans et caste, neque omnino maculavit spiritum illum. Quum igitur corpus illud paruisset omni tempore Spiritui sancto, recteque et caste la-

bo-

borasset cum eo, nec succubisset in omni tempore; fatigatum corpus illud serviliter conversatum est, sed fortiter cum Spiritu sancto comprobatum Deo receptum est. Placuit igitur Deo hujusmodi potens cursus; quia maculatus non esset in terra, possidens in se Spiritum sanctum. In consilio advocavit ergo Filium et nuntios bonos, ut et huic, scilicet corpori, quod servivit Spiritui sancto sine querela, locus aliquis consistendi daretur, ne videretur mercedem servitutis suæ perdidisse. Accipiet enim mercedem omne corpus purum ac sine macula repertum, in quo habitandi gratia constitutus fuerit Spiritus sanctus. Habes et hujus similitudinis expositionem.

VII. Percepi, inquam, domine, tuam voluntatem, audita hac expositione. Audi ulterius, inquit: corpus hoc tuum custodi mundum atque purum, ut spiritus ille, qui inhabitabit in eo, testimonium referat illi, et tecum fuisse judicetur. Atque etiam vide, ne quando persuadeatur tibi, interire corpus hoc, et abutaris eo in libidine aliqua. Si enim corpus tuum maculaveris, maculabis etiam eodem tempore et Spiritum sanctum; et si maculaveris spiritum sanctum, non vives. Et dixi: quid, si per ignorantiam aliquam id admissum est, antequam audirentur verba hæc? Quo pacto assequitur salutem is, qui maculavit corpus suum? Prioribus, inquit, rebus, qui per ignorantiam admiserunt, remedium tribuere solus Deus potest; ejus enim est omnis potestas. Sed nunc custodi te; et quum sit Dominus omnipotens et misericors, prioribus admissis remedium dabit, si in futurum non maculaveris corpus tuum et spiritum. Consortes sunt enim ambo, et alteruter sine altero non coinquinatur. Utrumque ergo serva mundum, et vi-
ves Deo.

SIMILITUDO VI.

De duplici genere hominum voluptuariorum, et eorum morte, defectione et poenarum duratione.

I. Quum sederem domi, et glorificarem Dominum pro omnibus, quæ videram, et de mandatis cogitarem, ea valde

bona esse et magna et honesta ac læta, et quæ possint salutem hominum afferre; intra me ipsum hæc dicebam: felix ero, si in his mandatis ambulavero; et quicumque in his ambulaverit, vivet Deo. Dum hæc loquerer mecum, video eum, quem et prius, sedentem juxta me, et hæc mihi dicentem: quid dubitas de mandatis meis, quæ tibi præcepi? Bona sunt, nihil omnino dubitaveris; sed indue fidem Domini, et ambulabis in eis. Ego enim in illis dabo tibi vires. Hæc mandata utilia sunt his, qui delictorum suorum ante admissorum acturi sunt poenitentiam, si in futurum in iis ambulaverint. Quicumque igitur agitis poenitentiam, abjicite a vobis nequitiam hujus seculi. Induite vero omnem virtutem et æquitatem, et poteritis custodire hæc mandata; neque deinceps peccetis. Si enim deinceps non peccaveritis, plurimum ex prioribus recidetis. In mandatis meis ambulate, et vivetis Deo. Hæc a me dicta sunt vobis. Postquam hæc mecum locutus est, ait mihi: eamus in agrum, et pastores pecorum tibi ostendam. Eamus, inquam, domine. ⁴⁴ Et venimus in quemdam campum; et illic ostendit mihi juvenem pastorem, vestitum synthesim, vestimentorum colore coccineo. Pascebat autem pecora copiosa, et pecora illa velut in voluptatibus erant, et plurimis deliciis, et hilaritate exultabant, et exultantia discurrebant huc atque illuc. Et ipse pastor vehementem ex grege suo percipiebat voluptatem; et vultus pastoris illius valde hilaris erat, inter pecora discurrentis.

II. ⁴⁵ Ait mihi angelus: vides autem hunc pastorem? Video, inquam, domine. Et dixit mihi: hic nuntius dul-

⁴⁴ Ἦλθον εἰς πεδῖον καὶ (δείκνυσί μοι) παῖδα νεανίσκον ἐνδεδυμένον σύνθεσιν ἐνδυμάτων κροκαίων, βόσκοντα πρόβατα πολλὰ λίον, καὶ τὰ πρόβατα ταῦτα ἦν ὥσεί τρυφῶντα καὶ λίαν σπαταλῶντα, καὶ ἰλαρὰ, σκιρτῶντα ὧδε καὶ κέκῃ. Καὶ αὐτὸς ὁ ποιμὴν πάνυ ἰλαρὸς ἐπὶ τῇ ποιμνίᾳ αὐτῶ ἦν, καὶ περιέτρεχε τὰ πρόβατα. Καὶ ἄλλα πρόβατα σπαταλῶντα καὶ τρυφῶντα ἐν τόπῳ ἐνὶ, οὐ μέντοι σκιρτῶντα.
Doctr. ad Antioch.

⁴⁵ Καὶ λέγει μοι· βλέπεις τὸν ποιμένα τοῦτον; Βλέπω, φημί,

cedinis ac voluptatis est. Hic ergo corrumpit mentes servorum Dei, et avertit eos a veritate, oblectans cupiditatibus; et pereunt. Obliviscuntur enim mandata Dei vivi, et in luxuriis conversantur et deliciis vanis, et corrumpuntur ab hoc nuntio malo, aliqui usque ad mortem, aliqui vero usque ad defectionem. Dico ei: domine, non intelligo, quid sit *ad mortem*, et quid *ad defectionem*. Audi, inquit: quaecumque pecora vidisti valde læta et exultantia, ii sunt, qui in perpetuum a Deo discesserunt, et tradiderunt se desideriis hujus seculi. Iis ergo non est per poenitentiam regressus ad vitam; quoniam quidem adjecerunt ad reliqua delicta sua, et nomen Domini nefandis insectati sunt verbis. Hujusmodi homines morti sunt destinati. Quæ vero vidisti pecora non exultantia, sed uno loco vescentia, ii sunt, qui tradiderunt se quidem deliciis ac voluptatibus, nihil vero nefandum in Dominum locuti sunt. Hi igitur non defecerunt a veritate, ideoque repositam adhuc habent spem vitæ in poenitentia. Defectio enim habet spem aliquam redintegrationis; mors vero perpetuo tenetur interitu.

κύριε. Οὗτός, φησιν, ἄγγελος τρυφῆς καὶ ἀπάτης ἐστίν· οὗτος ἐκτρίβει τὰς ψυχὰς τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, καὶ κατασρέφει ἀπὸ τῆς ἀληθείας, ἀπατῶν αὐτὰς ταῖς ἐπιθυμίαις ταῖς πονηραῖς, ἐν αἷς ἀπόλλυνται ἐπιλανθανόμενοι τῶν ἐντολῶν τοῦ ζῶντος τοῦ Θεοῦ, καὶ πορευόμενοι (ἐν) ταῖς ματαίαις τρυφαῖς καὶ ἀπάταις τοῦ βίου τούτου. Διὸ καὶ ἀπόλλυνται ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου τούτου εἰς θάνατον καὶ καταφθοράν. Λέγω αὐτῷ· οὐ γινώσκω, κύριε, τί ἐστὶν εἰς θάνατον καὶ καταφθοράν. Καὶ λέγει μοι· ἄκουέ, φησιν. Ἄ εἶδες πρόβατα ἱλαρὰ καὶ σκιρτῶντα, οὗτοί ἐστιν οἱ ἀπεσπασμένοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τέλος, καὶ παραδεδωκότες ἑαυτοὺς ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἐν τούτοις μετάνοια ζωῆς οὐκ ἔστιν, ὅτι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι' αὐτοὺς βλασφημεῖται· τῶν τοιούτων ἡ ζωὴ θάνατός ἐστιν. Ἄ δὲ εἶδες μὴ σκιρτῶντα, ἀλλὰ καὶ ἐν τόπῳ βοσκόμενα, οὗτοί ἐστιν οἱ παραδεδωκότες μὲν τῇ τρυφῇ καὶ ἀπάτῃ ἑαυτοὺς, εἰς δὲ τὸν κύριον μὴ βλασφημήσαντες. Οὗτοι οὖν κατεφθαρμένοι εἰσὶν ἀπὸ τῆς ἀληθείας· ἐν τούτοις ἐλπίς ἐστὶ μετανοίας, ἐν ᾗ δύνανται ζῆσαι. Ἡ καταφθορὰ οὖν ἐλπίδα ἔχει ἀνασάσεως ἕως τινός· ὁ δὲ θάνατος ἀπώλειαν ἔχει

Rursum progressi sumus paululum; et ostendit mihi pastorem magnum, et velut agrestem figuram habentem, amictum pelle alba caprina, peram gestantem in humero, et manu virgam nodosam et valde duram, et flagellum in manu; aspectum autem trucem et sævum habebat, ut posset terrere aliquos: talis erat aspectus ejus. Hic ergo accipiebat ab illo juvene pastore ea pecora, quæ delicias quidem agebant, sed non exultabant; et compellebat ea in præcipitem locum quemdam ac spinosum tribulisque confertum, usque adeo, ut de spinis et tribulis se non possent explicare; sed implicita ibi pascebantur spinis et tribulis, et graves cruciatus experiebantur ex verberibus ejus; agebat enim ea, et nec consistendi eis locum aut tempus permittebat.

III. ⁴⁶ Quum viderem ergo sic ea flagellari et misérias experiri, dolebam pro eis, quia valde cruciabantur, nec ulla requies eis dabatur. Dico ad pastorem illum, qui erat mecum: quis est, domine, hic pastor tam implacabilis et tam amarus, qui nullo modo miseratione movetur adversus hæc pecora? Hic, inquit, pastor, pro justis quidem

αἰώνιον. Πάλιν προέβημεν μικρόν, καὶ δείκνυσά μοι ἕτερον ποιμένα μέγαν, ὡς ἄγριον τῇ ἰδέᾳ, περικείμενον δέρμα αἷγιον λευκόν, καὶ πῆραν τινὰ εἶχεν ἐπὶ τὸν ὦμον, καὶ ῥάβδον σκληρὰν λίαν, καὶ ὄζους ἔχουσαν, καὶ τὸ βλέμμα εἶχεν πικρόν, ὥς ἐφοβηθῆναι με αὐτόν. Οὗτος οὖν ὁ ποιμὴν παρελάβανε τὰ πρόβατα ἀπὸ τοῦ ποιμένου τοῦ πρώτου τοῦ νεανίσκου, ἐκεῖνα τὰ σπαταλῶντα καὶ τρυφῶντα, μὴ σκιρτῶντα δὲ, καὶ ἔβαλλεν αὐτὰ εἰς τινὰ τόπον κρημνώδη καὶ ἀκανθώδη καὶ τριβολώδη· ὥς ἐκ τῶν ἀκανθῶν καὶ τριβόλων μὴ δύνασθαι ἐκπλέξαι τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἐμπλέκεσθαι ταῖς ἀκάνθαις καὶ τριβόλοις, καὶ λίαν ἐταλαιπώρουν δερόμενα ὑπ' αὐτοῦ· καὶ ὧδε καὶ κεῖ περιέλαυνον αὐτά· καὶ ὅλως ἀνάπαυσιν αὐτοῖς οὐκ ἐδίδου, οὐδὲ ἴσαντο.

Doctr. ad Antioch.

46 Βλέπων οὖν αὐτὰ ἐγὼ οὕτως μασιζόμενα καὶ ταλαιπωροῦντα, ἐλυπούμην ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι οὕτως ἐβασανίζοντο, καὶ ἀνοχὴν ὅλως οὐκ εἶχον. Καὶ λέγω τῷ ἀγγέλῳ τῷ μετ' ἐμοῦ λαλοῦντι· κύριε, τίς ἐστιν οὗτος ὁ ποιμὴν, ὁ ἀσπλαχνὸς καὶ πικρὸς; Καὶ λέγει μοι· οὗτός ἐστιν

nuntius est, sed præpositus poenæ. Huic ergo traduntur, qui a Deo aberraverunt, et servierunt desideriis ac voluptatibus seculi hujus. Punit ergo eos, sicut meruit unusquisque eorum, sævis variisque poenis. Vellem, inquam, nosse, domine, varias has poenas, cujusmodi sunt. Audi, inquit: variæ poenæ atque tormenta hæc sunt, quæ homines quotidie in vita sua patiuntur. Alii enim detrimenta patiuntur, alii inopiam, alii diversas acrimonias; quidam inconstantiam, alii injurias ab indignis patientes, multaque alia exercitia et incommoda. Plurimi enim inconstanti consilio multa conantur, nec quidquam conducit eis; et dicunt in actibus suis, successum se non habere. Succurrunt iis ea, quæ nequiter fecerunt, et Dominum causantur. Quum igitur perpassi fuerint omnem vexationem et omne incommodum, tunc traduntur mihi ad bonam admonitionem, et firmanentur in fide Domini, et per reliquos dies vitæ serviunt Domino mente pura. Et quum coeperint delictorum agere poenitentiam, tunc ascendunt in præcordia eorum opera sua, in quibus se nequiter exercuerunt; et tunc dant Deo honorem, dicentes, justum judicem eum esse, meritoque

ὁ ἄγγελος τῆς τιμωρίας· ἐκ δὲ τῶν ἀγγέλων δικαίων ἐστὶ, τεταγμένος δὲ ἐπὶ τῆς τιμωρίας. Παραλαμβάνει οὖν τοὺς ἀποπλανηθέντας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ πορευθέντας ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν· καὶ τιμωρεῖται αὐτοὺς, καθὼς ἄξιοί εἰσιν, δειναῖς καὶ ποικίλαις τιμωρίαις. Λέγω αὐτῶ· ἤθελον γινῶναι, κύριε, τὰς ποικίλας ταύτας τιμωρίας, ποταπαί εἰσιν. Ἀκουέ, φησιν· αἱ ποικίλαι τιμωρίαι καὶ βάσανοι, βιωτικά εἰσι βάσανοι. Ἐπὰν γὰρ ἀποσῶσι τοῦ Θεοῦ, νομίζοντες ἐν ἀναπαύσει εἶναι καὶ πλούτῳ, τότε τιμωροῦνται οἱ μὲν ζημιούμενοι, οἱ δὲ ὑσερούμενοι, οἱ δὲ ἀσθενείαις ποικίλαις περιπίπτοντες, ἄλλοι ἐν ἀκατασασίαις, ἕτεροι ὑβριζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐλατιόνων, καὶ ἐτέραις ποικίλαις πράξεσι. Πολλοὶ γὰρ ἀκαταστάντες ἐν ταῖς βουλαῖς αὐτῶν ἐπιβάλλονται εἰς πολλὰ πράγματα, καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ὅλως ὑποβαίνει, καὶ δυσχεραίνουσιν, καὶ οὐ γινώσκουσιν, ὅτι διὰ τὰ πονηρὰ, ἃ ἔπραξαν, οὐκ εὐοδοῦνται· καὶ λοιπὸν αἰ[τιῶνται] τὸν κύριον, καὶ οὐκ ἀνέχονται τὰς λοιπὰς ἡμέρας αὐτῶν ἐπιστρέψαντας δουλεῦσαι τῷ Θεῷ ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ. Ἄν δὲ μετανοήσωσι καὶ ἀνανήψωσι, τότε συνιῶσι, ὅτι διὰ

se omnia esse perpessos secundum facta sua. In reliquum vero serviunt Deo mente pura, et successum habent in negotiis suis omnibus, accipientes a Domino, quaecumque poscunt. Et tunc gratias agunt Domino, quod sint mihi traditi; nec jam quidquam crudelitatis patiuntur.

IV. Dico illi: etiamnunc, domine, demonstra mihi. Quid, inquiris, inquit? Dixi ei: an per idem tempus crucientur, qui discedunt a timore Dei, quantum usi fuerint falsa dulcedine ac voluptatibus? Ait mihi: per idem tempus etiam cruciantur. Et dixi ei: exiguum igitur cruciantur; oportebat autem eos, qui sic percipiunt voluptates, ut Dominum obliviscantur, septies tantum pati poenarum. Ait mihi: fatuus es, nec intelligis hujus poenæ virtutem. Et dixi: si enim intelligerem, domine, non interrogarem, ut demonstrares mihi. ⁴⁷ Audi, inquit, quanta sit vis utriusque, dulcedinis ac poenæ. Dulcedinis una hora suo spatio terminatur; poenæ vero una hora triginta dierum vim possidet. Quicumque igitur uno die perceperit fallacem dulcedinem ac voluptatem, unoque die cruciatus sit; anni spatium dies ille cruciatus ejus valebit. Ita, quot dies perceperit quisque voluptatem, totidem annis cruciatur. Vides igitur, inquit, exiguum esse tempus mundanæ dulcedinis ac voluptatis, poenæ vero tormentorumque amplius.

V. Dixi ei: domine, quoniam non intelligo omnia tempora hæc dulcedinis, voluptatis ac poenæ, lucidius mihi

τὰ ἔργα αὐτῶν τὰ πονηρὰ οὐκ εὐοδοῦντο· καὶ οὕτως δοξάζουσι τὸν κύριον, ὅτι δίκαιος κριτὴς ἐστίν, καὶ δικαίως ἔπαθον, καὶ ἐπαιδεύθησαν κατὰ τὰς πράξεις αὐτῶν. Doctr. ad Antioch.

⁴⁷ Ἀκουε οὖν ἀμφοτέρων τὴν δύναμιν, τῆς τρυφῆς καὶ τοῦ βασάνου. Τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀπάτης ὁ χρόνος ὥρα ἐστὶ μία· τῆς δὲ βασάνου ὥραι τριάκοντα ἡμερῶν δύναμιν ἔχουσιν. Ἐὰν οὖν μίαν ἡμέραν τις τρυφήσῃ καὶ ἀπατηθῇ, μίαν δὲ ἡμέραν βασανισθῇ, ἐνιαυτοῦ ὁλοκλήρου ἰσχὺν ἔχει ἢ ἡμέρα ἐκείνη τῆς βασάνου. Ὅσας οὖν ἡμέρας τρυφήσῃ τις, τοσούτους ἐνιαυτοὺς βασανισθήσεται. Βλέπεις οὖν, ὅτι τῆς τρυφῆς καὶ ἀπάτης ὁ χρόνος οὐδὲν ἐστίν, τῆς δὲ τιμωρίας καὲ βασάνου πολὺς. *ibid.*

de his expone. Respondit mihi dicens: insipientia tua tibi perseveranter inhæret. Nonne vis potius mentem tuam purificare, et Deo servire? Vide, ne forte tempore exacto tu insipiens reperiaris. Audi nunc, quemadmodum vis, quo facilius intelligas. ⁴⁸ Qui uno die commiserit se voluptatibus et fecerit, quidquid appetit animus ejus, plurima repletur stultitia, nec intelligit, quid admittat; ac die postero obliviscitur, quid fecerit pridie: dulcedo enim et voluptas mundana nullam memoriam habent propter stultitiam, quæ insita est illis. Quum vero uno die accesserit homini cruciatus ac poena, toto anno torquetur: magnam enim memoriam possidet poena. Toto igitur anno dolens meminit, et tunc recordatur dulcedinis illius vanæ ac voluptatis, et sentit propterea se poenas pati. Quicumque igitur se dulcedini et voluptati tali tradiderint, sic puniuntur; quoniam vitam habentes ipsi se reddunt obnoxios morti. ⁴⁹ Dixi ei: quæ sunt, domine, voluptates noxiæ? Omni, inquit, homini voluptas est, quodcumque libenter facit. Etenim iracundus, satisfaciens moribus suis, percipit voluptatem suam; et adulter et ebriosus et detractor et mendax et cupidus et fraudator et quicumque iis simile aliquid admittit, morbo suo parens, percipit ex ea re voluptatem. Hæ omnes dulcedines ac voluptates noxiæ sunt servis Dei. Propter has itaque cruciantur, et patiuntur poenas. Sunt etiam voluptates, salutem hominibus afferen-

48 Ὁ τρυφῶν καὶ ἀπατῶμενος, καὶ πράσσων, ᾧ βούλεται, πολλὴν ἀφροσύνην ἐνδέδυται· ἀντὶ γὰρ τῆς τρυφῆς καὶ ἀπάτης ἐκάστης ἡμέρας ἀποτίσει βάσανον μεγάλην, ἐνιαυτὸν τῇ ἡμέρᾳ. Doctr. ad Antioch.

49 Καὶ λέγω τῷ ἀγγέλῳ· ποῖαι τρυφαί εἰσι βλαβεραί; Λέγε μοι. Πᾶσα προᾶξις σαρκικὴ τρυφή ἐστίν. Νῦν ἡδέως ποιεῖ αὐτήν. (Ὁ γὰρ) ὀξύχολος τῷ ἑαυτοῦ πάθει τὸ ἱκανὸν ποιῶν τρυφᾷ· ὁμοίως καὶ ὁ μοιχὸς, καὶ ὁ μέθυσος, καὶ ὁ κατάλαλος, καὶ ὁ ψεύστης, καὶ ὁ πλεονέκτης, καὶ ὁ ἀποσερητὴς, καὶ ὅσα τοιαῦτα· τρυφῶσι γὰρ ἐν τῇ αὐτῶν πράξει. Αὗται δὲ αἱ προᾶξεις βλαβεραί εἰσι τοῖς δούλοις τοῦ Θεοῦ. Εἰσὶ δὲ καὶ τρυφαί σώζουσai τοὺς ἀνθρώπους. Πολλοὶ γὰρ

tes. Multi enim, opera bonitatis facientes, percipiunt voluptatem, dulcedine sua tracti. Hæc ergo voluptas utilis est servis Dei, et vitam parat hujusmodi hominibus. Illæ vero noxiæ, quæ supra dictæ sunt, tormenta et poenas pariunt. Quicumque vero permanserint in illis, nec admissorum suorum egerint poenitentiam, mortem sibi acquirant.

SIMILITUDO VII.

Poenitentibus faciendos esse poenitentiae dignos fructus.

Post dies paucos video illum in eo campo, in quo pastores illos ante videram, et ait mihi: quid inquiris? Veni, inquam, rogare te, domine, ut pastorem illum præpositum poenæ jubeas de mea domo exire, quia vehementer me adfligit. Et respondens, necesse est, inquit, patiaris incommoda et vexationes; sic enim præcepit de te ille nuntius bonus, quia tentare te vult. Quod, inquam, domine, tam grave peccatum admisi, ut huic nuntio traderer? Adverte, inquit. Complura quidem habes peccata, sed non tam multa, ut huic nuntio debeas tradi; sed multa delicta et scelera domus tua commisit, ideoque factis eorum ille bonus nuntius exacerbatuſ jussit te aliquantum temporis vexationem experiri, ut et illi admissorum suorum agant poenitentiam, et abluant se ab omni cupiditate hujus seculi. Quum itaque egerint poenitentiam et purificati fuerint, tunc discedet a te nuntius ille, qui præpositus est poenæ. Dico ei: domine, si ita illi se gesserunt, ut exasperarint nuntium bonum; ego quid feci? Respondens, aliter, inquit, non possunt illi vexationem pati, nisi tu, qui caput es totius domus, labores. Quidquid enim tu passus fueris, necesse est, ut et illi sentiant; quamdiu vero tu bene stabilitus fueris, illi nullam vexationem possunt experiri. Et dixi:

ἀγαθὰ ἐργαζόμενοι τρυφῶσιν· αὕτη οὖν ἡ τρυφή τοῖς δούλοις τοῦ Θεοῦ περιποιεῖται ζωὴν, αἱ δὲ προειρημέναι τρυφαὶ βύσανον. Doctr. ad Antioch.

sed ecce jam nunc, domine, agunt poenitentiam totis præcordiis suis. Et ego scio, inquit, totis præcordiis eos agere poenitentiam. Numquid ergo, ait, protinus putas aboleri delicta eorum, qui agunt poenitentiam? Non proinde continuo; sed oportet eum, qui agit poenitentiam, affligere animam suam, et humilem animo se præstare in omni negotio, et vexationes multas variasque perferre; quumque perpressus fuerit omnia, quæ illi instituta fuerint, tunc forsitan, qui eum creavit et qui formavit universa, commovebitur erga eum clementia sua, et aliquod remedium dabit; idque ita, si viderit ejus, qui poenitentiam agit, cor purum esse ab omni opere nequissimo. Tibi autem et domui tuæ vexari nunc expedit, et multam vexationem pati necesse est, sicut præcepit nuntius Domini, qui te mihi tradidit. Quin potius gratias agas Domino, quod præscius futuri dignum te habuit, cui prædiceret tribulationem instare valentibus eam sustinere. Dico ei: et tu, domine, mecum esto, et facile omnem vexationem sustinebo. Ego, inquit, ero tecum; sed et rogabo nuntium illum, qui præpositus est poenæ, ut levius te affligat; sed et exiguo tempore patieris adversa, iterumque tuo loco restitueris; tantummodo in humilitate animi persevera. Pare Domino mente pura, domusque tua ac nati; et in mandatis ejus ambula, quæ præcepit tibi; et poenitentia tua poterit esse firma atque pura. Et si hæc custodieris cum domo tua, incommoda a te recedent; sed et ab omnibus, quicumque in his mandatis ambulaverint, omnis vexatio recedet.

SIMILITUDO VIII.

Electorum et poenitentium peccatorum multa sunt genera; omnes autem pro poenitentiae et bonorum operum suorum modo habebunt mercedem.

I. Ostendit mihi salicem tegentem campos ac montes, sub cujus umbram venerunt omnes, qui vocati erant in nomine Domini. Et juxta salicem illam stabat nuntius Do-

mini valde præclarus et sublimis; et secabat cum falce magna ab illa salice ramos, et populo illi, qui erat sub umbra salicis illius, exiguas et quasi cubitales virgas porrigebat. Postquam autem accepissent universi, deposuit falcem; et arbor illa integra permansit, sicut antea videram eam: quam ego rem mirabar, atque intra me disputabam. Ait ad me pastor ille: desine mirari, quod arbor illa tot ramis præcisis permanserit integra; sed expecta: nunc demonstrabitur tibi, quid significet angelus ille, qui populo porrexit virgas. Et rursus eas ab his reposcebat; et quo quisque eas perceperat ordine, eodem etiam vocabatur ad illum, virgasque reddebat; quas quum acceperat ille, considerabat. A quibusdam enim accipiebat aridas et putridas, velut a tineâ tactas; et jubebat eos, qui hujusmodi virgas tradiderant, secerni et seorsum statui. Alii porrigebant aridas quidem, sed non tactas a tineâ; et hos seorsum statui jubebat. Alii porrigebant semiaridas virgas; et hi quoque seorsum statuebantur. Quidam autem dabant virgas suas semiaridas et scissuras habentes; et hi seorsum statuebantur. Alii virgas suas adferebant, quarum dimidia pars arida erat, dimidia vero viridis; et hi seorsum statuebantur. Alii virgas suas afferebant, quarum duæ partes virides erant, tertia vero arida; et hi seorsum statuebantur. Alii virgas suas afferebant, quarum duæ partes erant aridæ, tertia vero viridis; et hi seorsum statuebantur. Quidam porrigebant virgas suas paululum aridas (exiguissimum enim aridum erat in virgis eorum, id est, ipsarum cacumen) scissuras vero habebant; et hi seorsum statuebantur. Aliorum autem in virgis exiguum erat viride, reliquum vero aridum; et hi seorsum statuebantur. Alii veniebant afferentes virgas suas sicut acceperant virides, maximaque pars populi hujusmodi virgas porrigebat, et magnum ex his nuntius ille gaudium coepit; et hi seorsum statuebantur. Alii adferebant virgas suas virides, et pampinos habentes; et hi seorsum statuebantur. Et hos quoque nuntius ille magna cum hilaritate excipiebat. Alii afferebant virgas suas virides, ex qui-

bus excreverant pampini earum, qui pampini quosdam fructus adferebant. Qui hujusmodi virgas porrigebant, valde hilares erant vultu: sed et nuntius ipse quidem ex eis magnam lætitiā percipiebat; nec minus pastor ille cum eo ex eadem causa hilaritatem capiebat.

II. Tunc nuntius Domini coronas jussit adferri. Allatæ sunt autem coronæ velut ex palmis factæ, et coronavit eos viros nuntius, in quorum virgis pampinos invenerat et fructum; et jussit eos ire in turrim. Sed et illos viros misit in turrim, in quorum virgis sine fructu invenerat pampinos, dato eis sigillo. Nam vestem eandem habebant, id est, candidam sicut nivem; cum qua jubebat ipsos ire in turrim. Nec minus et eos, qui reddiderant virgas suas sicuti acceperant virides, data eis veste candida; et sic eos dimisit ire in turrim. His consummatis ait ad pastorem illum: ego vado, tu vero dimitte hos intra muros, in eo loco, quo quisque meruit habitare, consideratis prius virgis eorum diligenter; tamen, ne quis te fallat, considera. Sed et si quis te præterierit, inquit, ego eos super aram probabo. His ad pastorem dictis recessit. Postquam ille discesserat, ait mihi pastor: accipiamus ab omnibus virgas, et plantemus illas, si possint revirescere. Dico ei: domine, istæ, quæ sunt aridæ virgæ, quo modo possunt revirescere? Ait mihi: arbor ista salix est, et semper amat vitam. Si plantatæ ergo fuerint hæ virgæ, exiguumque humoris acceperint, plurimæ ex eis revirescent. Tentabo enim, et suffundam eis aquam; et si qua earum potuerit vivere, gratulabor ei; quod si non, certe non videbor ego negligens fuisse. Jussit deinde me vocare eos. Et sicut steterunt quisque eorum, venerunt ordine suo, virgasque suas tradiderunt: quas acceptas ille singulas plantavit ordinibus suis. Et postquam plantasset omnes, aquam multam super-effudit illis, ita ut tegerentur ab aqua, neque ab ea exstarent. Deinde, quum irrigasset illas, ait mihi: eamus, et post paucos dies revertamur, et visitemus eas. Qui creavit enim hanc arborem, vivere vult omnes eos, qui ex ea

acceperunt virgas. Ego autem spero, quum sint aqua superinfusæ hæ virgæ, plurimas victuras humore capto.

III. Dico ei: arbor hæc, domine, demonstra mihi, quid sit; valde enim moveor, quod tot ramis recisis integra videatur esse, nec omnino quidquam de ea minus videtur esse; quo maxime stupeo. Audi, inquit: arbor hæc magna, quæ campos tegit ac montes totamque terram, lex est Dei in totum orbem terrarum data. Hac autem lege Filius Dei prædicatus est in omnibus finibus orbis terræ. Populi vero stantes sub umbra ii sunt, qui audierunt prædicationes ejus, et crediderunt. Nuntius autem ille magnificus et bonus Michaël est, qui populi hujus habet potestatem, et gubernat eos. Hic enim in corde eorum, qui crediderunt, inserit legem. Visitat igitur eos, quibus dedit legem, si eam custodierunt. Videt autem uniuscujusque virgam, et ex eis multas labefactas. Illæ enim virgæ Domini lex sunt. Cognoscit autem deinde omnes eos, qui non servaverunt legem, sciens sedem uniuscujusque eorum. Dico ei: quare, inquam, domine, alios dimisit in turrim, alios tibi heic reliquit? Hi, inquit, quicumque supergressi sunt legem, quam ab eo acceperunt, in mea relictæ sunt potestate, ut admissorum suorum agant poenitentiam; qui autem satisfecerunt legi et servaverunt eam, sub illius potestate sunt. Qui sunt ergo, domine, inquam, in turrim euntes coronati? Ait mihi: quicumque luctati cum diabolo vicerunt eum, illi sunt coronati. Illi autem sunt, qui, ut servarent legem, perpessi sunt iniqua. Illi vero, qui virides virgas pampinosque sine fructu habentes tradiderunt, propter eandem quidem legem vexationem sustinuerunt, non obierunt autem mortem; sed nec abnegaverunt sanctam legem. Hi vero, qui virides, sicut acceperant, tradiderunt, modesti sunt atque justî, et qui valde pura mente vixerunt, et custodierunt mandata Dei. Reliqua autem scies, quum consideravero illas virgas, quas plantavi et irrigavi.

IV. Post paucos vero dies reversi sumus; eodemque loco consedit nuntius ille magnificus, ego autem adstiti ei. Tunc ait mihi: succinge te sabano, et ministra mihi. Succinxi me sabano mundo, quod erat factum ex sacco. Ut autem vidit me cinctum et paratum illi ministrare, ait: voca viros illos, quorum virgæ plantatæ sunt, suo quemque ordine, sicut porrexerunt illas. Et duxit me in campum; et vocavi omnes, qui etiam universi constiterunt ordinibus suis. Ait deinde ad illos: quisque virgam suam extrahat, et ad me afferat. Et primo tradiderunt, qui aridas et putridas habuerunt. Et quorum putridæ et aridæ repertæ sunt virgæ, jussit eos stare seorsum. Deinde porrexerunt, qui aridas quidem, sed non putridas habuerunt. Aliqui eorum tradiderunt virgas virides, quidam vero aridas et putridas, velut a tineâ tactas. Eos, qui virides tradiderunt, jussit seorsum stare; illos vero, qui aridas et putridas tradiderunt, cum primis stare jussit. Porrexerunt deinde illi, qui semiaridas habuerant, et scissuras habentes; multi ex illis virides porrexerunt, nec scissuras habentes; quidam vero virides, pampinos habentes, et in pampinis fructum; sicut illi, qui in turrim iverunt, coronati. Alii porrexerunt aridas, et non putridas. Quidam vero, sicut fuerant, semiaridas et scissuras habentes. Jussit unumquemque eorum seorsum stare, alios suo quemque ordine, alios seorsum.

V. Deinde porrexerunt, qui habuerant virides quidem virgas, sed scissuras habentes. Hi omnes virides tradiderunt, suoque ordine steterunt. Gaudium autem ex his percepit hic pastor, quod omnes politæ essent, et deposuissent scissuras suas. Deinde porrexerunt, qui dimidiam viridem, et dimidiam aridam habuerant: quorundam vero inventæ sunt totæ virides, aliorum semiaridæ, aliorum virides et pampinos habentes. Hi omnes dimissi sunt, unusquisque in suum ordinem. Tradiderunt deinde, qui habuerant duas partes virgarum suarum virides, tertiamque aridam; multi ex eis virides porrexerunt, multi semiaridas,

cæteri vero aridas et non putridas. Hi omnes dimissi sunt in suum quisque ordinem. Deinde porrigebant, qui habuerant in virgis suis duas partes aridas, tertiamque viridem; multi quoque ex eis porrexerunt semiaridas, quidam vero aridas et putridas, alii autem semiaridas et scissuras habentes, pauci vero virides. Hi igitur omnes constiterunt in suo quisque ordine. Deinde porrexerunt, qui tertium habuerant viride, reliquum vero aridum: horum virgæ majori ex parte inventæ sunt virides, ramusculos habentes, et in eis ramusculis fructum: et reliquæ virides totæ. Ex his virgis gaudium vehementer percepit pastor ille, quia sic invenerat eas. Abierunt et illi in ordines suos.

VI. Postquam autem omnium virgas considerasset, ait mihi: dixeram tibi, arborem hanc diligere vitam. Vides, quod multi egerunt poenitentiam, et assecuti sunt salutem. Video, inquam, domine. Ut scias, inquit, bonitatem et clementiam Domini magnam et honorandam esse, qui dedit spiritum iis, qui digni erant agere poenitentiam. Et dixi: quare ergo, domine, non omnes egerunt poenitentiam? Ait mihi: quorum viderat Dominus puras mentes futuras, et servituros ei ex totis præcordiis, illis tribuit poenitentiam. At quorum aspexit dolum et nequitias, et animadvertit ad se fallaciter reversuros, negavit iis ad poenitentiam regressum, ne rursus legem ejus nefandis maledicerent verbis. Dico ei: nunc mihi, domine, demonstra, qualis sit locus cujusque eorum, qui virgas reddiderunt, et sedes eorum; ut auditis his et creditis, ii, qui non custodierunt integrum, sed dissipaverunt sigillum, quod acceperunt, agnitis suis factis poenitentiam agant; et accepto a te sigillo Domino dent honorem, quod sit super eos motus clementia sua, et miserit te, ut spiritus eorum renoves. Audi, inquit: quorum virgæ aridæ et putridæ repertæ sunt, et velut a tineâ tactæ; hi sunt transfugæ et ecclesiæ proditores, qui inter reliqua sua delicta nefandis verbis Dominum insectati, nomen ejus negaverunt, quod super eos erat invocatum. Hi igitur omnes mortui sunt Deo, atque etiam

neminem eorum vides egisse poenitentiam, tametsi audierint mandata mea, quæ tu eis protulisti: ab huiusmodi ergo hominibus abest vita. Hi quoque, qui aridas et non putridas tradiderunt, non procul ab illis fuerunt: ficti enim erant, et doctrinas pravas intulerunt, et perverterunt servos Dei; præcipue eos, qui peccassent, non sinentes eos ad poenitentiam redire, sed doctrinis fatuis detinentes. Hi ergo habent ad spem regressum: atque etiam multos vides agere poenitentiam, ex quo eis mandata mea protulisti; et adhuc agent poenitentiam. Quicumque vero non egerint poenitentiam, ii et patientiam perdiderunt, et vitam suam amittent. At his, qui egerint, murus imprimis coepit esse sedes eorum; quidam vero etiam in turrim ascenderunt. Vides igitur, inquit, in poenitentia peccantium inesse vitam, non agentium vero poenitentiam mortem paratam.

VII. De his vero, qui semiaridas virgas porrexerunt, et scissuras habuerunt, audi. Quorum tantummodo semiaridæ erant virgæ, hi dubii sunt; nec enim vivi sunt, nec mortui. At hi, qui semiaridas et scissuras habentes traderant, et dubii sunt et maledici, de absentibus detrahentes, et numquam inter se pacem habentes, et inter se invidentes. Et iis quidem proposita est poenitentia, vides enim ex his aliquos poenitere. Quicumque vero eorum cito egerint poenitentiam, hi in turri habent sedem; at ii, qui tarde egerunt, in muris habitant. Qui vero non egerunt poenitentiam, sed in suis permanserunt factis, morte morientur. At vero hi, qui virides quidem virgas, sed scissuras habentes tradiderunt, fideles semper fuerunt et boni, sed habentes inter se quamdam invidiam et zelum de principatu et dignitate. Verum omnes huiusmodi insipientes sunt et fatui, qui habent inter se æmulationem de principatu. Attamen hi, quum sint alioqui boni, si auditis mandatis istis emendaverint se, et cito per suasionem meam egerint poenitentiam, in turri denique incipient habitare, sicut et hi, qui egerunt digne poenitentiam. Quodsi quis eorum rursus ad dissensionem redierit, repelletur a turri,

et vitam suam perdet. Vita enim eorum, qui custodiunt mandata Domini, in mandatis consistit, non in principatu, aut aliqua dignitate. Per patientiam enim et humilitatem animæ vitam homines consequentur, per seditiones vero et contemptum legis mortem sibi acquirunt.

VIII. Qui vero in virgis suis dimidium aridum habebant, et dimidium viride, hi sunt negotiationibus involuti, neque appliciti sanctis: ideoque etiam dimidium eorum vivit, dimidium vero mortuum est. Multi igitur ex illis, auditis mandatis, egerunt poenitentiam, et in turri habitare coeperunt; quidam vero eorum in totum destiterunt. His igitur non est locus poenitiæ; a negotiatione enim sua nefanda in Dominum locuti sunt, et eum abnegaverunt. Propter hanc igitur nequitiam amiserunt vitam. Multi vero ex his dubiam mentem induerunt. Adhuc et iis est regressus; qui si cito poenitentiam egerint, in turri sedem habebunt; si vero tardius egerint, in muris habitabunt; si autem non egerint, mortem sibi acquirunt. At hi, qui duas partes virgarum suarum virides habuerunt, et tertiam aridam, compluribus modis depravati negaverunt Dominum. Ex his igitur multi egerunt poenitentiam, atque ita in turri habitare coeperunt; et multi a Deo in perpetuum recesserunt. Illi igitur in totum amiserunt vitam. Quidam vero dubia mente concepta, dissensiones concitaverunt; iis adhuc regressus est, si cito egerint poenitentiam, nec voluptatibus suis remorati fuerint: si autem permanserint in factis suis, mortem sibi acquirunt.

IX. Qui vero porrexerunt virgas suas, quarum duæ partes aridæ fuerant, et tertia viridis, fideles quidem fuerunt, sed locupletati et exsaturati bonis, apud exterarum gentes celebriores esse cupierunt, et in superbiam magnam inciderunt, et sublimia coeperunt spirare, et veritatem deserere; neque appliciti sunt justis, sed cum exteris gentibus convixerunt; et hæc illis vita dulcior visa est; a Deo tamen non recesserunt, et in fide perseveraverunt, sed opera fidei non exercuerunt. Multi igitur ex illis egerunt poe-

poenitentiam, et sedes eorum in turri esse coeperunt. Alii vero viventes cum exteris gentibus, et elati vanitatibus suis, in perpetuum a Deo defecerunt, nationum facinoribus et operibus servientes. Hujusmodi ergo homines adnumerati sunt exteris nationibus. Alii ex his dubiam mentem habere coeperunt, non sperantes, se propter facta sua assequi posse salutem: alii dubii facti, dissensiones excitarunt. His igitur et illis, qui propter facta sua dubii esse coeperunt, adhuc est regressus; sed hæc poenitentia cito esse debet, ut sit in turri sedes eorum. His vero, qui non agunt poenitentiam, sed permanent in voluptatibus suis, mors prope est.

X. At hi, qui virgas virides porrexerunt, exceptis cacuminibus earum, quæ sola arida erant, et scissuras habebant, semper boni atque fideles et probi erga Deum fuerunt, sed parumper deliquerunt propter inanes voluptes et minutas cogitationes, quas intra se habuerunt. Auditis ergo verbis meis plurimi egerunt poenitentiam celeriter, et in turri habitare coeperunt. Quidam autem ex his evaserunt dubii; quidam adjecerunt ad dubiam mentem etiam dissensiones movere. In his igitur etiam nunc spes est regressus, quia boni semper fuerunt; difficile autem movebantur. Qui vero virgas suas aridas porrexerunt, exceptis cacuminibus earum, quæ sola erant viridia; crediderunt quidem Deo, in sceleribus vero conversati sunt, numquam tamen a Deo recesserunt, sed semper nomen Domini libenter tulerunt, et libenter in hospitibus suis Dei servos susceperunt. Audito igitur hoc, regressi, sine mora egerunt poenitentiam, et omnem virtutis æquitatem exercuerunt. Aliqui vero eorum mortem obierunt, et alii libenter adversa passi sunt, memores factorum suorum.

XI. Postquam finisset omnium virgarum explanationes, ait mihi: vade, et dic omnibus, ut agant poenitentiam, et vivant Deo: quia motus Dominus magna clementia sua misit me, ut poenitentiam nuntiarem omnibus, his etiam, qui non merentur propter facta sua assequi salu-

tem. Sed patiens est Dominus, et invitationem per Filium suum factam vult conservare. Dico ei: spero, domine, fore, ut auditis his universi agant poenitentiam. Credo enim, unumquemque agnitis suis factis et accepto Dei timore, ad poenitentiam regressurum. Ait mihi: quicumque toto corde egerint poenitentiam, et purificaverint se ab omni nequitia, quæ supra dicta est, et non adjecerint adhuc ad delicta sua quidquam, accipient a Domino remedium priorum peccatorum suorum, si nihil dubitaverint de mandatis his; et vivent Deo. Qui vero adjecerint, inquit, ad delicta sua, et conversati fuerint in cupiditatibus seculi hujus, damnabunt se ipsos ad mortem. Tu vero ambula in mandatis istis, et vives Deo; et quicumque ambulaverint in his, et recte ea exercuerint, vivent Deo. Postquam vero hæc omnia mihi ostendit, ait mihi: reliqua post dies paucos tibi ostendam.

SIMILITUDO IX.

Aedificandae militantis et triumphantis ecclesiae mysteria maxima.

I. Postquam scripsi 'mandata' et similitudines pastoris illius, nuntii poenitentiae, venit ad me, et dixit mihi: volo ostendere tibi, quaecumque spiritus tibi ostendit, qui in effigie ecclesiae locutus est tecum. Ille enim spiritus Filius Dei est. Et quia infirmior eras corpore, non ante per nuntium declaratum est tibi, quam firmatus es a spiritu, auctusque viribus, ut etiam nuntium possis videre. Tunc enim bene quidem ac magnifice ædificatio turris ab ecclesia tibi ostensa est; sed ut a virgine monstrata cuncta videristi. Nunc autem per nuntium illustraris, per eundem quidem spiritum. Sed oportet te omnia diligenter videre: idcirco enim in domum tuam missus sum habitare ab illo nuntio venerando; ut, quum omnia potenter videris, nihil ut prius expavescas. Et duxit me in ascensum montis Arcadiæ; et consedimus in cacumine ejus. Et ostendit mihi campum

magnum; et circa eum duodecim montes, alia atque alia figura. Quorum primus niger erat sicut fuligo; secundus glabrus sine herbis; tertius spinis et tribulis plenus; quartus habebat semiaridas herbas, quarum superior pars erat viridis, proxima autem a radicibus arida; quædam etiam herbæ, quum sol incanduisset, aridæ fiebant. Quintus mons asperrimus erat, sed herbas virides habebat. Sextus mons scissuris erat plenus, quibusdam minoribus, quibusdam vero majoribus; sed in illis scissuris erant herbæ non valde quidem latæ, sed velut marcidæ esse videbantur. Septimus vero mons delectabiles habebat herbas, et totus fertilis erat; et omne genus pecudum et volucrum coeli pabulum carpebant ex illo: et quantum vescebantur ex illo, tanto lætiores herbæ crescebant. Octavus mons fontibus erat repletus; et ex illis fontibus adaquabatur omne genus creaturæ Dei. Nonus mons nullam omnino aquam habebat, et totus destitutus erat; sed et mortiferos serpentes alebat, et hominibus perniciosos. Decimus mons proceras arbores continebat, totusque erat umbrosus; et sub umbra pecudes jacebant requiescentes ac ruminantes. Undecimus mons densissimis arboribus repletus erat; et arbores illæ aliis atque aliis oneratæ videbantur fructibus, ut, quisquis videret, cuperet edere de fructibus earum. Duodecimus mons candidus erat totus, et aspectum habebat delectabilissimum, et ipse sibi summum præstabat decorem.

II. In medio vero campo candidam et ingentem petram mihi ostendit, quæ de ipso campo surrexerat; et petra illa altior montibus illis erat, et quadrata erat, ita ut posset totum orbem sustinere. Vetus autem mihi videbatur esse, sed habebat novam portam, quæ nuper videbatur exculpta. Et porta illa clariorem splendorem quam sol habebat; ita ut mirarer vehementer lumen ejus. Circa vero portam illam stabant virgines duodecim; ex quibus quatuor, quæ obtinebant angulos portæ, digniores mihi videbantur esse, sed et cæteræ dignæ erant; stabant autem

in quatuor partibus portæ. Erat autem et id ad gratiam illarum virginum, quod illæ binæ et binæ vestitæ erant linteis tunicis, et decenter succinctæ exertis brachiis dextris, tamquam fascem aliquem levaturæ; sic erant paratæ: vehementer enim hilares erant, atque promptæ. Hæc quum vidissem, mecum ipse mirabar, quod tam magnas et præclaras res viderem. Et rursus mirabar propter virgines illas, quod tam decoræ et delicatæ essent, et ita constanter ac fortiter starent, tamquam totum coelum portaturæ. Et quum hæc intra me cogitarem, ait ad me pastor ille: quid intra te disputas atque torqueris, et ipse tibi solitudinem adjicis? Quæcumque non potes intelligere, noli attendere, tamquam si sapiens sis; sed roga Dominum, ut accepto sensu intelligas ea. Quæcumque post te sunt, non potes videre; quæ vero sunt ante te, vides. In his igitur, quæ non potes videre, noli torqueri; et eorum intelligentiam cape, quæ tu vides. Desine esse curiosus. Ego autem demonstrabo tibi cuncta, quæcumque debeo ostendere: nunc autem reliqua considera.

III. Et quum hæc dixisset mihi, suspexi: et ecce, vidi venisse sex viros excelsos ac venerandos, et omnes similes vultu; et vocasse quamdam multitudinem virorum: et hi, qui venerant vocati ab illis, et ipsi quoque excelsi et fortes erant. Jusserunt autem illi sex eos turrim quamdam super eam portam ædificare. Magnus vero tunc fremitus coepit esse decurrentium circa portam huc atque illuc, eorum virorum, qui ad ædificandam turrim conveniant. Virgines vero illæ, quæ stabant circa portam, jubebant eis ædificationem turris accelerare. Ipse autem exporrexerunt manus suas, tamquam aliquid accepturæ ab illis. Tunc illi sex jusserunt, ut ex quodam profundo lapides attollerent, et in ædificationem turris præpararent. Et elevati sunt decem lapides candidi, quadrati, circumcisi. Postquam vero sex illi advocaverunt has virgines, jusserunt eas universos lapides, quicumque in turris ædificationem mittendi essent, portare; et translatos per portam

tradere eis, qui ædificaturi erant turrim illam. Continuo hæ virgines eosdem lapides, qui prius elevati erant de profundo, inter se elevare coeperunt pariter omnes.

IV. Qui autem steterunt circa portam, sic etiam portabant, ut, qui videbantur esse fortiores, ad angulos ponerentur; cæteri vero lapides ad latera subiciebantur; atque ita universos lapides pertulerunt, eosque per portam translatos ædificantibus, sicut jussæ erant, tradiderunt. Illi vero excipientes extruxerunt illos. Hæc autem ædificatio super illam petram magnam et portam fiebat, atque ab iis tota turris sustentabatur. Horum autem decem lapidum structura totam portam illam replevit, quæ in fundamento turris illius esse coepit. Post illos vero decem lapides alii viginti quinque elevati sunt de profundo; et hi structi sunt in ædificationem turris ejusdem, per illas virgines levati, sicut priores. Post hos alii triginta quinque elevati sunt; et hi similiter in eodem opere aptati sunt. Post hos quadraginta lapides ascenderunt, et hi omnes adjecti sunt in structuram turris illius. Quatuor ergo ordines coeperunt esse in fundamento turris illius; desierunt enim lapides extrahi de profundo: paulisper et hi, qui ædificabant, quieverunt. Iterum illi sex viri multitudini illi imperaverunt, ut de illis duodecim montibus adportarent lapides ad ædificationem turris ejusdem. Illi autem excidebant de universis montibus variorum colorum lapides, et deferentes eos porrigebant virginibus; quos illæ accipientes transferebant, et in ædificationem turris porrigebant. In qua quum structi essent illi, candidi varique fiebant; et similiter omnes priores mutabant colores. Quidam vero ab ipsis viris porrigebantur; qui quum in eam ædificationem venissent, quales ponebantur, tales et permanebant. Hi nec candidi fiebant, nec varii; quoniam non erant a virginibus per portam translati. Hi ergo lapides deformes erant in ædificatione: quos quum animadvertissent illi sex viri, jusserunt tolli, et suo loco reponi, unde delati fuerant. Et dicunt ad illos, qui lapides illos adferebant: omnino vos

nobis ad ædificationem hanc lapides porrigere nolite, sed juxta turrim ponite eos, ut hæ virgines translatos porrigant; nisi enim ab his virginibus translati fuerint per hanc portam, colores suos mutare non possunt; nolite igitur frustra laborare.

V. Effecta est autem structura illo die, sed turris consummata non est; futurum enim erat, ut ædificaretur, propterea etiam nunc et quædam dilatio facta est. Et jusserunt illi sex eos, qui ædificabant, abire, et veluti aliquamdiu quiescere; illis vero virginibus præceperunt, ne a turri discederent. Propterea autem videbantur mihi relictæ, ut custodirent turrim illam. Postquam autem recesserunt, dico ad pastorem illum: quare, domine, non est peracta ædificatio turris? Non enim, inquit, ante consummari potest, quam veniat dominus ejus, et structuram hanc probet; ut, si quos lapides non bonos in ea invenerit, mutantur: ad voluntatem enim ejus ædificatur hæc turris. Vellem, inquam, domine, scire, quid significet ædificatio turris hujus, et de hac petra et de hac porta cognoscere, et de montibus et de virginibus et de lapidibus, qui extracti sunt de profundo, nec circumcisi sunt, sed sicut ascenderunt, sic missi sunt in structuram: et quare primum lapides decem in fundamento structi sunt, deinde viginti quinque, deinde triginta quinque, deinde quadraginta: item de illis lapidibus, qui positi sunt in structuram, iterumque sublati, et in locum suum relati. De omnibus his, domine, desiderium animæ meæ comple, et omnia mihi demonstra. Et dixit mihi: si arduus non fueris, omnia cognosces, et videbis reliqua, quæ futura sunt huic turri, et omnes similitudines diligenter cognosces. Et venimus post dies paucos in eundem locum, ubi sederamus, et dixit mihi: perveniamus ad turrim, dominus enim ejus venturus est, ut consideret eam. Venimus igitur illuc, et neminem alium, quam virgines illas invenimus. Et interrogavit eas, an affuisset ibi dominus turris illius? Et responderunt, continuo eum adfuturum, ut consideret structuram illam.

VI. Post pusillum vero video multitudinem virorum magnam venientem, et in medio eorum ita excelsum virum, ut magnitudine sua ipsam turrim superaret; et circa eum sex illos, quos in ædificatione imperare videram, et eos omnes, qui ædificaverunt turrim illam, et præterea alios quamplures dignitate splendidos viros. Virgines vero illæ, quæ custodiebant turrim illam, adcurrerunt, et osculatae sunt eum, et prope eum coeperunt ambulare. Ille autem tam diligenter considerabat structuram illam, ut singulos lapides contrectaret; quin etiam singulos virga, quam in manu tenebat, feriebat. Ex quibus quidam, quum essent percussi, nigri fiebant velut fuligo; quidam autem tamquam scabri; quidam quasi scissuras habentes; quidam curti; quidam nec nigri, nec albi; quidam asperi, nec cum cæteris lapidibus convenientes; quidam plurimas maculas habentes. Hæ sunt varietates lapidum illorum, qui in structura illa non idonei reperti sunt. Jussit eos dominus omnes de turri deponi, et juxta eam relinqui, et alios lapides afferri, et loco eorum reponi. Et interrogaverunt eum, qui ædificabant, ex quo monte vellet afferri, et reponi in locum ejectorum? De montibus quidem vetuit afferri, sed ex campo quodam, qui prope erat, jussit afferri. Foderunt enim campum illum, et invenerunt lapides splendidos, quadratos, quosdam vero etiam rotundos. Quicumque autem erant in illo campo, omnes allati sunt, et per portam transportati a virginibus illis; et qui ex eis quadrati erant, deformati sunt, et positi in loco ejectorum. At vero qui rotundi, non sunt adjecti in structuram; quoniam duri erant, et longum esse videbatur, circumcidere eos: sed positi sunt circa turrim, tamquam futurum esset, ut circumciderentur, et in structuram mitterentur; valde enim splendidi erant.

VII. Hæc quum vidisset vir ille dignitate præcipuus, et dominus totius turris, vocavit hunc pastorem, et tradidit ei lapides, qui reprobatum erant, et positi circa turrim; et ait ad illum: communda diligenter lapides hos, et apta

in structuram turris, ut cum cæteris possint convenire; eos autem, qui non conveniunt, longe a turri projicies. Hæc quum præcepisset ei, cum omnibus, cum quibus venerat ad turrim, abiit. Virgines autem illæ steterunt circa turrim, custodientes eam. Et dixi ad pastorem illum: quoniam modo possunt lapides hi in structuram hujus turris, quum reprobati sint, redire? Et dixit mihi: ego de lapidibus istis majorem partem circumcidam, et adjiciam in structuram, et convenient cum cæteris. Et dixi: quomodo, domine, possunt circumcisi eundem locum implere? Quicumque, inquit, minores inventi fuerint, in mediam structuram ibunt; majores vero deforis ponentur, et continebunt eos. Hæc quum dixisset mihi, eamus, inquit, et post tri-duum revertamur; et emundatos hos lapides in structuram adjiciam. Ea enim, quæ sunt circa turrim, commundari debent omnia; ne forte subito paterfamilias superveniat, et immunda ea, quæ circa turrim sunt, inveniat, et ita aspernetur; et hi lapides non mittantur in structuram turris hujus, et ego negligens patrifamilias videar esse. Post tri-duum autem quum venissemus ad eandem turrim, ait mihi: consideremus hos lapides omnes, et videamus, qui ex eis possunt in structuram ire. Dico ei: consideremus, domine.

VIII. Primum omnium coepimus considerare eos, qui nigri fuerant. Quales enim a structura depositi fuerant, tales sunt reperti. Jussit eos a turri moveri, et seorsum reponi. Deinde consideravit eos, qui scabrosi fuerant; et multos ex eis circumcidi jussit, et per virgines eos in structuram turris aptari: illæ autem sublato eos aptaverunt in media structura. Reliquos autem jussit cum illis nigris reponi; nam et hi evaserunt nigri. Deinde considerabat eos, qui scissuras habebant; et ex illis multos circumcidi jussit, et per illas virgines adjici in structuram. Hi deforis positi sunt, quoniam integri inventi sunt; reliqui autem propter multitudinem scissurarum non potuerunt afformari; propterea projecti sunt ab ædificatione turris. Deinde con-

siderabat eos, qui curti facti erant; multi ex illis scissuras habebant, et nigri evaserant; alii vero scissuras magnas habebant, quos jussit apponi cum illis, qui rejecti erant: reliquos autem commundatos et afformatos adjici jussit in structuram, quos sublato virgines illæ in media structura aptaverunt; infirmiores enim erant. Deinde considerabat eos, qui dimidii quidem albi, dimidii autem nigri fuerant reperti; et multi ex illis nigri inventi sunt: jussit et hos transferri ad illos, qui rejecti erant. Reliqui vero toti candidi inventi sunt; et hi sublato sunt a virginibus et aptati in eadem turri; exteriores autem positi sunt, qui integri inventi sunt, ita ut possent continere eos, qui in medio constructi erant; nihil enim eis recisum est. Deinde considerabat eos, qui duri et asperi fuerunt: pauci ex his adjecti sunt, quoniam non poterant circumcidi, valde enim duri reperti sunt; reliqui autem formati sunt, et in media structura a virginibus aptati, infirmiores enim erant. Deinde considerabat illos, qui maculas habebant; et ex eis pauci reperti sunt nigri, et hi ad cæteros adjecti sunt. Qui vero superfuerant, candidi et integri inventi sunt; et hi a virginibus in structuram aptati sunt, et deforis positi, propter fortitudinem suam.

IX. Venit deinde, ut consideraret eos lapides, qui candidi et rotundi erant; et ait mihi: quid faciemus de his lapidibus? Et ego dixi: domine, nescio. Nihil ergo, inquit, excogitas de his? Ego, inquam, artem hanc, domine, non novi, nec lapidarius sum, nec possum intelligere quidquam. Et dixit: non vides eos valde rotundos esse? Quodsi voluero eos quadratos redigere, plurimum mihi ex his recidendum est; sed necesse est aliquos ex his in structuram turris transire. Et dixi: si necesse est, quid igitur te implicas, et non eligis, si quos habes eligere, et aptas in structuram illam? Et elegit, quos vidit maximos et splendidissimos, et afformavit eos; quos sublato virgines illæ in exterioribus partibus structuræ posuerunt. Reliqui vero, qui superfuerunt, repositi sunt in eundem campum, unde

sumpti erant; abjecti vero non sunt, quoniam, inquit, adhuc exiguum deest huic turri, quod ædificandum erit, et forsitan vult dominus hos lapides aptari in ea structura, quia valde candidi sunt. Vocatæ sunt deinde mulieres speciosissimæ duodecim, nigra veste vestitæ, incinctæ, et exertis humeris, capillisque solutis. Videbantur autem mihi hæ mulieres agrestes esse. Et jussit eas pastor ille tollere lapides illos, qui de structura ejecti erant, et eos referri in montes, unde ablati fuerant. Et illæ gaudentes sustulerunt omnes, et reportaverunt eos, unde extracti fuerant. Postquam autem nullus lapis circa turrin jaceret, ait mihi: circumeamus hanc turrin, et videamus, numquid aliquid desit illi. Coepimus ergo circumire eam. Et ut vidit eam decenter ædificatam, coepit valde hilaris esse; ita enim decenter ædificata fuerat, ut, qui vidisset, concupisceret structuram ejus; quoniam quasi de uno lapide videbatur esse, nec usquam commissura apparebat, sed ex petra una videbatur exsculpta.

X. Ego autem hujusmodi turrin attente considerans valde lætabar. Et ait mihi: affer calcem et testas minutas, ut formas eorum lapidum, qui sublati sunt de structura et iterum repositi, expleam; ea enim, quæ circa turrin sunt omnia, æquari debent. Et feci, sicut jussit mihi, et attuli ad eum. Et ait mihi: præsto adsis mihi; et cito hoc opus perficietur. Complevit ergo formas illorum lapidum, et jussit locum mundari circa turrin. Tunc virgines illæ apprehenderunt scopas, et mundaverunt totum, et sustulerunt excrementa, et sparserunt aquam; quo completo factus est locus delectabilis, et turris decora. Ait deinde mihi: omnia commundata sunt; si venerit dominus hanc turrin consummare, nihil inveniet, quod de nobis queratur. Hæc quum dixisset, volebat abire. At ego apprehendi peram ejus, et coepi rogare eum per Dominum, ut mihi omnia, quæ ostenderat, explicaret. Ait mihi: habeo modicam occupationem, at omnia tibi explicabo; exspecta autem me heic, dum venio. Dico ei: domine, quid heic solus fa-

ciam? Respondit: non es solus, omnes enim virgines tecum sunt. Et dixi: trade me, domine, ergo eis. At ille vocavit illas, et dixit eis: commendo vobis hunc, donec venio. Remansi igitur cum virginibus illis. Illæ autem hilares erant, et affabiles mihi, præcipue tamen quatuor, quæ cæteras præcedebant dignitate.

XI. Dicunt mihi deinde virgines illæ: hodie pastor ille huc venturus non est. Et ego dixi: quid ergo ego faciam? Et dicunt mihi: usque in vesperam expecta, si forsitan venerit et loquetur tecum; sin minus, nobiscum, dum veniat, manebis. Dixi eis: expectabo eum usque ad vesperam; quodsi non venerit, domum ibo, et revertar mane. Responderunt mihi: nobis assignatus es, non potes recedere a nobis. Et dixi: ubi manebo? Dicunt mihi: nobiscum dormies ut frater, non ut maritus; frater enim noster es, et de cætero tecum habitare paratæ sumus; valde enim carum te habemus. Ego autem erubesceram cum eis manere. Ea vero, quæ ex illis prima esse videbatur; amplexata me est, et osculari me coepit. Cæteræ vero, quum vidissent me amplexari ab illa, et ipsæ coeperunt me ut fratrem osculari, et ducere circa turrim, et ludere mecum. Quædam autem ex illis Psalmos canebant, quædam choros ducebant. Ego autem circa turrim in silentio lætus cum eis ambulabam, et videbar mihi junior factus esse. Postquam vero vespera esse coepit, domum repente abire volebam; illæ autem retinuerunt me, et non permiserunt abire. Mansi ergo illa nocte cum eis juxta eandem turrim. Straverunt autem tunicas suas linteas in terram, et me in medio collocaverunt, nec quidquam aliud faciebant, nisi quod orabant. Sed et ego cum illis sine intermissione orabam, neque minus, quam illæ. Quæ quum me sic orantem vidissent, ingens gaudium perceperunt; et cum eis illic fui usque ad diem posterum. Et quum adorassemus Dominum, tunc venit pastor ille, et ait ad illas: nullam ei fecistis injuriam? Et dixerunt ei: ipsum interroga. Dico ei: domine, magna voluptas me coepit, quod mansi

cum eis. Et dixit mihi: quid coenasti? Et dixi: coenavi, domine, tota nocte verba Domini. Bene, inquit, te acceperunt? Et dixi: bene, domine. Numquid vis nunc audire? Et dixi: volo, domine; et primum, sicut te interrogavero, rogo ut sic mihi demonstres. Quemadmodum vis, inquit, sic tibi rem explanabo, nec quidquam te celabo.

XII. Primum omnium, domine, inquam, hoc mihi demonstra: petra hæc et porta quid sunt? Audi, inquit: petra hæc et porta Filius Dei est. Quonam pacto, inquam, domine, petra vetus est, porta autem nova? Audi, inquit, insipiens, et intellige. Filius quidem Dei omni creatura antiquior est, ita ut in consilio Patri suo adfuerit ad condendam creaturam. Porta autem propterea nova est, quia in consummatione in novissimis diebus apparebit, ut qui assecuturi sunt salutem, per eam intrent in regnum Dei. Vidisti, inquit, lapides illos, qui per portam translati sunt, in structuram turris collocatos; eos vero, qui non erant translati per portam, abjectos in locum suum? Et dixi: vidi, domine. Sic, inquit, nemo intrabit in regnum Dei, nisi qui acceperit nomen Filii Dei. Si enim in civitatem aliquam volueris intrare, et civitas illa cincta sit muro, et unam habuerit tantummodo portam, numquid poteris aliunde intrare civitatem illam, nisi per portam, quam habet? Et quonam modo, inquam, domine, aliter fieri potest? Sicut ergo, inquit, in illam urbem non potest intrari, quam per portam ejus; ita nec in regnum Dei potest aliter intrari, nisi per nomen Filii ejus, qui est ei carissimus. Et dixit mihi: vidisti turbam eorum, qui ædificabant turrim illam? Vidi, inquam, domine. Et dixit: illi omnes nuntii sunt dignitate venerandi. His igitur veluti muro cinctus est Dominus. Porta vero Filius Dei est, qui solus est accessus ad Deum. Aliter ergo nemo intrabit ad Deum, nisi per Filium ejus. Vidisti, inquit, illos sex viros, et in medio eorum præcelsum virum illum ac magnum, qui circa turrim ambulavit, et lapides de structura reprobavit? Vidi, inquam, domine. Ille, inquit, præcelsus, Filius Dei est;

et illi sex nuntii sunt dignitate conspicui, dextra levaque eum circumstantes. Ex his, inquit, excellentibus nuntiis nemo sine eo intrabit ad Deum. Et dixit: quicumque ergo nomen ejus non acceperit, non intrabit in regnum Dei.

XIII. Et dixi: quid est deinde hæc turris? Hæc, inquit, ecclesia est. Et virgines hæ, quæ sunt, domine? Et dixit mihi: hæ, inquit, Spiritus sancti sunt; non aliter enim homo potest in regnum Dei intrare, nisi hæ induerint eum veste sua. Etenim nihil proderit tibi accipere nomen Filii Dei, nisi etiam et vestem earum acceperis ab eis. Hæ namque virgines potestates sunt Filii Dei. Ita frustra nomen ejus portabit quis, nisi etiam potestates ejus porterit. Et dixit mihi: vidisti lapides illos, qui abjecti sunt? Illi enim nomen quidem portarunt, vestem autem illarum non induerunt. Et dixi: quæ est vestis earum, domine? Ipsa, inquit, nomina, vestis earum est. Quicumque ergo, inquit, nomen Filii Dei portat, harum quoque nomina portare debet; nam et Filius nomina portat earum. Quoscumque, inquit, lapides vidisti in structura remansisse per manus harum traditos, earum potestate vestiti sunt. Ideoque totam turrim concordem vides cum petra, et velut ex uno lapide factam. Sic quoque ii, qui crediderunt Deo per Filium ejus, induti sunt spiritum hunc. Ecce unus erit spiritus, et unum corpus, et unus color vestium eorum; sed et illi assequuntur ista, qui portaverint nomina virginum harum. Et dixi: quare ergo, domine, abjecti sunt lapides, qui reprobati fuerunt, quum ipsi per portam translati fuerint, et traditi per manus virginum harum in structuram turris hujus? Quoniam, inquit, cura tibi est, omnia diligenter inquirere, audi de iis lapidibus, qui abjecti sunt. Hi omnes nomen Filii Dei acceperunt, sed et potestatem virginum harum. His ergo spiritibus acceptis consummati fuerunt, et in numerum servorum Dei redacti, et unum corpus eorum esse coepit atque una vestis; eandem enim sentiebant æquitatem, quam pariter exercebant. At vero postquam viderunt mulieres illas, quas advertisti nigra

veste vestitas, exertis humeris et solutis crinibus, concupiverunt sollicitare illas ob pulchritudinem earum, et induti sunt potestate earum; virginum vero projecerunt amictum. Hi igitur abjecti sunt a domo Dei, et traditi mulieribus illis. At hi, qui non sunt corrupti pulchritudine earum, in domo Dei remanserunt. Habes, inquit, horum lapidum, qui abjecti sunt, explicationem.

XIV. Et dixi: si qui ergo, domine, hominum, qui hujusmodi sunt, egerint poenitentiam, et abjecerint cupiditatem mulierum illarum, et conversi redierint ad virgines, et earum potestatem induerint, nonne intrabunt in domum Dei? Intrabunt, inquit, si abjecerint omnia opera mulierum illarum, et harum virginum resumpserint potestatem, et in operibus earum ambulaverint. Et ideo intermissio facta est struendi, ut, si hi egerint poenitentiam, adjiciantur in structuram turris; si autem non egerint poenitentiam, alii struantur loco eorum, et illi tunc abjiciantur in toto. Ad hæc omnia gratias egi Domino, quod in omnes, in quibus invocatum est nomen ejus, motus clementia miserit præsidem nuntium poenitentiae ad nos, qui deliquimus ei; et quod renovaverit spiritus nostros jam certe deficientes, neque habentes spem salutis; nunc vero recreatos ad redintegrationem vitae. Et dixi: nunc, domine, demonstra mihi, quare non in terra ædificatur hæc turris, sed supra petram et portam? Quoniam, inquit, insipiens et sine intellectu es, ideo interrogas. Et dixi: necesse habeo, domine, omnia te interrogare, quoniam nihil omnino intelligo; responsa enim omnia magna et præclara sunt, et quæ homines vix intelligere possunt. Audi, inquit: nomen Filii Dei magnum et immensum est, ⁵⁰ et totus ab eo sustentatur orbis. Si ergo, inquam, omnis Dei creatura per Filium ejus sustentatur; cur non et eos sustinet, qui invitati sunt ab eo, et nomen ejus ferunt, et in præceptis ejus ambulant? Nonne etiam vides, inquit, quod sustinet

eos, qui ex totis præcordiis portant nomen ejus? Ipse igitur fundamentum est eorum, et libenter portat eos, qui non negant nomen ejus, sed libenter sustinent illum.

XV. Et dixi: demonstra mihi, domine, nomina virginum harum et mulierum illarum, quæ nigra veste sunt indutæ. Audi, inquit: nomina virginum, quæ potentiores sunt, quæ obtinuerunt angulos portæ, hæc sunt: prima vocatur *fides*, secunda *abstinentia*, tertia *potestas*, quarta *patientia*; cæteræ autem, quæ infra has consistunt, his nominibus vocantur: *simplicitas*, *innocentia*, *castitas*, *hilaritas*, *veritas*, *intelligentia*, *concordia*, *caritas*. Quicumque itaque portant hæc nomina et nomen Filii Dei, in regnum Dei poterunt intrare. Audi nunc mulierum nomina, quæ nigra veste vestitæ sunt. Ex his quatuor potentiores sunt: quarum prima *perfidia*, secunda *intemperantia*, tertia *incredulitas*, quarta *voluptas* nominatur. Sequentes vero harum sic nominantur: *tristitia*, *malitia*, *libido*, *iracundia*, *mendacium*, *stultitia*, *inflatio*, *odium*. Hos spiritus qui portat Dei servus, regnum Dei videbit quidem, sed non intrabit in illud. Lapides vero illi, domine, qui de profundo in structura aptati sunt, qui sunt? Decem, inquit, qui in fundamentis collocati sunt, primum seculum est; sequentes viginti quinque, secundum seculum est justorum virorum. Illi autem triginta quinque, Prophetæ Domini, ac ministri sunt. Quadraginta vero Apostoli et doctores sunt prædicationis Filii Dei. Et dixi: cur ergo, domine, virgines illæ etiam hos lapides in structuram turris porrexerunt, translatos per portam? Et dixit: hi enim primi spiritus illos portaverunt, et omnino alius ab alio non recesserunt, nec spiritus ab hominibus, nec homines a spiritibus; sed juncti fuerunt hi spiritus eis usque ad diem quietis: qui nisi hos spiritus secum habuissent, non fuissent utiles structuræ turris hujus.

XVI. Et dixi: etiam nunc, domine, demonstra mihi. Quid quæris? inquit. Quare, inquam, de profundo hi lapides ascenderunt, et positi sunt in structuram turris hujus;

quum jampridem portaverint spiritus justos? Necesse est, inquit, ut per aquam habeant ascendere, ut requiescant. Non poterant enim in regnum Dei aliter intrare, quam ut deponerent mortalitatem prioris vitæ. Illi igitur defuncti sigillo Filii Dei signati sunt, et intraverunt in regnum Dei. Antequam enim accipiat homo nomen Filii Dei, morti destinatus est; at ubi accipit illud sigillum, liberatur a morte, et traditur vitæ. Illud autem sigillum aqua est, in quam descendunt homines morti obligati, ascendunt vero vitæ assignati; et illis igitur prædicatum est illud sigillum, et usi sunt eo, ut intrarent in regnum Dei. Et dixi: quare ergo, domine, et illi quadraginta lapides ascenderunt cum illis de profundo, jam habentes illud sigillum? Et dixit: quoniam hi Apostoli et doctores, qui prædicaverunt nomen Filii Dei, quum habentes fidem ejus et potestatem defuncti essent, prædicaverunt illis, qui ante obierunt; ⁵¹ et ipsi dederunt eis illud signum. Descenderunt igitur in aquam cum illis, et iterum ascenderunt. Sed hi vivi ascenderunt; at illi, qui fuerunt ante defuncti, mortui quidem descenderunt, sed vivi ascenderunt. Per hos igitur vitam receperunt, et cognoverunt Filium Dei; ideoque ascenderunt cum eis, et convenerunt in structuram turris: nec circumcisi, sed integri ædificati sunt, quoniam æquitate pleni cum summa castitate defuncti sunt, sed tantummodo hoc sigillum defuerat eis. Habes horum explanationem.

XVII.

51 Clemens Alex. Strom. II, 9. p. 452.: καὶ αὐτοὶ ἔδωκαν αὐτοῖς τὴν σφραγίδα τοῦ κηρύγματος. Κατέβησαν οὖν μετ' αὐτῶν εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ πάλιν ἀνέβησαν. Ἄλλ' οὗτοι ζῶντες κατέβησαν, καὶ πάλιν ζῶντες ἀνέβησαν· ἐκεῖνοι δὲ, οἱ προκεκοιμημένοι, νεκροὶ κατέβησαν, ζῶντες δὲ ἀνέβησαν. Διὰ τούτων οὖν ἐζωοποιήθησαν, καὶ ἐπέγνωσαν τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο καὶ συνανέβησαν μετ' αὐτῶν, καὶ συνήρμωσαν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ πύργου, καὶ ἀλατόμητοι συνωκοδομήθησαν· ἐν δικαιοσύνῃ ἐκοιμήθησαν καὶ ἐν μεγάλῃ ἀγνείᾳ· μόνον δὲ τὴν σφραγίδα ταύτην οὐκ ἔσχον. Cfr. Strom. VI, 6. p. 764.

XVII. Et dixi: nunc iterum, domine, et de montibus illis mihi demonstra, quare varii, et alia atque alia sunt figura. Audi, inquit: hi duodecim montes, quos vides, duodecim sunt gentes, quæ totum obtinent orbem. Prædicatus est ergo in eis Filius Dei per eos, quos ipse ad illos misit. Quare autem, inquam, varii sunt, et alia atque alia figura? Audi: hæ duodecim gentes, quæ totum obtinent orbem, duodecim nationes sunt: et sicut eos montes vidisti varios, ita et hæ gentes. Sensus quoque et actus uniuscujusque montis te docebo. Prius, inquam, domine, hoc mihi demonstra: quum sint tam varii hi montes, quonam pacto in structuram hujus turris convenerint, unoque redigantur colore, et non minus splendidi sint, quam qui ascenderunt ex profundo. Quoniam, inquit, universæ nationes, quæ sub coelo sunt, audierunt et crediderunt, et uno nomine Filii Dei vocati sunt. Accepto igitur ejus sigillo, eandem omnes prudentiam eundemque sensum acceperunt; et una fides atque caritas eorum fuit, et spiritus virginum harum cum ejus nomine ferebant. Ideoque structura turris hujus concolor videbatur, et fulgebat usque ad solis claritatem. At vero postquam ita senserunt, unum corpus eorum coepit esse omnium. Quidam tamen ex eis maculaverunt se, et projecti sunt de genere justorum, et iterum redierunt ad statum pristinum, atque etiam deteriores quam prius evaserunt.

XVIII. Quo modo, inquam, domine, deteriores, qui cognoverunt Dominum? Et dixit: is quidem, qui non novit Dominum, si nequiter vivit, manet in eo nequitiae suæ poena. At qui novit Dominum, omnino abstinere se debet ab omni nequitia, et magis magisque servire bonitati. Nonne ergo ille, qui bonitatem sequi debebat, si nequitiae præferat partes, plus peccare videtur, quam is, qui deliquit ignorans Dei virtutem? Ideoque hi quidem morti destinati sunt; at vero hi, qui cognoverunt Dominum, atque ejus mirabilia opera viderunt, si nequiter vivunt, duplo amplius punientur, et ipsi morientur in ævum. Sicut

ergo vidisti, postquam ejecti sunt lapides de turri, qui reprobati erant, traditi sunt spiritibus perniciosis atque sævis; et ita purificatam turrin vidisti, ut crederetur ex uno lapide esse tota: ita et ecclesia Dei, quum purificata fuerit, ejectis ex ea malis atque fictis, scelestis et dubiis, et quicumque nequiter in ea se gesserunt, ac variis nequitiae peccatorum generibus; erit unum corpus ejus, unus intellectus, unus sensus, una fides eademque caritas: et tunc Filius Dei lætabitur inter illos, et recipiet voluntate pura populum suum. Et dixi: domine, magnifice et honorifice se habent cuncta. Nunc mihi demonstra effectum et vim uniuscujusque montis, ut omnis anima in Domino fidens auditis his honoret magnum ac mirabile et sanctum nomen ejus. Audi, inquit, varietatem horum montium, id est, duodecim gentium.

XIX. De primo monte nigro: qui crediderunt, transfugæ sunt, ac nefanda in Dominum loquentes, et proditores servorum Dei. Illis proposita mors est, poenitentia non est: ideoque nigri sunt, quia genus eorum scelestum est. De secundo vero monte glabroso: ficti sunt, qui crediderunt, et doctores sunt nequitiae; et hi proximi sunt superioribus, non habentes inter se fructum æquitatis. Sicut enim mons eorum sterilis est, ac sine fructu; ita et hujusmodi homines habent quidem nomen, fide vero inanes sunt, neque est in eis ullus fructus veritatis. His tamen data est poenitentia, si cito eam sequuntur; sin autem tardant, erunt et ipsi mortis priorum consortes. Quare, inquam, domine, iis quidem aditus est ad poenitentiam, prioribus vero non est? Pæne enim eorum eadem sunt admissa. Ideo, inquit, est his per poenitentiam regressus ad vitam, quia nihil in Dominum suum locuti sunt nefandum, neque proditores servorum Dei fuerunt; sed per quamdam habendi cupiditatem fefellerunt homines, ducentes eos secundum cupiditates peccantium: ideo dabunt quamdam ejus rei poenam, sed tamen iis proposita est poenitentia, quia nihil in Dominum suum dixerunt nefandum.

XX. De tertio vero monte, qui spinas et tribulos habebat: tales sunt, qui crediderunt, divites quidam, quidam autem plurimis obstricti negotiis: ⁵² tribuli enim divitiæ sunt, spinæ vero, qui multis obligati sunt negotiis. Hi ergo, qui plurimis obligati sunt negotiis, variisque rebus, non adjungunt se servis Dei, sed aberrant, ab his negotiis revocati, a quibus suffocantur. Etiam et hi, qui divites sunt, ipsi difficiles se ad conversationem servorum Dei præbent, metuentes, ne quid poscatur ab illis; ⁵³ hi ergo difficile in regnum Dei intrabunt. Sicut enim excalceatis pedibus difficile in tribulis ambulatur; sic et hujusmodi homines difficile est in regnum Dei intrare. Sed et eis omnibus datur ad poenitentiam regressus, si tamen cito redierint ad illam; ut, quia prioribus diebus cessaverunt ab opere, repetito tempore aliquid boni facere possint. Acta igitur poenitentia, si fecerint opera bonitatis, vivent; sin autem in admissis suis permanserint, tradentur mulieribus illis, quæ eis auferent vitam.

XXI. De quarto vero monte habente plurimam herbam, cujus superior pars viridis erat, ipsæ vero radices aridæ, quædam etiam a solis ardore tactæ arescebant: hujusmodi sunt quidam dubii, qui crediderunt, et quidam alii in labiis Dominum, non in corde ferentes. Ideoque aridæ sunt, et nullum fundamentum habentes herbæ eorum: verbis enim tantummodo vivunt, opera vero eorum mortua sunt. Hi ergo nec mortui sunt nec vivi, et dubii similiter sunt. Ipsi enim dubii, nec virides sunt neque aridi; id est, nec vivi nec mortui. Sicut enim herbæ eorum sole viso aruerunt; ita et dubii, simul ut audierunt persecutionem, incommoda metuentes, redierunt ad simulacra, et rursus servierunt eis, et erubuerunt Domini sui ferre nomen. Hujusmodi ergo homines nec vivi nec mortui sunt; sed et hi possunt vivere, si cito egerint poeniten-

⁵² Matth. 13, 22.

⁵³ Matth. 19, 23. 24.

tiam; sin minus, jam traditi sunt mulieribus illis, quæ auferent vitam eorum.

XXII. De quinto vero monte aspero et virides herbas habente: hujusmodi sunt, qui crediderunt, fideles quidem, sed difficile credentes, et audaces, ac sibi placentes; volentes videri cuncta scire, nihilque omnino scientes. Propter hanc igitur audaciam sensus discessit ab illis, et intravit in eos temeraria arrogantia. Sublimes autem se gerunt, et veluti prudentes; et quum sint stulti, cupiunt doctores videri. Propter hanc stultitiam, dum se magnificant, multi eorum exinaniti sunt. Magnum enim dæmonium est audacia et confidentia inanis. Ex his igitur multi abjecti sunt. Alii autem agnito errore suo poenitentiam egerunt, et subdiderunt se habentibus sensum. Sed et cæteris horum similibus proposita est poenitentia; neque enim mali fuerunt, sed insipientes potius et stulti. Hi ergo, si egerint poenitentiam, vivent Deo; sin minus, habitabunt cum mulieribus illis, quæ nequitias suas exercebunt in eis.

XXIII. De sexto vero monte habente scissuras majores et minores: hujusmodi sunt, qui crediderunt. Et hi, in quibus scissuræ minores erant, hi sunt, qui inter se habent lites, et propter querelas suas in fide languent; sed multi ex iis egerunt poenitentiam, idemque cæteri facient auditis mandatis meis; exiguae enim sunt lites eorum, ac facile ad poenitentiam recurrent. At hi, qui majores habent, sicut lapides pertinaces erunt, simultatum et offensarum sunt memores, iracundiam inter se exercentes. Hi ergo abjecti sunt a turri, et a structura ejus reprobati; hujusmodi ergo homines difficile vivent. Deus et Dominus noster, qui dominatur omnium rerum, et creaturæ suæ universæ habet potestatem, offensas meminisse non vult, sed ab his, qui peccata sua confitentur, facile placatur. Homo vero, quum sit languidus, mortalis, infirmus et repletus peccatis, homini ⁵⁴ perseveranter irascitur, tamquam ⁵⁵ conservare

⁵⁴ Eccli. 28, 3.

⁵⁵ Jac. 4, 12.

eum possit aut perdere. Ego autem vos moneo, nuntius et præpositus poenitentiae, ut, quicumque propositum tale habetis, deponatis illud, et ad poenitentiam recurratis; et Dominus medebitur prioribus delictis vestris, si ab hoc dæmonio vos purificaveritis; sin minus, ad mortem trademini illi.

XXIV. De monte vero septimo, in quo virides et hilares erant herbæ, et totus mons fertilis erat, omneque genus pecudum carpebant pabulum ex herbis montis ejusdem; et quanto magis herbæ illæ carpebantur, tanto lætiores revirebant: hujusmodi sunt, qui crediderunt, simplices et boni semper, et nullas habentes inter se dissensiones; sed lætantes semper de servis Dei, induti spiritum virginum harum, et semper in omnes homines ad faciendam misericordiam prompti, et de laboribus suis cunctis hominibus facile tribuentes sine improprio et deliberatione. Visa igitur Dominus simplicitate et omni infantia eorum, auxit eos in laboribus manuum suarum, et dedit eis in omni opere gratiam. Ego autem hortor vos, præpositus poenitentiae nuntius, in eodem proposito permanere, quicumque estis hujusmodi, ne eradicetur semen vestrum in ævum. Dominus enim vos probavit, et conscripsit in nostrum numerum, et omne semen vestrum cum Filio Dei ditavit; de spiritu enim ejus estis omnes.

XXV. De octavo vero monte, in quo plurimi erant fontes, in quibus adaquabatur omne genus creaturæ Dei: tales sunt, qui crediderunt apostolis, quos misit Dominus in totum orbem prædicare; et quidam doctores, qui caste et sincere prædicaverunt ac docuerunt, nec quidquam omnino subscripserunt malæ cupiditati, sed assidue in æquitate et veritate ambulaverunt. Hi ergo inter angelos conversationem habent.

XXVI. De nono autem monte deserto, ac serpentes habente: hujusmodi sunt, qui crediderunt, sed et maculas habebant. Hi sunt ministri, male ministerium agentes, diripientes viduarum bona et pupillorum, sibi, non aliis ex

his, quæ acceperunt, ministrantes. Hi, si permanserint in eadem cupiditate, morti se tradiderunt, nec ulla erit in eis spes vitæ; quodsi conversi fuerint, et caste consummauerint ministerium suum, poterunt vivere. Qui vero scabrosi reperti sunt, ii sunt, qui nomen Domini abnegaverunt, nec ad Dominum rursus redierunt, sed agrestes evaserunt atque deserti, non applicantes se ad Dei servos, sed separati ab eis, pro parva solitudine vitam suam amiserunt. Sicut enim vitis aliqua derelicta in sepe, cui nulla cultura contingit, disperit ac suffocatur ab herbis, et agrestis tempore efficitur (desinit enim utilis esse domino suo); sic et hujusmodi homines de seipsis desperantes, exacerbati, Domino suo inutiles esse coeperunt. His ergo demum datur poenitentia, si non ex præcordiis inventi fuerint denegasse; quodsi quis ex præcordiis inventus fuerit denegasse, an vitam assequi possit, ignoro. Ideoque dico, ut in his diebus, si quis negavit, ad poenitentiam revertatur; nam fieri non potest, ut nunc Dominum suum quis abnegans postea assequi possit salutem, sed illis reputatur proposita poenitentia, qui olim abnegaverunt. Accelerare enim, qui acturus est poenitentiam, debet, antequam peragatur ædificatio turris hujus; sin minus, a mulieribus illis trahetur ad mortem. Qui vero curti, dolosi sunt, et alius in alium comminiscens: hi sunt serpentes in eo monte mixti. Sicut enim mortiferum est hominibus serpentum venenum; ita et verba talium inficiunt homines, atque perdunt. Curti sunt igitur a fide sua, propter hoc genus vitæ suæ, in quo morantur. Aliqui vero eorum accepta poenitentia assecuti sunt salutem; sed et cæteri hujusmodi homines æque assequentur, si egerint poenitentiam: sin minus, morientur cum mulieribus illis, quarum vim possident ac potestatem.

XXVII. De decimo vero monte, in quo arbores erant tegentes pecora: tales sunt, qui crediderunt, quidam episcopi, id est, præsides ecclesiarum. Alii vero, hi lapides, qui non ficto, sed alacri animo semper in domos suas servos

Dei receperunt; et deinde qui præsides sunt ministeriorum, qui et inopes et viduas protexerunt, et castam perpetuo conversationem habuerunt. Ergo hi homines a Domino proteguntur. Hæc quicumque egerint, honorati sunt apud Dominum, et inter nuntios locus eorum est, si perseveraverint usque in consummationem parere Domino.

XXVIII. De undecimo monte, in quo erant arbores aliis atque aliis fructibus oneratae: hi sunt, qui crediderunt, et propter nomen Domini mortem obierunt, et animo prompto passi sunt, et ex toto corde suo animas suas traderunt. Et dixi: quare ergo, domine, omnes hæ arbores habent quidem fructus, sed earum quædam pulciores? Audi, inquit: quicumque propter nomen Domini passi sunt, honorati apud Dominum habentur; et omnium eorum deleta sunt delicta, quia propter nomen Filii Dei mortem obierunt. Quare autem fructus earum dispares sint, et excellent quidam inter illos, audi: quicumque enim perducti ad potestates, interrogati non negaverunt Dominum, sed prompto animo passi sunt, honoratiores sunt apud Deum; qui excellent igitur fructus, eorum sunt. Qui vero timidi et dubii fuerunt, et deliberaverunt in corde suo, utrumne faterentur an negarent, et passi sunt; horum fructus exiguiore sunt, quoniam hæc cogitatio ascendit in corda eorum: mala enim ac nequam est huiusmodi cogitatio, perinde ac si quis servus neget Dominum. Cavete igitur vos, qui huiusmodi cogitationes habetis, ne permaneat hæc mens in vobis, et Deo moriamini. Vos igitur, quicumque propter hoc nomen mortem obitis, Dominum honorare debetis; quod dignos vos habet Dominus, ut nomen ejus feratis, et omnia peccata vestra redimantur. Nonne ergo vos potius felices existimatis? Putate potius, si quis ex vobis patitur, magnum opus perficere. Vitam enim vobis donat Dominus, nec intelligitis. Delicta enim vestra vos gravabant; et nisi passi essetis huius nominis causa, propter peccata certe vestra mortui eratis Deo. Hæc igitur vobis dico, quicumque deliberatis de confessione aut de abnegatione.

Confiteamini igitur vos habere Dominum Deum, ne forte negantes, tradamini in vincula. Si omnes enim gentes servos suos puniunt, quicumque dominum suum negaverunt, quid putatis vos Dominum vobis facturum, qui universorum habet potestatem? Removete igitur de prae cordiis vestris has disputationes, ut in perpetuum vivatis Deo.

XXIX. De duodecimo vero monte candido: tales sunt, qui crediderunt sicut infantes sinceri, quibus nulla malitia ascendit in sensum, nec sciverunt, quid sit malitia, sed semper in sinceritate manserunt. Hujusmodi ergo homines sine ulla dubitatione inhabitabunt regnum Dei; quoniam in nullo negotio mandata Dei maculaverunt, sed cum sinceritate permanserunt omnes dies vitae suae, eodem sensus tenore. Quicumque ergo permanserint, inquit, sicut infantes, non habentes malitiam, honoratiores erunt omnibus illis, quos jam dixi. Omnes enim infantes honorati sunt apud Dominum, et primi habentur. Felices ergo vos, quicumque removeritis malitiam a vobis, et indueritis innocentiam; quia primi videbitis Deum. Postquam finivit omnium montium explanationem, dico ei: domine, nunc expone mihi de lapidibus his, qui allati ex campo in locum reprobatorum, ad structuram turris missi sunt; item de lapidibus illis rotundis, qui in structuram turris adjecti sunt; et de his, qui adhuc rotundi remanserunt.

XXX. Audi nunc, inquit, de lapidibus. Qui allati de campo in structuram turris positi sunt eorum loco, qui reprobati erant; radices sunt illius candidi montis. Quum igitur hi, qui de illo monte crediderunt, facti sunt innocentes, jussit dominus ejus turris, eos, qui de radicibus montis essent, in structuram collocari. Intellexit enim, si ad aedificationem iissent, splendidos illos permansuros, nec ullum de his amplius denigrandum. Quodsi ita de caeteris montibus adjecisset, non necesse habuisset rursus visitare eam turrim atque purgare. Hi autem omnes candidi, juvenes sunt, qui crediderunt, et qui credituri sunt;

ex eodem enim genere sunt. Felix hoc genus, quia innocuum est. Audi nunc et de illis rotundis lapidibus et splendidis. Hi omnes de hoc candido monte sunt. Quare autem rotundi sunt reperti, causa est, quia divitiæ suæ illos pusillum a veritate obscuraverunt atque obfuscaverunt: sed a Deo numquam recesserunt, nec ullum verbum malum processit de ore eorum; sed omnis æquitas, virtus et veritas. Horum ergo mentem quum vidisset Dominus, et posse eos veritati favere; jussit bonos quoque permanere, et opes eorum circumcidi: non enim voluit in totum illas tolli, ut possent boni aliquid facere de eo, quod eis relictum est; et vivent Deo, quoniam et ipsi de genere bono sunt. Ideo ergo pusillum circumcisi sunt, et positi in structuram turris hujus.

XXXI. Cæteri vero, qui adhuc rotundi permanserunt, neque apti reperti sunt in eam structuram, quia nondum acceperunt sigillum, repositi sunt in loco suo; valde enim rotundi reperti sunt. Oportet autem circumcidi hoc seculum ab illis, et vanitates opum suarum; et tunc convenient in regno Dei. Necesse est enim eos intrare in regnum Dei; hoc enim genus innocuum benedixit Dominus. Ex hoc ergo genere non intercidet quisquam: etenim licet quis eorum, tentatus a nequissimo diabolo, aliquid deliquerit, cito recurret ad Dominum Deum suum. ⁵⁶ Felices vos judico, ego nuntius poenitentiae, quicumque innocentes estis sicut infantes; quoniam pars vestra bona est et honorata apud Dominum. Dico autem omnibus vobis, quicumque sigillum hoc accepistis: simplicitatem habete, neque offensarum memores estote, neque in malitia permanete, neque in memoria offensarum amaritudines in uniuscujusque spiritu fiant; sed his malis scissuris remedia procurete, atque tollite illas a vobis: ⁵⁷ ut dominus pecorum gaudeat de vobis; gaudebit autem, si omnia invenerit sana. Si autem pecus aliquod ex talibus invenerit dissipatum; vae erit pa-

⁵⁶ Antioch. homil. 94.

⁵⁷ Antioch. homil. 122.

storibus. Quodsi ipsi pastores dissipati fuerint, quid respondebunt etiam ei pro pecoribus? Numquid dicent, a pecore se vexatos? Non credetur illis. Incredibilis enim res est, pastorem pati posse a pecore; et magis punitur propter mendacium suum. Et ego sum pastor, et validissime oportet me de vobis rationem reddere.

XXXII. Consulite ergo vobis, dum adhuc turris aedificatur. Dominus habitat in viris amantibus pacem; etenim vera pax cara est, a contentiosis vero et perditis malitia longe abest. ⁵⁸ Reddite igitur ei spiritum integrum, sicut accepistis. Si enim dederis fulloni vestimentum integrum, idque integrum vis denuo recipere, fullo autem scissum tibi illud reddat, recipies illud? Nonne statim excandescas, et eum convitio prosequeris, dicens: vestimentum meum integrum tibi dedi, quare scidisti illud, et inutile fecisti? Nunc propter scissuram, quam in eo fecisti, usui esse non potest. Nonne hæc omnia verba dices fulloni, et de scissura, quam in vestimento tuo fecerit? Si igitur tu doles de vestimento tuo, et quereris, quod non illud integrum recipias; quid putas Dominum tibi facturum, qui spiritum integrum tibi dedit, et tu eum totum inutilem reddidisti, ita ut nullo usui esse possit domino suo? Inutilis enim coepit esse usus ejus, quum sit corruptus a te. Nonne igitur Dominus de spiritu suo, propter hoc factum tuum, idem faciet? Plane, inquam, omnibus iis, quoscumque invenerit in memoria offensarum permanere, idem faciet. Clementiam, inquit, ejus nolite calcare; sed potius honorificate eum, quod tam patiens est ad delicta vestra, et non est sicut vos. Agite poenitentiam; utile enim id est vobis.

XXXIII. Hæc omnia, quæ supra scripta sunt, ego pastor nuntius poenitentiae ostendi, et locutus sum servis Dei. Si ergo credideritis, et audieritis verba mea, et ambulaveritis in ipsis, et correxeritis itinera vestra; vivere poteritis. Sin autem permanseritis in malitia et memoria

58 Antioch. homil. 94.

offensarum; nullus ex hujusmodi peccatoribus vivet Deo. Hæc omnia a me dicenda, dicta sunt vobis. Ait mihi ille pastor: omnia a me interrogasti? Et dixi: ita, domine. Quare ergo non interrogasti me, inquit, de forma lapidum in structura repositorum, ut tibi explicarem formas? Et dixi: oblitus sum, domine. Audi nunc ergo, inquit, et de illis. Hi sunt, qui nunc mandata hæc audierunt, et ex totis præcordiis egerunt poenitentiam, quumque vidisset Dominus bonam atque puram poenitentiam eorum, et posse eos in ea permanere, jussit priora peccata eorum deleri. Hæ enim formæ peccata eorum erant, et exæquata sunt, ne apparerent.

SIMILITUDO X.

De poenitentia et eleemosyna.

I. Postquam perscripseram librum hunc, venit nuntius ille, qui me tradiderat illi pastori, in domum, in qua eram, et consedit supra lectum; et astitit in dextera ejus ille pastor. Deinde vocavit me, et hæc mihi dixit: tradi di te, inquit, et domum tuam huic pastori, ut ab eo protegi possis. Ita, inquam, domine. Si vis ergo protegi, inquit, ab omni vexatione et ab omni sævitia, successum autem habere in omni opere bono, atque verbo, et omnem virtutem æquitatis; in mandatis iis ingredi, quæ dedit tibi, et poteris dominari omni nequitia. Custodienti enim tibi mandata illa, subjecta erit omnis cupiditas et dulcedo hujus seculi; successus vero in omni bono negotio te sequetur. Maturitatem hujus et modestiam suscipe in te, et dic omnibus, in magno honore esse eum et dignitate apud Deum, et magnæ potestatis eum præsidem esse, et potentem in officio suo. Huic soli per totum orbem poenitentia potestas tributa est. Potensne tibi videtur esse? Sed vos maturitatem hujus et modestiam, quam in vos habet, despicitis.

II. Dico ei: interroga ipsum, domine, ex quo in domo mea est, anne aliquid extra ordinem fecerim, aut in

aliquo eum offenderim. Et ego, inquit, scio, nihil extraordinem fecisse te, neque esse facturum; et ideo hæc loquor tecum, ut perseveres; bene enim hic de te apud me existimavit. Tu autem cæteris hæc verba dices, ut et illi, qui egerunt, aut acturi sunt poenitentiam, eadem quæ tu sentiant, et hic apud me de iis interpretetur, et ego apud Dominum. Et ego, inquam, domine, omni homini indico magnalia Dei; spero autem eos omnes, qui amant ea, et ante peccaverunt, his auditis acturos esse poenitentiam, vitam recuperantes. Permane ergo, inquit, in hoc ministerio, et consumma illud. Quicumque autem mandata hujus exequuntur, habebunt vitam, et heic, et apud Dominum magnum honorem. Quicumque vero hujus mandata non servant, fugiunt a vita sua, et adversantur illi: et qui mandata ejus non sequuntur, morti se tradunt, et unusquisque eorum reus erit sanguinis sui. Tibi autem dico, ut serves mandata hæc, et remedium peccatorum tuorum omnium habebis.

III. Misi autem tibi has virgines, ut habitent tecum; vidi enim eas valde affabiles tibi esse. Habebis igitur tu eas adjutrices, quo magis possis hujus mandata servare: non potest enim fieri, ut sine his virginibus hæc mandata serventur. Vides autem eas libenter esse tecum; sed et ego præcipiam eis, ut omnino a domo tua non discedant. Tu tantum communda domum tuam; in munda enim domo libenter habitabunt, munda sunt enim, atque castæ et industriæ, et omnes habentes gratiam apud Dominum. Igitur si habueris domum tuam puram, tecum permanebunt. Si autem pusillum aliquid iniquationis acciderit, protinus a domo tua recedent; hæ enim virgines nullam omnino diligunt iniquationem. Dico ei: spero me, domine, placitum eis, ita ut in domo mea libenter inhabitent semper. Et sicut is, cui me tradidisti, nihil de me queritur; ita neque illæ querentur. Ait ad pastorem illum: video servum Dei velle videre et custodire hæc mandata, et virgines has munda habitatione collocaturum.

Hæc quum dixisset, iterum pastori illi me tradidit, et vocavit virgines, et dixit eis: quoniam video vos libenter in domo hujus habitare, commendo eum vobis et domum ejus, ut a domo ejus non recedatis omnino. Illæ vero libenter hæc verba audierunt.

IV. Ait deince mihi: viriliter in ministerio hoc conversare; omni homini indica magnalia Dei, et habebis gratiam in hoc ministerio. Quicumque ergo in his mandatis ambulaverit, vivet, et felix erit in vita sua; quicumque vero neglexerit, non vivet, et erit infelix in vita sua. Dic omnibus, ut non cessent, quicumque recte facere possunt, bona opera exercere, utile est illis. Dico autem, omnem hominem de incommodis eripi oportere. Is enim qui eget, et in quotidiana vita patitur incommoda, in magno tormento est ac necessitate. Quisquis igitur hujusmodi animam eripit de necessitate, magnum gaudium sibi acquirit. Nam is, qui hujusmodi vexatur incommodo, pari tormento cruciatur, atque se torquet is, qui in vinculis est. Multi enim propter hujusmodi calamitates, quum eas sustinere non possunt, mortem sibi consciscunt. Qui novit igitur calamitatem hujusmodi hominis, et non eripit eum, magnum peccatum admittit, et fit reus sanguinis ejus. Facite igitur opera bona, quicumque accepistis a Domino; ne, dum moramini facere, consummetur structura turris: propter vos enim intermissum est opus ædificationis ejus. Nisi igitur festinaveritis facere recte, consummabitur turris, et excludemini. Postquam vero locutus est mecum, surrexit de lecto; et apprehenso pastore et virginibus abiit. Dixit autem mihi, remissurum se pastorem illum, et virgines illas in domum meam.

I N D E X

LOCORUM SACRAE SCRIPTURAE.

		pag.			pag.
Genes.	1, 9.	43.	Exod.	2, 14.	52.
—	1, 16.	10.	—	3, 11. 4, 10.	41.
—	1, 26.	7.	—	14, —	63.
—	1, 26. 27.	50.	—	17, 8 seqq.	18.
—	1, 28.	51.	—	17, 14.	19.
—	1, 28.	10.	—	20, 8.	22.
—	2, 2.	22.	—	24, 18. 31, 18.	5.
—	2, 23.	33.	—	24, 18. 31, 18.	21.
—	4, 3—8.	31.	—	32, 7.	21.
—	5, 24.	35.	—	32, 7 seq.	64.
—	6, 8. 7, 1.	35.	—	32, 7.	5.
—	7, —	34.	—	32, 32.	64.
—	12, 1—3.	35.	—	33, 1.	10.
—	13, 14—16.	36.	—	33, 1.	9.
—	15, 5. 6.	36.	Levit.	11.	15.
—	15, 6. 17, 5.	21.	—	16, 7 seq.	11.
—	17, 27. 14, 14.	14.	—	20, 24.	9.
—	18, 27.	41.	—	23, 29.	11.
—	19, —	36.	Num.	11, 26.	142.
—	21. 22.	36.	—	12, 7.	41.
—	22.	49.	—	12, 7.	57.
—	25, 21.	20.	—	13, 17.	19.
—	27, 17.	50.	—	16.	32.
—	27, 41 seq.	32.	—	16.	63.
—	28.	49.	—	17.	57.
—	37.	32.	—	18, 27.	48.
—	48, 11.	20.	—	19, 2 seq.	12.

INDEX LOCORUM SACRAE SCRIPTURAE. 239

		pag.			pag.
Num.	21.	19.	Psalm.	32, 1. 2.	62.
Deut.	4.	15.	—	32, 10.	45.
—	4, 34.	48.	—	34, 11—18.	44.
—	9, 12 seq.	64.	—	34, 12. 13.	14.
—	14.	15.	—	37, 35—37.	38.
—	27, 15.	19.	—	42, 3. 24.	10.
—	32, 8. 9.	48.	—	50, 14.	63.
—	32, 15.	31.	—	50, 16 seq.	52.
Jos.	2.	36.	—	51, 3—19.	41.
I. Paralip.	20, 7.	41.	—	51, 17.	63.
II. Paralip.	31, 14.	48.	—	51, 19.	3.
Tob.	12, 9.	122.	—	62, 4.	39.
Judith	8, 30.	65.	—	69, 31.	63.
Esther	4. 5. 7. 8.	65.	—	78, 36.	39.
Job.	1, 1.	41.	—	89, 21.	41.
—	4, 16 sq. 15, 15.	55.	—	90, 4.	22.
—	5, 1 sq.	55.	—	103, 11.	34.
—	5, 17—26.	66.	—	104, 4.	53.
—	11, 23.	49.	—	110, 1.	53.
—	14, 4.	41.	—	110, 1.	19.
—	19, 25.	47.	—	118, 12.	9.
—	38, 11.	43.	—	118, 18.	65.
Psalm.	1, 1.	16.	—	118, 19 seq.	61.
—	1, 3—6.	17.	—	118, 22. 24.	9.
—	2, 7. 8.	43.	—	119, 120.	8.
—	2, 11.	118.	—	139, 7—10.	48.
—	4, 5.	123.	—	141, 5.	65.
—	18, 25.	59.	Proverb.	1, 6.	9.
—	18, 45.	13.	—	1, 17.	7.
—	19, 1—4.	47.	—	1, 23 seq.	66.
—	22, 6 seq.	40.	—	2, 21.	38.
—	22, 17.	9.	—	3, 12.	65.
—	22, 17.	8.	—	3, 34.	49.
—	22, 19.	9.	—	3, 34.	79.
—	22, 21.	8.	—	7, 3.	30.
—	22, 23.	10.	—	18, 17.	90.
—	24, 1.	64.	—	20, 27.	44.
—	28, 7. 3, 5.	47.	Sap.	2, 24.	31.
—	31, 18. 12, 3 sq.	39.	—	12, 12. 11, 21.	47.

		pag.			pag.
Eccli.	4, 36.	26.	Isai.	53, 8.	8.
—	28, 3.	228.	—	54, 1.	69.
Isai.	1, 2.	14.	—	58, 4. 5.	3.
—	1, 10.	14.	—	58, 6 — 10.	4.
—	1, 11 — 14.	3.	—	60, 17.	57.
—	1, 13.	23.	—	61, 1.	22.
—	1, 16 seq.	34.	—	64, 4.	51.
—	1, 18.	34.	—	65, 2.	19.
—	3, 9.	9.	—	66, 1.	23.
—	5.	24.	—	66, 2.	38.
—	5, 21.	6.	—	66, 24.	72.
—	5, 26. 49, 22.	107.	Jerem.	2, 12.	17.
—	8, 14.	8.	—	3, 19. 22.	34.
—	16, 1. 2.	17.	—	4, 3. 4. 7, 26.	14.
—	26, 20.	62.	—	4, 4.	13.
—	28, 16.	8.	—	7, 2.	13.
—	29, 13.	39.	—	7, 2.	3.
—	29, 13.	70.	—	9, 23. 24.	37.
—	33, 13.	13.	—	9, 25. 26.	14.
—	33, 16.	17.	—	17, 24.	22.
—	33, 17. 18.	17.	—	25.	24.
—	33, 18.	6.	Ezech.	11, 19.	10.
—	40, 10. 62, 11.	51.	—	14, 14. 20.	72.
—	40, 12.	23.	—	18, 30.	34.
—	40, 13.	9.	—	33, 11.	34.
—	42, 6. 7.	22.	—	47, 12.	18.
—	45, 1.	20.	Daniel.	3, 20.	59.
—	45, 2. 3.	17.	—	6, 16.	59.
—	49, 6.	21.	—	7, 7. 8.	5.
—	49, 17.	23.	—	7, 10.	51.
—	50, 6. 7.	8.	—	7, 18. 24.	5.
—	50, 7.	9.	—	9, 24.	5.
—	50, 8. 9.	8.	—	9, 24. 25. 27.	24.
—	52, 5.	95.	Jon.	3.	34.
—	52. 13.	39.	Hab.	2, 3.	45.
—	53, 1 seq.	39.	Sophon.	3, 19.	18.
—	53, 4. 11.	132.	Aggae.	2, 10.	24.
—	53, 5.	8.	Zachar.	8, 17.	3.
—	53, 5. 7.	7.	—	13, 6.	8.

Za-

		pag.			pag.
Zachar.	14, 27.	8.	Matth.	25, 5 seq.	6.
Malach.	3, 1.	45.	—	26, 16.	100.
IV. Esdr.	5, 4.	18.	—	26, 24. 18, 7.	60.
			—	26, 41.	121.
			Marc.	10, 11.	160.
Matth.	1, 18.	84.	Luc.	6, 30.	26.
—	3, 15.	107.	—	6, 37.	118.
—	3, 10. 7, 19.	187.	—	6, 36—38.	37.
—	5, 3. 10.	118.	—	10, 3.	71.
—	5, 32. 19, 9.	160.	—	12, 4. 5.	71.
—	6, 24.	71.	—	12, 5.	183.
—	6, 12. 14.	120.	—	13, 27.	70.
—	6, 13.	121.	—	16, 10.	73.
—	7, 13. 14.	61.	—	16, 13.	71.
—	7, 23.	70.	—	17, 2.	60.
—	7, 21.	70.	—	18, 1.	69.
—	7, 23.	70.	—	24, 39.	132.
—	9, 13.	7.	Joann.	3, 14.	19.
—	9, 13.	69.	—	4, 3.	121.
—	10, 16.	71.	—	12, 7.	84.
—	10, 16.	113.	—	17, 11. 14, 16.	129.
—	10, 20.	24.	Act.	2, 24.	117.
—	10, 28.	71.	—	4, 32.	26.
—	10, 28.	183.	—	8, 32.	40.
—	10, 32.	69.	—	13, 22.	41.
—	12, 33.	83.	—	17, 19.	126.
—	12, 50.	74.	—	17, 27.	132.
—	13, 22.	227.	—	20, 17.	82.
—	15, 8.	39.	—	20, 35.	6.
—	16, 26.	71.	—	20, 35.	30.
—	18, 11.	69.	Rom.	1, 21.	53.
—	19, 12.	109.	—	1, 29.	52.
—	19, 23. 24.	227.	—	1, 32.	52.
—	22, 14.	6.	—	2, 21.	83.
—	22, 43—45.	19.	—	2, 24.	60.
—	22, 37.	70.	—	2, 29.	49.
—	23, 11.	61.	—	4, 3.	21.
—	23, 31 seq.	8.	—	4, 3.	36.
—	24, 35.	47.	—	4, 8.	62.

		pag.			pag.
Rom.	4, 17. 9, 25.	69.	Ephes.	4, 26.	123.
—	7, 24.	1.	—	4, 30.	159.
—	9, 5.	50.	—	6, 5. 9.	26.
—	9, 33.	8.	Philipp.	1.	123.
—	12, 17.	120.	—	1, 5.	117.
—	14, 10.	120.	—	4, 22.	24.
I. Cor.	1, 10.	78.	Coloss.	3, 14.	61.
—	1, 18.	84.	I. Thess.	1, 5.	57.
—	1, 31.	37.	I. Tim.	2, 8.	48.
—	2, 9.	75.	—	6, 1.	60.
—	2, 9.	51.	—	6, 7.	119.
—	3, 8.	6.	—	6, 10.	119.
—	3, 13 seq.	60.	II. Tim.	2, 3. 4.	53.
—	3, 16. 17.	6.	Titus	1, 2.	47.
—	4, 4.	99.	—	2, 14.	67.
—	4, 13.	9.	Hebr.	1, 3.	33. 222.
—	6, 2.	123.	—	1, 5.	53.
—	6, 9. 10.	120.	—	1, 7.	53.
—	7, 11.	160.	—	1, 13.	53.
—	8, 1.	135.	—	3, 2.	41.
—	13, 4 seq.	61.	—	3, 5.	57.
—	15, 20.	46.	—	4, 12.	44.
—	15, 36.	46.	—	4, 15.	53.
—	16, 17.	67.	—	10, 25.	6.
II. Cor.	4, 18.	98.	—	11, 5.	35.
—	10, 13. 15, 16.	33.	—	11, 8.	35.
—	10, 17.	37.	—	11, 17.	36.
—	10, 17. 18.	49.	—	11, 31.	36.
—	11, 25.	63.	—	11, 37.	40.
Galat.	1, 1.	123.	—	11, 37.	40.
—	2, 6.	6.	—	12, 1.	42.
—	4, 10.	128.	—	12, 6.	65.
—	5, 1.	3.	Jac.	1, 8.	45.
—	5, 3. 1.	30.	—	1, 15.	74.
—	6, 7.	119.	—	2, 21.	49.
—	6, 10.	74.	—	2, 23.	35.
Ephes.	2, 8. 9.	118.	—	2, 23.	41.
—	3, 13.	69.	—	4, 6.	49.
—	4, 4-6.	59.	—	4, 6.	79.

		pag.			pag.
Jac.	4, 12.	229.	I. Petr.	4, 7.	121.
—	4, 13.	63.	—	4, 8.	61.
—	5, 20.	61.	—	5, 5.	30.
I. Petr.	1, 8.	117.	—	5, 5.	49.
—	1, 13.	118.	—	5, 5.	79.
—	1, 21.	118.	—	5, 8.	2.
—	2, 9.	53.	II. Petr.	2, 5.	34.
—	2, 11.	120.	—	2, 5.	35.
—	2, 12.	122.	—	2, 6. 7.	36.
—	2, 22.	121.	—	3, 3. 4.	45.
—	2, 24.	121.	—	3, 8.	22.
—	3, 9.	118.	I. Johann.	1, 4.	2.

I N D E X

R E R U M E T P E R S O N A R U M.

A.

Aaron p. 32. 57.
Abortus damnatus 26. 27.
Abraham 14. 20. 21. 35. 36. 49.
Abyssus 43.
Accipitris esus vetitus Judaeis, et cur 15.
Adam 9.
Aegyptii, Arabes et Syri ac sacerdotes idolorum circumcisionem admittunt 14.
Aequanimitas 162 sqq.
Agonisticae leges 33.
Alce 112. 116.
Altare est unum 103. Qui intra altare est, mundus est 94.
Angeli adstantes Dei voluntati famulantur 51. Angeli hominum et custodes et seductores 165. Angelus poenitentiae 156. Angelus, qui est super bestias 154.
Animae in corpore mira comparatio cum Christianis in mundo 129.
Animalia prohibita Judaeis 15. Animalia quaedam a Deo creata in usum non admittere non licet 128.
Apollonius presbyter 86.
Apostoli, antequam eligerentur, homines erant omni pec-

cato iniquiores 7. Apostoli XII in tribuum testimonium 13. Apostoli Christi resurrectionem crediderunt 108.
Apostolus absolute vocatur Paulus 135.
Arabes circumcisi 14.
Asyncritus laudatus a S. Ignatio 112.
Athletae magni est, caedi et vincere 114.
Attalus 116.
Audacia et confidentia inanis magnum est daemonium 228.
Ause 19.

B.

Baptismus, sigillum appellatus 73. 206. 224. 225. Baptismus affert peccatorum remissionem 17. est flumen, unde pullulant arbores speciosae, i. e. Christiani 17. 18.
Bassus, presbyter ecclesiae Magnesianorum 86.
Beati a Deo effecti sunt, qui tormentis pro ipso fuere affecti 59. 231.
Beatitudo aeterna, quae sit, et quomodo ad eam perveniatur 52. Beatitudo, quae contingit electis Dei 62.

Benedictionem perpetuam qua ratione consecuti sint sancti 49.

Beneficia Dei ne nobis in condemnationem cedant, quomodo cavendum 44.

Bonorum praesentium usus quantum habeat tormenti, plerique ignorant 74.

Burrhus, diaconus Ephesiorum 78. 106. 112.

C.

Captivitas. Multi e Christianis in vincula se conjecerunt, ut alios redimerent 165.

Caritatis laus 61. Caritatis perfectio nequit explicari 62. Idoneus non est qui in ea inveniat, nisi quem Deus illa donaverit *ibid.* Caritatis sectatores contumelias in se incidere malunt, quam in proximos *ibid.* Qui caritatem habet, longe abest a peccato 119. vide Fides.

Caro nostra velut templum Dei custodienda 73. 105. 193.

Castitas ubi manet in corpore hominis justis, numquam ibi ascendere debet cogitatio mala 159. Si quis potest in castitate manere, in humilitate maneat; si gloriatur, periit 115. 54.

Cephas Apostolus 60.

Certandum nobis est 33.

Christus Deus 68. 77. 94. 97. 98. 107. Christus patris sententia (*γνώμη*) 79. Verbum

Dei aeternum 89. Sol opus manuum ejus 8. Christus est Dei cognitio 84; sceptrum majestatis Dei 39; filius Patris 97. In ipso et in ipsum sunt omnia 19. Filius Dei in servili conditione non ponitur, sed in magna potestate et imperio 192. Filius Dei solus est accessus (porta) ad Patrem 220. Filius Dei ideo in carne venit, ut summam peccatis imponeret 8; non potuit pati, nisi propter nos 11. Plaga sua nos vividos reddit *ibid.* Christus legem Mosi tradidit *ibid.* Lege divina Filius Dei praedicatus est in omnibus finibus orbis terrae 204. Novissimis diebus apparuit, ut, qui assecuturi sunt salutem, per hanc portam intrent in regnum Dei 220. Filius Dei omni creatura antiquior *ibid.* Filius Dei secundum voluntatem et potentiam Dei, vere existens de genere Davidis secundum carnem 85. 95. 107. Ipso praestantius nihil 88.

Christus Deus et homo. Duas Christi naturas praedicat Clemens rom., Dei verba, ejusque passiones agnoscens 30. Dei filius in carne apparuit 19. Christus vas spiritus sui, i. e. corpus suum obtulit hostiam 11. Christus perfectus homo factus est 109. Est in-temporalis, invisibilis propter

nos visibilis, impalpibilis, impatibilis, propter nos patibilis 114. Christi sanguis, sanguis Dei 77. Passio Dei, passio Jesu Christi 100. Christus genitus et ingenus, factus et non factus, in homine existens Deus 80. Christus in morte vita vera, ex Maria et ex Deo, primum passibilis et tunc impatibilis *ibid.* Deus humanitus manifestatus in novitatem vitae aeternae 85. Christus ante secula apud Patrem erat, et in fine apparuit 88. Sine Patre nil fecit, neque per se ipsum, neque per Apostolos *ibid.* Unus Jesus Christus, qui ab uno Patre prodit et in uno existit, in unum revertitur *ibid.* Per Jesum Christum filium suum Deus se manifestavit 89. Christus, quum primum esset spiritus, caro factus est 73; sustinuit pati pro nobis, quum sit orbis terrarum dominus 7. Non minister, aut angelus, aut princeps missus hominibus, sed opifex et creator omnium 130.

Christi nativitas. Principem hujus mundi latuit Mariae virginitas et partus ipsius 84. Christus natus ex virgine 107. Stella fulgens in nativitate Christi 85. Christus, cur sero missus 132.

Christi praedicatio. Christus nobis evangelizavit a Deo 56.

Verax os, in quo Pater vere locutus est 101.

Christi passio, passio Dei 100. 107. Christus sub Pontio Pilato et Herode vere clavis confixus est pro nobis in carne 107; et vere passus, non τὸ δοκεῖν 108. Christus vere crucifixus et mortuus est, videntibus coelestibus, terrestribus et subterraneis 95. Pro fide divina Christus crucifixus est 84. Per mysterium mortis Christi fidem accepimus 89. Christi passio est resurrectio nostra 109. Sanguis Christi est gaudium sempiternum 102. Et angeli, si non credant in sanguinem Christi, judicabuntur 109.

Christus, primitiae resurrectionis 46. Christus per resurrectionem elevat signum fidelibus suis 107. Vere se ipsum resuscitavit 108. Et post resurrectionem in carne fuit 108. Et Apostoli crediderunt, Christum resurrexisse, convicti carne ipsius et spiritu *ibid.* Christus post resurrectionem cum Apostolis comedit et bibit, ut carnalis, quamvis spiritualiter unitus Patri *ibid.* Carnem salvatoris nostri J. Chr., quae pro peccatis nostris passa est, Pater sua benignitate suscitavit 110. Christi resurrectio corporalis simul et spiritua-

lis 112. Christus a Patre resuscitatus est 123. Christus, humilitatis exemplum 39. Christus est humilium, non elatorum *ibid.* Christus factus est omnium minister 120. Christus fecit praeceptum, i. e. Patris jussionem implevit de humani generis reparatione 8. Christus Patri subjectus secundum carnem. 91. Christus est spes nostra 90. Est spes nostra et pignus justitiae nostrae 121. Justificari non possumus, nisi in Christo 132. Christus vera et sempiterna nostra vita 78. 79. 86. 108. Christus unus Doctor, qui dixit et factum est: sed et quae silens fecit, digna Patre sunt 83. Solus Doctor noster et Doctor Prophetarum 89. Christus quanta nobis largitus 53. 68. Servavit pereuntes 69. Carnem suam pro carne nostra et animam pro animabus nostris tradidit 61. Per Christi sanguinem redimendos esse omnes credentes in Deum, praefiguravit funiculus coccineus appensus de domo Rahab 37. Christus pontifex oblationum nostrarum, infirmitatis nostrae patronus et auxiliator 53. Sempiternus pontifex, Dei filius 123. Christi misericordia erga nos 68, 69. Salvos

nos fecit, quum vidisset in nobis interitum 68. Christus plurimum laboravit plurimumque perpessus est, ut aboleret delicta singulorum 192. 6. 7. Sustinuit, ut vacuam faceret mortem, et de mortuis resurrectionem ostenderet 7. Nisi venisset in carne, homines haud servati fuissent 8. Venit, non vocare justos, sed peccatores 7. Nos renovavit per remissionem peccatorum, effecitque, ut aliam formam haberemus 9. 10. Vas spiritus sui, i. e. corpus suum obtulit hostiam pro nobis 11. Christus perfecta fides 111. Christi dilectio consignetur in praecordiis nostris, in spem fidei illius 5. Christiani sunt filii dilectionis et laetitiae 11; filii dilectionis et pacis 28; filii lucis et veritatis 102. Christianorum est Testamentum vetus, et cur? 5. 21. Christianorum mores describuntur 128; diversa officia recensentur et explicantur 44. Egregium christianae vitae exemplar in Corinthiis 29. 30. Christiani id sunt in mundo, quod anima in corpore 129. Christiani mundum conservant 130. Christiani in carne sunt, sed non secundum carnem vivunt 129. Uxores ducunt *ibid.* Templum sunt, consummatum Deo

6. 10. Sui potestatem non habet Christianus, sed Deo vacat 116. Christiani maledictis incessuntur, et bonis verbis prosequuntur 129. Injuria afficiuntur, et honore prosequuntur *ibid.* Obsequuntur legibus, quae sancitae sunt, et suo vitae genere leges superant *ibid.* Christiani quanta debeant Christo 68. Abjiciant malum fermentum, et transmutentur in novum, quod est Christus 90. Saliuntur in Christo, ut non corrumpantur. *ibid.* Maxime curandum, ut non solum dicamur Christiani, sed et inveniamur 87. 98. Absurdum est, Christianos Jesum Christum profari, et judaizare 90. Qui profitentur se Christianos, ex iis, quae faciunt, manifesti erunt 83. Christiani omnia, quae ad sanctitatem pertinent, faciant 48. 49. Christianismus non in Judaismum credidit, sed Judaismus in Christianismum 90. Qui alio nomine praeter Christianismi vocatur, non est Dei 89. Non silentii tantum, sed magnitudinis opus est Christianismus 98. Circumcisio facta in 318 viris ex familia Abrahae, figura crucis et Christi 14. Circumcisionem admittunt Aegyptii etc. *ibid.* Circumci-

sio cordis Israelitis indicta 13. Claudius Ephebus, Roma ad Corinthios a Clemente missus 67. Clemens romanus memoratur ab Herma 143. Coeli gubernatione Dei commoti, ei subjiciuntur in pace 43. Coelos Deus potentia sua firmavit, prudentia ornavit 50. Deus fortissimo suo verbo coelum confixit 139. Concordiam et pacem amat Deus 43. In concordi caritate canitur Christus 79. Confessio. Confiteri de peccatis praestat, quam indurare cor 62. 63. Deus nihil a nobis desiderat, quam ut ei confiteamur 63. Continentiae donum 54. Cordis genu flectere 66. Corinthiorum elogium 29. 30. Corinthiorum antiqua et firmissima ecclesia 60; discordiae causa infamatur 29. Quam perniciosa Corinthiorum dissensio 59, et ignominiosa 60. Corinthii probatos episcopos et presbyteros injuste dejecerunt 58. Coronari si non possumus omnes, saltem prope coronam simus 72. Corpus non interit 193. Accipiet mercedem omne corpus purum *ibid.* Corpus appellatum vas 11. 18. 28. Corvi esus vetitus Judaeis 15.

Creatarum rerum pax et constans obedientia Deo 43.

Creatio v. **Deus**.

Creator operibus suis se ipsum exornat 51.

Crescens laudatus a Polycarpo 124.

Crocus laudatus ab Ignatio 78. 101.

Crux, figura literae T adumbrata 14. **Crux** per Mosen, expansis manibus orantem, significata 19. **Crux** spes nostra 17. Incredulis quidem crucis lignum in scandalum, fidelibus vero est salus et vita aeterna 84. Qui non confessus fuerit martyrium crucis, ex diabolo est 121.

Cupiditas mala horrenda est, et difficile mitigatur 178. consumit homines *ibid.* Principium omnium malorum est habendi cupiditas. 119.

D.

Daemon timenti Dominum non est metuendus 168. 182.

Damas, episcopus Magnesianorum 86.

Danaides et **Dircae** 33.

Daphnus, salutatus a S. Ignatio 112.

Davidis humilitas 41.

Detractio est inconstans daemonium 158.

Deus unus est, qui se ipsum manifestavit per J. Chr. filium suum 89. **Deus** unus est, qui omnia creavit, et perfecit, et ex nihilo fecit om-

nia 157. 138. Ipse capax universorum solus immensus, qui nec verbo definiri, nec mente concipi potest *ibid.* **Deus** invisibili virtute et magno sensu suo condidit mundum 139; honorifico consilio circumdedit decorem creaturae suae *ibid.* Fortissimo suo verbo confixit coelum et fundavit terram super aquas *ibid.* Condidit ecclesiam *ibid.* Propter ecclesiam multiplicavit creaturas 138. Deo nihil impossibile praeter quam mentiri 47. Verax est in omni verbo 158. Dei judiciis nemo se subducere potest. 47. 48. Nihil Deum latet, sed et arcana nostra prope ipsum sunt 83. 119. 121. Dei dona quam beata et mirabilia! 52. 139. **Deus** dominus gloriae et omnis gratiae 28. Omnes ab initio justificavit per fidem. 50. Omnes dilectos omnipotenti sua voluntate firmavit 35. Cupientibus bene facere **Deus** largiri paratus est 112. Dei mandata non sunt impossibilia 180. 181. Ut observentur **Deus** vires praestat 194. Quicumque in mandatis Dei ambulaverit, felix erit et vivet Deo *ibid.* 190. Omnibus poenitentibus remittit **Deus**, si resipiscant in unitatem Dei 105. **Deus**, qui potestatem habet sanandi, dabit remedium de prioribus peccatis 160.

Dei longanimitas timenda, ne in iudicium nobis cedat 82. Dei aut futura ira timenda, aut praesens gratia diligenda *ibid.* Deus homines dilexit, propter quos mundum creavit 133, quibus omnia subiecit, quae in mundo sunt *ibid.*, quibus rationem et mentem dedit, quibus solis ad ipsum oculos adtollere permisit, quos ad imaginem suam formavit, ad quos filium suum unigenitum misit, quibus coeleste regnum promisit *ibid.* Dei imitator homo esse potest *ibid.*

Diabolus schisma suggestisse innuitur 62. Diabolus non est metuendus 168. 182.

Diaconi et Episcopi ab Apostolis ordinati 57. Diaconi honorandi sunt 93. 110. Diaconis commissum est ministerium Jesu Christi 88. 92. Diaconi inculpati esse debent 119.

Dies et nox ordinatum a Deo cursum perficiunt 43. Dies unus apud Dominum aequiparatur mille annis 22. Dies octava, seu dominica apud Christianos sollemnis 23.

Dii gentium vani 125.

Dircae 33.

Dissensionis ac seditionis auctores sequi, quam periculosum 38. Ubi est divisio et ira, ibi Deus non habitat 105.

Divisiones fugiendae, ut principium malorum 110.

Dives oratione pauperis iuvatur 185.

Doctorum perversorum duplex condemnatio 75.

Doctrina christiana nullum dogma humanum admittit 128. 129.

Dominus operibus a se creatis se ipsum exornat 51.

Domini constitutiones tres sunt, vitae spes, initium et consummatio 2.

Doxologiarum formulae 43. 62. 67.

Dubii animo vituperati 36. 45. 75.

E.

Ecclesia omnium prima creata est, et propter illam mundus factus est 142. Ecclesiam Deus condidit et benedixit 139. Propter Ecclesiam Deus creaturas multiplicavit 138. Ecclesia turri assimilatur super aquas constructae 145. Per Angelos consummatur structura hujus turris 146. Virtutes, quibus Ecclesia fulcitur 149. Aedificandae militantis et triumphantis Ecclesiae mysteria maxima 210. Ecclesiae, prius sterilis, mira foecunditas 69. Ibi catholica Ecclesia est, ubi fuerit Christus 110. Ecclesia firmatur in stabilitate a J. Christo per sanctum suum Spiri-

tum 102. Sine Episcopo, Presbyteris et Diaconis Ecclesia non vocatur 93. In Ecclesia quisque proximo suo subjiciatur, secundum donum gratiae, quam a Deo obtinuit 54.

Ecclesiae Romanae elogium 97.

Electorum Dei numerum servari fideles rogant 30. Electorum moderatio, humilitas etc. 49.

Eleemosyna quomodo facienda 158.

Ephesus Claudius a Clemente ad Corinthios missus 67.

Ephesiorum ecclesia celeberrima 81. Ephesios laudat a fide etc. *ibid.* Meminit epistolae ab Apostolo Paulo ipsis in scriptae 82. Iisdem secundum libellum se scripturum spondet 85.

Episcopi et Diaconi ab Apostolis ordinati 57. De utroque ordine prophetia Isaiae *ibid.* De episcopatus nomine contentionem fore Apostoli praecognoverunt 58. Ab ipsis ordinatis alios subrogandos esse *ibid.* Episcopi injuste dejiuntur *ibid.* Episcopi, per terrae terminos definiti, ex Christi sunt sententia 79. Omnes sequantur Episcopum, ut Christus Patrem 110. Nil sine Episcopo fiat *ibid.* Non licet sine

Episcopo neque baptizare, neque ἀγάπην celebrare 110. Qui honorat Episcopum, a Deo honoratus est 111. Qui clam Episcopo aliquid agit, diabolo praestat obsequium *ibid.* Episcopum respicere oportet ut ipsum Dominum 80. Honor praestandus Episcopo ut gratiae Dei 86. Episcopus praesidet Dei loco 88. Episcopo reverentia exhibenda, ut ei, qui est figura Patris 93., ut Dei mandato 97. Episcopi cura pro fidelibus salvandis 113. 114. Episcopus caute se gerat ut Dei athleta 114. Stet firmus *ibid.* Viduas non negligat *ibid.* Omni laude dignus Episcopus 102.

Epitropius salutatus a S. Ignatio 116.

Esther perfecta in fide 65.

Evangelii principium 60. In Evangelio Christi passio nobis ostensa et resurrectio perfecta 110. Ad Evangelium confugiendum, tanquam ad carnem Jesu 104. Evangelium annuntiarunt Prophetae *ibid.* Eximium quiddam habet Evangelium, nimirum adventum Salvatoris, passionem ipsius et resurrectionem 106. Evangelium est perfectio incorruptionis *ibid.*

Evangelii secundum Aegyptios locus 76.

Eucharistia est caro Chri-

sti, quae pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitavit 110. Eucharistia panis Dei 79. Unus panis, qui pharmacum immortalitatis est, antidotum, ne moriamur 85. Una Eucharistia utendum: una enim est caro Domini et unus calix et unum altare 103. Panis Dei, panis coelestis, panis vitae, caro Christi et potus Dei, sanguis ipsius 101. Euplus a S. Ignatio laudatus 78. Eutecnus a S. Ignatio laudatus 112.

F.

Feminae linguae suae moderationem silentio manifestam faciant 44. Fides. Per fidem justificavit Deus omnes, qui ab initio exstiterunt 50. Uni fidei Deum videre concessum 131. Pro Dei fide Jesus Christus crucifixus est 84. Fides et caritas totum est; quibus nihil praelatum 109. Fides et caritas initium vitae et finis sunt 83. Initium fides, finis caritas *ibid.* Haec autem duo in unum coeuntia, Dei sunt; reliqua vero ad probitatem consectanea sunt *ibid.* Fidei adjuutores timor et sustinentia 2. Fides ea, quae incredulitatis sunt, exercere non potest; nec incredulitas quae

fidei 81. Nullus fidem reprobans peccat; neque caritatem possidens odit 83. Fidei nihil praefertur 86. Fides est caro Domini; caritas sanguis Christi 95. Fides est mater omnium, subsequente spe, praecedente caritate 119. Fontes perennes ad usum et sanitatem creati 43. Fortunatus 67. Fronto laudatus a S. Ignatio 78.

G.

Genii duo sunt in homine, alter aequitatis, alter iniquitatis 165. Genu cordis flectere 66. Grapte vidua 143. Gratia Dei dicitur a Barnaba *naturalis*, seu potius *insita*; i. e. firma, altius radicata et plantata in anima justi 1. Gratia Dei filium misit in pretium redemptionis nostrae 130. 132. Gratiam poenitentiae sanguis Christi toti mundo obtulit 34. Gratiae divinae ministri per Spiritum sanctum de poenitentia sunt locuti *ibid.*

H.

Haeresis herba diaboli 82. Haeretici metuendi 108. Sunt herbae noxiae, non plantatae a Deo 103. 94. Patroni mortis magis, quam veritatis 109. Contrarii sententiae Dei *ibid.* Mortiferum pharmacum ex-

hibent 94. Ab eucharistia et oratione abstinent, carnem Christi illam esse negantes 110. Haereticos a Christianis non recipi oportet *ibid.* 108. Solum pro ipsis orandum 108.

Heldam et Modal populo Israelitico vaticinati sunt in solitudine 142.

Heliopolis 46.

Henochi obedientia 35.

Hermas vir omni simplicitate plenus et innocentia magna 139. Reprehensus ob negligentem filiorum castigationem *ibid.* Ejus conjux futura soror 141. Jubetur Hermas duos libros scribere 143. Hermas aliquando dives fuit, sed inutilis 148. Ipsum Pastor alloquitur, nuntius poenitentiae 156 sqq.

Hierosolymis tantum offerebantur sacrificia 56. Hierosolymitani excidii meminit Barnabas 23.

Hirci duo figura duorum Christi adventum 11.

Homo animal excellentissimum, et intellectus causa maximum 50. Hominem formavit Deus, imaginis suae characterem *ibid.* Homo quomodo veniat in mundum 54.

Homo est terra patiens, i. e. ex terra formatus, non quidem agente, sed patiente 9.

Homo carnalis spiritualia

exercere nequit, neque spiritualis carnalia 81.

Hospitalitatis merces 36.

Humilitatis exemplum Christus 39. Humilium Christus est, non elatorum *ibid.* Humilitas Abrahae, Jobi, Mosis, Davidis 40. 41. Quanto quisque major, tanto humilior esse debet 61. Humilis sibi testimonium non ferat 54. Castus sit humilis *ibid.* 115.

Hyaenae esus Judaeis vetitus 15. 16.

I.

Jacob 49.

Jactantia. Odit eos Deus, qui se ipsos praedicant 49. Humilis sibi testimonium non ferat 54.

Jejunium statio dicta 188.

Quodnam plenum acceptumque jejunium, ejusque merces *ibid.*

Jesu nomen duabus literis graecis I. et H. exprimitur 14. Jesus adumbratus a Josue filio Nave 19. sub figuris Jesus in V. T. annuntiatus 11 sqq. 18 sqq.

Jesus v. Christus.

Ignatius ferarum dentibus moli cupit, ut purus Christi panis inveniatur 99. Ignatii meminit Polycarpus 122. 124.

Ignis aeternus 84.

Injuriarum memoria mortem operatur, oblivio vero vitam aeternam 142.

Invidiae pravi effectus 31 sqq.

Jobi humilitas 40. 41.

Josue 19.

Iracundia 163.

Isaac libenter factus est sacrificium 49.

Judaei superstitiosi sunt 127.

Judaismus in Christianismum credit, non Christianismus in Judaismum 90.

Judith beata propter caritatem patriae 65.

Justi non efficimur per nosmet ipsos, sed per fidem 49 sqq. **Justi, qui Dei spiritu ducuntur, carnalia exercere nequeunt** 81. **Justi ab injustis in hoc seculo internosci non possunt, in futuro manifesti erunt** 186. 187. **Justi non a justis, sed ab iniquis vexati leguntur** 58. 59. **Jam beati a Deo effecti sunt** 59. **Justi quomodo erga extraneos se gerere debeant** 81. **Omnia faciant, sicut Deo in ipsis habitante, ut sint illius templum** 83.

Justitia. Iniqui et impii justificari non possunt, nisi in Christo filio Dei 132. 133. **Iniquitas multorum in uno justo absconditur** 133. **Justitia autem unius facit, ut multi injustiificentur** *ibid.*

Juvenes in omnibus inculpabiles sint 119. 120. **Praesertim castitati studeant** 120.

L.

Labor. Ubi plus laboris, multum lucri 113.

Laicus homo praeceptis laicis constringitur 56.

Lapsi in peccatum quomodo suscipiendi 65.

Laus nostra in Deo sit, non ex nobis ipsis 49. **Laudandus Deus a fidelibus in concordia congregatis in unum** 51.

Leporis esus prohibitus Judaeis 15.

Levitis sua ministeria incumbunt 56.

Lex Dei data est in totum terrarum orbem 204. **Dei mandata non sunt impossibilia** 180. **Ut observentur Deus vires praestat** 194. **Valde bona sunt et magna, honesta et laeta** *ibid.* **Quicumque in his ambulaverit, felix erit et vivet Deo** *ibid.* 189. **Lex Christi sine jugo necessitatis est** 3.

Liberum arbitrium. Deus nobiscum tanquam cum obsequentibus agit, non tanquam violentiam adhibens 131.

Lignum cognitionis et lignum vitae 135. **Deus ab initio lignum vitae in paradiso plantavit, per cognitionem vitam ostendens** *ibid.*

Locus neminem efferat 109.

Lot propter hospitalitatem et pietatem salvus evasit 36. **Ejus uxor** *ibid.*

M.

Malitia perdidit vitam hominum 157.

Mandata Dei v. Lex.

Mansuetudo, virtus, qua princeps mundi hujus destruitur 93.

Maria. Ex virgine vere natus est filius Dei 107. Christus ex Maria et ex Deo 80. 84. Principem hujus mundi latuit Mariae virginitas 84.

Mariti diligant conjuges suas 115. Eas doceant ambulare in fide, caritate et castitate 119.

Martyres. Magna Martyrum multitudo tempore Clementis Romani 33. Martyrum constantia admirabilis 134. Ferris objecti, ut abnegent Dominum, non vincuntur 131.

Quo plures, qui suppliciis afficiunt, eo major martyrum numerus *ibid.*

Matrimonium ineunt Christiani 129. v. Sponsi.

Mendacium. Qui mentiuntur, abnegant Dominum 158.

Qui recesserit a mendacio, vivet Deo 159.

Michael angelus eorum potestatem habet, qui audierunt praedicationes Filii Dei et crediderunt, illosque gubernat 204.

Misericordia Christi erga nos 68. 69.

Mors et vita incumbunt simul 87. Et unusquisque in proprium locum iturus est *ibid.* Bonum est, a mundo ad Deum occidere, ut in ipso oriamur 98.

Mosis humilitas 40. 41.; ingens caritas 63. Moses qua ratione contentionem de sacerdotali dignitate sedarit 57. Expansis manibus orans crucem Christi adumbrabat 18. 19.

Mundi trans Oceanum 43.

Muraenae esus Judaeis vetitus 15.

Mysteria Patris cognoscunt fideles 134. Ea ipsis declaravit. Verbum caro factum 135. Tria mysteria clamoris 84. 85.

N.

Noë poenitentiam praedicavit 34.; et regenerationem 35.

Numismata duo, alterum Dei, alterum mundi 87.

O.

Obedientia Enochi 35.; Abrahæ *ibid.*; rerum creatarum 43.

Oblationes an maculae expertes essent, in veteri lege summa diligentia explorabatur 56.

Oceanus impermeabilis 43.

Onesimus, Ephesiorum episcopus 78 *bis.* 80.

Opera bona non intermittenda 50. Per fidem, non per nostra opera justi effi-

cimur *ibid.* Operibus bonis ornati fuerunt omnes justi 51. Ex totis viribus operemur opus justitiae *ibid.* Bonus operarius cum fiducia mercedem accipit *ibid.* Opera fidelium sunt eorum deposita 115. Opera bona, quae debeat operari homo, ut salvus fiat 169. Ex operibus Deus agnoscit, membra nos esse Filii sui 79.

Oratio. Assidue et sine haesitatione orandum 171. Tristis hominis oratio virtutem non habet, ut ad altare Dei ascendat 176. Vires orationis totius ecclesiae 79. Orandum pro regibus et potestatibus et principibus 123.

Ordo in militia servatus 54.; servandus utique cuique et in ecclesia 55. 56.

P.

Pastor ubi est, eodem et oves sequantur 102. 103.

Patientia. Qui patitur propter nomen Domini, magnum opus perficit 231. Propter Deum omnia nos sustinere oportet 114. Magni athletae est, caedi et vincere *ibid.* Patientia maneat, ut tota armatura 115.

Pater Jesu Christi, omnium episcopus 87.

Patriae causa multi etiam gentilium morti se tradiderunt 64. Patrias proprias habitant Christiani, sed tanquam inquilini 129. Omnis peregrina regio patria est co-

rum, et omnis patria ipsis est peregrina *ibid.*

Patriarchae ab Apostolis mortuis baptizati sunt 224.

Paulus Apostolus in vincula septies conjectus 32. Praeco veritatis factus in oriente et occidente 33. Ad occidentis terminos venit *ibid.*; martyrio coronatus *ibid.* Ejus meminit Ignatius 82, et Polycarpus 118. Paulus absolute vocatur Apostolus 135.

Pauper. Multa desunt pauperibus Christianis, ne a Deo absint 94. Christiani mendici sunt, et multos ditant 129.

Pax. Dominus habitat in viris amantibus pacem 234. Etenim vera pax cara est *ibid.* Nihil praestantius pace 83.

Persecutio. Adversus Christianos tanquam alienigenas Judaei bellum gerunt, et Graeci eos persequuntur 129.

Petrus Apostolus, ob iniquam aemulationem martyr effectus 32.

Philo comes itineris S. Ignatii 106. 111. 112.

Phoenix resurrectionis nostrae imago 46.

Piscis non habens squamam immundus Judaeis 15.

Poenitentiae locus est, quamdiu sumus in hoc seculo, minime vero post 73. Poenitentiae gratiam obtulit toti mundo sanguis Christi 34.

Poenitentiam Noë praedicavit,

vit, et qui obedierunt, servati sunt 34. Omnes dilectos suos volens Deus poenitentiae fieri participes, omnipotenti sua voluntate firmavit 35. Poenitentia ex sincero corde merces medico nostro Deo reddenda 74. Poenitentiae iustorum habent fines, gentibus autem poenitentia usque in novissimo die 141. Servis Dei poenitentia una est 160. Poenitentiam agere magna sapientia est 161. Qui jam crediderunt, poenitentiam peccatorum non habent, sed remissionem *ibid.* Poenitentibus faciendi sunt digni fructus poenitentiae 200. Electorum et poenitentium multa sunt genera, omnes autem pro poenitentiae et bonorum operum suorum modo, mercedem habebunt 201 sqq. Quotquot poenitentia ducti ad ecclesiae unitatem redierint, et isti Dei erunt, ut secundum J. Christum vivant 103. Omnibus poenitentibus remittit Deus, si resipiscant in unitatem Dei, et Episcopi consessum 105.

Polybius Trallianorum episcopus a S. Ignatio laudatus 92.

Polycarpi elogium 113. Polycarpus epistolas Ignatii ad Philippenses transmittit 124. Ab iis edoceri petit de ipso Ignatio, deque illius comitibus, qui Romam eum deduxerunt. *ibid.*

Polypi esus vetitus Judaeis 15.

Pontifex summus, praestantior sacerdotibus 105. 56.

Porcinae carnis esus Judaeis interdictus 15.

Praeceptum absolute dictum, i. e. jussio Patris de incarnatione 8. Dei praecepta valde bona sunt etc. 194. Non sunt impossibilia 180. Ut observentur, Deus vires praestat 194. Cupientibus enim bene facere, Deus largiri paratus est 112. Quicumque autem in his praeceptis ambulaverit, felix erit et vivet Deo 194. 189.

Praedestinatio. Praeparavit nobis Deus beneficia sua, antequam nasceremur 54.

Preces v. Oratio.

Presbyteri praesident loco senatus apostolici 88. Presbyteri honore afficiendi ut Apostoli 92. 110, ut lex Christi 86. Presbyteris plebs fidelis se subjiciat 66. Cum presbyteris constitutis ecclesia Christi in pace degat 64. Presbyteri sint ad commiserationem proni 120. Sint misericordes erga cunctos *ibid.* Omnes visitent infirmos *ibid.* Aberrantes reducant *ibid.* Non negligant viduam, aut pupillum, aut pauperem *ibid.* Abstineant ab omni ira, acceptione personarum et iudicio injusto *ibid.* Non sint severi nimium in iudicio *ibid.*

Promissa Dei futura quantas habeant delicias 74.

Prophetae juxta Christum Jesum vixerunt 89. Ideoque persecutionem passi sunt. *ibid.* Gratia ipsius inspirati sunt, ut, qui increduli, certi redderentur *ibid.* Prophetae, quum essent Christi discipuli, ipsum ut doctorem spiritu expectabant *ibid.* Ipse eos suscitavit ex mortuis *ibid.* Prophetae diligendi, et cur? 103. 104.

R.

Rahab 36. 37.

Redemptio per sanguinem Christi in signo, quod Rahabae datum est, adumbrata 37.

Regnum Dei quando venturum 75. 76.

Resurrectio carnis 73. Ejus veritatem Deus continue nobis ostendit 46. 47. Qui dicit, neque resurrectionem, neque judicium esse, hic primogenitus est satanae 121.

Rheus, S. Ignatii comes in itinere Romano 106. 111.

Rufus a S. Polycarpo laudatus 122.

S.

Sabbati mentio in principio creationis 22. Sabbati judaici abrogatio 23. Impium est, de Deo mentiri, eum die sabbati vetare aliquid facere, quod honestum est 128.

Sacerdos summus, sacerdotes et Levitae 56. 105.

Sacrificiorum tempora, horas, locum, ministros Deus

definivit 55. 56. Judaeorum sacrificantium stultitia 127. 3.

Salutis nulla spes sine justis operibus 71. 72. 50. 51.

Sanctis adhaerendum est 59. Eos intueamur 35 sqq. Illos imitemur 40 sqq.

Satan vocatur Angelus malus 14; Contrarius 23; Iniquus 5; Nequam 6; princeps temporis iniqui 25. Angeli satanae *ibid.*

Schismatis iniquitas et perniciēs 59. Si quis schisma facientem sectatur, regni Dei haereditatem non consequitur 103.

Scientiae lignum 135.

Seculum praesens et futurum duo inimici 71.

Sepiae esus vetitus Judaeis 15.

Serpens aeneus — typus Christi 19.

Servi et ancillae non inflentur 114. Ad gloriam Dei plus serviant, ut potiozem libertatem a Deo consequantur *ibid.* Non cupiant donari libertate, ne servi fiant cupiditatis *ibid.*

Sol et luna et siderum chori, secundum Dei mandatum, sibi constitutos orbes in concordia evolvunt 43. Solis altare in urbe Heliopoleos 46.

Sotio, diaconus ecclesiae Magnesiorum 86.

Spiritus pro deitate 73. Ubi spiritus Dei inhabitat, ibi et sensus multus adjungitur 174. Spiritus sanctus, qui habitat

in patiente, mundus erit, et non obscurabitur ab aliquo nequissimo spiritu 162; sed gaudens dilatabitur et epulabitur in vase, in quo inhabitat *ibid.*

Spiritus ex operibus probandi. Duplex est autem spiritus 176.

Spōsi et sponsae, decet, ut de sententia episcopi conjugium faciant, quo nuptiae sint secundum Dominum, et non secundum cupiditatem 114. 115.

Syri circumcisionem admittunt 14.

T.

Taviā salutāt S. Ignatius 112.

Tempestates Deo ordinante in pace aliae aliis succedunt 43.

Templum Hierosolymitanum abjectum et eversum 23.

Templum consummatum Deo sunt Christiani 6. Templum sanctum 10. Templi spiritualis aedificatio 24.

Terra nihil repugnat, neque quidquam eorum mutat, quae a Deo creata sunt 43. Terram Deus super immobile propriae voluntatis fundamentum firmavit 50.

Testamentum vetus Christianorum est, et cur? 5. 21.

Traditio. Ad traditum nobis ab initio sermonem revertamur, derelicta plerorumque vanitate falsisque doctrinis 121.

Trinitatis confessio 91.

Tristitia, spirituum nequissimus 173. Cruciat Spiritum sanctum *ibid.*

U.

Unitatis ratio habenda 113.

Unitatis officia 115. Nihil sit in vobis, quod vos dirimere possit 88. Una sit oratio, una precatio, una mens, una spes in caritate, in gaudio inculcato 88.

Utilitas communis quaerenda 61.

Uxores linguae suae moderationem silentio manifestam faciant 44. Uxor adultera, quae non egerit poenitentiam, et permanet in suo delicto, dimittenda est 159. Uxores Dominum ament, et maritis contentae sint carne et spiritu 115. Ambulent in sibi tradita fide et caritate et castitate 119. Ament viros suos in omni veritate, ac diligant cunctos aequaliter in omni continentia *ibid.* Erudiant filios in disciplina timoris Dei *ibid.*

V.

Valens, presbyter ecclesiae Philippensium 122.

Valerius Vito, Roma ad Corinthios a S. Clemente missus 67.

Vas spiritus i. q. corpus 11. 18. 28.

Verbum Dei aeternum, non a silentio progrediens 89. Deus verbum sanctum et incomprehensibile inter homi-

- nes locavit, et in cordibus eorum firmam sedem habere voluit 130.
- Verbum Jesu qui possidet, vere potest et silentium ipsius audire, ut perfectus sit 83.
- Via duplex, lucis et tenebrarum 25. Viae lucis praesident angeli Dei, viae tenebrarum angeli satanae *ibid.*
- Viduae non negligentur ab episcopo 114. Viduae sint circa fidem Domini prudentes 119. Deum interpellent sine intermissione pro omnibus *ibid.* Longe recedant ab omni malo *ibid.* Cognoscant, quod altaria Dei sunt, et quod ille omnia nostra conspicit *ibid.*
- Vincula Sanctorum, diademata eorum 117.
- Virga Aaronis 57.
- Virgines oportet in immaculata et casta conscientia vivere 120.
- Vita et mors incumbunt simul 87. Vera et sempiterna nostra vita Jesus Christus 86.
- Vito Valerius Roma ad Corinthios a S. Clemente missus 67.
- Vitium, praecursor peccatorum nostrorum 74.
- Vocationis nostrae regulae 33.
- Voluntas, absolute posita pro Dei voluntate 85.
- Vulnus. Non omne vulnus eodem emplastro curatur 113.
- Z.**
- Zosimus a S. Polycarpo laudatus 122.

CORRIGENDA.

- p. 18. Nota 2. lege: IV. Esdrae 5, 5.
- p. 23. Nota 1. adde: f. ἔδον, limen. Mazoch.
- p. 28. Text. Linea antepenultima lege: τῆς φιλοξενίας.
- p. 33. Text. Lin. 2. post δύσαι pone punctum.
- — — — 3. post κόσμον pone colon.
- p. 48. Not. 4. adde: f. ἡμῶς.
- p. 52. Text. Lin. 10. lege: εἰάν pro 'Εάν.
- p. 62. Text. Lin. 2. post ἐξήγησις pone punctum.
- p. 65. Not. 4. lege: Ps. 118, 18.
- p. 91. Text. c. XLV. uncis includenda sunt ἐπιδέομαι . . . ἀγάπης inclus.
- p. 103. Text. Lin. ultima lege: ἀναπάρτις.
- p. 104. Text. Lin. 8. lege: συνηριθμημένοι.

Hefele, Karl Joseph, 1809-1893

Patrum Apostolicorum Opera

Bd.: 1. Barnabae, Clementis, Ignatii, Anonymi, Polycarpi et Hermae. - 1839.
- XII, 260 S.

Tubinga 1839

P.gr.c. 37 s-1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10606665-7